

---

čítanka za grčku

morfologiju

2

nina čengić  
neven jovanović  
petra matović  
vladimir rezar  
ninoslav zubović

---

*Izdavač*  
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu  
FF-Press  
Ivana Lučića 3, Zagreb

*Za izdavača*  
Domagoj Tončinić

*Urednici*  
Nina Čengić  
Neven Jovanović  
Ninoslav Zubović

*Recenzenti*  
Irena Bratičević  
Tamara Tvrtković

*Lektori grčkoga teksta*  
Vladimir Rezar  
Ninoslav Zubović  
*Lektorica hrvatskoga teksta*  
Ana Mihaljević

Korekturu i računalni slog obavili autori.

ISBN 978-953-379-237-8  
DOI 10.17234/9789533792378

2026.

Djelo je objavljeno pod uvjetima Creative Commons  
Autorstvo-Nekomercijalno-Bez prerada 4.0 Međunarodne javne licence  
(CC-BY-NC-ND) koja dopušta korištenje, dijeljenje i umnažanje djela, ali samo u  
nekomercijalne svrhe i uz uvjet da se ispravno citira djelo i autora, te uputi na  
izvor. Dijeljenje djela u prerađenom ili izmijenjenom obliku nije dopušteno.



Nina ČengiĆ, Neven Jovanović, Petra Matović  
Vladimir Rezar, Ninoslav Zubović

Čitanka za  
**Grĉku morfologiju 2**

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

 **FF press**



# Sadržaj

<b>Predgovor</b>	<b>5</b>
<b>1</b> Ἐπίκουρος Μενοικεῖ	<b>7</b>
<b>2</b> Ἀνδοκίδου Κατὰ Ἀλκιβιάδου	<b>15</b>
<b>3</b> Ξενοφῶντος Κύρου παιδεία	<b>23</b>
<b>4</b> Πλάτωνος Πρωταγόρας	<b>29</b>
<b>5</b> Λουκιανοῦ Ἐνάλιος διάλογος	<b>35</b>
<b>6</b> Μάρκου Ἀντωνίνου Τῶν εἰς ἑαυτὸν Δ	<b>41</b>
<b>7</b> Διοδώρου Βιβλιοθήκης ἱστορικήs ΙΕ	<b>47</b>
<b>8</b> Ἀριστοτέλους Ἠθικῶν Νικομαχείων Ι	<b>52</b>
<b>9</b> Αἰσώπειος μῦθος 279	<b>60</b>
<b>10</b> Ἀνδοκίδου Περὶ τῶν μυστηρίων	<b>66</b>
<b>11</b> Πολυβίου Ἱστορίων ΛΗ	<b>72</b>
<b>12</b> Ἐγχειρίδιον Ἐπικτήτου 29	<b>77</b>
<b>13</b> Ξενοφῶντος Ἀπομνημονεύματα Σωκράτους	<b>83</b>
<b>14</b> Ἀππιανοῦ Ῥωμαϊκῶν ΙΔ	<b>92</b>
<b>15</b> Ἀντιφῶντος Κατηγορία φαρμακείας...	<b>100</b>

16	Πλουτάρχου Ἀλκιβιάδης	106
17	Λυσίου Ὑπὲρ τῶν Ἀριστοφάνους χρημάτων	113
18	Δημοσθένους Ὀλυμπιακός Γ	120
19	Ἴπποκράτους Περὶ ἱερῆς νούσου	128
20	Ἀρριανοῦ Ἀναβάσεως Ἀλεξάνδρου Ζ	137
21	Πλάτωνος Συμπόσιον	145
22	Λόγγου Τῶν κατὰ Δάφνιν καὶ Χλόην	153
23	Ἀριστοτέλους Ῥητορική Γ	159
24	Θουκυδίδου Ἱστορίαι Ζ	169
25	Ἡλιοδώρου Αἰθιοπικά Ι	175
26	Λυσίου Ἐπιτάφιος	183
27	Χαρίτωνος Τὰ περὶ Χαιρέαν καὶ Καλλιρόην	191
28	Δίωνος Κασσίου Ῥωμαϊκὴ ἱστορία ΕΒ 16	200
29	Πολυβίου Ἱστορίων Δ	208
30	Πλουτάρχου Πομπήϊος	214
31	Πλάτωνος Θεαίτητος	220
32	Δίωνος Κασσίου Ῥωμαϊκὴ ἱστορία ΕΒ 16–17	228
33	Πλουτάρχου Περὶ ἀδολεσχίας 509D	237
34	Πλάτωνος Πολιτεία	243
35	Ἐπικούρου Κύριαι δόξαι	252
36	Πλάτωνος Φαίδων	260

37 Ἴσοκράτους Πρὸς Δημόνικον	267
38 Λουκιανοῦ Ἰκαρομένιππος	274
39 Πλουτάρχου Περὶ φιλοπλουτίας	280
40 Πλάτωνος Φαῖδρος	287
41 Ἴσοκράτους Ἄρεοπαγιτικός	294
42 Μάρκου Ἀντωνίνου Τῶν εἰς ἑαυτὸν Δ 49	302
43 Θουκυδίδου Ἱστορίαι Α	310
44 Πλουτάρχου Πῶς ἂν τις αἰσθῆιτο ἑαυτοῦ...	318
45 Ἴσοκράτους Ἐλένης ἐγκώμιον 27	326
46 Μάρκου Ἀντωνίνου Τῶν εἰς ἑαυτὸν Ε 1	331
47 Δημοσθένους Περὶ τοῦ στεφάνου	337
48 Ἀριστοτέλους Περὶ ποιητικῆς	344
49 Ξενοφῶντος τοῦ Ἐφεσίου Ἐφεσιακῶν Α	352
50 Σέξτου τοῦ Ἐμπειρικοῦ Πυρρώνειαι... Γ	363
51 Ἀχιλλέως Τατίου Τῶν κατὰ Λευκίππην...	370
52 Ἀριστοτέλους Ἠθικῶν Νικομαχείων Γ	380
53 Ἴσοκράτους Ἐλένης ἐγκώμιον 23	388
54 Ἐγχειρίδιον Ἐπικτήτου 31	394
55 Λουκιανοῦ Ἀληθῶν διηγημάτων Β	401
56 Δημοκρίτου ἀπόσπασμα ΡΦΑ	411
57 Γοργίου Ἐπιτάφιος	419

<b>58</b>	<b>Ξενοφώντος Συμπόσιον</b>	<b>426</b>
<b>59</b>	<b>Λυσίου Κατ' Ἀνδοκίδου ἀσεβείας</b>	<b>434</b>
<b>60</b>	<b>Διοδώρου Βιβλιοθήκης ιστορικής IB</b>	<b>440</b>

# Predgovor

Ovaj izbor komentiranih tekstova čini propisanu literaturu obvezatnoga kolegija *Grčka morfologija 2*. Kao i u *Čitanci za Grčku morfologiju 1*, kratkim su odlomcima dodane tri vrste komentara. U uvodu su predstavljeni autor (kad se pojavljuje prvi put), tekst iz kojega odlomak potječe i kontekst samoga odlomka. Nakon teksta slijede rečenice, raščlanjene i složene tako da povećaju sintaktičku i semantičku preglednost, te gramatički komentar. Taj je komentar, opet, dvojak. U skladu sa sadržajem ovoga kolegija, za glagolske oblike donose se samo brojevi paragrafa koji upućuju studenta na relevantne dijelove *Grčke gramatike* Augusta Musića i Nikole Majnarića, standardni školski priručnik za opis grčkoga jezika. Ostatak komentara objašnjava gramatičke, sintaktičke i stvarne aspekte koji bi mogli otežati razumijevanje teksta.

Zadatak je studenata da, s pomoću komentara i referentne literature, kod kuće prirede svaki tekst tako da ga na nastavi budu sposobni pročitati i prevesti na hrvatski te prepoznati i morfološki opisati glagolske oblike koje susreću. Također, očekuje se i da studenti nauče određeni broj riječi iz ovih tekstova s pomoću popisa i vježbi koje će naći na stranicama kolegija *Grčka morfologija 2* Sustava učenja na daljinu Omega (Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu).

Izbor su sastavili i komentare priredili nastavnici Odsjeka za klasičnu filologiju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (abecednim redom): Nina Čengić, Neven Jovanović, Petra Matović, Vladimir Rezar, Ninoslav Zubović. Čitanka je priređena računalnim programima za slaganje teksta LaTeX i XeLaTeX. Izvorni kod dostupan je u repozitoriju Github, na URL adresi <https://github.com/nevenjovanovic/grcka-morfologija>.

U Zagrebu prosinca 2025.

## Referentna literatura

F. R. Adrados et al., *Diccionario Griego-Español*, Instituto de Lenguas y Culturas del Mediterráneo y Oriente Próximo (ILC) del Centro de Ciencias Humanas y Sociales (CCHS) del CSIC (Madrid). (DGE; dostupno i u zbirci *Logeion*).

Georg Autenrieth, *A Homeric Dictionary for Schools and Colleges*. New York, Harper and Brothers, 1891. (Dostupno i u zbirci *Logeion*).

John Dewar Denniston, Kenneth James Dover. *The Greek Particles*. Second Edition. [Revised by Kenneth J. Dover.]. Clarendon Press: Oxford, 1954.

*Grčka morfologija 2*, elektronička inačica kolegija, Sustav učenja na daljinu Omega, Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, pristupljeno 23. kolovoza 2018. na adresi <https://omega.ffzg.hr/course/view.php?id=1615>.

Henry George Liddell, Robert Scott, *An Intermediate Greek-English Lexicon. Founded upon the seventh edition of Liddell & Scott's Greek-English Lexicon*. Oxford, Clarendon Press, 1889. (LSJ; dostupno i u zbirci *Logeion*).

*Logeion*. Pristupljeno 23. kolovoza 2018. na adresi:

<http://logeion.uchicago.edu/>.

August Musić, Nikola Majnarić, *Gramatika grčkoga jezika*, Zagreb (bilo koje izdanje).

Oton Gorski, Niko Majnarić, *Grčko-hrvatski rječnik*, Zagreb (bilo koje izdanje).

Stjepan Senc, *Grčko-hrvatski rječnik*, Zagreb (bilo koje izdanje).

Herbert Weir Smyth, *A Greek Grammar for Colleges*, Perseus Digital Library. Pristupljeno 23. prosinca 2018. na adresi <http://www.perseus.tufts.edu>.

# Poglavlje 1

## Ἐπιστολὴ Ἐπικούρου Μενοικεῖ, 124–126

### O autoru

Epikur (Ἐπίκουρος), oko 341. – oko 271. pr. Kr., rođen na Samu, sin atenskih građana, djelovao isprva u Maloj Aziji, a zatim je 306. u Ateni, konkurirajući Akademiji, Peripatu i Stoi, otvorio školu (Κῆπος, „vrt”, prema vili s vrtom u kojoj je škola djelovala). Epikur je bio iznimno karizmatičan učitelj. Umro je nakon duge i teške bolesti, koju je hrabro trpio; kasnije su njegov rođendan (20. gamelion, približno u siječnju) učenici obilježavali gozбом.

Epikur je sastavio stotinjak spisa, od kojih se vrlo malo sačuvalo. Svoj je sustav najpotpunije iznio u djelu Περὶ φύσεως (u 37 knjiga, danas izgubljeno). Sadržaj tog djela prikazao je rimski pjesnik Lukrecije (96. – 55. pr. Kr.) u latinskome didaktičkom epu *De rerum natura*. Glavna načela sustava Epikur je jednostavno i sažeto protumačio u nizu pisama, od kojih su zahvaljujući Diogenu Laertiju sačuvana tri:\* izvjesnomu Herodotu, o fizici (Epikur slijedi Demokritovo učenje o atomima), Pitoklu o astronomiji i meteorologiji te Menekeju o etici. Sačuvane su i dvije kasnije nastale zbirke Epikurovih filozofskih sentencija, *Κύρια δόξαι* (*Glavni nauci*, 40 izreka) i *Gnomologium Vaticanum* (*Vatikanske izreke*, po rukopisnome kodeksu Vatikanske biblioteke u kojemu su sačuvane; 81 izreka). Važan su izvor epikurejskih teks-

---

\*Diogen Laertije (Διογένης Λαέρτιος), III. st. po Kr., Epikuru je posvetio čitavu desetu, i posljednju, knjigu svojih *Životopisa i misli znamenitih filozofa* (Βίοι καὶ γινῶμαι τῶν ἐν φιλοσοφίᾳ εὐδοκίμησάντων).

tova i pougljenjene papirusne knjige iz Vile Pizona u Herkulaneju, u kojoj je djelovala epikurejska škola pod vodstvom Filodema iz Gadare (Φιλόδημος ὁ Γαδαρεύς, oko 110. – oko 35. pr. Kr.). Jedan od papirusa iz Herkulaneja (pap. Herc. 1005, 4, 9–14) sačuvao je i osnovna Epikurova učenja sažeta u „lijek od četiriju sastojaka” (τετραφάρμακος): Ἄφοβον ὁ θεός, ἀνύποπτον ὁ θάνατος, καὶ τὰγαθὸν μὲν εὐκτῆτον, τὸ δὲ δεινὸν εὐεκκαρτέρητον.

Od triju područja filozofije – logike, fizike i etike – Epikur se najviše bavio potonjim dvama, koja izravno utječu na cilj njegova nauka, „dobar život” (τὸ καλῶς ζῆν); etika poučava o dužnostima i stavovima dok fizika otkriva tajne prirode i uči da ih se ne treba bojati. Dobro se za Epikura izjednačava s ugodom (ἡδονή); najviša je uгода definirana negativno, kao odsutnost tjelesne i duševne neugode: ἀταραξία (suprotnost joj je ταραχή „fiziološki poremećaj, pomutnja”). Svakoj ugodi prethodi ili za njom slijedi neka neugoda, i treba realno procijeniti njihov odnos da bi se vidjelo je li uгода vrijedna truda i je li neugoda vrijedna podnošenja. Takvo shvaćanje Epikura vodi do vizije humanoga društva zasnovanoga na pragmatičnim vrijednostima (pravda, koja sama po sebi nije uгода, omogućava sigurnost i korist te je zato sekundarno dobro; slično je i s prijateljstvom itd.). Uгода se, smatrao je Epikur, najpouzdanije postiže u intimnome prijateljskom krugu, a političko djelovanje siguran je izvor neugode. Otud važno epikurejsko načelo λάθε βιώσας, „Provedi život povučeno!”;<sup>†</sup> ono je dijametralno suprotno načelima npr. rimske elite.

Epikurovo je učenje bilo iznimno popularno u helenističkome i carskome razdoblju grčke i rimske antike (uz Lukrecija, epikurejac je i Horacije). Nije bilo ograničeno na dobrostojeće muškarce, u Κῆπος su pristup imali pripadnici nižih klasa, žene, robovi, barbari. Zbog te se popularnosti još u III. i IV. st. po Kr. kršćanski propovjednici ogorčeno bore protiv epikurejskih nauka.

<sup>†</sup> Načelo je zapisao Plutarh u 75. eseju iz zbirke Ἠθικά / Moralia, Εἰ καλῶς εἴρηται τὸ λάθε βιώσας / De latenter vivendo.

## O tekstu

*Pismo Menekeju* rješava tri najvažnija problema epikurejske filozofije: pitanje bogova, smrti, sreće. U ovdje odabranome odlomku jednostavnim, neukrašenim stilom Epikur pokazuje da se ljudi boje smrti zbog boli – ali ne boli ih sama smrt, već pate zbog tjeskobe njezina očekivanja. Ta je tjeskoba neosnovana. Odlomak uključuje i jednu od najslavnijih Epikurovih formula: dok ima nas, smrti nema, a kad ima smrti, nema nas.

## Pročitajte naglas grčki tekst.

Epicur. *Epistula ad Menoeceum* 124, 6 – 125, 7

Συνέθιξε δὲ ἐν τῷ νομίζειν μηδὲν πρὸς ἡμᾶς εἶναι τὸν θάνατον· ἐπεὶ πᾶν ἀγαθὸν καὶ κακὸν ἐν αἰσθήσει· στέρησις δὲ ἐστὶν αἰσθήσεως ὁ θάνατος. ὅθεν γνῶσις ὀρθῆ τοῦ μηθὲν εἶναι πρὸς ἡμᾶς τὸν θάνατον ἀπολαυστὸν ποιεῖ τὸ τῆς ζωῆς θνητόν, οὐκ ἄπειρον προστιθεῖσα χρόνον, ἀλλὰ τὸν τῆς ἀθανασίας ἀφελομένη πόθον. οὐθὲν γὰρ ἐστὶν ἐν τῷ ζῆν δεινὸν τῷ κατειληφότει γνησίως τὸ μηδὲν ὑπάρχειν ἐν τῷ μὴ ζῆν δεινόν. ὥστε μάταιος ὁ λέγων δεδιέναι τὸν θάνατον οὐχ ὅτι λυπήσει παρών, ἀλλ' ὅτι λυπεῖ μέλλων. ὁ γὰρ παρὸν οὐκ ἐνοχλεῖ, προσδοκώμενον κενῶς λυπεῖ. τὸ φρικωδέστατον οὖν τῶν κακῶν ὁ θάνατος οὐθὲν πρὸς ἡμᾶς, ἐπειδὴ περ ὅταν μὲν ἡμεῖς ὦμεν, ὁ θάνατος οὐ πάρεστιν, ὅταν δὲ ὁ θάνατος παρῆ, τότε ἡμεῖς οὐκ ἐσμέν.

## Analiza i komentar

Συνέθιζε δὲ  
     ἐν τῷ νομίζειν  
 μηδὲν πρὸς ἡμᾶς εἶναι τὸν θάνατον·  
 ἐπεὶ  
     πᾶν ἀγαθὸν καὶ κακὸν  
     ἐν αἰσθήσει·  
 στέρησις δὲ ἐστὶν  
     αἰσθήσεως  
 ὁ θάνατος.

### Συνέθιζε § 231

δὲ čestica dé označava nadovezivanje na prethodni iskaz  
 ἐν τῷ νομίζειν § 231; poimeničeni infinitiv § 497; *verbum sentiendi* otvara  
 mjesto akuzativu s infinitivom § 493  
 πρὸς ἡμᾶς πρὸς LSJ C.III.1 „u odnosu na...”, „što se tiče...”  
 εἶναι § 315; glagol εἶμι sa sintaktičkom funkcijom kopule otvara mjesto nuž-  
 noj predikatnoj dopuni, ovdje zamjenici μηδὲν (πρὸς ἡμᾶς)  
 ἐπεὶ veznik ovdje otvara mjesto uzročnoj rečenici, § 468  
 πᾶν ἀγαθὸν... στέρησις δέ... koordinacija rečeničnih članova s pomoću čes-  
 tice dé  
 ἐν αἰσθήσει sc. ἐστὶν  
 ἐστὶν § 315; red je riječi u rečenici inverzan, s imenskim predikatom na  
 početku, a subjektom na kraju

### ὅθεν

γινῶσις ὁρθῆ  
     τοῦ μηθὲν εἶναι  
     πρὸς ἡμᾶς  
     τὸν θάνατον

ἀπολαυστὸν ποιεῖ  
τὸ τῆς ζωῆς θνητόν,  
οὐκ ἄπειρον  
προστιθεῖσα  
χρόνον,  
ἀλλὰ τὸν  
τῆς ἀθανασίας  
ἀφελομένη  
πόθον.

ᾄθην § 221 relativni adverb; ovdje otvara mjesto zavisnoj odnosnoj adverbijalnoj (mjesnoj) rečenici

τοῦ... εἶναι § 315; poimeničeni akuzativ s infinitivom § 497; glagol εἰμί sa sintaktičkom funkcijom kopule otvara mjesto nužnoj predikatnoj dopuni, ovdje zamjenici

μηθὲν alternativni (kasniji) oblik uz μηδέν

ἀπολαυστὸν ποιεῖ § 243; glagol ποιεῖν otvara mjesto dvjema dopunama u akuzativu, objektu i predikatnom akuzativu, usp. Smyth § 1613

προστιθεῖσα složnica glagola τίθημι; § 305

οὐθὲν γάρ ἐστιν  
ἐν τῷ ζῆν  
δεινόν  
τῷ κατειληφότι γνησίως  
τὸ μηδὲν ὑπάρχειν  
ἐν τῷ μὴ ζῆν  
δεινόν.

οὐθὲν alternativni (kasniji) oblik uz οὐδέν

γάρ ἐστιν čestica γάρ iskazuje objašnjenje prethodne tvrdnje; § 315; glagol εἰμί sa sintaktičkom funkcijom kopule otvara mjesto nužnoj predikatnoj dopuni, ovdje pridjevu

- ἐν τῷ ζῆν § 243; poimeničeni infinitiv § 497  
 τῷ κατειληφότε § 272; složenica glagola λαμβάνω § 321.14; poimeničeni particip § 373, § 499.2  
 γνησίως u Epikurovu filozofskome diskurzu ovaj prilog označava razliku između površnoga i dubinskoga uvjerenja; svi mogu reći „ne bojim se smrti”, ali ne mogu svi to uvjerenje provesti u praksu  
 τὸ... ὑπάρχειν § 231; poimeničeni akuzativ s infinitivom § 497; glagol εἰμί sa sintaktičkom funkcijom kopule otvara mjesto nužnoj predikatnoj dopuni, ovdje pridjevu  
 ἐν τῷ μὴ ζῆν najčešća je negacija uz poimeničeni infinitiv je μὴ, § 509c, usp. Smyth § 2711

ὥστε  
 μάταιος ὁ λέγων  
 δεδιέναι  
 τὸν θάνατον  
 οὐχ ὅτι  
 λυπήσει παρών,  
 ἀλλ' ὅτι  
 λυπεῖ μέλλων.

- ὥστε μάταιος veznik otvara mjesto zavisnoj posljedičnoj rečenici, u njoj je μάταιος predikatno ime  
 ὁ λέγων poimeničeni particip § 373  
 δεδιέναι § 317.3  
 οὐχ ὅτι... ἀλλ' ὅτι... koordinacija rečeničnih članova s pomoću čestica μέν... δέ...; veznik ὅτι otvara mjesto zavisno uzročnoj rečenici § 468  
 λυπήσει § 258; § 259  
 παρών složenica glagola εἰμί, § 315  
 λυπεῖ § 243  
 μέλλων § 231; μέλλω izriče da će se nešto dogoditi, pa je μέλλων „onaj koji će se tek dogoditi”  
 παρῶν... μέλλων ove participe povežite s θάνατος; nerazuman je, dakle, čovjek koji kaže da se boji smrti, ne zato što će ga smrt, kad nastupi, jадiti, nego jer ga smrt jадi dok tek treba nastupiti

ὁ γὰρ παρὸν  
οὐκ ἐνοχλεῖ,  
προσδοκώμενον  
κενῶς λυπεῖ.

ὁ γὰρ čestica γὰρ iskazuje objašnjenje prethodne tvrdnje; izostavljena pokazna zamjenica uz odnosnu, § 444; na hrvatskome se zamjenica češće ne izostavlja, pa je jasniji prijevod „ono što”

παρὸν složenica glagola εἰμί, § 315

ἐνοχλεῖ § 243

προσδοκώμενον § 243

λυπεῖ § 243

τὸ φρικωδέστατον οὖν  
τῶν κακῶν  
ὁ θάνατος  
οὐθὲν πρὸς ἡμᾶς,  
ἐπειδὴπερ  
ὅταν μὲν  
ἡμεῖς ὄμεν,  
ὁ θάνατος  
οὐ πάρεστιν,  
ὅταν δὲ  
ὁ θάνατος παρῆ,  
τόθ'  
ἡμεῖς  
οὐκ ἐσμέν.

ἐπειδὴπερ pojačan oblik veznika ἐπεὶ, otvara mjesto uzročnoj rečenici, § 468  
ὅταν μὲν... ὅταν δὲ... koordinacija rečeničnih članova s pomoću čestica μὲν... δέ...; veznik ὅταν (ὅτε ἄν) „kad god” otvara mjesto vremenskoj rečenici u značenju pogodbene protaze eventualnoga oblika; konjunktiv označava iterativnu radnju, § 488.2

ᾔμεν § 315; glagol εἰμί u egzistencijalnome značenju, „postojati”

πάρεστιν složenica glagola εἰμί, § 315

παρῆ složenica glagola εἰμί, § 315

τόθ' od τότε

ἔσμέν § 315; glagol εἰμί u egzistencijalnome značenju, „postojati”

## Poglavlje 2

### Ἀνδοκίδου Κατὰ Ἀλκιβιάδου, 1–2

#### O autoru

Andokid (Ἀνδοκίδης, oko 440. – nakon 391. pr. Kr.), rodom iz ugledne i bogate atenske obitelji, pripadao je „zlatnoj mladeži” Atene; mnogi od njegovih drugova pojavljuju se kao protagonisti u Platonovim dijalozima. Kao pripadnik aristokratskih, prema demokraciji neprijateljskih društava bio je tijekom Peloponeskoga rata 415., zajedno s Alkibijadom, upleten u skandal oskvrnuća hermi uoči Sicilske ekspedicije; bogohulni je čin teško uvrijedio običan atenski narod, osobito zato što se sumnjalo da se Alkibijad, zajedno s prijateljima, u svojoj kući izrugivao i Eleuzinskim misterijama.

Andokid je završio u zatvoru (Alkibijad, koji je otplovio za Siciliju, bio je osuđen u odsutnosti) te je na savjet rođaka Harmida – onoga po kojemu se zove jedan Platonov dijalog – prokazao četiri člana svojega aristokratskog udruženja. Potom je osuđen na progonstvo na Cipar. Vratio se u Atenu 407. i pokušao govorom ishoditi oprost, ali neuspješno; pomilovan je tek u okviru opće amnestije 403. Ponovno se počeo baviti politikom i opet je optužen za bezbožnost; branio se govorom *O misterijama* (399.). Bio je član poslanstva koje je 391. pregovaralo sa Spartom o miru, no, zbog držanja tijekom poslanstva optužen je za veleizdaju (branio se govorom *O miru sa Spartancima*) i ponovno osuđen na progonstvo. Umro je izvan Atene, ne zna se kad.

Andokidovi govori dragocjen su povijesni izvor, a pokazuju i dijalektičku sposobnost i dobro poznavanje atenskoga sudskog stila. Andokid, koji nije bio profesionalni govornik, riječi nalazi u životu, ne u školi.

## O tekstu

Govor *Κατὰ Ἀλκιβιάδου* (*Protiv Alkibijada*) već se u antičko doba nije smatrao Andokidovim djelom. Prema navodima u tekstu i onome što o povijesti znamo, govor bi bio održan 417., kad je *ὄστρακοφορία* (glasovanje ostrakama) trebala odlučiti hoće li prognan biti Alkibijad ili Nikija; demagog Hiperbol pokušao se riješiti barem jednoga od dvojice utjecajnih protivnika, ali Alkibijad se nagodio s Nikijom, tako da je ostrakizmom prognan sam Hiperbol. Andokid je tada imao oko dvadeset godina te se teško može s njim povezati spominjanje uspješne političke karijere koja je uključivala šest diplomatskih poslanstava u zapadnoj Grčkoj i na Siciliji. O takvoj karijeri on ne govori ni u autentičnim djelima. Postoje i pravno-proceduralni problemi; budući da ostrakizam nije bio sudski postupak, nije uključivao govore optužbe i obrane.

Situacija, međutim, nije posve izmišljena. Plutarh, koji o ostrakizmu 417. pripovijeda na više mjesta, daje naslutiti da je upleten bio i vođa treće stranke, Feak (*Φαίαξ*). Zato je bilo pokušaja da se govor pripíše Feaku; to, pak, otežava spominjanje osvajanja Mela (koje se dogodilo tek 416.).

Najvjerojatnije je, stoga, da je riječ o književnoj vježbi, možda „iz uloge” Feaka. Vježba mora da je nastala kad detalji procedure ostrakizma više nisu bili posve jasni, vjerojatno u ranome IV. st.

U prvome dijelu govora govornik dokazuje svoje zasluge i nedužnost, ističe da, iako je četiri puta bio tužen zbog političkih prijestupa, nikad nije osuđen. U drugome se dijelu napada Alkibijadovo javno i privatno djelovanje. Uspoređuju se obitelji govornika i Alkibijada (oba su Alkibijadova djeda bila dvaput ostrakizmom prognana), ističe se spremnost govornika da i na sudu odgovara za svoje postupke (što Alkibijad nikad nije htio učiniti), odbija se prigovor da su govornika oslobodili zbog nesposobnosti tužitelja. Naposljetku govornik upozorava da će Alkibijad pokušati pridobiti suosjećanje publike, ali u javnome je interesu da se progna njega, a ne govornika, koji je u prošlosti mnogim djelima zadužio Atenu.

Odabrani odlomak stoji na samome početku govora i razmatra načelne opasnosti bavljenja politikom, kojih je govornik itekako svjestan. Opasnostima se izložio u interesu općega dobra, uz podršku sebi sklonih, čak i po cijenu sukoba s moćnim neprijateljima. Iznosi glavni problem govora: koga od trojice treba prognati na deset godina.

**Pročitajte naglas grčki tekst.**

And. In Alcibiadem [Sp.] 1–2

οὐκ ἐν τῷ παρόντι μόνον γινώσκω τῶν πολιτικῶν πραγμάτων ὡς σφαλερόν ἐστιν ἄπτεσθαι, ἀλλὰ καὶ πρότερον χαλεπὸν ἠγούμην, πρὶν τῶν κοινῶν ἐπιμελεῖσθαι τινος. πολίτου δὲ ἀγαθοῦ νομίζω προκινδυνεύειν ἐθέλειν τοῦ πλήθους, καὶ μὴ καταδείσαντα τὰς ἔχθρας τὰς ἰδίας ὑπὲρ τῶν δημοσίων ἔχειν ἡσυχίαν· διὰ μὲν γὰρ τοὺς τῶν ἰδίων ἐπιμελουμένους οὐδὲν αἱ πόλεις μείζους καθίστανται, διὰ δὲ τοὺς τῶν κοινῶν μεγάλαι καὶ ἐλεύθεραι γίνονται.

ὧν [τῶν ἀγαθῶν] εἷς ἐγὼ βουλευθεὶς ἐξετάζεσθαι μεγίστοις περιπέπτωκα κινδύνοις, προθύμων μὲν καὶ ἀγαθῶν ἀνδρῶν ὑμῶν τυγχάνων, δι' ὅπερ σφύζομαι, πλείστοις δὲ καὶ δεινοτάτοις ἐχθροῖς χρώμενος, ὑφ' ὧν διαβάλλομαι. ὁ μὲν οὖν ἀγὼν ὁ παρῶν οὐ στεφανηφόρος, ἀλλ' εἰ χρῆ μηδὲν ἀδικήσαντα τὴν πόλιν δέκα ἔτη φεύγειν· οἱ δ' ἀνταγωνιζόμενοι περὶ τῶν ἄθλων τούτων ἐσμέν ἐγὼ καὶ Ἀλκιβιάδης καὶ Νικίας, ὧν ἀναγκαῖον ἕνα τῇ συμφορᾷ περιπεσεῖν.

**Analiza i komentar**

οὐκ

ἐν τῷ παρόντι

μόνον

γινώσκω

τῶν πολιτικῶν πραγμάτων  
 ὡς σφαλερόν ἐστιν  
 ἄπτεσθαι,  
 ἀλλὰ καὶ  
 πρότερον  
 χαλεπὸν ἡγούμην,  
 πρὶν  
 τῶν κοινῶν  
 ἐπιμελεῖσθαι  
 τινος.

οὐκ... μόνον... ἀλλὰ καὶ... koordinacija rečeničnih članova: „ne samo... nego i...”

ἐν τῷ παρόντι LSJ / Logeion πάρειμι II.

γινώσκω § 231

ὡς σφαλερόν ἐστιν § 315; pridjevska dopuna uz kopulu Smyth 4.26 910;  
*verbum sentiendi* otvara mjesto zavisnoj izričnoj rečenici koju uvodi  
 veznik ὡς, § 467

ἄπτεσθαι § 232; ἄπτεσθαι τινος

χαλεπὸν ἡγούμην § 235, § 243; ἡγέομαι otvara mjesto dvama akuzativima  
 (objekta i predikata), § 388; ovdje bi objektni akuzativ bio poimeničeni  
 infinitiv ἄπτεσθαι

πρὶν... ἐπιμελεῖσθαι § 243; ἐπιμελέομαι τινος; πρὶν otvara mjesto zavisnoj  
 vremenskoj rečenici s infinitivom, § 488.1

τῶν κοινῶν... τινος potonji je genitiv objekt uz ἐπιμελέομαι, prvi je dijelni,  
 § 395

πολίτου δὲ ἀγαθοῦ

νομίζω

προκινδυνεύειν ἐθέλειν

τοῦ πλήθους,

καὶ μὴ  
καταδείσαντα  
τὰς ἔχθρας  
τὰς ἰδίας  
ὑπὲρ τῶν δημοσίων  
ἔχειν ἡσυχίαν·  
διὰ μὲν γὰρ τοὺς  
τῶν ἰδίων  
ἐπιμελουμένους  
οὐδὲν  
αἰ πόλεις  
μείζους καθίστανται,  
διὰ δὲ τοὺς  
τῶν κοινῶν  
μεγάλαι καὶ ἐλεύθεραι γίνονται.

δὲ ἔστιν δὲ ὀνομαζομένη ἐπὶ τῷ προηγουμένῳ ἰσχυρῶς  
πολίτου... ἀγαθοῦ νομίζω... ἐθέλειν... καὶ μὴ καταδείσαντα... ἔχειν ἡσυχίαν

§ 231; νομίζω kao kopulativni glagol i *verbum sentiendi* otvara mjesto ne samo objektima (ovdje infinitiv i akuzativ s infinitivom) nego i genitivu koji izriče *komu* je što svojstveno, § 393.2, Smyth 4.42.93.83, 1304 1305

προκινδυνεύειν § 231; προκινδυνεύω τινός

ἐθέλειν § 231; glagol ἐθέλω otvara mjesto infinitivu

καταδείσαντα § 267; složenica glagola δείδω; dio akuzativa s infinitivom, § 491

τὰς ἔχθρας τὰς ἰδίας jače istaknut atributni položaj, § 375

ὑπὲρ τῶν δημοσίων ὑπὲρ ovdje: „što se tiče”, LSJ ὑπέρ III

τῶν δημοσίων poimeničenje, § 373; DGE / Logeion δημόσιος IV

ἔχειν § 231

διὰ μὲν γὰρ τοὺς... διὰ δὲ τοὺς... koordinacija rečeničnih članova (poimeničenih participa) s pomoću čestica μὲν... δέ...

τοὺς... ἐπιμελουμένους § 243; ἐπιμελέομαι τινος; § 373

μείζους stegnuti oblik, Smyth 293 d

καθίστανται § 305, složena glagola ἵστημι, u mediju znači „postati” i ima nužnu (ovdje atributnu) dopunu

τῶν κοινῶν sc. ἐπιμελουμένους

γίγνονται § 232, kao kopulativni glagol ima nužnu (ovdje atributnu) dopunu

ῶν [τῶν ἀγαθῶν]

εἷς ἐγὼ

βουλευθεῖς ἐξετάζεσθαι

μεγίστοις

περιπέπτωκα

κινδύνοις,

προθύμων μὲν

καὶ ἀγαθῶν

ἀνδρῶν

ὑμῶν

τυγχάνων,

δι' ὅπερ σώζομαι,

πλείστοις δὲ

καὶ δεινοτάτοις ἐχθροῖς

χρώμενος,

ὑφ' ὧν διαβάλλομαι.

ῶν... εἷς [τῶν ἀγαθῶν] dijelni genitiv, § 395 uz εἷς; uglatim zagradama označene su riječi koje postoje u rukopisnoj predaji, ali, po mišljenju priređivača, nisu stajale u izvorniku

βουλευθεῖς § 296; § 325.13, § 328.2; glagol otvara mjesto infinitivu

ἐξετάζεσθαι § 232

περιπέπτωκα § 272; § 275b; složena glagola πίπτω, § 327.17; περιπίπτω τινί

τυγχάνων § 231; τυγχάνω τινός

δι' ὅπερ paralela s ὑφ' ὧν

σώζομαι § 232

χρώμενος § 243; χρῆσθαι τινι; LSJ χράομαι IV.b  
 διαβάλλομαι § 232

ὁ μὲν οὖν ἀγῶν  
 ὁ παρῶν  
 οὐ στεφανηφόρος,  
 ἀλλ'  
 εἰ χρῆ  
 μηδὲν ἀδικήσαντα  
 τὴν πόλιν  
 δέκα ἔτη φεύγειν·  
 οἱ δ' ἀνταγωνιζόμενοι  
 περὶ τῶν ἄθλων τούτων  
 ἐσμέν ἐγὼ καὶ Ἀλκιβιάδης καὶ Νικίας,  
 ὧν ἀναγκαῖον  
 ἕνα  
 τῆ συμφορᾶ  
 περιπεσεῖν.

ὁ μὲν οὖν ἀγῶν... οἱ δ' ἀνταγωνιζόμενοι... koordinacija rečeničnih članova  
 (poimeničenih participa) s pomoću čestica μέν... δέ...

ὁ... ἀγῶν ὁ παρῶν jače istaknut atributni položaj, § 375; LSJ πάρειμι II.

οὐ στεφανηφόρος sc. ἐστί

εἰ veznik εἰ uvodi zavisnu upitnu rečenicu, § 469

χρῆ χρῆ je bezličan glagol; otvara mjesto nužnoj dopuni, ovdje akuzativu s  
 infinitivom

μηδὲν ἀδικήσαντα § 267, § 269; ἀδικέω τινά § 381.1; negacija μή ističe  
 dopusno značenje

φεύγειν § 231; u ovom kontekstu φεύγω znači „biti prognan”

οἱ... ἀνταγωνιζόμενοι § 232; ἀνταγωνίζομαι περὶ τινος; poimeničenje, § 373

ἐσμέν § 315; kopulativni glagol otvara mjesto nužnoj predikatnoj dopuni  
 (imenski predikat, Smyth 910)

**ἀναγκαῖον** sc. ἐστί; otvara mjesto nužnoj dopuni, ovdje akuzativu s infinitivom  
**περιπεσεῖν** § 254; složnica glagola πίπτω; περιπίπτω τινί, LSJ περιπίπτω  
II.3

## Poglavlje 3

### Ξενοφώντος Κύρου παιδεία Α 2, 8

#### O tekstu

Ksenofontovo djelo *Κύρου παιδεία* (*Kirotv odgoj*) nastalo je vjerojatno poslije 371. pr. Kr. U osnovi je ono fiktivna, romansirana biografija perzijskoga vladara Kira Velikoga (oko 600. – 530. pr. Kr.). Prikazujući Kirov život, Ksenofont ujedno prikazuje i svoje političke ideje. Utoliko djelo pripada i političkomu žanru *πολιτεία* (poput Platonove *Države* ili djela Staroga Oligarha). Opisi perzijskih običaja i priča Ksenofonta pak povezuju s tradicijom etnografije onih koji su drugi, negrei (tu tradiciju predstavlja Herodot).

Iz aspekta dugotrajnih grčkih ratova s Perzijancima mogli bi začuditi odabir teme i pohvalan ton djela. No, Grke Perzija zanima i fascinira odavno, a samoga Kira Velikoga, koji je vladao četrdesetak godina prije početka grčko-perzijskih sukoba, grčka književnost pozitivno prikazuje još od Eshila.

*Kirotv odgoj* uzoran je primjer klasične antičke proze IV. st. pr. Kr. te se već u antici smatrao remek-djelom. Ponovno je otkriven u srednjemu vijeku kao jedan od uzora za književnu vrstu *ogledalo vladara* (na primjer, za Machiavellijevo djelo *Vladar*).

Ovdje odabrani ulomak potječe iz prve knjige *Kirova odgoja* i na vrlo općenit način govori o perzijskome obrazovnom sustavu opisujući odgoj dječaka do 16 odnosno 17 godina. Posebno se naglašava uloga starijih kao uzora te disciplina pri prehrani. Naglasak na usvajanju umjerenosti ili razumnoga pristupanja životu (*σωφροσύνη*) doziva u sjećanje etiku Ksenofontova učitelja Sokrata.

## Pročitajte naglas grčki tekst.

Xen. Cyropaedia 1.2.8

διδάσκουσι δὲ τοὺς παῖδας καὶ σωφροσύνην· μέγα δὲ συμβάλλεται εἰς τὸ μανθάνειν σωφρονεῖν αὐτοὺς ὅτι καὶ τοὺς πρεσβυτέρους ὁρῶσιν ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν σωφρόνως διάγοντας. διδάσκουσι δὲ αὐτοὺς καὶ πείθεσθαι τοῖς ἄρχουσι· μέγα δὲ καὶ εἰς τοῦτο συμβάλλεται ὅτι ὁρῶσι τοὺς πρεσβυτέρους πειθομένους τοῖς ἄρχουσιν ἰσχυρῶς. διδάσκουσι δὲ καὶ ἐγκράτειαν γαστρὸς καὶ ποτοῦ· μέγα δὲ καὶ εἰς τοῦτο συμβάλλεται ὅτι ὁρῶσι τοὺς πρεσβυτέρους οὐ πρόσθεν ἀπιόντας γαστρὸς ἕνεκα πρὶν ἂν ἀφῶσιν οἱ ἄρχοντες, καὶ ὅτι οὐ παρὰ μητρὶ σιτοῦνται οἱ παῖδες, ἀλλὰ παρὰ τῷ διδασκάλῳ, ὅταν οἱ ἄρχοντες σημήνωσι. φέρονται δὲ οἴκοθεν σῖτον μὲν ἄρτον, ὄφον δὲ κάρδαμον, πιεῖν δέ, ἣν τις διψῆ, κώθωνα, ὡς ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἀρύσασθαι. πρὸς δὲ τούτοις μανθάνουσι καὶ τοξεύειν καὶ ἀκοντίζειν. μέχρι μὲν δὴ ἕξ ἢ ἑπτακαίδεκα ἐτῶν ἀπὸ γενεᾶς οἱ παῖδες ταῦτα πράττουσιν, ἐκ τούτου δὲ εἰς τοὺς ἐφήβους ἐξέρχονται.

## Analiza i komentar

διδάσκουσι δὲ  
 τοὺς παῖδας  
 καὶ σωφροσύνην·  
 μέγα δὲ συμβάλλεται  
     εἰς τὸ μανθάνειν  
         σωφρονεῖν  
           αὐτοὺς

ὅτι καὶ τοὺς πρεσβυτέρους ὁρῶσιν  
ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν  
σωφρόνως διάγοντας.

διδάσκουσι rekcija: τινά τι; § 231, § 324.9, § 386, § 460.1, § 451  
δὲ § 515.2

συμβάλλεται § 231, § 301.B (s. 118), § 238, § 460.1, § 451

μανθάνειν § 231, § 321.17, § 490

εἰς τὸ μανθάνειν... αὐτούς § 497, poimeničeni akuzativ s infinitivom, dopuna predikatu συμβάλλεται

σωφρονεῖν § 243, § 301.B (s. 116), § 490; objekt infinitiva μανθάνειν

ὁρῶσιν § 243, § 301.B (s. 116), § 460.1, § 451

ὅτι... ὁρῶσιν zavisna izrična rečenica, „da...” ili „to što...”, § 467

διάγοντας § 498, § 301.B (s. 116), § 238; glagol ἄγω i njegove složenice, poput διάγω, mogu imati i prijelazno i neprijelazno značenje; u ovome nam slučaju to pomaže odrediti dopuna, prilog σωφρόνως

διδάσκουσι δὲ

αὐτούς

καὶ πείθεσθαι

τοῖς ἄρχουσι·

μέγα δὲ καὶ

εἰς τοῦτο

συμβάλλεται

ὅτι ὁρῶσι

τοὺς πρεσβυτέρους

πειθομένους

τοῖς ἄρχουσιν

ἰσχυρῶς.

διδάσκουσι rekcija: τινά τι; § 231, § 324.9, § 386, § 460.1, § 451

πείθεσθαι rekcija: τινί, § 411.2; § 231, § 301.B (s. 118), § 490; dopuna glagola διδάσκουσι

συμβάλλεται § 231, § 301.B (s. 118), § 238, § 460.1, § 451  
 ὀρῶσι § 243, § 301.B (s. 116), § 460.1, § 451  
 ὅτι ὀρῶσι zavisna izrična rečenica, „da...” ili „to što...” § 467  
 πειθόμενους rekcija: τινι, § 411.2; § 231, § 301.B (s. 118), § 490

διδάσκουσι δὲ καὶ

ἐγκράτειαν

γαστρός καὶ ποτοῦ·

μέγα δὲ καὶ

εἰς τοῦτο

συμβάλλεται

ὅτι ὀρῶσι

τούς πρεσβυτέρους

οὐ πρόσθεν ἀπιόντας

γαστρός ἔνεκα

πρὶν ἂν ἀφῶσιν οἱ ἄρχοντες,

καὶ ὅτι

οὐ παρὰ μητρὶ

σιτοῦνται

οἱ παῖδες,

ἀλλὰ παρὰ τῷ διδασκάλῳ,

ὅταν οἱ ἄρχοντες σημήνωσι.

διδάσκουσι rekcija: τινι τι; § 231, § 324.9, § 386, § 460.1, § 451

συμβάλλεται § 231, § 301.B (s. 118), § 238, § 460.1, § 451

ὀρῶσι § 243, § 301.B (s. 116), § 460.1, § 451

ὅτι ὀρῶσι zavisna izrična rečenica, „da...” ili „to što...”, § 467

ἀπιόντας § 314.1, § 498

ἀφῶσιν § 305-309, § 311, § 460.2, § 463

ἂν ἀφῶσιν konjunktiv s ἂν § 489.b

πρὶν ἂν ἀφῶσιν zavisna vremenska rečenica, „dok ne...”, § 488.2, πρὶν s konjunktivom aorista označava općenitu vremenitost, vremensku radnju bez točno određenoga vremenskog referenta

σιτοῦνται § 243, § 301.B (s. 116), § 460.1, § 451

ὅτι... σιτοῦνται izrična zavisna rečenica, „da...” ili „to što...”, § 467

σημήνωσι § 460.2, § 463, § 301.B (s. 118)

ὅταν... σημήνωσι zavisna vremenska rečenica u značenju pogodbe eventualnoga oblika (ponavljanje u sadašnjosti), „kad god” + prezent, § 488.2

φέρονται δὲ

οἴκοθεν

σίτον μὲν ἄρτον,

ὄψον δὲ κάρδαμον,

πιεῖν δέ,

ἦν τις διψῆ,

κώθωνα,

ὥς ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἀρύσασθαι.

φέρονται § 231, § 327.5, § 460.1, § 451

σίτον μὲν... ὄψον δὲ... πιεῖν δέ... koordinacija rečeničnih članova s pomoću čestica μὲν... δέ...

πιεῖν § 231, § 327.16, § 490; infinitiv izriče svrhu

διψῆ § 243, § 301.B (s. 116),

κώθωνα objekt glagolskog oblika φέρονται kao i ἄρτον, κάρδαμον

ἦν... διψῆ zavisna rečenica, eventualna pogodba (ponavljanje u sadašnjosti), „kad god + prezent”, § 488.2

ἀρύσασθαι § 231, § 267, § 301, § 490

ὥς... ἀρύσασθαι zavisna posljedična rečenica s veznikom ὥς, § 473, bilj. 2 (naumljena posljedica)

πρὸς δὲ τούτοις

μανθάνουσι

καὶ τοξεύειν

καὶ ἀκοντίζειν.

μανθάνουσι § 231, § 460.1, § 451

τοξεύειν... ἀκοντίζειν § 301.B (s. 116), § 490, infinitiv kao objektna dopuna glavnog glagola μανθάνουσι, § 493

μέχρι μὲν δὴ ἕξ ἢ ἑπτακαίδεκα ἐτῶν

ἀπὸ γενεᾶς

οἱ παῖδες

ταῦτα πράττουσιν,

ἐκ τούτου δὲ

εἰς τοὺς ἐφήβους

ἐξέρχονται.

μέχρι μὲν... ἐκ τούτου δὲ... koordinacija rečeničnih članova s pomoću čestica μὲν... δέ...

μὲν δὴ ovom se kombinacijom čestica povjesničari često koriste kao formulom prijelaza, surečenica s μὲν δὴ služi kao rezime prethodno rečenog: „tako dakle...” (Denniston, *Greek Particles*, 258)

πράττουσιν § 231, § 301.B (s. 116), § 460.1, § 451

ἐξέρχονται § 231, § 238, § 327.2, § 460.1, § 451; LSJ I.1.g

## Poglavlje 4

### Πλάτωνος Πρωταγόρας 325c-326a

#### O tekstu

Platonov dijalog *Πρωταγόρας* (*Protagora*) nosi ime po jednome od glavnih likova, slavnom sofistu iz Abdere (Ἄβδηρα, grad na sjevernoj obali Egejskoga mora, u Platonovo je doba pod vlašću Atene). Protagora, prvi koji se prozvaio σοφιστής i prvi koji je djelovao kao učitelj, nakon četiri desetljeća takva rada umro je oko 420. pr. Kr. u dobi od oko sedamdeset godina.

Djelo pripada skupini dijaloga u kojima Platon kritizira sofističke načine uvjeravanja i njihovu amoralnost (uz *Protagoru*, u skupinu ulaze još *Gorgija* i *Sofist*); važna su, naime, gesla sofista, koja je oblikovao upravo Protagora, bila τὸν ἥττω λόγον κρείττω ποιεῖν (Aristotel, *Retorika* 1402a), i δύο λόγους εἶναι περὶ παντὸς πράγματος ἀντικειμένους ἀλλήλοις (Diogen Laertije 9, 8, 51). *Protagora* je nastao krajem prve faze Platonova pisanja, koja traje u devedesetim i osamdesetim godinama IV. st. pr. Kr. Vrijeme fiktivne radnje stoga pedesetak godina prethodi vremenu samoga pisanja dijaloga.

Sokrat pripovijeda prijateljima što se dogodilo pri njegovu susretu s Protagorom u Kalijinoj kući. Toga ga je jutro probudio mladi prijatelj Hipokrat, uzbuđeno ga pozivajući da zajedno s njim posjeti najslavnijega od svih sofista koji je stigao u Atenu. Kako je bilo još rano za posjet, Sokrat i Hipokrat prošetali su. Pritom je Hipokrat pokušao objasniti Sokratu zašto toliko želi postati Protagorin učenik; isprva je tvrdio da želi i sam biti sofist, profesionalac poput Protagore, ali, pred Sokratovim pitanjima, uzmakne i ustvrdi da želi učiti kod Protagore da bi stekao obrazovanje dostojno slobodna čovjeka. Zna da je sofist mudrac koji omogućuje drugima da dobro govore, ali o čemu govore, to Hipokrat ne može reći.

U Kalijinoj kući zatječu Protagoru, druge sofiste, i učenike oko njih. Sokrat i Protagora zameću raspravu o tome može li se vrlina (ἀρετή) poučavati; Protagora zanosno pripovijeda mit o Prometeju i Epimeteju, odnosno o ljudskome razvoju od divljaštva do civiliziranosti s pomoću tehničkih i političkih umijeća – u poučavanju potonjih upravo je Protagora predvodnik. Na početku rasprave, dakle, Protagora tvrdi da se vrlina *može* poučavati, a Sokrat to osporava; no, pošto Sokrat pitanjima natjera Protagoru u škripac, a sofist se pokuša izvući retoričkim akrobacijama (koje izazivaju odobravanje publike, ali ne i Sokratovo), u drugome krugu rasprave – nakon *intermezza* koji čine govori ostalih sofističkih zvijezda: Alkibijada, Prodika i Hipije – sad *Sokrat* zastupa tezu da se vrlina može poučavati, i opet dovede Protagoru u bezizlazan položaj. Tako porazi sofista njegovim vlastitim oružjem pokazujući da može uspješnije od njega argumentirati suprotne strane spora (λόγους ἀντικειμένους ἀλλήλοις). Rasprava o ἀρετή ujedno određuje osnovne crte Platonova etičkoga intelektualizma pokazujući da je znanje temelj i bit vrline, da je poznavanje dobra nužno i dostatno za ispravno djelovanje, da vrlinu ima onaj koji poznaje dobro, a da nitko ne bira zlo dragovoljno, već zbog pogrešne procjene, nepoznavanja onoga što je dobro.

U ovdje odabranome odlomku Platonova dijaloga govori Protagora. Pošto je ispričao mit o Prometeju i Epimeteju, na Sokratov argument da se vrlina ne može poučavati jer bi inače i država osigurala njezino poučavanje, Protagora odgovara pokazujući da je upoznavanje vrline važna sastavnica tradicionalnoga grčkog obrazovanja već od najranije dobi djeteta; to je upoznavanje osobito važno pod vodstvom učitelja kad se počnu čitati djela dobrih pjesnika (ποιητῶν ἀγαθῶν ποιήματα).

## Pročitajte naglas grčki tekst.

Plat. Protagora 325c - 326a

ἐπειδὴν θᾶπτον συνιῆ τις τὰ λεγόμενα, καὶ τροφὸς καὶ μήτηρ καὶ παιδαγωγὸς καὶ αὐτὸς ὁ πατήρ περὶ τούτου διαμάχονται, ὅπως ὡς βέλτιστος ἔσται ὁ παῖς, παρ' ἑκαστον καὶ ἔργον καὶ λόγον διδάσκοντες καὶ ἐνδεικνύμενοι ὅτι τὸ μὲν δίκαιον, τὸ δὲ ἄδικον, καὶ τότε μὲν καλόν, τότε δὲ αἰσχρόν, καὶ τότε μὲν ὄσιον, τότε δὲ ἀνόσιον, καὶ τὰ μὲν ποίει, τὰ δὲ μὴ ποίει. καὶ ἐὰν μὲν ἐκῶν πείθεται·

εἰ δὲ μή, ὥσπερ ξύλον διαστρεφόμενον καὶ καμπτόμενον εὐθύνου-  
 σιν ἀπειλαῖς καὶ πληγαῖς. μετὰ δὲ ταῦτα εἰς διδασκάλων πέμπον-  
 τες πολὺ μᾶλλον ἐντέλλονται ἐπιμελεῖσθαι εὐκοσμίας τῶν παι-  
 δων ἢ γραμμάτων τε καὶ κιθαρίσεως· οἱ δὲ διδάσκαλοι τούτων τε  
 ἐπιμελοῦνται, καὶ ἐπειδὴν αὖ γράμματα μάθωσιν καὶ μέλλωσιν  
 συνήσειν τὰ γεγραμμένα ὥσπερ τότε τὴν φωνήν, παρατιθέασιν  
 αὐτοῖς ἐπὶ τῶν βάρων ἀναγιγνώσκειν ποιητῶν ἀγαθῶν ποιή-  
 ματα καὶ ἐκμανθάνειν ἀναγκάζουσιν, ἐν οἷς πολλαὶ μὲν νουθετή-  
 σεις ἔνεισιν πολλαὶ δὲ διέξοδοι καὶ ἔπαινοι καὶ ἐγκώμια παλαιῶν  
 ἀνδρῶν ἀγαθῶν, ἵνα ὁ παῖς ζηλῶν μιμῆται καὶ ὀρέγηται τοιοῦτος  
 γενέσθαι.

## Analiza i komentar

ἐπειδὴν θᾶπτον συνιῆ τις τὰ λεγόμενα,  
 καὶ τροφὸς καὶ μήτηρ καὶ παιδαγωγὸς καὶ αὐτὸς ὁ πατήρ  
 περὶ τούτου  
 διαμάχονται,  
 ὅπως  
 ὡς βέλτιστος ἔσται ὁ παῖς,  
 παρ' ἕκαστον καὶ ἔργον καὶ λόγον  
 διδάσκοντες καὶ ἐνδεικνύμενοι ὅτι  
 τὸ μὲν δίκαιον,  
 τὸ δὲ ἄδικον,  
 καὶ τόδε μὲν καλόν,  
 τόδε δὲ αἰσχρόν,  
 καὶ τόδε μὲν ὄσιον,  
 τόδε δὲ ἀνόσιον,

καὶ τὰ μὲν ποίει,  
τὰ δὲ μὴ ποίει.

ἐπειδὴν θᾶπτον komparativ pridjeva ταχύς upotrijebljen kao prilog, u frazi:  
„odmah čim...”

ἐπειδὴν... συνιῆ složenica glagola ἵημι, § 305; vremenska zavisna rečenica uvedena veznikom ἐπειδὴν (od ἐπειδὴ ἄν) s konjunktivom izriče iterativnu radnju u sadašnjosti, § 488

τὰ λεγόμενα § 232; poimeničenje participa članom, § 373

διαμάχονται § 232; διαμάχομαι περί τινος

ὅπως... ἔσται § 315; ὅπως otvara mjesto namjernoj zavisnoj rečenici s indikativom futura, § 472

ὡς βέλτιστος ἔσται imenski predikat, Smyth 909; superlativ pojačan s ὡς: „... što je moguće”, Smyth 1086

διδάσκοντες § 231

ἐνδεικνύμενοι složenica glagola δείκνυμι, § 318; participi otvaraju mjesto izričnoj rečenici s veznikom ὅτι, § 467

ὅτι τὸ μὲν... τὸ δὲ... koordinacija rečeničnih članova s pomoću čestica μὲν... δέ...; u imenskome je predikatu izostavljena kopula

ποίει § 243

καὶ ἐὰν μὲν ἐκὼν πείθεται·

εἰ δὲ μὴ,

ὥσπερ ξύλον διαστρεφόμενον καὶ καμπτόμενον

εὐθύνουσιν

ἀπειλαῖς καὶ πληγαῖς.

ἐὰν μὲν... εἰ δὲ... koordinacija rečeničnih članova (ovdje protaza) s pomoću čestica μὲν... δέ...

ἐὰν... ἐκὼν πείθεται § 232; sc. εἴ ἔχει, ἐὰν otvara mjesto konjunktivu prezenta; protaza eventualne pogodbene zavisne rečenice izriče iterativnu radnju, u apodozi se očekuje indikativ prezenta § 475; ἐκὼν upotrijebljen kao istovrijednica priloga (adverbno), Smyth 1095

εἰ δὲ μὴ sc. πείθεται

διαστρεφόμενον καὶ καμπτόμενον § 232

εὐθύνουσιν sc. αὐτόν; § 231; apodoza eventualne pogodbene rečenice

μετὰ δὲ ταῦτα

εἰς διδασκάλων πέμποντες

πολὸν μᾶλλον ἐντέλλονται ἐπιμελεῖσθαι

εὐκοσμίας τῶν παιδῶν

ἢ γραμμάτων τε καὶ κιθαρίσεως·

οἱ δὲ διδάσκαλοι

τούτων τε ἐπιμελοῦνται,

καὶ ἐπειδὴν αὖ γράμματα μάθωσιν

καὶ μέλλωσιν

συνήσειν τὰ γεγραμμένα

ὥσπερ τότε τὴν φωνήν,

παρατιθέασιν αὐτοῖς ἐπὶ τῶν βάθρων

ἀναγιγνώσκειν ποιητῶν ἀγαθῶν ποιήματα

καὶ ἐκμανθάνειν ἀναγκάζουσιν,

ἐν οἷς

πολλὰ μὲν νουθετήσεις ἔνεισιν

πολλὰ δὲ διέξοδοι καὶ ἔπαινοι καὶ ἐγκώμια

παλαιῶν ἀνδρῶν ἀγαθῶν,

ἵνα ὁ παῖς ζηλῶν μιμῆται

καὶ ὀρέγεται τοιοῦτος γενέσθαι.

δὲ čestica δέ označava nadovezivanje na prethodnu rečenicu

εἰς διδασκάλων... οἱ δὲ διδάσκαλοι koordinacija rečeničnih članova s pomoću čestice δέ

εἰς διδασκάλων sc. οἰκίας, eliptična uporaba, LSJ εἰς I.4.c (prijedlog εἰς otvara mjesto isključivo akuzativu)

πέμποντες § 231

πολὸν μᾶλλον... ἢ... koordinacija rečeničnih članova s pomoću priloga i veznika: „mnogo više... nego...”

- ἐντέλλονται ἐπιμελεῖσθαι § 232; § 243; *verbum voluntatis* otvara mjesto infinitivu; ἐπιμελέομαι τινος
- ἐπιμελοῦνται § 243
- ἐπειδὴν... μάθωσιν καὶ μέλλωσιν § 254, 321.17; § 232; vremenska zavisna rečenica uvedena veznikom ἐπειδὴν (od ἐπειδὴ ἄν) s konjunktivom izriče iterativnu radnju u sadašnjosti, § 488
- μέλλωσιν συνήσειν složenica glagola ἴημι, § 305; μέλλω otvara mjesto infinitivu
- τὰ γεγραμμένα § 272; § 277; poimeničenje participa članom, § 373
- παρατιθέασιν složenica glagola τίθημι, § 305; παρατίθημι τινί τι
- ἀναγιγνώσκειν § 231; infinitiv izriče svrhu, § 495
- ἐκμανθάνειν § 231
- ἀναγκάζουσιν § 231, otvara mjesto dopuni u infinitivu
- ἐν οἷς sc. ποιήμασιν
- ἔνεισιν složenica glagola εἰμί, § 315
- ἵνα... μιμῆται... καὶ ὀρέγεται § 243; § 232; veznik ἵνα otvara mjesto konjunktivima u namjernoj zavisnoj rečenici, § 470
- ζηλῶν μιμῆται § 243; particip upotrijebljen kao istovrijednica priloga (adverbno), Smyth 1095
- ὀρέγεται τοιοῦτος γενέσθαι medijalni oblik ὀρέγω otvara mjesto infinitivu, LSJ ὀρέγω II.2.b; imenski predikat s kopulativnim glagolom, Smyth 909–924

## Poglavlje 5

### Λουκιανοῦ Ἐνάλιος διάλογος 2, 2

#### Ο tekstu

Ἐνάλιοι διάλογοι (*Dijalozi morskikh bogova*) naziv je zbirke petnaest kratkih razgovora u kojima se sirijski retoričar i satiričar Lukijan šali na račun kanonske grčke mitologije.

U odlomku koji čitamo kiklop Polifem pripovijeda ocu Posejdonu kako ga je oslijepio Odisej. Kiklop je na početku bio prilično samounjeren: za njega je donijeti čitavo stablo iz planine tek sitnica, isto kao i obračunati se s nekolicinom Odisejevih drugova. No, ti bezveznjaci nadmudrili su ga s pomoću opojnoga sredstva i kolca.

#### Pročitajte naglas grčki tekst.

Luc. Dialogi marini 2.2

Κατέλαβον ἐν τῷ ἄντρῳ ἀπὸ τῆς νομῆς ἀναστρέψας πολλούς τινας, ἐπιβουλεύοντας δῆλον ὅτι τοῖς ποιμνίοις· ἐπεὶ γὰρ ἐπέθηκα τῇ θύρᾳ τὸ πῶμα — πέτρα δέ ἐστι παμμεγέθης — καὶ τὸ πῦρ ἀνέκαυσα ἐναυσάμενος ὃ ἔφερον δένδρον ἀπὸ τοῦ ὄρους, ἐφάνησαν ἀποκρύπτειν αὐτοὺς πειρώμενοι· ἐγὼ δὲ συλλαβῶν τινας αὐτῶν, ὥσπερ εἰκὸς ἦν, κατέφαγον ληστάς γε ὄντας. ἐνταῦθα ὁ πανουργότατος ἐκεῖνος, εἴτε Οὐτίς εἴτε Ὀδυσσεὺς ἦν, δίδωσί μοι πιεῖν φάρμακόν τι ἐγγέας, ἡδὺ μὲν καὶ εὖοσμον, ἐπιβουλότατον

δὲ καὶ ταραχωδέστατον· ἅπαντα γὰρ εὐθύς ἐδόκει μοι περιφέρεσθαι πiónτι καὶ τὸ σπήλαιον αὐτὸ ἀνεστρέφετο καὶ οὐκέτι ὄλως ἐν ἐμαυτοῦ ἤμην, τέλος δὲ ἐς ὕπνον κατεσπάσθην. ὁ δὲ ἀποξύνας τὸν μοχλὸν καὶ πυρώσας γε προσέτι ἐτύφλωσέ με καθεύδοντα, καὶ ἀπ' ἐκείνου τυφλὸς εἰμί σοι, ὦ Πόσειδον.

## Analiza i komentar

Κατέλαβον

αὐτούς

ἐν τῷ ἄνθρωπῳ

ἀπὸ τῆς νομῆς

ἀναστρέψας

πολλούς τινας,

ἐπιβουλεύοντας

δῆλον ὅτι

τοῖς ποιμνίαις·

ἐπεὶ γὰρ ἐπέθηκα

τῇ θύρᾳ

τὸ πῶμα

— πέτρα δέ

ἐστι

παμμεγέθης —

καὶ τὸ πῦρ  
 ἀνέκαυσα  
 ἐναυσάμενος  
 ὃ ἔφερον δένδρον  
 ἀπὸ τοῦ ὄρους,  
 ἐφάνησαν  
 ἀποκρύπτειν αὐτοὺς  
 πειρώμενοι·  
 ἐγὼ δὲ  
 συλλαβῶν  
 τινὰς αὐτῶν,  
 ὥσπερ εἰκὸς ἦν,  
 κατέφαγον  
 ληστὰς γε ὄντας.

**Κατέλαβον** rekcija: τινὰ; § 254, § 238, § 321.14, § 460.1, § 454; ima dopunu (priložnu oznaku) ἐν τῷ ἄνθρωπῳ

**ἀναστρέψας** § 267, § 301.B (s. 118), § 498; ima dopunu (priložnu oznaku) ἀπὸ τῆς νομῆς

**ἐπιβουλεύοντας** rekcija: τινι; § 231

**δῆλον ὅτι** od izraza δῆλόν ἐστιν ὅτι, „jasno je da”, koji je otvaraо mjesto izričnoj rečenici; izostavljanjem kopule i čestim korištenjem s vremenom se izgubila potreba za glagolom i dopunom – ὅτι gubi snagu veznika, a značenje postaje adverbno: „očito...”

**ἐπέθηκα** rekcija: τινά τινι; § 305, § 306, § 311, § 238, § 460.1, § 454

**ἐπεὶ... ἐπέθηκα** veznik ἐπεὶ otvara mjesto zavisnoj vremenskoj rečenici: „kada...”

**ἐστι** § 315; dio imenskoga predikata (Smyth 909)

**ἀνέκαυσα** § 267, § 253, § 301.B (s. 116), § 460.1, § 454

**ἐναυσάμενος** § 267, § 301.B (s. 116), § 498

**ἔφερον** § 231, § 327.5, § 460.1, § 452

**ὃ ἔφερον** odnosna zamjenica ὃ uvodi umetnutu odnosnu zavisnu rečenicu

ἐφάνησαν § 294, § 299, § 301.B (s. 118), § 448, § 460.1, § 454; ovaj  
 glagol otvara mjesto participu kao nužnoj dopuni  
 ἀποκρύπτειν § 231, § 301.B (s. 116), § 490  
 πειρώμενοι § 243, § 249, § 301.B (s. 116), § 498; ovaj particip otvara  
 mjesto dopuni u infinitivu, ἀποκρύπτειν  
 συλλαβών § 254, § 255, § 333.6, § 238, § 321.14, § 498  
 δὲ čestica daje surečenici adverzativno značenje: „a...”  
 ἦν § 315, § 460.1, § 452  
 εἰκὸς § 278.2 bilješka, § 498  
 εἰκὸς ἦν § 461.1, imenski predikat (Smyth 909)  
 ὡσπερ εἰκὸς ἦν umetnuta poredbena rečenica: „kao što...” (Smyth 2462)  
 κατέφαγον § 255, § 333.6, § 238, § 327.8, § 460.1, § 454  
 γε čestica naglašava, gotovo pretvara u uzvik razlog Kiklopova postupka:  
 „pa bili su...!”  
 ὄντας § 315

ἐνταῦθα

ὁ πανουργότατος ἐκεῖνος,

εἴτε Οὐτίς

εἴτε Ὀδυσσεὺς ἦν,

δίδωσί μοι πιεῖν

φάρμακόν τι ἐγγέας,

ἦδὺ μὲν καὶ εὖοσμον,

ἐπιβουλότατον δὲ καὶ ταραχωδέστατον·

ἅπαντα γὰρ

εὐθύς

ἐδόκει μοι

περιφέρεισθαι

πιόντι

καὶ τὸ σπήλαιον αὐτὸ

ἀνεστρέφετο

καὶ οὐκέτι  
 ὅλως  
 ἐν ἑμαυτοῦ ἤμην,  
 τέλος δὲ  
 εἰς ὕπνον  
 κατεσπάσθη.

εἴτε... εἴτε § 514.2

ἦν § 315

δίδωσί § 305, § 311, § 460.1, § 451, povezuje dopunu πιεῖν

πιεῖν § 254, § 255, § 327.16, § 490

ἐγχείας § 269, § 238, § 498

ἐδόκει § 243, § 325.2, § 460.1, § 452

πιόντι § 254, § 255, § 327.16, § 498

ἐδόκει μοι § 439, bilješka, § 492, § 460.1, § 452; § 460.1, § 452; ἐδόκει

μοι πιόντι

περιφέρεσθαι § 232

ἀνεστρέφετο § 232, § 238

ἐν ἑμαυτοῦ prijedlog ἐν ne može otvarati mjesto genitivu; riječ je o eliptičnoj

uporabi, izostavlja se riječ na koju se odnosi ἑμαυτοῦ: ἐν ἑμαυτοῦ οἰκία

(εἶναι) „pri sebi (biti)”; LSJ ἐν A. I. 2.

ἤμην § 315; kasniji oblik, čest kod Lukijana = ἦν

κατεσπάσθη § 299, § 301.B (s. 116), § 238, § 460.1, § 454

καὶ... καὶ... δὲ rečenice prvo ustrojene usporedno (καὶ... καὶ), nabrojanjem,

završnu misao uvodi adverzativno δὲ: „i... i... a...”

ὁ δὲ

ἀποξύνας τὸν μοχλὸν  
καὶ πυρώσας  
προσέτι  
ἐτύφλωσέ  
με καθεύδοντα,  
καὶ ἀπ' ἐκείνου  
τυφλὸς εἰμί σοι,  
ὦ Πόσειδον.

ἀποξύνας § 267, § 238, § 301.B (s. 118), § 498, § 503

πυρώσας § 267, § 243, § 301.B (s. 116), § 498, § 503

ἐτύφλωσέ § 267, § 243, § 301.B (s. 116), § 460.1, § 454

καθεύδοντα § 240, § 498, § 499

εἰμί § 315

τυφλὸς εἰμί imenski predikat (Smyth 909)

σοι posvojni dativ (slobodnije: „imaš slijepog sina”)

## Poglavlje 6

# Μάρκου Ἀντωνίνου αὐτοκράτορος Τῶν εἰς ἑαυτὸν βιβλίον Δ 48

### O tekstu

Moderni tumači u djelu rimskoga cara Τὰ εἰς ἑαυτὸν (*Razgovori sa samim sobom*, 170.–180.) vide jedini sačuvan antički privatni spis namijenjen samoanalizi i samodisciplini. Po tome je djelo bez premca u antičkoj filozofskoj književnosti. Dvanaest njegovih knjiga donosi kratke osvрте na najrazličitije teme bez posebno sustavne organizacije.

Stalno samopreispitivanje bilo je za stoičku etiku, osobito onu carskoga doba, osnova svakoga moralnog usavršavanja (i Seneka i Epiktet preporučuju ispit savjesti na kraju dana). Djelo Marka Aurelija nadilazi tu konkretnu, dnevnu samoanalizu oblikujući opća, posvuda primjenjiva načela, nastojeći premostiti jaz između moralne refleksije i svakodnevnoga djelovanja, između filozofije i prakse. Istodobno, refleksija *Razgovora* nije samo racionalna, nego i emocionalna i ekspresivna; autor uvijek iznova pokušava prvenstveno *samoga sebe* uvjeriti u vrijednost filozofskih načela, osvijestiti vlastite slabosti, vježbati razumijevanje za tuđe nedostatke.

U ovdje odabranome odlomku četvrte knjige Marko Aurelije dotiče se dominantne teme svojega djela i, unekoliko, svojega doba: krhkosti i beznačajnosti života, trajne pripreme na smrt. Smrti su podložni i oni koje inače smatramo njeznim gospodarima – liječnici, proroci, filozofi, ratnici, vladari, pa i čitave organizacije – i ljudskomu biću ostaje samo da bude zahvalno na onome što mu je dano.

Odlomak je i primjer osobnosti stila, po kojemu se Marko Aurelije razlikuje od svakoga poznatog nam pisca carskoga doba. Jednostavne se i svakodnevne rečenice smjenjuju s onim složenijima i retorički razrađenijima, a dojam jednostavnoga, utilitarnog stila (ἀφέλεια) postignut je pomnim radom na tekstu.

## Pročitajte naglas grčki tekst.

M. Aur. Ad se ipsum 4.48

Ἐννοεῖν συνεχῶς πόσοι μὲν ἰατροὶ ἀποτεθνήκασι, πολλάκις τὰς ὀφρῦς ὑπὲρ τῶν ἀρρώστων συσπᾶσαντες· πόσοι δὲ μαθηματικοί, ἄλλων θανάτους ὡς τι μέγα προειπόντες· πόσοι δὲ φιλόσοφοι, περὶ θανάτου ἢ ἀθανασίας μυρία διατεινάμενοι· πόσοι δὲ ἀριστεῖς, πολλοὺς ἀποκτείναντες· πόσοι δὲ τύραννοι, ἐξουσία ψυχῶν μετὰ δεινοῦ φρυάγματος ὡς ἀθάνατοι κεχρημένοι· πόσοι δὲ πόλεις ὅλαι, ἴν' οὕτως εἶπω, τεθνήκασιν, Ἑλίκη καὶ Πομπήιοι καὶ Ἡρκλᾶνον καὶ ἄλλαι ἀναρίθμητοι. ἔπιθι δὲ καὶ ὄσους οἶδας, ἄλλον ἐπ' ἄλλῳ· ὁ μὲν τοῦτον κηδεύσας εἶτα ἐξετάθη, ὁ δὲ ἐκεῖνον, πάντα δὲ ἐν βραχεῖ. τὸ γὰρ ὅλον, κατιδεῖν αἰεὶ τὰ ἀνθρώπινα ὡς ἐφήμερα καὶ εὐτελεῖ καὶ ἐχθρὸς μὲν μυξάριον, αὖριον δὲ τάριχος ἢ τέφρα. τὸ ἀκαριαῖον οὖν τοῦτο τοῦ χρόνου κατὰ φύσιν διελθεῖν καὶ ἴλεων καταλῦσαι, ὡς ἂν εἰ ἐλαία πέπειρος γενομένη ἔπιπτεν, εὐφημοῦσα τὴν ἐνεγκοῦσαν καὶ χάριν εἰδυῖα τῷ φύσαντι δένδρῳ.

## Analiza i komentar

Ἐννοεῖν συνεχῶς

πόσοι μὲν ἰατροὶ ἀποτεθνήκασι,

πολλάκις τὰς ὀφρῦς  
 ὑπὲρ τῶν ἀρρώστων  
 συσπάσαντες·  
 πόσοι δὲ μαθηματικοί,  
 ἄλλων θανάτους  
 ὥς τι μέγα  
 προειπόντες·  
 πόσοι δὲ φιλόσοφοι,  
 περὶ θανάτου ἢ ἀθανασίας  
 μυρία διατεινόμενοι·  
 πόσοι δὲ ἀριστεῖς,  
 πολλοὺς ἀποκτείναντες·  
 πόσοι δὲ τύραννοι,  
 ἐξουσίᾳ ψυχῶν  
 μετὰ δεινοῦ φρυάγματος  
 ὡς ἀθάνατοι  
 κεχρημένοι·  
 πόσοι δὲ πόλεις ὄλαι,  
 ἴν' οὕτως εἶπω,  
 τεθνήκασιν,  
 Ἐλίκη καὶ Πομπήτιοι καὶ Ἡρκλᾶνον καὶ ἄλλαι ἀναρί-  
 θμητοι.

Ἐννοεῖν § 231; § 243; infinitiv ima vrijednost zapovijedi, Smyth 2013  
 πόσοι μὲν... πόσοι δὲ... πόσοι δὲ... πόσοι δὲ... πόσοι δὲ... πόσοι δὲ... koordi-  
 nacija rečeničnih članova s pomoću čestica μὲν... δέ...

ὥς τι μέγα „kao nešto važno”

ἀποτεθνήκασιν § 272; § 324.8

συσπάσαντες § 267

μαθηματικοί μαθηματικός u značenju LSJ II.2.b

προειπόντες § 254; složenica glagola λέγω § 327.7

μυρία μυρίος (pazi na naglasak!) u množini srednjega roda upotrijebljeno kao prilog, LSJ s. v. A.4

διαπεινάμενοι § 267; § 270

ἀποκτείναντες § 267; § 270

κεχρημένοι χράομαί τινι, ovdje otvara mjesto objektu u dativu

ἴν'... εἶπω § 254; § 327.7; ἴνα otvara mjesto zavisnoj namjernoj rečenici, ovdje s konjunktivom (zbog oblika predikata u glavnoj rečenici), § 470

τεθνήκασιν § 272; § 324.8

Ἑλίκη grad u Ahaji, na sjevernome Peloponezu; u zimi 373. pr. Kr. najvjerojatnije ga je potopio cunami nakon potresa. Ruševine grada posjetili su (i o tome pisali) Strabon, Pauzanija, Diodor Sicilski, Elijan i Ovidije. Ruševine su ponovno otkrivene tek 2001.

Πομπήιοι καὶ Ἑρκυλᾶνον Pompeji i Herkulanej, dva od triju antičkih gradova zatrpanih vulkanskim pepelom u provali Vezuva 79. po Kr. (tom je prigodom poginuo Plinije Stariji, a Plinije Mlađi zbivanja je opisao u pismima Tacitu)

ἐπιθι δὲ καὶ

ὄσους οἶδας,

ἄλλον ἐπ' ἄλλω·

ὁ μὲν τοῦτον κηδεύσας

εἶτα ἐξετάθη,

ὁ δὲ ἐκεῖνον,

πάντα δὲ ἐν βραχεῖ.

ἐπιθι složenica glagola εἶμι, § 314.1; LSJ / Logeion ἐπειμι B.III.2

δὲ čestica označava nadovezivanje na prethodnu rečenicu

οἶδας § 317.4, alternativni (i rjeđi) oblik za antičko οἶσθα

ἄλλον ἐπ' ἄλλω usp. Diccionario Griego-Español (DGE, dostupan u okviru zbirke Logeion), ἄλλος III.2

ὁ μὲν... ὁ δὲ... koordinacija: „ovaj... a onaj...”

κηδεύσας § 267

ἐξετάθη § 296; § 238; složenica glagola τείνω s. 118; ἐκτείνω ovdje u značenju „položiti na odar”, DGE s. v. II.1

ἐκεῖνον sc. κηδεύσας

ἐν βραχεῖ za frazu kao priložnu oznaku vremena v. βραχύς u DGE

τὸ γὰρ ὅλον,  
κατιδεῖν αἰεὶ  
τὰ ἀνθρώπινα  
ὥς ἐφήμερα  
καὶ εὐτελεῖ  
καὶ ἐχθρὸς μὲν μυχάριον,  
αὔριον δὲ τάριχος ἢ τέφρα.

τὸ γὰρ ὅλον poimeničeni srednji rod pridjeva ὅλος, LSJ s. v. A.4 „općenito”, „ukratko”, jednako kao i τὸ μὲν ὅλον, τὸ δ' ὅλον  
κατιδεῖν § 254; složenica ὁράω § 327.3; infinitiv izriče zapovijed, kao gore  
ἐχθρὸς μὲν... αὔριον δὲ... koordinacija rečeničnih članova s pomoću čestica  
μὲν... δέ...

τὸ ἀκαριαῖον οὖν  
τοῦτο τοῦ χρόνου  
κατὰ φύσιν  
διελθεῖν  
καὶ ἴλεων καταλῦσαι,  
ὥς ἂν εἰ  
ἐλαία πέπειρος γενομένη ἔπιπτεν,  
εὐφημοῦσα τὴν ἐνεγκοῦσαν  
καὶ χάριν εἰδυῖα  
τῷ φύσαντι δένδρω.

τοῦτο τοῦ χρόνου dijelni genitiv, § 395

κατὰ φύσιν „u skladu s naravi” važno je stoičko načelo; ono što nije u našoj  
moći (npr. zdravlje, siromaštvo) vrijednosno je indiferentno (ἀδιάφορα),  
ali indiferentne stvari koje su κατὰ φύσιν su προηγμένα, „poželjne”:  
zdravlje, čast, užitak itd. korisni su kao sredstvo za napredovanje pre-  
ma moralnosti. Začetnik stoičke škole, Zenon iz Kitija (oko 334. – oko  
262. pr. Kr.), napisao je djelo Περὶ τοῦ κατὰ φύσιν βίου (*O životu u  
skladu s naravi*); suprotnost su τὰ παρὰ φύσιν

**διελθεῖν** § 254; složenica **ἔρχομαι** § 327.2

**καταλῦσαι** § 267; složenica **λύω**, s. 108; doslovno „ispregnuti konje (nakon puta)”, preneseno „otići, napustiti život”

**ὡς ἂν εἰ** „baš kao da...” kombinacija veznika i čestica otvara mjesto zavisnoj rečenici koja je kombinacija poredbe i pogodbe; predikat je u indikativu imperfekta (kao ovdje), aorista, ili u optativu; u gramatikama je opisano kao (češće) **ὡςπερ ἂν εἰ** (**ὡςπερανεῖ**); § 479.3e, Smyth 4.53.139.149 2478-2480

**ἔπιπτεν** § 231

**πέπειρος γενομένη** § 254; § 325.11; kopulativni glagol otvara mjesto predikatnoj dopuni, koja je ovdje pridjev

**εὐφημοῦσα** § 231

**τὴν ἐνεγκοῦσαν** § 254; § 327.5; ovdje je vjerojatno ispuštena riječ **γῆν** „zemlju”; **ἐλαία**, plod masline, slavi zemlju koja ga je iznijela i zahvalan je stablu na kojemu je izrastao; stablo se spominje u nastavku

**εἰδυῖα** § 317.4; **χάριν εἰδέναι τινί** „osjećati zahvalnost prema kome”, LSJ s. v. **χάρις** II.2

**φύσαντι** § 267

## Poglavlje 7

### Διοδώρου Σικελιώτου

### Βιβλιοθήκης ιστορικῆς ΙΕ, 6, 1–2

#### O tekstu

U petnaestoj knjizi *Knjižnice* (Βιβλιοθήκη ιστορικῆ), čiji odlomak čitamo u ovome poglavlju, Diodor Sicilski pripovijeda događaje koji su se zbili između 386. i 361. pr. Kr. Jedan od njih crtica je iz života sicilskoga tiranina Dionizija I. (432. – 367. pr. Kr.), vladara koji je Sirakuzu učinio najmoćnijim polisom Velike Grčke. U više navrata ratovao je s Kartazanima, koji su držali zapadni dio otoka. Poput drugih tirana grčkoga svijeta i Dionizije I. rado se družio s učenim ljudima i umjetnicima; štoviše, i sam je pisao pjesme koje su se izvodile na javnim manifestacijama. Prema nekim izvorima, umro je netom pošto je na lenejama osvojio nagradu za tragediju Ἔκτορος λύτρα (*Otkup Hektorova tijela*). Kao tiranin, Dionizije I. primjer je okrutnoga i hirovitoga vladara. Kao književnika, antički su ga kritičari smatrali neopisivo lošim.

Odabrani odlomak pokazuje obje strane Dionizijeve ličnosti. Jedan od pjesnika koji se našao u Dionizijevu krugu bio je i vrlo popularan autor ditiramba Filoksen s Kitere (Φιλόξενος ὁ Κυθήριος, oko 435. – 380. pr. Kr.). Za razliku od većine književnika, Filoksen je na gozbi gdje su se recitirale Dionizijeve pjesme otvoreno rekao da nisu dobre. Naviknut na laskanje i ne htijući priznati manjak literarnoga dara, Dionizije se razljutio i odlučio kazniti Filoksena.

## Pročitajte naglas grčki tekst.

Diod. Sic. Bibliotheca historica 15.6.1–2

κατὰ δὲ τὴν Σικελίαν Διονύσιος ὁ τῶν Συρακοσίων τύραννος ἀπο-  
λελυμένος τῶν πρὸς Καρχηδονίους πολέμων πολλὴν εἰρήνην καὶ  
σχολὴν εἶχεν. διὸ καὶ ποιήματα γράφειν ὑπεστήσατο μετὰ πολ-  
λῆς σπουδῆς, καὶ τοὺς ἐν τούτοις δόξαν ἔχοντας μετεπέμπετο καὶ  
προτιμῶν αὐτοὺς συνδιέτριβε καὶ τῶν ποιημάτων ἐπιστάτας καὶ  
διορθωτὰς εἶχεν. ὑπὸ δὲ τούτων διὰ τὰς εὐεργεσίας τοῖς πρὸς χά-  
ριν λόγοις μετεωριζόμενος ἐκαυχᾶτο πολὺ μᾶλλον ἐπὶ τοῖς ποι-  
ήμασιν ἢ τοῖς ἐν πολέμῳ κατωρθωμένοις.

τῶν δὲ συνόντων αὐτῷ ποιητῶν Φιλόξενος ὁ διθυραμβοποιός,  
μέγιστον ἔχων ἀξίωμα κατὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ ἰδίου ποιήμα-  
τος, κατὰ τὸ συμπόσιον ἀναγνωσθέντων τῶν τοῦ τυράννου ποι-  
ημάτων μοχθηρῶν ὄντων ἐπηρεωτήθη περὶ τῶν ποιημάτων τίνα  
κρίσιν ἔχει. ἀποκρινάμενου δ' αὐτοῦ παρρησιωδέστερον, ὁ μὲν  
τύραννος προσκόψας τοῖς ῥηθεῖσι, καὶ καταμεμψάμενος ὅτι διὰ  
φθόνον ἐβλασφήμησε, προσέταξε τοῖς ὑπηρέταις παραχρῆμα ἀπά-  
γειν εἰς τὰς λατομίας.

## Analiza i komentar

κατὰ δὲ τὴν Σικελίαν

Διονύσιος ὁ τῶν Συρακοσίων τύραννος

ἀπολελυμένος

τῶν πρὸς Καρχηδονίους πολέμων

πολλὴν εἰρήνην καὶ σχολὴν εἶχεν.

ἀπολελυμένος rekcija: τινος; § 272, § 238, § 498

εἶχεν § 231, § 236

εἰρήνην καὶ σχολὴν εἶχεν „uživao je u miru i dokolici”

διὸ καὶ ποιήματα γράφειν  
 ὑπεστήσατο  
 μετὰ πολλῆς σπουδῆς,  
 καὶ τοὺς ἐν τούτοις δόξαν ἔχοντας  
 μετεπέμπετο  
 καὶ προτιμῶν αὐτοὺς  
 συνδιέτριβε  
 καὶ τῶν ποιημάτων ἐπιστάτας καὶ διορθωτὰς  
 εἶχεν.

γράφειν § 231

ὑπεστήσατο § 267, § 238, § 311, § 305; u mediopasivnome značenju „podozreti, započeti” otvara mjesto dopuni u infinitivu: ὑπεστήσατο γράφειν ποιήματα

τοὺς ἔχοντας § 231, § 498, § 499.2

μετεπέμπετο rekcija tina; § 231, § 238

προτιμῶν § 243, § 498

συνδιέτριβε § 231, § 238

εἶχεν § 231, § 236

ὑπὸ δὲ τούτων

διὰ τὰς εὐεργεσίας

τοῖς πρὸς χάριν λόγοις μετεωριζόμενος

ἐκαυχᾶτο

πολὺ μᾶλλον ἐπὶ τοῖς ποιήμασιν

ἢ τοῖς ἐν πολέμῳ κατωρθωμένοις.

μετεωριζόμενος § 231

ἐκαυχᾶτο § 243, § 234

τοῖς κατωρθωμένοις § 243, § 235

τῶν δὲ συνόντων αὐτῷ ποιητῶν  
 Φιλόξενος ὁ διθυραμβοποιός,  
     μέγιστον ἔχων ἀξίωμα  
         κατὰ τὴν κατασκευὴν  
             τοῦ ἰδίου ποιήματος,  
 κατὰ τὸ συμπόσιον  
 ἀναγνωσθέντων τῶν τοῦ τυράννου ποιημάτων  
     μοχθηρῶν ὄντων  
 ἐπηρωτήθη  
     περὶ τῶν ποιημάτων  
 τίνα κρίσιν ἔχει.

τῶν συνόντων rekcija τινι; § 315

τῶν δὲ συνόντων... ποιητῶν dijelni genitiv

ἔχων § 231

ἀναγνωσθέντων § 296, § 238, § 324.12, § 498

ἀναγνωσθέντων τῶν τοῦ τυράννου ποιημάτων genitiv apsolutni, § 504

ὄντων § 315

μοχθηρῶν ὄντων proširenje prethodnoga genitiva apsolutnoga u značenju odnosne rečenice (sc. „pjesme koje su bile loše”): (τῶν τοῦ τυράννου ποιημάτων) μοχθηρῶν ὄντων

ἐπηρωτήθη § 296, § 243, § 238, § 545

ἔχει § 231

ἀποκριναμένου δ' αὐτοῦ παρρησιωδέστερον,  
 ὁ μὲν τύραννος  
     προσκόψας τοῖς ῥηθῆϊσι,  
 καὶ καταμεψάμενος  
     ὅτι διὰ φθόνον ἐβλασφήμησε,

προσέταξε  
τοῖς ὑπηρέταις  
παραχρῆμα  
ἀπάγειν εἰς τὰς λατομίας.

ἀποκριναμένου δ' αὐτοῦ genitiv apsolutni, § 504

προσκόψας § 267, § 238, § 301.B (s. 116)

τοῖς ῥηθῆεῖσι § 327.7, § 498, § 499.2

καταμεμφάμενος § 267, § 269

ἐβλασφήμησε § 267, § 234, § 301.B (s. 116)

ὅτι... ἐβλασφήμησε zavisna izrična rečenica: „da...”; (ὁ μὲν τύραννος) κατα-  
μεμφάμενος (αὐτόν) ὅτι (αὐτός) διὰ φθόνον ἐβλασφήμησε

προσέταξε § 267, § 269, § 238, § 301.B (s. 116)

ἀπάγειν § 231; neizrečen objekt, sc. αὐτόν

## Poglavlje 8

### Ἀριστοτέλους Ἠθικῶν Νικομαχείων I, 1169b (9, 9)

#### O tekstu

Od triju Aristotelovih spisa koji se bave etikom, Ἠθικὰ Νικομάχεια (*Nikomahova etika*, deset knjiga) danas je najpoznatija i smatra se da je „najbolji izvor za razumijevanje Aristotelovih pogleda na probleme ljudskog djelovanja” (πράττειν). Prema Aristotelu, najviši je cilj djelovanja sreća (εὐδαιμονία), shvaćena kao potpuno samoostvarenje, odnosno ostvarenje svih potencijala pojedinca. Sreća se postiže s pomoću vrline, koja je μεσότης, sredina između krajnosti (hrabrost kao sredina između kukavičluka i neopreznosti, darežljivost kao sredina između škrtosti i rasipnosti); μεσότης τις ἄρα ἐστὶν ἢ ἀρετή, Eth. Nic. 1106b.

Poput ostalih Aristotelovih djela koja su stigla do nas, Ἠθικὰ Νικομάχεια pripada „ezoteričnim” spisima, koji za razliku od “egzoteričnih” nisu bili namijenjeni široj cirkulaciji, već uporabi unutar škole (Λύκειον je bio antička istovrijednica modernoga istraživačkog instituta). Riječ je najvjerojatnije o bilješkama s predavanja, koje su priređivali studenti, a pregledao ih je i dopunio sam Aristotel; te je ezoterične spise, koji su dugo vremena ostali zaboravljeni, u I. st. pr. Kr. priredio i objavio Andronik s Roda (Ἀνδρόνικος ὁ Ῥόδιος), σχολάρχης peripatetičke škole.

Κnjige Θ i I (8 i 9) *Nikomahove etike* razmatraju prijateljstvo (φιλία), koje je samo po sebi vrlina ili uključuje vrlinu. Prijateljstvu kao temi tako je u čitavome djelu posvećeno najviše mjesta i razmatranje te teme neposredno prethodi kraju čitave rasprave. Dok knjiga Θ govori o prijateljstvu kao o umanjenoj inačici društva, u kojemu ljude povezuje spona jača od pravde, knjiga I vidi prijateljstvo kao proširenje vlastite osobnosti (ἔστι γὰρ ὁ φίλος ἄλλος αὐτός, I 1166a), mogućnost da se vlastiti potencijali razvijaju do najveće mjere.

U našem se odlomku izvještava o shvaćanju da onomu tko je sretan (εὐδαίμων) ne trebaju prijatelji, i iznose se prigovori protiv toga shvaćanja; prijateljstvo implicira djelovanje ne samo u nesreći nego i u sreći.

## Pročitajte naglas grčki tekst.

Arist. *Ethica Nicomachea* 1169b (9.9)

ἀμφισβητεῖται δὲ καὶ περὶ τὸν εὐδαίμονα, εἰ δεήσεται φίλων ἢ μὴ. οὐθὲν γὰρ φασὶ δεῖν φίλων τοῖς μακαρίοις καὶ αὐτάρκεσιν· ὑπάρχειν γὰρ αὐτοῖς τὰγαθὰ· αὐτάρκεις οὖν ὄντας οὐδενὸς προσδεῖσθαι, τὸν δὲ φίλον, ἕτερον αὐτὸν ὄντα, πορίζειν ἅ δι' αὐτοῦ ἀδυνατεῖ· ὅθεν „ὅταν ὁ δαίμων εὖ διδῶ, τί δεῖ φίλων;” ἔοικε δ' ἀτόπων τὸ πάντ' ἀπονέμοντας τὰγαθὰ τῷ εὐδαίμονι φίλους μὴ ἀποδιδόναι, ὃ δοκεῖ τῶν ἐκτὸς ἀγαθῶν μέγιστον εἶναι. εἴ τε φίλου μᾶλλον ἔστι τὸ εὖ ποιεῖν ἢ πάσχειν, καὶ ἔστι τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τῆς ἀρετῆς τὸ εὐεργετεῖν, κάλλιον δ' εὖ ποιεῖν φίλους ὀθνείων, τῶν εὖ πεισομένων δεήσεται ὁ σπουδαῖος. διὸ καὶ ἐπιζητεῖται πότερον ἐν εὐτυχίαις μᾶλλον δεῖ φίλων ἢ ἐν ἀτυχίαις, ὡς καὶ τοῦ ἀτυχοῦντος δεομένου τῶν εὐεργετησόντων καὶ τῶν εὐτυχοῦντων οὓς εὖ ποιήσουσιν. ἄτοπον δ' ἴσως καὶ τὸ μονώτην ποιεῖν τὸν μακάριον· οὐδεὶς γὰρ ἔλοιτ' ἂν καθ' αὐτὸν τὰ πάντ' ἔχειν ἀγαθὰ· πολιτικὸν γὰρ ὁ ἄνθρωπος καὶ συζῆν πεφυκός. καὶ τῷ εὐδαίμονι δὴ τοῦθ' ὑπάρχει...

## Analiza i komentar

ἀμφισβητεῖται δὲ καὶ  
 περὶ τὸν εὐδαίμονα,  
 εἰ δεήσεται φίλων  
 ἢ μή.

ἀμφισβητεῖται § 243

δὲ čestica dé označava nadovezivanje na prethodni iskaz

εἰ... ἢ μή čestica εἰ otvara mjesto zavisnoj upitnoj rečenici, ovdje kao disjunktivno (alternativno) pitanje, § 469, Smyth 2675 c

δεήσεται § 258, § 259; § 325.15, § 328.2; δέομαί τινος (*genetivus copiae*) § 403.1.β

οὐθὲν γὰρ φασὶ δεῖν  
 φίλων  
 τοῖς μακαρίοις καὶ αὐτάρκεσιν·  
 ὑπάρχειν γὰρ  
 αὐτοῖς  
 τάγαθὰ·  
 αὐτάρκεις οὖν ὄντας  
 οὐδενὸς  
 προσδεῖσθαι,  
 τὸν δὲ φίλον,  
 ἕτερον αὐτὸν ὄντα,  
 πορίζειν  
 ἃ  
 δι' αὐτοῦ  
 ἀδυνατεῖ·

οὐθεν  
 „ὅταν ὁ δαίμων  
 εὔ διδῶ,  
 τί δεῖ  
 φίλων;”  
 ἔοικε δ'  
 ἀτόπῳ  
 τὸ  
 πάντ' ἀπονέμοντας τὰγαθὰ  
 τῷ εὐδαίμονι  
 φίλους  
 μὴ ἀποδιδόναι,  
 ὃ δοκεῖ  
 τῶν ἐκτὸς ἀγαθῶν  
 μέγιστον εἶναι.

οὐθεν alternativni (kasniji) oblik umjesto οὐδέν

γάρ čestica γάρ uvodi objašnjenje prethodne tvrdnje, „naime”

οὐθεν... δεῖν nijekanje infinitiva

φασι § 312.8; *verbum dicendi* otvara mjesto akuzativima s infinitivom

δεῖν § 231; § 325.14; bezličan glagol, δεῖ τινί τινος

ὑπάρχειν § 231; ὑπάρχει τινί τι

γάρ čestica γάρ uvodi objašnjenje prethodne tvrdnje, „naime”

αὐτάρχεις... ὄντας § 315; pridjev je nužna dopuna uz kopulativni glagol

προσδεῖσθαι § 243; složenica glagola δέομαι, § 325.15, § 328.2; rekcija

kao kod δέομαι, usp. gore

αὐτάρχεις οὖν... τὸν δὲ φίλον... koordinacija rečeničnih članova s pomoću

čestice δέ

ἕτερον αὐτὸν ὄντα § 315; zamjenice su nužna dopuna uz kopulativni glagol;

za ἕτερος αὐτός usp. latinski *alter ego*

πορίζειν § 231

ἀδυνατεῖ § 243; sc. πορίζειν + neizrečeni subjekt τις ili ἄνθρωπος („netko,

čovjek”)

ὅταν... διδῶ § 305; veznik ὅταν (ὅτε ἄν) uvodi zavisnu vremensku rečenicu u značenju pogodbene protaze eventualnoga oblika, s konjunktivom § 488.2; Aristotel citira stih (jampski trimetar) iz Euripidove tragedije Ὀρέστης, izvedene 408. pr. Kr. (Eur. Orest. 665)

δεῖ § 243; bezličan glagol otvara mjesto za *genetivus copiae*, δεῖ τινος, § 403.1.a  
 εἰκε § 272; § 327b; εἰκά τι

δ' čestica δέ označava nadovezivanje na prethodni iskaz

τὸ... ἀπονέμοντας... μὴ ἀποδιδόναι poimeničeni akuzativ s infinitivom

ἀπονέμοντας § 231; ἀπονέμω τινί τι

ἀποδιδόναι složenica glagola δίδωμι, § 305; negacija uz infinitiv § 509c

δ̄ odnosi se na τὸ... μὴ ἀποδιδόναι

δοκεῖ § 243; bezlični glagol otvara mjesto infinitivu, § 492

τῶν ἐκτὸς ἀγαθῶν prilog u atributnome položaju, § 375.5; prijateljstvo kao najveće od izvanjskih dobara (τὰ ἐκτὸς ἀγαθὰ) nužan je uvjet sreće

μέγιστον εἶναι § 315; pridjevska dopuna kopulativnomu glagolu (imenski predikat), Smyth 4.26 910

εἶτε

φίλου

μᾶλλον

ἔστι

τὸ εὖ ποιεῖν

ἢ πάσχειν,

καὶ ἔστι

τοῦ ἀγαθοῦ

καὶ τῆς ἀρετῆς

τὸ εὐεργετεῖν,

κάλλιον δ'

εὖ ποιεῖν

φίλους

ὀθνείων,

τῶν εὖ πεισομένων  
δεήσεται ὁ σπουδαῖος.

εἶ... φίλου... καὶ ἔστι τοῦ ἀγαθοῦ..., δεήσεται realna pogodbena rečenica s  
dviije protaze i jednom apodozom, § 475

τε Aristotel se često koristi ovom česticom da bi uveo zaključak ili još jači  
argument u odnosu na ono što prethodi; „pa”

φίλου... ἔστι § 315; kopulativni glagol otvara mjesto posvojnemu genitivu  
koji izriče *komu* je što svojstveno, § 393.2, Smyth 4.42.93.83, 1304  
1305

μᾶλλον... ἢ... koordinacija rečeničnih članova s pomoću priloga i čestice: „vi-  
še... nego...”

τὸ... ποιεῖν § 243; poimeničeni infinitiv, § 497

πάσχειν § 231; sc. εὖ πάσχειν

καὶ ἔστι τοῦ ἀγαθοῦ paralela s φίλου... ἔστι, v. gore

τὸ εὐεργετεῖν § 243; poimeničeni infinitiv, § 497

κάλλιον sc. κάλλιον ἔστι (izostavljen kopulativni glagol); komparativ otvara  
mjesto za *genetivus comparationis*, § 404.1

δ’ čestica δέ označava nadovezivanje na prethodni iskaz

εὖ ποιεῖν § 243; akuzativ izvanjskoga objekta εὖ ποιέω τινά § 381.1

τῶν... πεισομένων § 258; § 327.15; poimeničenje, § 373

δεήσεται § 258, § 259; § 325.15, § 328.2; δέομαι τινος (*genetivus copiae*)  
§ 403.1.β

ὁ σπουδαῖος LSJ I.3 „dobar u moralnom smislu, suprotno πονηρός”

διὸ καὶ ἐπιζητεῖται

πότερον

ἐν εὐτυχίαις

μᾶλλον δεῖ φίλων

ἢ ἐν ἀτυχίαις,

ὡς καὶ τοῦ ἀτυχοῦντος

δεομένου

τῶν εὐεργετησόντων

καὶ τῶν εὐτυχούντων  
οὓς εὖ ποιήσουσιν.

ἐπιζητεῖται § 243

πότερον... ἤ... koordinacija rečeničnih članova s pomoću čestica koje uvode disjunktivno pitanje: „je li... ili...”

δεῖ § 243; bezličan glagol otvara mjesto za *genetivus copiae*, δεῖ τινος, § 403.1.a  
ὡς ovdje otvara mjesto genitivu apsolutnomu u ulozi priložne oznake uzroka, § 504

τοῦ ἀτυχούντος § 243; poimeničenje, § 373

δεομένου § 232; δέομαι τινος (*genetivus copiae*) § 403.1.β; parafraza: „dobar čovjek treba dakle prijatelje da ima na koga upraviti dobročinstva”

τῶν εὐεργετησόντων § 258; § 259; poimeničenje, § 373

τῶν εὐτυχούντων § 243; poimeničenje, § 373; sc. δεομένων τούτων

οὓς... ποιήσουσιν § 258; § 259; akuzativ izvanjskoga objekta εὖ ποιέω τινά § 381.1

ἄτοπον δ' ἴσως καὶ

τὸ μονώτην ποιεῖν τὸν μακάριον·

οὐδεὶς γὰρ ἔλοιτ' ἂν

καθ' αὐτὸν

τὰ πάντ' ἔχειν ἀγαθὰ·

πολιτικὸν γὰρ ὁ ἄνθρωπος

καὶ συζῆν πεφυκός.

ἄτοπον sc. ἐστὶ

δ' čestica δέ označava nadovezivanje na prethodni iskaz

τὸ... ποιεῖν § 243; poimeničeni infinitiv, § 497

μονώτην ποιεῖν τὸν μακάριον ποιέω τινά τινα – glagol otvara mjesta dvama akuzativima, objekta i predikata, § 388

γὰρ čestica γὰρ uvodi objašnjenje prethodne tvrdnje, „naime”

ἔλοιτ' ἂν § 254; § 327.1; potencijal sadašnji u nezavisnoj rečenici, § 464.2;

αἰρέομαι otvara mjesto infinitivu, LSJ αἰρέω B.II.b

καθ' αὐτὸν τὰ πάντ' ἔχειν ἀγαθὰ „za sebe posjedovati sva dobra”

τὰ πάντ'... ἀγαθὰ hiperbat

ἔχειν § 231

πολιτικὸν... ὁ ἄνθρωπος sc. πολιτικόν ἐστι (izostavljen kopulativni glagol); predikatna je dopuna u srednjemu rodu iako se slaže s ὁ ἄνθρωπος, podrazumijeva se „nešto” ili „biće”; usp. ὁ ἄνθρωπος φύσει πολιτικὸν ζῷον, Aristot. Pol. 1.1253a, i φύσει πολιτικὸν ὁ ἄνθρωπος Nic. Eth. 1097b

συζῆν § 243; složenica glagola ζῶ (ζάω)

πεφυκός § 272; otvara mjesto infinitivu koji izriče svrhu § 495, LSJ φύω B.II.2

καὶ τῷ εὐδαίμονι

δὴ

τοῦθ' ὑπάρχει...

δὴ čestica naglašava imenicu koja joj prethodi: „dakle...”

ὑπάρχει § 231; ὑπάρχει τινί τι; „dakle to vrijedi i za sretnoga čovjeka”

## Poglavlje 9

### Αἰσώπειος μῦθος 279 (349)

#### O tekstu

U ovoj basni, sačuvanoj pod imenom glasovitoga basnopisca Ezopa, razmatra se moć i neizbježnost sudbine.

Neki otac usne loš san o sinu jedincu. U strahu za njegov život poduzme sve kako se san ne bi nikada ostvario. No, brinući se prvenstveno za sinovu sigurnost, nije mislio na to je li sin i sretan. Osjećaj frustracije pokrenut će nesretan slijed događaja i tako će sin susresti svoju sudbinu premda pred nacrtanim lavom.

#### Pročitajte naglas grčki tekst.

Aesop. Fabulae 279 (349)

ΠΑΙΣ, ΠΑΤΗΡ ΚΑΙ ΛΕΩΝ ΓΕΓΡΑΜΜΕΝΟΣ

Υἷόν τις γέρων δειλὸς μονογενῆ ἔχων γενναῖον, κυνηγεῖν ἐφιέμενον, εἶδε τοῦτον καθ' ὕπνουσ ὑπὸ λέοντος ἀναλωθέντα. Φοβηθεὶς δέ, μήπως ὁ ὄνειρος ἀληθεύσῃ, οἴκημα κάλλιστον καὶ μετέωρον κατεσκεύασε· ἀκείῃσε τὸν υἷὸν εἰσαγαγὼν ἐφύλαττεν. Ἐζωγράφησε δὲ ἐν τῷ οἴκῃματι πρὸς τέρψιν τοῦ υἷου παντοῖα ζῶα, ἐν οἷσ ἦν καὶ λέων. Ὁ δὲ ταῦτα μᾶλλον ὀρῶν πλείονα λύπην εἶχε. Καὶ δῆποτε πλησίον τοῦ λέοντος στάσ εἶπεν· „ὦ κάκιστον θη-

ρίον, διὰ σὲ καὶ τὸν ψευδῆ ὄνειρον τοῦ ἐμοῦ πατρός τῆδε τῆ οἰκία κατεκλείσθην, ὡς ἐν φρουρᾷ· τί σοι ποιήσω;” Καὶ εἰπὼν ἐπέβαλε τῷ τοίχῳ τὴν χεῖρα, ἐκτυφλῶσαι τὸν λέοντα. Σκόλοψ δὲ τῷ δακτύλῳ αὐτοῦ ἐμπαρεῖς, ὄγκωμα καὶ φλεγμονὴν μέχρι βουβῶνος εἰργάσατο· πυρετὸς δὲ ἐπιγενόμενος αὐτῷ θάττον τοῦ βίου μετέστησεν. Ὁ δὲ λέων καὶ οὕτως ἀνήρηκε τὸν παῖδα, μηδὲν τῷ τοῦ πατρός ὠφεληθέντα σοφίσματι.

Ὁ μῦθος δηλοῖ, ὅτι οὐδεὶς δύναται τὸ μέλλον ἐκφυγεῖν.

## Analiza i komentar

ΠΑΙΣ, ΠΑΤΗΡ ΚΑΙ ΛΕΩΝ ΓΕΓΡΑΜΜΕΝΟΣ

ΓΕΓΡΑΜΜΕΝΟΣ § 272; s. 116, § 277

υἰόν

τις γέρων δειλὸς

μονογενῆ

ἔχων

γενναῖον

κυνηγεῖν ἐφιέμενον

εἶδε τοῦτον

καθ' ὕπνους

ὑπὸ λέοντος

ἀναλωθέντα.

ἔχων § 231, § 499 atributni particip

κυνηγεῖν § 243

ἐφιέμενον § 305, § 238, § 311, § 396.e, § 498

εἶδε § 254, § 237.2, § 327.3, § 460.1, § 454

ἀναλωθέντα § 296, § 237.1, § 324.6, § 498

φοβηθεῖς δέ,  
μήπως ὁ ὄνειρος ἀληθεύσῃ,  
οἴκημα  
κάλλιστον καὶ μετέωρον  
κατεσκεύασε  
κάκειϊσε  
τὸν υἷον  
εἰσαγαγὼν  
ἐφύλαττεν.

φοβηθεῖς § 296, § 298, § 301.B (s. 116), § 498; sc. τις γέρων δειλὸς  
ἀληθεύσῃ § 301.B (s. 116)

μήπως ὁ ὄνειρος ἀληθεύσῃ namjerna rečenica koja uvodi glagol bojazni, izriče bojazan da bi se što moglo dogoditi (umjesto μήπως uobičajeniji su veznici μή ili ὅπως μή)

κατεσκεύασε § 267, § 238, § 301.B (s. 118), § 460.1, § 454

εἰσαγαγὼν § 238, § 301.B (s. 116), § 498

εἰσαγαγὼν τὸν υἷον i ἐφύλαττεν τὸν υἷον oba glagola kao dopunu imaju isti izravni objekt pa se objekt ne ponavlja; u hrvatskom se objekt najčešće izriče: „uvenši sina, čuvalo ga je”

ἐφύλαττεν § 231

ἐζωγράφησε δὲ  
ἐν τῷ οἰκήματι  
πρὸς τέρψιν  
τοῦ υἱοῦ  
παντοῖα ζῶα,  
ἐν οἷς ἦν  
καὶ λέων.

ἐζωγράφησε § 269, § 267, § 301.B (s. 116), § 460.1, § 454  
ἦν § 315

ἐν οἷς ἦν prijedložni izraz s odnosnom zamjenicom ἐν οἷς uvodi zavisnu odnosnu rečenicu, „među kojima...”

ὁ δὲ

ταῦτα  
μᾶλλον ὀρῶν  
πλείονα λύπην  
εἶχε.

ὁ δὲ adverbativna čestica δὲ uvodi novi subjekt, „a...”, sc. ὁ δὲ υἱός  
ὀρῶν § 243  
εἶχε § 231, § 327.13, § 236  
λύπην εἶχε = ἐλυπεῖτο, „bio je tužan”

καὶ δὴ ποτε  
πλησίον  
τοῦ λέοντος  
στάς  
εἶπεν·

στάς § 306, § 305, § 310, § 311.2, § 329  
εἶπεν § 254, § 238, § 327.7, § 460.1, § 454

„ὦ κάκιστον θηρίον,  
διὰ σέ  
καὶ τὸν ψευδῆ ὄνειρον  
τοῦ ἐμοῦ πατρὸς  
τῆδε τῆ οἰκία  
κατεκλείσθην  
ὡς ἐν φρουρᾷ·  
τί σοι ποιήσω;”

κατεκλείσθη § 296, § 238, § 299, § 460.1, § 454

ποιήσω § 260, § 301.A, § 301.B (s. 116), § 460.1, § 455

τί... ποιήσω; upitna rečenica s (dubitativnim) konjunktivom, uvodi je upitna zamjenica τί, „što da...”

καὶ εἰπὼν

ἐπέβαλε

τῷ τοίχῳ

τὴν χεῖρα

ἐκτυφλῶσαι

τὸν λέοντα.

εἰπὼν § 254, § 255, § 333.B, § 238, § 327.7, § 498

ἐπέβαλε § 254, § 301.B (s. 118), § 460.1, § 454

ἐκτυφλῶσαι § 267, § 301.B (s. 116), § 243, § 238, § 490; infinitiv izriče namjeru (finalni infinitiv)

σκόλοψ δὲ

τῷ δακτύλῳ

αὐτοῦ

ἐμπαρεῖς

ὄγκωμα καὶ φλεγμονὴν

μέχρι βουβῶνος

εἰργάσατο,

πυρετὸς δὲ ἐπιγενόμενος

αὐτῷ

θᾶττον

τοῦ βίου

μετέστησεν.

ἐμπαρεῖς § 292, § 238, § 301.B (s. 118), § 498

εἰργάσατο § 267, § 235, § 236, § 260.1, § 454

ἐπιγενόμενος § 254, § 238, § 325.11, § 498  
 τοῦ βίου μετέστησεν vidi LSJ μεθίστημι A.II  
 μετέστησεν § 305, § 311, § 260.1, § 454

ὁ δὲ λέων  
 καὶ οὕτως  
 ἀνήρηκε  
 τὸν παῖδα  
 μηδὲν  
     τῷ  
         τοῦ πατρὸς  
 ὠφεληθέντα  
     σοφίσματι.

ἀνήρηκε § 272, § 235-237, § 238, § 327.1, § 460.1, § 456  
 τοῦ πατρὸς genitivni atribut uz σοφίσματι  
 ὠφεληθέντα rekcija: τινι, „komu na korist u čemu”; § 296, § 243, § 235,  
 § 498

ὁ μῦθος δηλοῖ,  
     ὅτι  
         οὐδεὶς  
         δύναται  
             τὸ μέλλον  
         ἐκφυγεῖν.

δηλοῖ § 243, § 460.1, § 451  
 δύναται § 312.5, § 328.2, § 234, § 460.1, § 451  
 ὅτι... δύναται glagol δηλοῖ otvara mjesto izričnomu vezniku ὅτι, koji uvodi  
     izričnu rečenicu: „da...”  
 ἐκφυγεῖν § 254, § 255, § 333.2, § 301.B (s. 116), § 490

## Poglavlje 10

### Ἀνδοκίδου Περὶ τῶν μυστηρίων, 97

#### O tekstu

Koncem Peloponeskoga rata, 403. ili 402. pr. Kr., Andokid se okoristio općom amnestijom i vratio se iz progonstva u Atenu, u kojoj je potom obavljao niz javnih dužnosti. No, njegovi protivnici – možda motivirani zavišću zbog Andokidova dobra materijalna statusa – nisu mirovali. Već 399. pr. Kr. Andokid je opet pred sudcima, ponovo optužen za korištenje pravima koja mu ne pripadaju (sudjelovanje na Eleuzinskim misterijama 400. ili 399.), uz dodatnu optužbu da je u vrijeme misterija na oltar Eleuzinija u Ateni stavio pribjegarsku maslinovu grančicu (što je u vrijeme misterija bilo zabranjeno). Andokid se branio govorom Περὶ τῶν μυστηρίων (*O misterijama*) i bio je oslobođen. Govor *O misterijama* smatra se Andokidovim najuspjelijim radom.

Djelo ima tradicionalnu strukturu kakvu nalazimo kod govornika poput Antifonta ili Lizije: nakon proemija (προοίμιον) slijedi kratka πρόθεσις (opći nacrt slučaja), pa pripovijedanje, argumentacija i epilog. Ekscerpt koji čitamo citira tekst službenoga dokumenta, zakona koji se naziva *Demofantov dekret*, a na koji se Andokid referira kao na Solonov zakon: ako tko sudjeluje u protudemokratskim postupanjima u Ateni, bit će kažnjen, baš kao što će onaj koji im se suprotstavi biti nagrađen.

Filološka istraživanja potvrdila su da zakonski tekst nije autentičan.

## Pročitajte naglas grčki tekst.

And. De mysteriis 97

ὁ δὲ ὄρκος ἔστω ὅδε· κτενῶ καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ καὶ ψήφῳ καὶ τῇ ἑμαυτοῦ χειρὶ, ἂν δυνατὸς ᾦ, ὃς ἂν καταλύσῃ τὴν δημοκρατίαν τὴν Ἀθηνησί, καὶ ἐάν τις ἄρξῃ τιν' ἀρχὴν καταλελυμένης τῆς δημοκρατίας τὸ λοιπόν, καὶ ἐάν τις τυραννεῖν ἐπαναστῆ ἢ τὸν τύραννον συγκαταστήσῃ· καὶ ἐάν τις ἄλλος ἀποκτείνῃ, ὅσιον αὐτὸν νομιῶ εἶναι καὶ πρὸς θεῶν καὶ δαιμόνων, ὡς πολέμιον κτείναντα τὸν Ἀθηναίων, καὶ τὰ κτήματα τοῦ ἀποθανόντος πάντα ἀποδόμενος ἀποδώσω τὰ ἡμίσεα τῷ ἀποκτείναντι, καὶ οὐκ ἀποστερήσω οὐδέν.

ἐάν δέ τις κτείνων τινὰ τούτων ἀποθάνῃ ἢ ἐπιχειρῶν, εὖ ποιήσω αὐτὸν τε καὶ τοὺς παῖδας τοὺς ἐκείνου καθάπερ Ἀρμόδιόν τε καὶ Ἀριστογείτονα καὶ τοὺς ἀπογόνους αὐτῶν. ὅποσοι δὲ ὄρκοι ὁμώμονται Ἀθηνησί ἢ ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἢ ἄλλοθί που ἐναντίοι τῷ δήμῳ τῷ Ἀθηναίων, λύω καὶ ἀφήμι.

## Analiza i komentar

Ὁ δὲ ὄρκος ἔστω ὅδε·

κτενῶ καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ καὶ ψήφῳ καὶ τῇ ἑμαυτοῦ χειρὶ,  
 ἂν δυνατὸς ᾦ,  
 ὃς ἂν καταλύσῃ  
 τὴν δημοκρατίαν  
 τὴν Ἀθηνησί

ἔστω § 315

κτενῶ § 258; se. τοῦτον... ὅς...

ᾦ § 315

ἂν δυνατὸς ᾦ § 315; eventualna pogodbena rečenica: „ako budem...”

δυνατὸς ὦ imenski predikat

καταλύση § 267

ὅς ἂν καταλύση odnosna zamjenica ὅς uvodi zavisnu odnosnu rečenicu; odnosna rečenica ima značenje pogodbene protaze (eventualnoga oblika)  
τὴν δημοκρατίαν τὴν Ἀθήνησι prilog u atributnome položaju

καὶ

ἐάν τις ἄρξῃ

τιν' ἀρχὴν

καταλελυμένης τῆς δημοκρατίας τὸ λοιπόν,

καὶ

ἐάν τις τυραννεῖν ἐπαναστῆ

ἢ

τὸν τύραννον συγκαταστήσῃ·

ἄρξῃ § 267

ἐάν... ἄρξῃ pogodbeni veznik ἐάν uvodi zavisnu pogodbenu rečenicu eventualnoga značenja, „ako bude zavladao”

ἀρχὴν LSJ ἀρχή II, 3: javna ili državna služba, u frazi ἀρχὴν ἄρχειν

καταλελυμένης § 272, perfekt mediopasivni § 284

καταλελυμένης τῆς δημοκρατίας genitiv apsolutni § 504

τὸ λοιπόν priložno, s vremenskim značenjem: „nadalje”, „ubuduće”, „nakon što”

ἐπαναστῆ § 306, glagol otvara mjesto dopuni u infinitivu; ἐπανίστημι LSJ II.2 „težiti tiraniji”

τυραννεῖν § 243

ἐάν... ἐπαναστῆ pogodbeni veznik ἐάν uvodi zavisnu pogodbenu rečenicu eventualnoga značenja: „ako...”

συγκαταστήσῃ § 306

ἢ... συγκαταστήσῃ pogodba se nastavlja povezivanjem veznikom ἢ, „ili”, bez izricanja pogodbenoga veznika: „ili (ako)...”

Καὶ ἐάν τις ἄλλος ἀποκτείνῃ,

ὄσιον

αὐτὸν νομιῶ εἶναι  
καὶ πρὸς θεῶν καὶ δαιμόνων,  
ὡς πολέμιον κτείναντα τὸν Ἀθηναίων,  
καὶ  
τὰ κτήματα τοῦ ἀποθανόντος πάντα ἀποδόμενος  
ἀποδώσω τὰ ἡμίσεα τῷ ἀποκτείναντι,  
καὶ  
οὐκ ἀποστερήσω οὐδέν.

ἀποκτείνῃ sc. τοῦτον („tiranina”); § 231

ἐάν... ἀποκτείνῃ pogodbeni veznik ἐάν uvodi zavisnu pogodbenu rečenicu eventualnoga futurskog značenja, „ako...”

νομιῶ § 268, atički futur § 263.2, glagol otvara mjesto dopuni u akuzativu s infinitivom

εἶναι § 315

ὅσιον αὐτὸν εἶναι akuzativ s infinitivom

κτείναντα particip s poredbenim veznikom ὡς: „kao onog koji...”

τὸν Ἀθηναίων atribut uz πολέμιον (naznačen izricanjem člana)

τοῦ ἀποθανόντος § 254, poimeničeni particip § 499.2

ἀποδόμενος rekcija medijska: τι τινος, „prodavati što od koga”; § 306

ἀποδώσω rekcija aktiva: τί τινι, „dati komu što”

τῷ ἀποκτείναντι § 231, poimeničeni particip § 499.2

ἀποστερήσω § 258

Ἐὰν δέ τις

κτείνων τινὰ τούτων

ἀποθάνῃ

ἢ ἐπιχειρῶν,

εὖ ποιήσω

αὐτόν τε καὶ τοὺς παῖδας

τοὺς ἐκείνου

καθάπερ Ἄρμόδιόν τε καὶ Ἀριστογείτονα  
καὶ τοὺς ἀπογόνους αὐτῶν.

κτείνων § 231

ἀποθάνη § 254

ἐπιχειρῶν § 243, zamišlja se dopuna u infinitivu ἐπιχειρῶν κτείνειν

Ἐάν δέ... ἀποθάνη pogodbeni veznik ἐάν uvodi zavisnu pogodbenu rečenicu eventualnoga futurskog značenja, „ako bude...”

εἶ ποιήσω rekacija: τινα; § 258

Ἄρμόδιόν τε καὶ Ἀριστογείτονα Harmodije i Aristogiton, legendarni prijatelji koji su ubili jednoga od dvojice atenskih tirana, Pizistratova sina Hiparha (514. pr. Kr.). Harmodije je ubijen na mjestu atentata, a Aristogiton je izdahnuo na mučilištu. Preostali tiranin, Hiparhov brat Hippija, srušen je 508. te je Klistenovim reformama u Ateni uspostavljena demokracija. Atenjani su Harmodija i Aristogitona štovali kao osloboditelje i „ubojice tirana” (τυραννοκτόνοι) i podigli im spomenik (oko 510. pr. Kr.).

Ὅποσοι δὲ ὄρκοι ὁμῶμονται

Ἀθήνησιν

ἢ ἐν τῷ στρατοπέδῳ

ἢ ἄλλοθί που

ἐναντίοι

τῷ δήμῳ τῷ Ἀθηναίων,

λύω καὶ ἀφίημι.

ὁμῶμονται § 272, reduplikacija § 275.2 (glag. osnove § 319.16); 3. l. pl. ind. perf. mp. inače se tvori opisno, part. perf. mp. + gl. „biti”

Ὅποσοι... ὁμῶμονται odnosna zamjenica ὅποσοι uvodi zavisnu odnosnu rečenicu, „koje god...”

δὲ čestica δὲ ovdje u adverbzativnome značenju, u grčkome je postpozitivna, u hrvatskome dolazi na prvo mjesto u rečenici, „a...”

ἐν τῷ στρατοπέδῳ komentatori pretpostavljaju da je riječ o aluziji na urotu iz 412./411. kojom su pripadnici atenske flote usidrene kod Sama pokušali uspostaviti oligarhiju (Tukidid 8, 48, 2)

λύω καὶ ἀφίημι sc. αὐτούς (ὄρκους)

ἐναντίοι τῷ δήμῳ poveži s ὄρκοι

λύω § 231

ἀφίημι § 305 (ostatak paradigme § 306, glag. osnove § 311)

# Poglavlje 11

## Πολυβίου ιστορίων ΛΗ, 22, 1–3

### O tekstu

Polibije je u trideset osmoj od ukupno četrdeset knjiga *Ἱστορίαι* (*Povijesti*) iznio, kako sam kaže, „dovršetak grčke nesreće”, konačan poraz Grka i razaranje Korinta, ali i Treći punski rat i razaranje Kartage. Odlomak koji ovdje donosimo prikazuje povijesno iskustvo iz prve ruke: i sam je Polibije svjedočio reakciji Scipiona Afričkoga Mlađega (Scipiona Emilijana, 185. – 129. pr. Kr.) na uništenje Kartage, koje je rimski vojskovođa sam naredio. Scipionova reakcija važna je i kao očitovanje karaktera, i s filozofskog i političkog aspekta, ali i kao primjer stupnja u kojemu je rimska elita II. st. pr. Kr. asimilirala grčku kulturu (Scipion citira Homera).

Polibijeva 38. knjiga nije sačuvana u cijelosti; izvorni tekst koji imamo na mnogim je mjestima oštećen, a dijelovi su do nas došli tek kao citati kod drugih pisaca. Ovaj je odlomak prepričao povjesničar Apijan iz Aleksandrije (Ἀππιανὸς Ἀλεξανδρεύς, II. st. po Kr.) u osmoj knjizi svoje *Ῥωμαϊκά* (*Rimska povijest*); knjiga se zove *Λιβυκὴ ἢ Καρχηδονιακὴ καὶ Νομαδική* (*Libijski ili kartaški ili numidski dio*).

**Pročitajte naglas grčki tekst.**

Plb. Historiae 38.22.1-3

ὁ δὲ Σκιπίων πόλιν ὄρων τότε ἄρδην τελευτῶσαν ἐς πανωλεθρίαν ἐσχάτην, λέγεται μὲν δακρῦσαι καὶ φανερός γενέσθαι κλαίων ὑπὲρ πολεμίων· ἐπὶ πολὺ δ' ἔννους ἐφ' ἑαυτοῦ γενόμενός τε καὶ συνιδῶν ὅτι καὶ πόλεις καὶ ἔθνη καὶ ἀρχὰς ἀπάσας δεῖ μεταβαλεῖν ὥσπερ ἀνθρώπους δαίμονα, καὶ τοῦτ' ἔπαθε μὲν Ἴλιον, εὐτυχῆς ποτε πόλις, ἔπαθε δὲ ἡ Ἀσσυρίων καὶ Μήδων καὶ Περσῶν ἐπ' ἐκείνοις ἀρχὴ μεγίστη γενομένη καὶ ἡ μάλιστα ἔναγχος ἐκλάμψασα, ἡ Μακεδόνων, εἰπεῖν, ἐς Πολύβιον τὸν λογοποιὸν ἀποβλέψαντα, εἴτε ἐκῶν, εἴτε προφυγόντος αὐτὸν τοῦδε τοῦ ἔπους·

ἔσσεται ἡμαρ ὅταν ποτ' ὀλώλῃ Ἴλιος ἱρή  
καὶ Πριάμος καὶ λαὸς εὐμμελίῳ Πριάμοιο.

Πολυβίου δ' αὐτὸν ἐρομένου σὺν παρρησίᾳ· καὶ γὰρ ἦν αὐτοῦ καὶ διδάσκαλος· ὃ τι βούλοιο ὁ λόγος, φασὶν οὐ φυλαξάμενον ὀνομάσαι τὴν πατρίδα σαφῶς, ὑπὲρ ἧς ἄρα ἐς τὰνθρώπεια ἀφορῶν ἐδεδίει. καὶ τάδε μὲν Πολύβιος αὐτὸς ἀκούσας συγγράφει.

**Analiza i komentar**

ὁ δὲ Σκιπίων  
πόλιν ὄρων  
τότε ἄρδην τελευτῶσαν  
ἐς πανωλεθρίαν ἐσχάτην,  
λέγεται μὲν  
δακρῦσαι καὶ φανερός γενέσθαι  
κλαίων ὑπὲρ πολεμίων·

ἐπὶ πολὺ δ' ἔννοους ἐφ' ἑαυτοῦ γενόμενός τε καὶ συνιδῶν  
 ὅτι καὶ πόλεις καὶ ἔθνη καὶ ἀρχὰς ἀπάσας  
 δεῖ  
 μεταβαλεῖν  
 ὥσπερ ἀνθρώπους  
 δαίμονα,  
 καὶ τοῦτ' ἔπαθε μὲν Ἴλιον,  
 εὐτυχῆς ποτε πόλις,  
 ἔπαθε δὲ ἡ Ἀσσυρίων  
 καὶ Μήδων  
 καὶ Περσῶν ἐπ' ἐκείνοις  
 ἀρχὴ μεγίστη γενομένη  
 καὶ ἡ μάλιστα ἔναγχος ἐκλάμφασα,  
 ἡ Μακεδόνων,

εἰπεῖν,

ἔς Πολύβιον τὸν λογοποιὸν ἀποβλέψαντα,  
 εἴτε ἐκῶν,  
 εἴτε προφυγόντος  
 αὐτὸν  
 τοῦδε τοῦ ἔπους  
 ἔσσεται ἦμαρ  
 ὅταν ποτ' ὀλώλῃ Ἴλιος ἱρὴ  
 καὶ Πρίαμος  
 καὶ λαὸς εὐμμελίω Πριάμοιο.

ὄρων § 231; § 327.3

τελευτῶσαν § 231

λέγεται § 232, § 327.7; glagol otvara mjesto nominativu s infinitivima

Σκιπίων... δακρῦσαι καὶ φανερός γενέσθαι... εἰπεῖν

δακρῦσαι § 267

- φανερὸς γενέσθαι § 254, § 255; § 325.11; § 369 φανερὸς γίγνεσθαι „biti očito da...”; dopuna kopulativnoga izraza predikatnim participom § 501b
- κλαίων § 231
- ἐπὶ πολὺ priložna oznaka vremena: „dugo” (LSJ πολὺς IV.4)
- ἐφ’ ἑαυτοῦ „za sebe”, „u sebi”
- ἔνους... γενόμενός ἔνους γίγνομαι „postati zamišljen”, „razmišljati”
- γενόμενός § 254, § 325.11
- γενόμενός τε καὶ συνιδῶν τε καὶ povezuje komplementarne elemente; katkad je drugi član značenjski jači od prvoga (Smyth 4.60.208)
- συνιδῶν συνοράω, složenica od ὀράω, § 327.3; § 254; otvara mjesto izričnoj rečenici (ὅτι...)
- δεῖ § 325.14; otvara mjesto akuzativu s infinitivom
- μεταβαλεῖν objekt je δαίμονα; glagol μεταβάλλω, složenica βάλλω; § 254
- ὥσπερ ἀνθρώπους akuzativ korespondira s πόλεις, ἔθνη, ἀρχάς
- ἔπαθε § 327.15, § 254
- ἔπαθε μὲν... ἔπαθε δὲ... koordinacija ostvarena česticama μὲν... δὲ
- ἐπ’ ἐκείνοις priložna oznaka vremena, „nakon njih”
- ἀρχῇ μεγίστη γενομένη § 254; γίγνεσθαι ima ulogu kopule, ovdje s pridjevom kao predikatnom dopunom (Smyth 4.26.917)
- ἐκλάμψασα § 261, § 267
- ἡ Μακεδόνων sc. ἀρχῇ
- εἰπεῖν § 327.7; § 254
- ἀποβλέψαντα § 267, § 269; složenica glagola βλέπω
- εἴτε... εἴτε... koordinacija s pomoću rastavnih veznika, § 514
- ἐκῶν pridjev na mjestu hrvatskoga priloga, § 369
- προφυγόντος προφεύγω „izmaknuti”, „pobjeći naprijed”, rekcija τι ili τινα; složenica od φεύγω, s. 116; § 254
- αὐτὸν objekt uz προφυγόντος
- ἔσσεται... Πριάμοιο dva heksametra *Ilijade* (Ἰλιάς) 6, 448–49; kod Homera ove stihove izgovara Hektor
- ἔσσεται § 315; homerski oblik futura, odgovara atičkomu ἔσται, usp. Logeion / Autenrieth s. v. εἰμί
- ὅταν... ὀλώλη vremenski veznik ὅτε s ἄν stapa se u ὅταν i otvara mjesto konjunktivu; konjunktiv ovdje ima futursko (anticipatorno) značenje, Smyth 1810 Anticipatory Subjunctive (Homeric Subjunctive)
- ἱρῇ ἱρός jonski i epski oblik pridjeva ἱερός
- ἐυμελίω Πριάμοιο homerski oblici genitiva, § 89.3

Πολυβίου δ' αὐτὸν ἐρομένου  
 σὺν παρρησίᾳ·  
 καὶ γὰρ ἦν αὐτοῦ καὶ διδάσκαλος·  
 ὃ τι βούλοιτο ὁ λόγος,  
 φασὶν  
 οὐ φυλαξάμενον ὀνομάσαι  
 τὴν πατρίδα  
 σαφῶς,  
 ὑπὲρ ἧς ἄρα  
 ἐς τάνθρωπεια ἀφορῶν  
 ἐδεδίει.

ἐρομένου § 232, § 325.10; glagol otvara mjesto zavisnoj upitnoj rečenici;  
 particip je dio genitiva apsolutnoga  
 καὶ γὰρ § 517; ova kombinacija čestica uvodi objašnjenje: „naime”  
 ἦν... καὶ διδάσκαλος § 315; imenski predikat (Smyth 4.26)  
 ὃ τι βούλοιτο § 231; § 325.13, § 328.2; § 469: upitna zamjenica uvodi  
 zavisnu upitnu rečenicu, u njoj je način predikata *optativus obliquus*  
 φασὶν § 312.8; § 493: *verbum dicendi* otvara mjesto A+I  
 οὐ φυλαξάμενον ὀνομάσαι § 250, § 267; § 261, § 269; A+I  
 τὴν πατρίδα član u ulozi posvojne zamjenice  
 τάνθρωπεια ono što je obilježje ljudskih bića (što im je suđeno ili moguće)  
 ἀφορῶν § 232, § 243; rekcija εἰς τι ili τινα  
 ἐδεδίει § 317.3, ali oblike vidi u rječniku (npr. LSJ); rekcija ὑπὲρ τινος

καὶ τάδε μὲν  
 Πολύβιος αὐτὸς  
 ἀκούσας  
 συγγράφει.

ἀκούσας § 267; s. 116  
 συγγράφει § 231

## Poglavlje 12

### Ἐγχειρίδιον Ἐπικτήτου 29

#### O tekstu

Arijan iz Nikomedije (Φλάουιος Ἀρριανός, Nikomedija u Bitiniji, oko 95. – Atena, oko 175.) priredio je u djelu Ἐγχειρίδιον (*Priručnik*) sažetak Epiktetovih učenja kao uvijek spreman vodič za filozofske susrete sa svakodnevicom. *Priručnik* nije sustavna razrada etike, nego zbirka misli i uputa korisnih u konkretnim situacijama. Za razliku od dijaloškoga i argumentativnoga oblika djela Διατριβαί (*Dijatribe*), *Priručnik* je apodiktičan, slobodan od metafizičkih i teoloških razmatranja. Pisan je fragmentarnim stilom, u kratkim odlomcima, uobličen u niz formula (vrlo su česti imperativi) i pamtljivih slika koje stoiku služe kao poticaji za dnevne meditacije.

Ovdje odabrani odlomak ističe važnost prethodnoga promišljanja; prije svakoga pothvata treba dobro procijeniti djelatnost u koju se upuštamo, ali i točno spoznati (καταμανθάνειν) kakve su naše snage. Na životnome putu posebno je važna dosljednost (ἕνα ἄνθρωπον εἶναι); posvećivanje onomu izvanjskome ili unutarnjemu određuje hoće li tko biti φιλόσοφος ili ἰδιώτης.

## Pročitajte naglas grčki tekst.

Epict. Enchiridion 29

ἄνθρωπε, πρῶτον ἐπίσκεψαι, ὁποῖόν ἐστι τὸ πρᾶγμα· εἶτα καὶ τὴν σεαυτοῦ φύσιν κατάμαθε, εἰ δύνασαι βαστάσαι. πένταθλος εἶναι βούλει ἢ παλαιστής; ἴδε σεαυτοῦ τοὺς βραχίονας, τοὺς μηρούς, τὴν ὀσφὺν κατάμαθε. ἄλλος γὰρ πρὸς ἄλλο πέφυκε.

δοκεῖς, ὅτι ταῦτα ποιῶν ὡσαύτως δύνασαι ἐσθίειν, ὡσαύτως πίνειν, ὁμοίως ὀρέγεσθαι, ὁμοίως δυσαρεστεῖν; ἀγρυπνήσαι δεῖ, πονῆσαι, ἀπὸ τῶν οἰκείων ἀπελθεῖν, ὑπὸ παιδαρίου καταφρονηθῆναι, ὑπὸ τῶν ἀπαντώντων καταγελασθῆναι, ἐν παντὶ ἧττον ἔχειν, ἐν τιμῇ, ἐν ἀρχῇ, ἐν δίκῃ, ἐν πραγματίῳ παντί. ταῦτα ἐπίσκεψαι, εἰ θέλεις ἀντικαταλλάξασθαι τούτων ἀπάθειαν, ἐλευθερίαν, ἀταραξίαν· εἰ δὲ μή, μὴ προσάγαγε. μὴ ὡς τὰ παιδιά νῦν φιλόσοφος, ὕστερον δὲ τελώνης, εἶτα ῥήτωρ, εἶτα ἐπίτροπος Καίσαρος. ταῦτα οὐ συμφωνεῖ. ἓνα σε δεῖ ἄνθρωπον ἢ ἀγαθὸν ἢ κακὸν εἶναι· ἢ τὸ ἡγεμονικόν σε δεῖ ἐξεργάζεσθαι τὸ σεαυτοῦ ἢ τὸ ἐκτὸς ἢ περὶ τὰ ἔσω φιλοτεχνεῖν ἢ περὶ τὰ ἔξω· τοῦτ' ἔστιν ἢ φιλοσόφου τάξιν ἐπέχειν ἢ ἰδιώτου.

## Analiza i komentar

ἄνθρωπε, πρῶτον ἐπίσκεψαι,  
 ὁποῖόν ἐστι τὸ πρᾶγμα·  
 εἶτα καὶ τὴν σεαυτοῦ φύσιν κατάμαθε,  
 εἰ δύνασαι βαστάσαι.

πρῶτον... εἶτα... koordinacija rečeničnih članova s pomoću (vremenskih) priloga

ἐπίσκεψαι § 267; složenica glagola σκέπτομαι; *verbum sentiendi* otvara mjesto zavisnoj upitnoj rečenici § 469

ὁποῖόν ἐστι § 315; kopulativni glagol otvara mjesto nužnoj predikatnoj dopuni (imenski predikat, Smyth 910)  
 τὸ πρᾶγμα sc. „biti filozof”  
 κατάμαθε § 254; složenica glagola μανθάνω, 321.17; *verbum sentiendi* otvara mjesto zavisnoj upitnoj rečenici § 469  
 εἰ δύνασαι § 312.5; otvara mjesto dopuni u infinitivu  
 βαστάσαι § 267  
 εἰ δύνασαι βαστάσαι sc. αὐτήν „ako možeš nositi svoju prirodu”

πένταθλος εἶναι βούλει ἢ παλαιστής;  
 ἴδε

σεαυτοῦ τοὺς βραχίονας,  
 τοὺς μηρούς,  
 τὴν ὀσφὺν κατάμαθε.

πένταθλος εἶναι... ἢ παλαιστής § 315; kopulativni glagol otvara mjesto nužnoj predikatnoj dopuni (imenski predikat, Smyth 910)  
 βούλει § 231 (medij!), otvara mjesto dopuni u infinitivu  
 ἴδε § 254; § 327.3  
 κατάμαθε § 254; složenica glagola μανθάνω, 321.17

ἄλλος γὰρ  
 πρὸς ἄλλο πέφυκε.

γὰρ čestica γάρ najavljuje iznošenje razloga ili objašnjenja, „naime”  
 ἄλλος... πρὸς ἄλλο hrv. „svatko za što drugo”  
 πέφυκε § 272

δοκεῖς,

ὅτι ταῦτα ποιῶν

ὡσαύτως δύνασαι ἐσθίειν,

ὡσαύτως πίνειν,

ὁμοίως ὀρέγεσθαι,

ὁμοίως δυσαρεστεῖν;

δοκεῖς, ὅτι... § 243; izrična zavisna rečenica iza ὅτι, § 467

ταῦτα ποιῶν u ovome kontekstu: „baveći se filozofijom”

ποιῶν § 243

ὡσαύτως „kao dosad”

δύνασαι § 312.5; otvara mjesto dopunama u infinitivu

ἐσθίειν § 231

πίνειν § 231

ὀρέγεσθαι § 232

δυσαρεστεῖν § 243

ἀγρυπνήσαι δεῖ,

πονῆσαι,

ἀπὸ τῶν οἰκείων ἀπελθεῖν,

ὑπὸ παιδαρίου καταφρονηθῆναι,

ὑπὸ τῶν ἀπαντώντων καταγελασθῆναι,

ἐν παντὶ ἧττον ἔχειν,

ἐν τιμῇ, ἐν ἀρχῇ, ἐν δίκῃ,

ἐν πραγματίῳ παντί.

ἀγρυπνήσαι § 267, § 269

δεῖ sc. σε; različni glagol otvara mjesto infinitivima, § 492

πονῆσαι § 267, § 269

ἀπελθεῖν složenica glagola ἔρχομαι, § 327.2; § 254

καταφρονηθῆναι § 296

καταγελασθῆναι § 296

ἦττον ἔχειν § 231; LSJ ἔχω B.II.2

ταῦτα ἐπίσκεψαι,  
εἰ θέλεις ἀντικαταλλάξασθαι  
τούτων ἀπάθειαν, ἐλευθερίαν, ἀταραξίαν·  
εἰ δὲ μή,  
μὴ προσάγαγε.

ἐπίσκεψαι § 267; složenica glagola σκέπτομαι; *verbum sentiendi* otvara mjesto zavisnoj upitnoj rečenici § 469

εἰ θέλεις § 232; otvara mjesto dopuni u infinitivu

ἀντικαταλλάξασθαι § 267, § 269, ἀντικατάλλασσω, atički ἀντικατάλλαττω  
τι τινός, složenica glagola ἀλλάσσω (ἀλλάττω)

εἰ δὲ μή LSJ εἰ VII eliptične konstrukcije, 3. kad je glagol u protazi ispušten  
„ali ako ne”, tj. „inače”

μὴ προσάγαγε § 254; složenica glagola ἄγω, s. 116, § 257; negacija u zapovjednim rečenicama § 509.2a

μὴ

ὡς τὰ παιδιά

νῦν φιλόσοφος,

ὑστερον δὲ τελώνης,

εἶτα ῥήτωρ,

εἶτα ἐπίτροπος Καίσαρος.

μὴ sc. ἴσθι

ὡς „kao”

νῦν... ὑστερον δὲ koordinacija rečeničnih članova s pomoću čestice δέ

ταῦτα οὐ συμφωνεῖ.

συμφωνεῖ § 243

ἕνα σε δεῖ  
 ἄνθρωπον  
 ἢ ἀγαθὸν ἢ κακὸν  
 εἶναι·  
 ἢ τὸ ἡγεμονικόν σε δεῖ  
 ἐξεργάζεσθαι  
 τὸ σαυτοῦ  
 ἢ τὸ ἐκτὸς  
 ἢ περὶ τὰ ἔσω  
 φιλοτεχνεῖν  
 ἢ περὶ τὰ ἔξω·  
 τοῦτ' ἔστιν  
 ἢ φιλοσόφου τάξιν ἐπέχειν  
 ἢ ἰδιώτου.

δεῖ različni glagol otvara mjesto akuzativu s infinitivom, § 492

ἕνα... ἄνθρωπον... εἶναι predikatni dio akuzativa s infinitivom; imenski predikat, Smyth 909

τὸ ἡγεμονικόν stoički *terminus technicus* za upravljački dio duše, njezin „zapovjedni centar”

σε δεῖ ἐξεργάζεσθαι... φιλοτεχνεῖν § 232, § 231, različni glagol otvara mjesto akuzativu s infinitivom, § 492

τὸ σαυτοῦ poimeničena zamjenica, § 373; atribut uz τὸ ἡγεμονικόν

τὸ ἐκτὸς poimeničeni prilog, § 373; objekt infinitiva ἐξεργάζεσθαι

περὶ τὰ ἔσω... περὶ τὰ ἔξω poimeničeni prilog, § 373

τοῦτ' ἔστιν § 315; LSJ εἰμί B; otvara mjesto infinitivu

ἐπέχειν § 231

## Poglavlje 13

Ξενοφώντος

Ἀπομνημονεύματα Σωκράτους

Δ 3, 3–6

### O tekstu

Atenski pisac Ksenofont – plaćeni vojnik, povjesničar i filozof – bio je u mladosti i Sokratov učenik. I na Ksenofonta je, kao i na mnoge druge (Platona među njima), Sokrat ostavio dubok dojam. Poslije Sokratove smrti (399. pr. Kr.), u nizu djela Ksenofont s raznih aspekata razmatra Sokratovo suđenje. To su takozvani sokratski spisi: Ἀπολογία Σωκράτους (*Obrana Sokratova*), Ἀπομνημονεύματα Σωκράτους (*Uspomene na Sokrata*), Συμπόσιον (*Gozba*) i Οἰκονομικός (*Rasprava o gospodarstvu*). Ksenofont nije osobno svjedočio sudskom procesu Sokratu; u to je vrijeme bio u Perziji, kao grčki plaćenik u vojnome pohodu Kira Mlađega.

U četvrtoj knjizi *Uspomena na Sokrata*, odakle potječe ovaj odlomak, Ksenofont Sokratove poglede na obrazovanje predstavlja dijalogom Sokrata i njegova učenika, lijepoga Eutidema. Razumnost ili umjerenost, σωφροσύνη, prva je stvar koju Sokrat zahtijeva, a potrebna je i u odnosu prema bogovima. Opis načina na koji su bogovi ljudima uredili svijet smatra se jednim od najranijih primjera teleološkoga argumenta.

## Pročitajte naglas grčki tekst.

Xen. Memorabilia 4.3.3–6

εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, ἤδη ποτέ σοι ἐπῆλθεν ἐνθυμηθῆναι ὡς ἐπιμελῶς οἱ θεοὶ ὧν οἱ ἄνθρωποι δέονται κατεσκευάκασι; καὶ ὅς, μὰ τὸν Δί', ἔφη, οὐκ ἔμοιγε.

ἀλλ' οἴσθ' ἄ γ', ἔφη, ὅτι πρῶτον μὲν φωτὸς δεόμεθα, ὃ ἡμῖν οἱ θεοὶ παρέχουσι;

νῆ Δί', ἔφη, ὃ γ' εἰ μὴ εἶχομεν, ὅμοιοι τοῖς τυφλοῖς ἂν ἦμεν ἔνεκά γε τῶν ἡμετέρων ὀφθαλμῶν.

ἀλλὰ μὴν καὶ ἀναπαύσεώς γε δεομένοις ἡμῖν νύκτα παρέχουσι κάλλιστον ἀναπαυτήριον.

πάνυ γ', ἔφη, καὶ τοῦτο χάριτος ἄξιον.

οὐκοῦν καὶ ἐπειδὴ ὁ μὲν ἥλιος φωτεινὸς ὧν τὰς τε ὥρας τῆς ἡμέρας ἡμῖν καὶ τᾶλλα πάντα σαφηνίζει, ἡ δὲ νύξ διὰ τὸ σκοτεινὴ εἶναι ἀσαφεστέρα ἐστίν, ἄστρα ἐν τῇ νυκτὶ ἀνέφηναν, ἃ ἡμῖν τῆς νυκτὸς τὰς ὥρας ἐμφανίζει, καὶ διὰ τοῦτο πολλὰ ὧν δεόμεθα πράττομεν;

ἔστι ταῦτα, ἔφη.

ἀλλὰ μὴν ἢ γε σελήνη οὐ μόνον τῆς νυκτὸς, ἀλλὰ καὶ τοῦ μηνὸς τὰ μέρη φανερὰ ἡμῖν ποιεῖ.

πάνυ μὲν οὔν, ἔφη.

τὸ δ', ἐπεὶ τροφῆς δεόμεθα, ταύτην ἡμῖν ἐκ τῆς γῆς ἀναδιδόναι καὶ ὥρας ἀρμοστούσας πρὸς τοῦτο παρέχειν, αἷ ἡμῖν οὐ μόνον ὧν δεόμεθα πολλὰ καὶ παντοῖα παρασκευάζουσιν, ἀλλὰ καὶ οἷς εὐφραινόμεθα;

πάνυ, ἔφη, καὶ ταῦτα φιλόανθρωπα.

## Analiza i komentar

εἰπέ μοι,  
 ἔφη,  
 ὦ Εὐθύδημε,  
 ἤδη ποτέ  
 σοι ἐπῆλθεν  
 ἐνθυμηθῆναι  
 ὡς ἐπιμελῶς  
 οἱ θεοὶ  
 ὧν οἱ ἄνθρωποι δέονται  
 κατεσκευάκασι;

εἰπέ § 254, § 333.C.13, § 327.7, § 460.3

ἔφη § 312.8, § 39.3, § 327.7, § 460.1, § 452

ἤδη ποτέ „kad već”

ἐπῆλθεν rekcija τίνι LSJ ἐπέρχομαι I. 3: „pasti komu na um”; § 254, § 333.C.13,  
 § 327.2, § 460.1, § 454

ἐνθυμηθῆναι § 296, § 243, § 490

ὡς ἐπιμελῶς načinsko ὡς: „kako brižno”

κατεσκευάκασι § 272, § 275.b, § 281, § 301.B (s. 118), § 460.1, § 456

δέονται rekcija τινος; § 243

ὧν οἱ ἄνθρωποι δέονται odnosna zamjenica ὧν uvodi odnosnu rečenicu i objekt  
 je predikata δέονται; κατεσκευάκασι sc. ταῦτα, ὧν...

καὶ ὅς,

μὰ τὸν Δί’,

ἔφη,

οὐκ ἔμοιγε.

ἔφη § 312.8, § 39.3, § 327.7, § 460.1, § 452

καὶ ὅς... ἔφη § 214.5; kombinacija καὶ ὅς na početku označava promjenu  
 subjekta/govornika, „a on...”

μὰ τὸν Δί’ § 519.9

ἔμοιγε sc. ἐπῆλθεν...; ἔμοιγε < ἔμοι γε, § 519

ἀλλ' οἴσθ' αὖ γ',  
 ἔφη,  
 ὅτι πρῶτον μὲν  
 φωτὸς δεόμεθα,  
 ὃ ἡμῖν οἱ θεοὶ παρέχουσι;

οἴσθ' αὖ § 317.4

γ' < γε, § 519

ἔφη § 312.8, § 39.3, § 327.7, § 460.1, § 452

δεόμεθα rekciija τινος, „trebati što”, § 243

ὅτι... δεόμεθα izrični veznik otvara mjesto izričnoj rečenici: „da...”; rečenica je dopuna glagolu οἴσθ' αὖ

παρέχουσι § 231

ὃ... παρέχουσι antecedent je odnosne zamjenice genitiv φωτὸς; zamjenica uvodi odnosnu rečenicu, „što...”

νῆ Δί',

ἔφη,

ὅ γ'

εἰ μὴ εἶχομεν,  
 ὅμοιοι τοῖς τυφλοῖς  
 ἂν ἦμεν  
 ἔνεκά γε τῶν ἡμετέρων ὀφθαλμῶν.

νῆ Δί' § 519.9

ἔφη § 312.8, § 39.3, § 327.7, § 460.1, § 452

ὅ γ' antecedent relativa i dalje je φῶς; ponovljeni relativ naglašava prethodni: „to...”

γ' < γε, § 519

εἶχομεν § 231, § 234.b, § 236, § 327.13, § 460.1, § 452

ἦμεν § 315

ἂν ἦμεν imperfekt s česticom ἂν tvori ireal, način koji izražava nezbiljnost radnje; na hrvatski se prevodi kondicionalom I.

ἤμεν ὅμοιοι imenski predikat, Smyth 909

εἰ μὴ εἶχομεν... ἂν ἤμεν ὅμοιοι pogodbena irealna rečenica za sadašnjost, u hrvatskome odgovara kombinaciji „da” + prezent – kondicional I., § 478.1

μὴ negacija u pogodbenoj zavisnoj rečenici uvijek je μὴ, § 474

ἐνεκά γε „bar što se tiče...”; Senc s. v. ἐνεκα, LSJ ἐνεκα A.2; ἐνεκα je inače obično postpozitivno

ἀλλὰ μὴν

καὶ ἀναπαύσεώς γε δεομένοις ἡμῖν

νύκτα παρέχουσι

κάλλιστον ἀναπαυτήριον.

ἀλλὰ μὴν „nego zbilja”

δεομένοις rekcija τινος; § 243

παρέχουσι rekcija τινι τινα; § 231

ἀναπαυτήριον LSJ ἀναπαυτήριον, τό „vrijeme odmora”; apozicija uz νύκτα

πάνυ γ’,

ἔφη,

καὶ τοῦτο

χάριτος ἄξιον.

πάνυ γ’ < Πάνυ γε, čestica naglašava prilog: „svakako”

ἔφη § 312.8

τοῦτο... ἄξιον u imenskome predikatu izostavljena kopula (ἐστίν)

χάριτος LSJ χάρις II, 2: sa strane onoga koji prima, posljedica učinjene usluge, zahvalnost

οὐκοῦν καὶ  
 ἐπειδὴ  
 ὁ μὲν ἥλιος  
     φωτεινὸς ὢν  
 τὰς τε ὥρας τῆς ἡμέρας  
     ἡμῖν  
 καὶ τὰλλα πάντα  
 σαφηνίζει,  
 ἡ δὲ νύξ  
     διὰ τὸ σκοτεινὴ εἶναι  
 ἀσαφεστέρα ἐστίν,  
 ἄστρα  
     ἐν τῇ νυκτὶ  
 ἀνέφηναν,  
 ἃ ἡμῖν  
     τῆς νυκτὸς  
     τὰς ὥρας  
     ἐμφανίζει,  
 καὶ διὰ τοῦτο  
 πολλὰ  
     ὢν δεόμεθα  
 πράττομεν;

οὐκοῦν... ἀνέφηναν čestica uvodi pitanje; takva su pitanja karakteristična za filozofski diskurs i kod Ksenofonta i kod Platona

ὁ μὲν ἥλιος... ἡ δὲ νύξ... koordinacija parom čestica μὲν... δὲ... izriče suprotnost

ὢν § 315

σαφηνίζει § 321

ἐπειδὴ... σαφηνίζει uzročna rečenica, „budući da...”

εἶναι § 315, § 490

διὰ τὸ σκοτεινὴ εἶναι prijedložni izraz sa poimeničenim infinitivom, § 497  
 ἐστίν § 315

ἀσαφεστέρα ἐστίν imenski predikat (Smyth 909)

ἀνέφηναν § 267, § 234.a, § 238, 301.B (s. 118), § 460.1, § 454; glagol upotrijebljen kauzativno, „učiniti da što zasja”; objekt je ἄστρα, subjekt je neizrečen (οἱ θεοί); upitna čestica οὐκοῦν na početku ove rečenice otvara mjesto upravo ovomu predikatu οὐκοῦν... ἀνέφηναν „Nisu li (bogovi) učinili da zvijezde sjaje noću...”

ἐμφανίζει rekcija τινι τινα; § 231; kongruencija s množinom srednjega roda § 361

ἄστρα... ἄ... ἐμφανίζει antecedent je odnosne zamjenice riječ ἄστρα; zamjenica uvodi zavisnu odnosnu rečenicu

δεόμεθα rekcija τινος „trebati što”, § 243

πολλὰ ὧν δεόμεθα antecedent je πολλά; odnosna zamjenica ὧν uvodi odnosnu rečenicu

πράττομεν § 231

ἔστι ταῦτα,

ἔφη.

ἔστι § 315

ἔστι ταῦτα jedan od načina da se na grčkome kaže „da”, Smyth 2680

ἔφη § 312.8

ἀλλὰ μὴν

ἢ γε σελήνη

οὐ μόνον τῆς νυκτός,

ἀλλὰ καὶ τοῦ μηνός

τὰ μέρη

φανερὰ

ἡμῖν

ποιεῖ.

ἀλλὰ μὴν „nego zbilja”

ἢ γε enkliza

οὐ μόνον... ἀλλὰ καὶ § 513.1

τῆς νυκτός... καὶ τοῦ μηνός ovo nisu genitivi vremena, nego atributni genitivi uz τὰ μέρη  
ποιεῖ § 243

πάνυ μὲν οὖν,  
ἔφη.

πάνυ μὲν οὖν § 521.3  
ἔφη § 312.8, § 39.3, § 327.7, § 460.1, § 452

τὸ δ',  
ἐπεὶ  
τροφῆς  
δεόμεθα,  
ταύτην  
ἡμῖν  
ἐκ τῆς γῆς  
ἀναδιδόναι  
καὶ ὥρας ἀρμοττούσας  
πρὸς τοῦτο  
παρέχειν,  
αἰ ἡμῖν  
οὐ μόνον  
ᾧν δεόμεθα  
πολλὰ καὶ παντοῖα  
παρασκευάζουσιν,  
ἀλλὰ καὶ  
οἷς εὐφραϊνόμεθα;

τὸ δ' otvara mjesto sljedećemu pitanju; slobodnije „a što kažeš na ovo...?“  
δεόμεθα rekcija τινος „trebati što“, § 243  
ἐπεὶ... δεόμεθα uzročna rečenica, „budući da...“  
ἀναδιδόναι rekcija τινι τινα; § 305, § 311, § 490

**ἀναδιδόναι** infinitiv, dio akuzativa s infinitivom; kao subjekt treba zamisliti  
neizrečeno τοὺς θεοὺς (ταύτην je objekt ἀναδιδόναι)

**πρὸς τοῦτο** τοῦτο se odnosi na ταύτην (τροφὴν) ἡμῖν ἐκ τῆς γῆς ἀναδιδόναι  
**ἀρμοστούσας** § 250

**παρέχειν** § 231; dio akuzativa s infinitivom čiji je subjekt, kao i gore, neiz-  
rečeno τοὺς θεοὺς

**παρασκευάζουσιν** § 231

**αἰ... παρασκευάζουσιν** antecedent je odnosne zamjenice αἰ riječ ὥρας; αἰ  
uvodi odnosnu rečenicu

**οὐ μόνον... ἀλλὰ καὶ** § 513.1

**ᾧν... πολλὰ καὶ παντοῖα... οἷς... πολλὰ καὶ παντοῖα** antecedent je obiju od-  
nosnih zamjenica (i odnosnih rečenica koje one uvode)

**δεόμεθα** rekcija τινος; § 243

**εὐφραίνόμεθα** rekcija τινι; § 231

πάνυ,

ἔφη,

καὶ ταῦτα φιλόανθρωπα.

πάνυ „dakako”

ἔφη § 312.8, § 39.3, § 327.7, § 460.1, § 452

φιλόανθρωπα u imenskome predikatu izostavljena kopula (ἔστιν)

## Poglavlje 14

### Ἀππιανοῦ Ἀλεξανδρέως Ῥωμαϊκῶν βιβλίον ΙΔ, Ἐμφυλίων Α 116–117

#### O autoru

Povjesničar Apijan iz Aleksandrije (Ἀππιανὸς Ἀλεξανδρεὺς, oko 90. – oko 160.) u rodnom ege gradu počeo karijeru u carskoj upravi, prešao je oko 120. u Rim, u kojemu je prijatelj utjecajnoga govornika i političara Marka Kornelija Frontona, čijim je zauzimanjem kod Antonina Pija dobio uglednu dužnost carskoga prokuratora.

Ῥωμαϊκά (*Rimska povijest*), djelo nastalo za principata Antonina Pija (138. – 161.) obuhvaćalo je 24 knjige, od Enejina dolaska u Italiju do Trajanova principata. Po etnografskome i tematskome kriteriju djelo je organizirano u sedamnaest cjelina koje nose posebne podnaslove (Βασιλική, Ἰταλική, Σαυοντικὴ, Κελτικὴ itd.). Uz predgovor, do nas je u cijelosti stiglo osam knjiga, od kojih knjige 13–17 pripovijedaju o razdoblju građanskih ratova, Ἐμφύλια (od tribunata Tiberija Grakha 133. do smrti Seksta Pompeja 35. pr. Kr.); od ostalih, sačuvani su veći ili manji dijelovi, odnosno sažetci nastali u bizantsko doba (uvršteni u Βιβλιοθήκη ili Μυριόβιβλος carigradskoga patrijarha Focija, oko 810./820. – 893.).

## O tekstu

Prikaz početka bune robova 73. – 71. pr. Kr. pod vodstvom gladijatora Spartaka nalazi se u prvoj knjizi Apijanove cjeline o rimskim građanskim ratovima; u okviru Ῥωμαϊκά ta je knjiga četrnaesta. Apijan činjenice prikazuje neutralno i faktografski. Iako je u svojoj povijesti izraziti romanofil, ovdje jasno daje do znanja da su na početku bune Rimljani podcijenili robove, osobito gladijatore, do te mjere da se u okršaju na obroncima Vezuva 73. pr. Kr. i sam rimski vojskovođa\* našao u opasnosti te su naposljetku Rimljani na Spartaka morali poslati konzule (ὑπατοί) s dvjema legijama (τέλη).

## Pročitajte naglas grčki tekst.

App. Bellum civile 1.14.116-117

τοῦ δ' αὐτοῦ χρόνου περὶ τὴν Ἰταλίαν μονομάχων ἐς θέας ἐν Καπύῃ τρεφομένων, Σπάρτακος Θραξ ἀνὴρ, ἐστρατευμένος ποτὲ Ῥωμαίοις, ἐκ δὲ αἰχμαλωσίας καὶ πράσεως ἐν τοῖς μονομάχοις ὄν, ἔπεισεν αὐτῶν ἐς ἐβδομήκοντα ἄνδρας μάλιστα κινδυνεῦσαι περὶ ἐλευθερίας μᾶλλον ἢ θέας ἐπιδείξεως καὶ βιασάμενος σὺν αὐτοῖς τοὺς φυλάσσοντας ἐξέδραμε· καὶ τινων ὁδοιπόρων ξύλοις καὶ ξιφιδίοις ὀπλισάμενος ἐς τὸ Βέσβιον ὄρος ἀνέφυγεν, ἔνθα πολλοὺς ἀποδιδράσκοντας οἰκέτας καὶ τινὰς ἐλευθέρους ἐκ τῶν ἀγρῶν ὑποδεχόμενος ἐλήστευε τὰ ἐγγύς, ὑποστρατήγους ἔχων Οἰνόμαόν τε καὶ Κρίξον μονομάχους. μεριζομένῳ δ' αὐτῷ τὰ κέρδη κατ' ἰσομοιρίαν ταχὺ πλῆθος ἦν ἀνδρῶν· καὶ πρῶτος ἐπ' αὐτὸν ἐκπεμφθεὶς Οὐαρίνιος Γλάβρος, ἐπὶ δ' ἐκείνῳ Πόπλιος Οὐαλέριος, οὐ πολιτικὴν στρατιὰν ἄγοντες, ἀλλ' ὅσους ἐν σπουδῇ καὶ παρόδῳ συνέλεξαν (οὐ γάρ πω Ῥωμαῖοι πόλεμον, ἀλλ' ἐπιδρομὴν

\*Prema Apijanu, taj se vojskovođa zvao Varinije Glaber, no drugi izvori pokazuju da Apijan ovdje netočno povezuje imena Publija Varinija i Gaja Klaudija Glabera. Vojskovođa poslan nakon Varinija zvao se, prema Apijanu, Publije Valerije.

τινα καὶ ληστηρίῳ τὸ ἔργον ὅμοιον ἠγοῦντο εἶναι), συμβαλόντες ἠττῶντο. Οὐαρινίου δὲ καὶ τὸν ἵππον αὐτὸς Σπάρτακος περιέσπασεν· παρὰ τοσοῦτον ἦλθε κινδύνου Ῥωμαίων ὁ στρατηγὸς αὐτὸς αἰχμάλωτος ὑπὸ μονομάχου γενέσθαι.

μετὰ δὲ τοῦτο Σπαρτάκῳ μὲν ἔτι μᾶλλον πολλοὶ συνέθεον, καὶ ἑπτὰ μυριάδες ἦσαν ἤδη στρατοῦ, καὶ ὄπλα ἐχάλκευε καὶ παρασκευὴν συνέλεγε, οἱ δ' ἐν ἄστει τοὺς ὑπάτους ἐξέπεμπον μετὰ δύο τελῶν.

## Analiza i komentar

τοῦ δ' αὐτοῦ χρόνου  
περὶ τὴν Ἰταλίαν  
μονομάχων  
    ἐς θεάς  
    ἐν Καπύῃ  
τρεφομένων,  
Σπάρτακος Θράξ ἀνὴρ,  
    ἐστρατευμένος ποτὲ Ῥωμαίοις,  
    ἐκ δὲ αἰχμαλωσίας καὶ πράσεως  
        ἐν τοῖς μονομάχοις  
        ῶν,  
ἔπεισεν  
    αὐτῶν ἐς ἑβδομήκοντα ἄνδρας μάλιστα  
    κινδυνεῦσαι  
        περὶ ἐλευθερίας  
        μᾶλλον ἢ  
        θεάς ἐπιδείξεως

καὶ βιασάμενος  
 σὺν αὐτοῖς  
 τοὺς φυλάσσοντας  
 ἐξέδραμε·  
 καὶ  
 τινῶν ὀδοιπόρων  
 ξύλοις καὶ ξιφιδίοις  
 ὀπλισάμενος  
 ἐς τὸ Βέσβιον ὄρος  
 ἀνέφυγεν,  
 ἔνθα  
 πολλοὺς ἀποδιδράσκοντας οἰκέτας  
 καὶ τινὰς ἐλευθέρους  
 ἐκ τῶν ἀγρῶν  
 ὑποδεχόμενος  
 ἐλήστευε  
 τὰ ἐγγύς,  
 ὑποστρατήγους ἔχων  
 Οἰνόμαόν τε καὶ Κρίξον μονομάχους.

τοῦ δ' αὐτοῦ χρόνου čestica dé označava nadovezivanje na prethodno pripovijedanje (o istodobnome ratu protiv Sertorija u Hispaniji); αὐτός ondje u atributnome položaju te znači „isti”; genitivom je iskazano vrijeme (*genetivus temporis*), odgovara na pitanje „kada?”

περὶ τὴν Ἰταλίαν priložna oznaka mjesta, „na području...”; paralelizam je naglašen i time što se u prethodnome poglavlju spominje ὁ περὶ Ἰβηρίαν πόλεμος

μονομάχων... τρεφομένων genitiv apsolutni

ἐς θέας priložna oznaka svrhe; θέα (pazi na naglasak!) odgovara lat. *ludus*

Καπύη Καπύη, lat. *Capua*

τρεφομένων § 232

ἐστρατευμένος § 274.3, § 272

ἐστρατευμένος... Ῥωμαίοις Spartak se isprva borio za Rimljane; Smyth 4.42  
 ἐστρατευμένος ποτέ... ἐκ δὲ αἰχμαλωσίας koordinacija s pomoću čestice δέ  
 ἐκ δὲ αἰχμαλωσίας vremenska uporaba prijedloga; LSJ ἐκ II, 2. o točkama  
 u vremenu; ἐκ ... αἰχμαλωσίας καὶ πράσεως „nakon što je bio zarobljen  
 i prodan”

ἐν τοῖς μονομάχοις ὧν § 315; kopulativni glagol otvara mjesto obvezatnoj  
 dopuni (ovdje priložna oznaka)

ἔπεισεν § 254, s. 118

αὐτῶν se. τῶν μονομάχων; dijelni genitiv

κινδυνεῦσαι § 267

βιασάμενος § 267

τοὺς φυλάσσοντας § 231 (atički je oblik glagola φυλάττω)

ἐξέδραμε § 254, složenica od τρέχω, § 327.4

ὀπλισάμενος § 261, § 269; § 267

ἀνέφυγεν § 254, složenica od φεύγω, s. 116

ἀποδιδράσκοντας § 231

ὑποδεχόμενος § 232

ἐλήστευε § 231

τὰ ἐγγύς „blizina”, „okolica”; poimeničeni prilog § 373

ἔχων § 231

τε καὶ ova kombinacija veznika povezuje komplementarne elemente

μεριζομένω δ' αὐτῷ

τὰ κέρδη

κατ' ἰσομοιρίαν

ταχὺ πλῆθος ἦν ἀνδρῶν·

καὶ πρῶτος

ἐπ' αὐτὸν

ἐκπεμφθεῖς

Οὐαρίνιος Γλάβρος,

ἐπὶ δ' ἐκείνω

Πόπλιος Οὐαλέριος,

οὐ πολιτικὴν στρατιὰν ἄγοντες,

ἀλλ' ὅσους  
 ἐν σπουδῇ καὶ παρόδῳ  
 συνέλεξαν  
 (οὐ γάρ πω  
 Ῥωμαῖοι  
 πόλεμον,  
 ἀλλ' ἐπιδρομὴν τινα  
 καὶ ληστηρίῳ τὸ ἔργον ὅμοιον  
 ἡγοῦντο εἶναι),  
 συμβαλόντες  
 ἡττῶντο.

μεριζομένῳ § 232

μεριζομένῳ... ἦν posvojni dativ uz kopulativni glagol, § 412.2

δ' čestica δέ označava nadovezivanje na prethodnu rečenicu

ἦν § 315

καὶ πρῶτος... ἐπὶ δ' ἐκείνῳ... koordinacija rečeničnih članova s pomoću čestice δέ

ἐκπεμφθεῖς § 296; složenica glagola πέμπω, s. 116

ἄγοντες § 231

ὅσους tj. ἄγοντες τόσους, ὅσους...

συνέλεξαν § 238; § 267; složenica glagola λέγω, § 327.7

οὐ γάρ πω οὐπω (takoder οὐ πω), „još ne” s umetnutom česticom γάρ, koja najavljuje iznošenje razloga ili objašnjenja, „naime”

ληστηρίῳ τὸ ἔργον ὅμοιον red riječi ističe kvalifikaciju, ὅμοιον otvara mjesto dativu

ὅμοιον... εἶναι § 315; kopulativni glagol otvara mjesto predikatnoj dopuni, koja je ovdje pridjev

ἡγοῦντο § 232, § 243, § 235; ἡγέομαι kao *verbum sentiendi* otvara mjesto akuzativu s infinitivom

συμβαλόντες § 254; složenica glagola βάλλω, s. 118

ἡττῶντο § 232, § 243, § 235

Οὐαρινίου δὲ καὶ τὸν ἵππον  
 αὐτὸς Σπάρτακος περιέσπασεν·  
 παρὰ τοσοῦτον  
 ἦλθε  
 κινδύνου  
 Ἕρωμαίων ὁ στρατηγὸς  
 αὐτὸς αἰχμάλωτος  
 ὑπὸ μονομάχου  
 γενέσθαι.

δὲ čestica dé označava nadovezivanje na prethodnu rečenicu  
 Οὐαρινίου... καὶ τὸν ἵππον obilježen red riječi, kao i καί „čak i”, ističu kao  
 temu rečenice Varinija, rimskoga vojskovođu  
 περιέσπασεν § 267, § 238; složenica glagola σπάω, s. 116  
 παρὰ τοσοῦτον... fraza παρὰ τοσοῦτον ἐλθεῖν κινδύνου znači „biti u tolikoj  
 opasnosti”, „toliko je malo nedostajalo da...”, ovdje uz nominativ s in-  
 finitivom, § 491.2  
 ἦλθε § 254; § 327.2  
 αἰχμάλωτος... γενέσθαι § 254, § 255; § 325.11; kopulativni glagol otvara  
 mjesto predikatnoj dopuni, koja je ovdje pridjev

μετὰ δὲ τοῦτο  
 Σπαρτάκῳ μὲν  
 ἔτι μᾶλλον πολλοὶ συνέθεον,  
 καὶ ἑπτὰ μυριάδες ἦσαν ἤδη στρατοῦ,  
 καὶ ὄπλα ἐχάλκευε  
 καὶ παρασκευὴν συνέλεγεν,  
 οἱ δ' ἐν ἄστει  
 τοὺς ὑπάτους ἐξέπεμπον  
 μετὰ δύο τελεῶν.

δέ čestica δέ označava nadovezivanje na prethodnu rečenicu

Σπαρτάκῳ μὲν... οἱ δ' ἐν ἄστει... koordinacija s pomoću čestica μὲν... δέ...

ἔτι μᾶλλον πολλοὶ kombinacija priloga ἔτι μᾶλλον modificira pridjev

συνέθεον § 231, § 238

Σπαρτάκῳ... ἦσαν posvojni dativ uz kopulativni glagol, § 412.2

ἦσαν § 315

ἐχάλκευε § 231

συνέλεγεν § 231, § 238

ἐν ἄστει ἄστυ je grčka istovrijednica latinskoga *urbs*

τοὺς ὑπάτους ὕπατος je grčka istovrijednica latinskoga *consul*

ἐξέπεμπον § 231, § 238

τελῶν τέλος je grčka istovrijednica latinskoga *legio*

## Poglavlje 15

### Ἄντιφῶντος Κατηγορία φαρμακείας κατὰ τῆς μητριᾶς 26–27

#### O autoru

Ἄντιφῶν ὁ Ῥαμνούσιος (Antifont iz Ramnunta, oko 480. – 411. pr. Kr.) atenski je političar i govornik, u povijesti zabilježen kao prvi plaćeni autor govora za druge (λογογράφος).

Živio je bez isticanja i bez sudjelovanja u javnome i političkome životu Atene sve do 411. pr. Kr. kad postaje jedan od glavnih aktera uspostave oligarhijske vlade Vijeća četiri stotine. Nakon pada Vijeća, za samo tri mjeseca, Antifont je doveden pred sud, na kojemu je zbog svoje uloge u zbivanjima osuđen na smrt. Antifontov govor u vlastitu obranu bio je jedan od najglasovitijih obrambenih govora starine, a Tukidid ga je smatrao najvećim govorom čovjeka osuđena na smrt.

Do nas je stiglo petnaest od šezdeset govora poznatih u Augustovo doba (već su se tada neki smatrali neautentičnima). Dvanaest govora objedinjeno je u takozvane tetralogije, govore za obje strane u izmišljenim sporovima: dva su govora optužbe i dva obrane, a redaju se naizmjenice. Svi su govori sastavljeni za slučajeve ubojstva (φονικοί λόγοι).

Uzmah demokracije od polovice V. st. pr. Kr. s naglaskom na aktivnome sudjelovanju građana u javnome prostoru (politika, sudstvo...) potaknuo je razvoj atičke proze. Snažnu potvrdu važnosti nove vještine govorenja u javnome životu Atene filolozi vide i u Antifontovim govorima, koji se nalaze na razmeđi između staroga i novoga govorništva.

## O tekstu

Tekst koji čitamo pripada Antifontovu govoru *Κατηγορία φαρμακείας κατὰ τῆς μητριᾶς* (*Optužba maćehe za trovanje*). Govor se najčešće datira između 419. i 414. pr. Kr.

Riječ je o govoru optužbe na suđenju za ubojstvo; sin optužuje maćehu da je prije nekoliko godina otrovala oca. Optužba se temelji na dvjema tezama: da je maćeha dogovorila nabavku otrova te da je oca ubila namjerno. Maćeha je nagovorila neku robinju da nabavi otrov – ljubavni napitak – i da ga ocu. Dok su otac i njegov prijatelj Filonej, robinjin ljubavnik, bili zajedno na večeri, robinja ih je otrovala. Obojica su umrla, a robinja je odmah kažnjena smrću. No „prava Klitemnestra”, tvrdi optužba, tužiteljeva je maćeha.

U ovome izvatku tužitelj upozorava na to da se smilovati treba pri slučajnim nezgodama ili nesrećama, a beskrupulozna žena koja je namjerno ubila muškarca to ne zaslužuje.

## Pročitajte naglas grčki tekst.

Antiphon Orator, In novercam 26–27

ἡ μὲν γὰρ ἐκουσίως καὶ βουλεύσασα τὸν θάνατον ἀπέκτεινεν, ὁ δ' ἀκουσίως καὶ βιαίως ἀπέθανε. πῶς γὰρ οὐ βιαίως ἀπέθανεν, ὧ ἄνδρες; ὅς γ' ἐκπλεῖν ἔμελλεν ἐκ τῆς γῆς τῆσδε, παρά τε ἀνδρὶ φίλῳ αὐτοῦ εἰστιᾶτο· ἡ δὲ πέμψασα τὸ φάρμακον καὶ κελεύσασα ἐκείνῳ δοῦναι πιεῖν ἀπέκτεινεν ἡμῶν τὸν πατέρα. πῶς οὖν ταύτην ἐλεεῖν ἄξιόν ἐστιν ἢ αἰδοῦς τυγχάνειν παρ' ὑμῶν ἢ ἄλλου του; ἥτις αὐτὴ οὐκ ἠξίωσεν ἐλεῆσαι τὸν ἑαυτῆς ἄνδρα, ἀλλ' ἀνοσίως καὶ αἰσχροῦς ἀπώλεσεν.

οὕτω δέ τοι καὶ ἐλεεῖν ἐπὶ τοῖς ἀκουσίοις παθήμασι μᾶλλον προσήκει ἢ τοῖς ἐκουσίοις καὶ ἐκ προνοίας ἀδικήμασι καὶ ἀμαρτήμασι. καὶ ὡσπερ ἐκεῖνον αὕτη οὔτε θεοὺς οὔθ' ἥρωας οὔτ' ἀνθρώπους αἰσχυνηῖσα οὐδὲ δείσασ' ἀπώλεσεν, οὕτω καὶ αὐτὴ ὑφ' ὑμῶν καὶ τοῦ δικαίου ἀπολομένη, καὶ μὴ τυχοῦσα μήτ' αἰδοῦς μήτ' ἐλέου μήτ' αἰσχύνης μηδεμιᾶς παρ' ὑμῶν, τῆς δικαιοσύνης ἂν τύχοι τιμωρίας.

## Analiza i komentar

ἡ μὲν γὰρ ἐκουσίως  
καὶ βουλεύσασα τὸν θάνατον  
ἀπέκτεινεν,  
ὁ δ' ἀκουσίως  
καὶ βιαίως  
ἀπέθανε.

ἡ μὲν... ὁ δ' koordinacija s pomoću čestica μὲν i δέ ovdje ističe suprotnost subjekata: „ona... a on...”

βουλεύσασα § 267

ἀπέκτεινεν § 267 (osnove § 301.B s. 118)

ἀπέθανε § 254, augment § 238; ἀποθνήσκω služi kao pasiv glagola ἀποκτείνω

Πῶς γὰρ οὐ βιαίως ἀπέθανεν,  
ὧ ἄνδρες,  
ὅς γ'  
ἐκπλεῖν  
ἔμελλεν  
ἐκ τῆς γῆς τῆσδε,

παρά τε ἀνδρὶ  
 φίλῳ αὐτοῦ  
 εἰστιᾶτο;

**Πῶς... οὐ... ἀπέθανεν** upitni prilog πῶς uvodi izravno pitanje: „kako...?”  
**ὅς... ἔμελλεν** odnosna zamjenica ὅς uvodi zavisnu odnosnu rečenicu  
**ἔμελλεν** § 231, augment § 234 bilješka, glagol otvara mjesto dopuni u infini-

nitivu

**ἐκπλεῖν** § 244 (osnove § 301.B s. 116)

**εἰστιᾶτο** § 243, augment § 236, subjekt je prethodno izrečen relativom ὅς

ἢ δὲ πέμψασα τὸ φάρμακον

καὶ κελεύσασα

ἐκείνῳ δοῦναι πιεῖν

ἀπέκτεινεν

ἡμῶν τὸν πατέρα,

πῶς οὖν

ταύτην ἐλεεῖν

ἄξιόν ἐστιν

ἢ

αἰδοῦς τυγχάνειν

παρ' ὑμῶν ἢ ἄλλου του,

ἣτις αὐτὴ οὐκ ἠξίωσεν

ἐλεῆσαι τὸν ἑαυτῆς ἄνδρα,

ἀλλ'

ἀνοσίως καὶ αἰσχυρῶς

ἀπώλεσεν;

**πέμψασα** § 267 (osnove § 301.B s. 116)

**κελεύσασα** § 267, glagol otvara mjesto dopuni u infinitivu δοῦναι: „da...”

**δοῦναι** § 307, glagol ima dopunu u infinitivu πιεῖν; ἐκείνῳ je dalji objekt  
 δοῦναι

**πιεῖν** § 254

ἀπέκτεινεν § 267 (osnove § 301.B s. 118)

πῶς... ἄξιόν ἐστιν upitni prilog πῶς uvodi izravno pitanje: „kako...?“

ἐστιν § 315

ἄξιόν ἐστιν imenski predikat, fraza koja otvara mjesto dopuni u infinitivu

ἐλεεῖν rekcija: τινα; § 243, infinitiv u službi subjekta § 492

τυγχάνειν rekcija: τινος; § 231 (osnove § 321.19), infinitiv u službi subjekta § 492

του = τινός

ἦτις... οὐκ ἠξίωσεν odnosna zamjenica ἦτις uvodi zavisnu odnosnu rečenicu: „ona koja...“

ἠξίωσεν § 267, augment § 235, glagol otvara mjesto dopuni u infinitivu

ἐλεῆσαι rekcija: τινα; § 267

ἀλλ’... ἀπώλεσεν suprotni veznik ἀλλά uvodi nezavisnu suprotnu rečenicu: „nego...“

ἀπώλεσεν sc. αὐτόν; § 318, augment § 238

οὕτω δέ τοι καὶ

ἐλεεῖν

ἐπὶ τοῖς ἀκουσίοις παθήμασι

μᾶλλον προσήκει

ἢ τοῖς ἐκουσίοις καὶ ἐκ προνοίας ἀδικήμασι καὶ ἀμαρτήμασι.

ἐλεεῖν rekcija: τινα; ovdje je ispušten izravni objekt kao dopuna infinitiva, a dodan je prijedložni izraz uzročnoga značenja; LSJ ἐλεέω ističe upravo ovo mjesto: ἐ. [τινα] ἐπὶ τοῖς ἀκουσίοις παθήμασι Antipho 1, 27; § 243, infinitiv u službi subjekta § 492

προσήκει § 231, glagol otvara mjesto dopuni u infinitivu s ulogom subjekta § 491

τοῖς ἐκουσίοις sc. ἐπὶ τοῖς ἐκουσίοις, paralelizam prema gornjemu ἐπὶ τοῖς ἀκουσίοις

Καὶ ὡσπερ ἐκεῖνον

αὕτη

οὔτε θεοὺς οὔθ' ἥρωας οὔτ' ἀνθρώπους

αἰσχυνθεῖσα οὐδὲ δείσασ'

ἀπώλεσεν,  
οὕτω καὶ  
αὐτὴ  
ὕφ' ὑμῶν καὶ τοῦ δικαίου  
ἀπολομένη,  
καὶ  
μὴ τυχοῦσα  
μήτ' αἰδοῦς μήτ' ἐλέου μήτ' αἰσχύνης μηδεμιᾶς  
παρ' ὑμῶν,  
τῆς δικαιοσύνης  
ἂν τύχοι  
τιμωρίας.

**Καὶ ὥσπερ... οὕτω καὶ** poredbeni veznik ὥσπερ uvodi zavisnu poredbenu rečenicu u korelaciji s rečenicom koju uvodi korelativ οὕτω: „i kao što... tako i...”

**αἰσχυνθεῖσα** rekcija: τινα; § 296

**δείσασ'** rekcija: τινα; § 267

**ἀπώλεσεν** rekcija: τινα; § 318, augment § 238

**ὕφ' ὑμῶν καὶ τοῦ δικαίου** „ako je pogubljena od vas i pravednosti”

**ἀπολομένη** § 254

**τυχοῦσα** rekcija: τινος; § 254 (osnove § 321.19)

**ἂν τύχοι** rekcija: τινος; potencijal sadašnjji, prevedite kondicionalom § 464.2; § 254 (osnove § 321.19)

## Poglavlje 16

### Πλουτάρχου Βίοι παράλληλοι, Ἀλκιβιάδης 2, 1–3

#### O tekstu

Sačuvana Plutarhova djela okupljena su u dvjema zbirkama: Βίοι παράλληλοι (*Usporedni životopisi*) i Ἠθικά (*Moralia, Spisi o moralu*). *Usporedni životopisi* donose biografije slavnih Grka i Rimljana, većinom povijesnih ličnosti, u analognim parovima (Demosten i Ciceron, Aleksandar Veliki i Cezar itd). Do nas je stiglo pedeset takvih tekstova u dvadeset jednome paru, jednoj četverostrukoj kombinaciji (Agid i Kleomen – Tiberije i Gaj Grakho) i četiri pojedinačna životopisa (među njima je i Artakserkso, jedini koji nije ni Grk ni Rimljanin). Životopisa je bilo više; izgubljen je npr. par Epaminonda – Scipion.

Parovi životopisa često su popraćeni sažetkom sličnosti i razlika (σύγκρισις) u kojemu redovito prednost ostvaruje Grk; *Usporedni životopisi* tako su i glorifikacija grčke prošlosti. No, Plutarha ne zanima toliko historiografija koliko biografija. On sam kaže οὔτε γὰρ ἱστορίας γράφομεν, ἀλλὰ βίους (Plut. Alex. 1.2). Životopisi se od povjesnice za Plutarha razlikuju po tome što se karakter i osobnost, koji su u središtu zanimanja biografa, mogu razumjeti i iz detalja, malih, svakodnevnih postupaka: οὔτε ταῖς ἐπιφανεστάταις πράξεις πάντως ἔνεστι δῆλωσις ἀρετῆς ἢ κακίας, ἀλλὰ πρᾶγμα βραχὺ πολλάκις καὶ ῥῆμα καὶ παιδιὰ τις ἔμφασιν ἤθους ἐποίησε μᾶλλον ἢ μάχαι μυριόνεκροι καὶ παρατάξεις αἰ μέγισται καὶ πολιορκίαι πόλεων („Vrlina ili mana često se ne

otkrivaju u sjajnim pothvatima onoliko koliko u nevažnoj stvari, riječi, šali, koja karakter ocrtava bolje od bitaka s tisućama poginulih, od silnih vojničkih pohoda i opsada gradova”, *ibid*). Životopisi su tako plod filozofsko-etičkoga pristupa i imaju jasnu etičko-pedagošku (a ne zabavnu) intenciju.

Ἀλκιβιάδης (Alkibijad, oko 450. – 404. pr. Kr.) bio je slobodouman, iznimno bogat i talentiran atenski aristokrat, dominantna ličnost političke scene posljednjih desetljeća V. st. Posebno je važnu ulogu odigrao pri odlučivanju o Sicilskoj ekspediciji (Thuc. 6). Izuzetnom je osobnom karizmom i govorničkim darom bio u stanju uspješno uvjeravati, čak i općiniti narodnu skupštinu. Bio je Periklov štićenik i omiljeni Sokratov učenik. No, Alkibijad je i krajnje kontroverzan lik; i suvremenici i historiografi, od Tukidida i Ksenofonta do Plutarha, njegovo djelovanje i život ocjenjuju na različite načine. Dojmljive portrete Alkibijada ostavili su Platon (dijalozi *Συμπόσιον*, *Gozba*, i *Ἀλκιβιάδης α'*, Alkibijad prvi) i pseudo-Andokid (govor *Κατὰ Ἀλκιβιάδου*, *Protiv Alkibijada*).

U odabranome se odlomku prikazuje Alkibijadova φύσις, temeljna sastavnica karaktera, koja se očituje već u djetinjstvu; kasnije će karakter oblikovati, osim slučaja (Τύχη), i vanjski utjecaji, a prvenstveno *odabir* (προαίρεσις) između dobra i zla, koji svaki veliki čovjek mora prije ili kasnije učiniti. Alkibijadova se narav na dojmljiv način očitovala u dvama događajima, jednom prilikom rvanja (παλαίειν) i drugi put za igranja kockama (ἀστράγαλοι).

## Pročitajte naglas grčki tekst.

Plut. Alcibiades 2.1–3

φύσει δὲ πολλῶν ὄντων καὶ μεγάλων παθῶν ἐν αὐτῷ, τὸ φιλόνηκον ἰσχυρότατον ἦν καὶ τὸ φιλόπρωτον, ὡς δῆλόν ἐστι τοῖς παιδικοῖς ἀπομνημονεύμασιν.

ἐν μὲν γὰρ τῷ παλαίειν πιεζούμενος, ὑπὲρ τοῦ μὴ πεσεῖν ἀναγαγὼν πρὸς τὸ στόμα τὰ ἄμματα τοῦ πιεζοῦντος, οἷος ἦν διαφαγεῖν τὰς χεῖρας. ἀφέντος δὲ τὴν λαβὴν ἐκείνου καὶ εἰπόντος· δάκνεις, ὦ Ἀλκιβιάδη, καθάπερ αἱ γυναῖκες, οὐκ ἔγωγε, εἶπεν, ἀλλ' ὡς οἱ λέοντες.

ἔτι δὲ μικρὸς ὢν ἔπαιζεν ἀστραγάλοις ἐν τῷ στενωπῷ, τῆς δὲ βολῆς καθηκούσης εἰς αὐτὸν ἄμαξα φορτίων ἐπήει. πρῶτον μὲν οὖν ἐκέλευε περιμεῖναι τὸν ἄγοντα τὸ ζεύγος· ὑπέπιπτε γὰρ ἡ βολὴ τῇ παρόδῳ τῆς ἀμάξης· μὴ πειθομένου δὲ δι' ἀγροικίαν, ἀλλ' ἐπάγοντος, οἱ μὲν ἄλλοι παῖδες διέσχον, ὁ δ' Ἀλκιβιάδης καταβαλὼν ἐπὶ στόμα πρὸ τοῦ ζεύγους καὶ παρατείνας ἑαυτὸν, ἐκέλευεν οὕτως, εἰ βούλεται, διεξελθεῖν, ὥστε τὸν μὲν ἄνθρωπον ἀνακροῦσαι τὸ ζεύγος ὀπίσω δείσαντα, τοὺς δ' ἰδόντας ἐκπλαγῆναι καὶ μετὰ βοῆς συνδραμεῖν πρὸς αὐτόν.

## Analiza i komentar

φύσει δὲ πολλῶν ὄντων  
καὶ μεγάλων παθῶν  
ἐν αὐτῷ,  
τὸ φιλόνεικον ἰσχυρότατον ἦν  
καὶ τὸ φιλόπρωτον,  
ὡς δῆλόν ἐστι  
τοῖς παιδικοῖς ἀπομνημονεύμασιν.

δὲ čestica δέ označava nadovezivanje na prethodni iskaz  
ὄντων... ἐν αὐτῷ § 315; kopulativni glagol otvara mjesto nužnoj predikatnoj dopuni; predikatni dio genitiva apsolutnoga, § 504  
ἰσχυρότατον ἦν § 315; kopulativni glagol otvara mjesto nužnoj predikatnoj dopuni (imenski predikat, Smyth 910)  
ὡς δῆλόν ἐστι § 315; kopulativni glagol otvara mjesto nužnoj predikatnoj dopuni (imenski predikat, Smyth 910)  
τοῖς παιδικοῖς ἀπομνημονεύμασιν instrumentalni dativ, odgovara na pitanje „po čemu”  
ἐν μὲν γὰρ τῷ παλαίειν  
πιεζόμενος,

ὕπὲρ τοῦ μὴ πεσεῖν  
 ἀναγαγῶν  
 πρὸς τὸ στόμα  
 τὰ ἄμματα  
 τοῦ πιεζοῦντος,  
 οἷος ἦν  
 διαφαγεῖν τὰς χεῖρας.

ἐν μὲν... ἀφέντος δὲ... koordinacija rečeničnih članova s pomoću čestica μὲν...  
 δέ...

γάρ čestica γάρ najavljuje iznošenje razloga ili objašnjenja: „naime...”

ἐν... τῷ παλαίειν § 231; poimeničeni infinitiv § 497

πιεζούμενος § 243, „čvrsto držan (od protivničkog rvača)”

τοῦ μὴ πεσεῖν § 327.17; § 254; poimeničeni infinitiv § 497; najčešća je  
 negacija uz infinitiv μή, § 509c

ἀναγαγῶν složenica glagola ἄγω, s. 116; § 254; § 257

τὰ ἄμματα τοῦ πιεζοῦντος „ruke (rvača) koji ga je držao”

τοῦ πιεζοῦντος § 243; poimeničeni particip § 373

οἷος ἦν § 315; kopulativni glagol otvara mjesto nužnoj predikatnoj dopuni  
 (imenski predikat, Smyth 910); fraza οἷός εἰμι § 473 B. 4, LSJ οἷος  
 III.1.b

διαφαγεῖν složenica glagola ἐσθίω, § 327.8; § 254

ἀφέντος δὲ τὴν λαβὴν ἐκείνου

καὶ εἰπόντος·

δάκνεις, ὦ Ἀλκιβιάδη,

καθάπερ αἱ γυναῖκες,

οὐκ ἔγωγε,

εἶπεν,

ἀλλ' ὡς οἱ λέοντες.

ἀφέντος... καὶ εἰπόντος predikatni dijelovi genitiva apsolutnoga, § 504

ἀφέντος složenica glagola ἵημι, § 305

εἰπόντος § 254, § 327.7

δάκνεις § 231

οὐκ... ἀλλ' koordinacija rečeničnih članova: „ne... nego...”

ἔγωγε istaknuti oblik lične zamjenice, § 206.2

εἶπεν § 254, § 327.7

ἔτι δὲ μικρὸς ὢν

ἔπαιζεν

ἀστραγάλοις

ἐν τῷ στενωπῷ,

τῆς δὲ βολῆς καθηκούσης εἰς αὐτὸν

ἄμαξα φορτίων

ἐπήει.

δὲ čestica δέ označava nadovezivanje na prethodni iskaz

μικρὸς ὢν § 315; kopulativni glagol otvara mjesto nužnoj predikatnoj dopuni

ἔπαιζεν § 231

ἔπαιζεν... τῆς δὲ βολῆς koordinacija rečeničnih članova s pomoću čestice δέ τῆς δὲ βολῆς βολή je „bacanje” u igri

καθηκούσης § 231 (složnica glagola ἤκω, § 453.2); predikatni dio genitiva apsolutnoga, § 504

ἐπήει složnica glagola εἶμι, § 314.1

πρῶτον μὲν οὖν ἐκέλευε

περιμεῖναι

τὸν ἄγοντα τὸ ζεῦγος·

ὕπέπιπτε γὰρ ἡ βολή τῆ παρόδῳ τῆς ἀμάξης·

μὴ πειθομένου δὲ δι' ἀγροικίαν,

ἀλλ' ἐπάγοντος,

οἱ μὲν ἄλλοι παῖδες διέσχον,

ὁ δ' Ἀλκιβιάδης  
καταβαλὼν ἐπὶ στόμα πρὸ τοῦ ζεύγους  
καὶ παρατείνας ἑαυτόν,  
ἐκέλευεν οὕτως,  
εἰ βούλεται,  
διεξελθεῖν,  
ὥστε  
τὸν μὲν ἄνθρωπον ἀνακροῦσαι τὸ ζεῦγος ὀπίσω δείσαντα,  
τοὺς δ' ἰδόντας ἐκπλαγῆναι  
καὶ μετὰ βοῆς συνδραμεῖν πρὸς αὐτόν.

**πρῶτον μὲν... μὴ πειθόμενου δὲ...** koordinacija rečeničnih članova s pomoću čestica μὲν... δέ...

**ἐκέλευε** § 231; otvara mjesto objektu u akuzativu te infinitivu: „zapovijedati komu da što čini”

**περιμεῖναι τὸν ἄγοντα** složenica glagola μένω, § 325.7; § 267; § 270; poimeničeni particip § 373

**ὑπέπιπτε γὰρ** § 231; § 238; čestica γὰρ najavljuje iznošenje razloga ili objašnjenja, „naime”

**μὴ πειθόμενου... ἀλλ' ἐπάγοντος...** koordinacija rečeničnih članova (ovdje genitiva apsolutnih, § 504) „ne... nego...”

**πειθόμενου** § 232

**δι' ἀγροικίαν ἀγροικία** je „nekultura”, „priprostost”; (χαρακτήρ) ἀγροικίας naslovljen je četvrti prikaz u djelu *Χαρακτῆρες* ili *Ἠθικοὶ χαρακτῆρες* (*Karakterī*) peripatetičara Teofrasta iz Ereza (Θεόφραστος, oko 371. – oko 287. pr. Kr.)

**ἐπάγοντος** § 231

**οἱ μὲν ἄλλοι... ὁ δ' Ἀλκιβιάδης...** koordinacija rečeničnih članova s pomoću čestica μὲν... δέ...

**διέσχον** složenica glagola ἔχω, § 327.13; § 254

**καταβαλὼν ἐπὶ στόμα** „bacivši se naglavačke”

**καταβαλὼν** složenica glagola βάλλω, s. 118; § 254

**παρατείνας** složenica glagola τείνω, s. 118; § 267; § 270

**ἐκέλευεν** sc. αὐτόν διεξελθεῖν; § 231

- εἰ βούλεται § 232; veznik εἰ uvodi protazu realne pogodbene rečenice (apodoza je οὕτως... διεξελθεῖν), § 475
- διεξελθεῖν § 254; složenica glagola ἔρχομαι, § 327.2; infinitiv ovisan o glagolu κελεύω u glavnoj rečenici
- ὥστε... ἀνακροῦσαι... ἐκπλαγῆναι ὥστε uvodi zavisnu posljedičnu rečenicu s predikatom u infinitivu (ovdje su dvije), § 473
- τὸν μὲν ἄνθρωπον... τοὺς δ' ἰδόντας... koordinacija rečeničnih članova s pomoću čestica μὲν... δέ...
- τὸν μὲν ἄνθρωπον... δείσαντα „čovjek se prestrašio (i zaustavio konjsku zapregu)”
- τὸν... ἄνθρωπον ἀνακροῦσαι § 267; akuzativ s infinitivom, § 491
- δείσαντα § 317.3; § 267
- τοὺς... ἰδόντας ἐκπλαγῆναι καὶ... συνδραμεῖν akuzativ s infinitivom (ovdje s dvama infinitivima), § 491
- τοὺς... ἰδόντας § 254; § 327.3; poimeničeni particip § 373
- ἐκπλαγῆναι § 292; § 327.10
- συνδραμεῖν § 254; složenica glagola τρέχω, § 327.4

## Poglavlje 17

### Λυσίου Ὑπὲρ τῶν Ἀριστοφάνους χρημάτων 14–17

#### O tekstu

Λυσίας (Lizija, oko 445. – nakon 380. pr. Kr.) djelovao je u Ateni kao λογογράφος, profesionalni autor sudskih govora za druge; od nekoliko stotina njegovih govora sačuvano je tridesetak.

Oko 387. Liziju je angažirao nepoznati Atenjanin, sin tuženoga (ovaj je u međuvremenu preminuo) i šogor Aristofanov (Ἀριστοφάνης; on nema veze s komičkim pjesnikom). Aristofan je, zajedno s ocem Nikofemom, iz nepoznatih razloga smaknut oko 390., a njihova je imovina (χρήματα) u Ateni zaplijenjena. Međutim, vrijednost imetka bila je ispod onoga što je javnost očekivala (Aristofan i Nikofem bili su bliski dvojici vrlo uspješnih vojskovođa, Kononu i Euagori). Zato je Aristofanov tast, otac Lizijina klijenta (za kojega je govor napisan i koji je govor na sudu održao), optužen da je otuđio dio imovine u korist svoje kćeri i unuka. Optužba je tražila da Lizijin klijent državnoj riznici nadoknadi dio Aristofanove imovine koji je njegov otac navodno otuđio.

Lizijin govor ima dva cilja. Prvo, pokušava pokazati da veza Aristofana i klijentova oca nije bila tako tijesna kao što se tvrdi; bilo je drugih kojima je Aristofan više vjerovao, kojima bi prije povjerio vođenje svojih poslova, a govornikov otac, iako rodoljub, nije bio zainteresiran za politiku. Drugo,

dokazuje da Aristofan i nije bio onoliko bogat koliko ljudi misle; imao je velike izdatke da bi postigao ugled u društvu, a i mnogi drugi ugledni Atenjani, pokazalo se nakon njihove smrti, bili su zapravo puno siromašniji nego što bi se očekivalo od njih, od njihovih očeva ili djedova.

Odabrani je odlomak dio argumentacije (πίστεις), koja u govoru slijedi odmah nakon proslova (προσίμιον). Govornik dokazuje da nije vjerojatno (εἰκός) da je njegov otac posjedovao Aristofanovu imovinu, zato što ženidbena veza s Nikofemovom obitelji nije proizašla iz novčanih interesa, jednako kao što ni ostali brakovi u govornikovo obitelji (oca s govornikovom majkom, govornikove druge sestre, govornika samoga) nisu sklapani radi financijske koristi.

## Pročitajte naglas grčki tekst.

Lys. 19. De bonis Aristophanis ad aerarium 14–17

ἐκεῖνος γὰρ ὅτ' ἦν ἐν τῇ ἡλικίᾳ, παρὸν μετὰ πολλῶν χρημάτων γῆμαι ἄλλην, τὴν ἐμὴν μητέρα ἔλαβεν οὐδὲν ἐπιφερομένην, ὅτι δὲ Ξενοφῶντος ἦν θυγάτηρ τοῦ Εὐριπίδου υἱέος, ὃς οὐ μόνον ἰδίᾳ χρηστὸς ἐδόκει εἶναι, ἀλλὰ καὶ στρατηγεῖν αὐτὸν ἠξιώσατε, ὡς ἐγὼ ἀκούω.

τάς τοίνυν ἐμὰς ἀδελφὰς ἐθελόντων τινῶν λαβεῖν ἀπροίκους πάνυ πλουσίων οὐκ ἔδωκεν, ὅτι ἐδόκουν κάκιον γεγονέναι, ἀλλὰ τὴν μὲν Φιλομήλῳ τῷ Παιανιεῖ, ὃν οἱ πολλοὶ βελτίῳ ἡγοῦνται εἶναι ἢ πλουσιώτερον, τὴν δὲ πένητι γεγενημένῳ οὐ διὰ κακίαν, ἀδελφιδῶ δὲ ὄντι Φαίδρῳ τῷ Μυρρινουσίῳ, ἐπιδούς τετταράκοντα μναῖς, καὶ τ' Ἀριστοφάνει τὸ ἴσον. πρὸς δὲ τούτοις ἐμοὶ πολλὴν ἐξὸν πάνυ προῖκα λαβεῖν ἐλάττω συνεβούλευσεν, ὥστε εὖ εἰδέναι ὅτι κηδεσταῖς χρησίμην κοσμίους καὶ σώφροσι. καὶ νῦν ἔχω γυναῖκα τὴν Κριτοδήμου θυγατέρα τοῦ Ἀλωπεκῆθεν, ὃς ὑπὸ Λακεδαιμονίων ἀπέθανεν, ὅτε ἡ ναυμαχία ἐγένετο ἐν Ἑλλησπόντῳ.

καίτοι, ὧ ἄνδρες δικασταί, ὅστις αὐτός τε ἄνευ χρημάτων ἔγημε τοῖν τε θυγατέροιον πολὺ ἀργύριον ἐπέδωκε τῷ τε υἱεὶ ὀλίγην προῖκα ἔλαβε, πῶς οὐκ εἰκὸς περὶ τούτου πιστεύειν ὡς οὐχ ἔνεκα χρημάτων τούτοις κηδεστῆς ἐγένετο;

## Analiza i komentar

ἐκεῖνος γάρ

ὅτ' ἦν ἐν τῇ ἡλικίᾳ,

παρὸν

μετὰ πολλῶν χρημάτων

γῆμαι

ἄλλην,

τὴν ἐμὴν μητέρα ἔλαβεν

οὐδὲν ἐπιφερομένην,

ὅτι δὲ Ξενοφῶντος ἦν θυγάτηρ

τοῦ Εὐριπίδου υἱός,

ὅς

οὐ μόνον ἰδίᾳ

χρηστὸς ἐδόκει εἶναι,

ἀλλὰ καὶ

στρατηγεῖν αὐτὸν

ἠξιώσατε,

ὡς ἐγὼ ἀκούω.

ἐκεῖνος sc. *govornikov*

γάρ *čestica* najavljuje iznošenje razloga ili objašnjenja, „naime”

ὅτ' ἦν ἐν τῇ ἡλικίᾳ § 315; kopulativni glagol otvara mjesto nužnoj predikatnoj dopuni (imenski predikat, Smyth 910); ὅτε uvodi zavisnu vremensku rečenicu, § 487

παρὸν *složenica* glagola *εἰμί*, § 315; LSJ *πάρειμι* III.2; otvara mjesto infinitivu kao nužnoj dopuni

μετὰ πολλῶν χρημάτων opisuje ἄλλην; LSJ μετά II.

γῆμαι § 267, § 325.1

ἄλλην sc. γυναῖκα

ἔλαβεν § 254, § 321.14

τὴν ἐμὴν... ὅτι δὲ... koordinacija rečeničnih članova s pomoću čestice δέ

ἐπιφερομένην § 232

ὅτι... ἦν θυγάτηρ § 315; ὅτι uvodi zavisnu uzročnu rečenicu, § 468; kopulativni glagol otvara mjesto nužnoj predikatnoj dopuni (imenski predikat, Smyth 910)

οὐ μόνον... ἀλλὰ καὶ... koordinacija rečeničnih članova: „ne samo... nego i...”

χρηστὸς ἐδόκει εἶναι § 243; § 315; *verbum sentiendi* otvara mjesto nužnoj dopuni u infinitivu; kopulativni glagol otvara mjesto nužnoj predikatnoj dopuni (imenski predikat, Smyth 910)

στρατηγεῖν § 243

ἤξιώσατε § 267, § 269, § 235; ἀξιόω traži kao dopunu lični objekt u akuzativu (izriče se osoba) te infinitiv, LSJ: „II. smatrati koga vrijednim da što učini ili bude”

ὥς... ἀκούω § 231; ὥς uvodi poredbenu zavisnu rečenicu, ovdje s indikativom, Smyth 2475

τὰς τοίνυν ἐμὰς ἀδελφὰς

ἐθελόντων τινῶν

λαβεῖν ἀπροίκους

πάνυ πλουσίων

οὐκ ἔδωκεν,

ὅτι ἐδόκουν

κάκιον γεγονέναι,

ἀλλὰ τὴν μὲν

Φιλομήλω τῷ Παιανιεῖ,

ὃν οἱ πολλοὶ

βελτίω ἡγοῦνται εἶναι

ἢ πλουσιώτερον,

τὴν δὲ  
 πένητι γεγεννημένῳ  
 οὐ διὰ κακίαν,  
 ἀδελφιδῶ δὲ ὄντι  
 Φαίδρω τῷ Μυρρινουσίῳ,  
 ἐπιδούς  
 τετταράκοντα μνᾶς,  
 καὶ τ' Ἀριστοφάνει  
 τὸ ἴσον.

τοίνυν zaključni veznik, § 516.3

ἐθελόντων § 231; participski dio genitiva apsolutnoga, § 504; kao kopulativni glagol otvara mjesto nužnoj dopuni u infinitivu

λαβεῖν § 231

ἔδωκεν § 306

ὅτι ἐδόκουν § 243; ὅτι uvodi zavisnu uzročnu rečenicu, § 468; *verbum sentiendi* otvara mjesto nužnoj dopuni u infinitivu

κάκιον γεγονέναι „biti nižega roda”; § 272; § 325.11; komparativ priloga κακῶς; predikatni pridjev u srednjemu rodu jednine slaže se sa subjektom muškoga roda, § 365

τὴν μὲν... τὴν δὲ... koordinacija rečeničnih članova s pomoću čestica μὲν... δέ...

Φιλομήλῳ τῷ Παιανιεῖ sc. ἔδωκεν

βελτίῳ... εἶναι ἢ πλουσιώτερον zbog izvanjskoga poravnavanja (kao i u latinskome) umjesto pozitivna iza ἢ stoji još jedan komparativ; § 315; kopulativni glagol otvara mjesto nužnoj predikatnoj dopuni (imenski predikat, Smyth 910); komparativi u korelaciji s pomoću rastavnog veznika ἢ, § 514.1.b

ἡγοῦνται § 243; *verbum sentiendi* otvara mjesto akuzativu s infinitivom

πένητι... ἀδελφιδῶ δὲ... koordinacija rečeničnih članova s pomoću čestice δέ  
 πένητι γεγεννημένῳ § 272; § 325.11; ἔδωκεν otvara mjesto dativu (isto i kod ἀδελφιδῶ δὲ ὄντι); kopulativni glagol otvara mjesto nužnoj predikatnoj dopuni

ἀδελφιδῶ... ὄντι § 315; kopulativni glagol otvara mjesto nužnoj predikatnoj dopuni

ἐπιδοῦς složenica glagola δίδωμι, § 306

καῖτ' kraza καὶ εἶτα; nakon Fedrove smrti otac je kćer s istim mirazom dao Aristofanu

πρὸς δὲ τούτοις

ἐμοὶ

πολλὴν ἐξὸν πάνυ προῖκα

λαβεῖν

ἐλάττω

συνεβούλευσεν,

ὥστε εὖ εἰδέναι

ὅτι κηδεσταῖς

χρησοίμην

κοσμίους καὶ σώφροσι.

δὲ čestica δέ označava nadovezivanje na prethodni iskaz

ἐμοὶ... ἐξὸν... λαβεῖν složenica glagola εἰμί, § 315; bezlično ἐξεστί τινα otvara mjesto dopuni u infinitivu; § 231

πολλὴν... πάνυ priloga modificira pridjev, LSJ πάνυ A.1

ἐλάττω akuzativ ženskoga roda; sc. προῖκα λαβεῖν

συνεβούλευσεν § 267; § 269; § 238

ὥστε εὖ εἰδέναι § 317.4; kondicionalno ὥστε „pod uvjetom da”, „samo ako” LSJ ὥστε B.4; subjekt infinitiva vidljiv iz oblika χρησοίμην

ὅτι... χρησοίμην s. 116; § 258; optativ u zavisnoj izričnoj rečenici iza sporednoga (historijskoga) vremena, § 467

καὶ νῦν ἔχω γυναῖκα

τὴν Κριτοδήμου θυγατέρα

τοῦ Ἀλωπεκῆθεν,

ὃς ὑπὸ Λακεδαιμονίων ἀπέθανεν,

ὅτε ἡ ναυμαχία ἐγένετο ἐν Ἑλλησπόντῳ.

ἔχω § 231

ὑπὸ Λακεδαιμονίων ἀπέθανεν § 254; § 324.8; ἀποθνήσκω ὑπό τινος kao pasiv glagola ἀποκτείνω, LSJ ἀποθνήσκω II.

ὅτε... ἐγένετο § 254; § 325.11; LSJ γίγνομαι A.I.3; veznik ὅτε uvodi zavisnu vremensku rečenicu, § 487

ἡ ναυμαχία... ἐν Ἑλλησπόντῳ pomorska bitka kod Egospotama (405. pr. Kr.); Lisandar je iznenadio atensku flotu i kasnije smaknuo tri tisuće zarobljenih Atenjana

καίτοι, ὧ ἄνδρες δικασταί,  
 ὅστις αὐτός τε ἄνευ χρημάτων ἔγημε  
 τοῖν τε θυγατέροιν πολὺ ἀργύριον ἐπέδωκε  
 τῷ τε ὑεῖ ὀλίγην προῖκα ἔλαβε,  
 πῶς οὐκ εἰκὸς  
 περὶ τούτου πιστεύειν  
 ὡς οὐχ  
 ἔνεκα χρημάτων  
 τούτοις  
 κηδεστῆς ἐγένετο;

αὐτός τε... τοῖν τε... τῷ τε... koordinacija s pomoću enklitičnog sastavnog veznika, § 513.2

ἔγημε § 267, § 325.1

ἐπέδωκε složenica glagola δίδωμι, § 306

ἔλαβε § 231

εἰκὸς sc. ἐστί, otvara mjesto infinitivu

πιστεύειν § 232, kao *verbum sentiendi* otvara mjesto zavisnoj izričnoj rečenici, ovdje s ὡς, § 467

κηδεστῆς ἐγένετο § 254; § 325.11; kopulativni glagol otvara mjesto nužnoj predikatnoj dopuni (imenski predikat, Smyth 910)

## Poglavlje 18

### Δημοσθένους Ὀλυμπιακός Γ, 24–26

#### O tekstu

U demokratskoj je Ateni najvažnije političke odluke donosila skupština (ἐκκλησία), tijelo koje se sastajalo oko četrdeset puta godišnje. U njemu je mogao sudjelovati svaki odrasli atenski građanin; obično bi se na sjednicama okupljalo njih oko šest tisuća, približno četvrtina ukupnoga broja. Skupštini se, istupajući protiv Filipa Makedonskoga, Demosten obraća u osam nedvojbeno autentičnih govora. Svi oni potječu iz desetljeća 351. – 341. Tri se bave sukobom Filipa s gradom Olintom te se nazivaju *Olintskim govorima* (Ὀλυμπιακοὶ λόγοι).

Olint (Ὀλυνθος) je bio grad na Halkidskome poluotoku, najvažniji član Halkidskoga saveza, jedine važne grčke sile na sjevernome Egejskom moru. To je područje za Atenu bilo strateški važno jer je onuda prolazio opskrbeni put kojim se s obala Crnoga mora uvozilo žito za atensko stanovništvo.

Iako još uvijek najbogatiji i najmoćniji grad kontinentalne grčke, Atena je u Demostenovo doba patila od ozbiljnih problema – i vojnih (sramotno je poražena u tzv. Savezničkome ratu 357. – 355.) i financijskih (u četvrtome stoljeću više nije imala prihoda od pomorskoga carstva kao u petome te joj je kronično nedostajalo novaca za sve potrebe, osobito za vojne akcije).

Halkidski je savez isprva, od 357., bio na strani Filipa Makedonskoga. No, odnosi saveza i Filipa pogoršali su se u drugoj polovici desetljeća. U bitci na Krokrijskome polju (Κρόκριον, 352.) Filip je teško porazio Fokidane, a neprestano je ratovao u Trakiji. Olinćane je Filipovo jačanje brinulo te su se politički približavali Atenjanima. Tada je i Demosten počeo Filipa smatrati velikom opasnošću za Atenu; *Prva Filipika* vjerojatno je održana 351. Demosten se zalagao za stvaranje jednoga stalnog vojnog kontingenta spremnoga za intervenciju, i za drugi kontingent koji bi trajno djelovao isključivo na području sjevernoga Egejskog mora. Pokušavao je i podići moral Atenjana i potaknuti ih na jači borbeni angažman.

Ujesen 349. Filip je upao na područje Halkidske lige, osvojio Toronu i Mekibernu, olintsku luku, i počeo opsadu samoga Olinta. Olinćani su zatražili pomoć od Atenjana. Oni su tripot poslali interventne snage; dvaput su bile nedostatne, a treći je put već bilo prekasno. Filipovi pristaše unutar Olinta izdali su savez i prepustili neprijatelju glavninu konjice. Filip je osvojio sve gradove na Halkidskome poluotoku te pobio ili u roblje prodao njihove građane. Sam je Olint razoren i nikad nije ponovo naseljen (tako da je danas, sa stajališta arheologa, najpotpunije očuvan grčki grad).

Sva tri *Olintska govora* nastala su u godini Filipova pohoda na Olint, 349./348. Prva su dva sigurno održana prije atenskih intervencija. Iz posljednjega, trećeg govora, jasno je da se odnos snaga promijenio na štetu Atenjana. U uvodu govora (προσίμιον) Demosten upozorava sugrađane na to da su propustili priliku da uzvrate Filipu udarac i sada moraju braniti sebe i svoje saveznike. U glavnome dijelu (ἀπόδειξις) najprije pripovijeda (διήγησις) o propuštenim prilikama da se Filip neutralizira te opisuje sadašnju krizu; treba hitno poslati pomoć Olintu, inače će Filip napasti i Atenu. Pitanje je, međutim, kojim sredstvima pomoći Olintu. Demosten predlaže (πρόθεσις) osnivanje posebnoga povjerenstva (νομοθέται) radi izmjene zakona o teoričkome fondu (θεωρικά).<sup>\*</sup> Demosten argumentira korisnost svojega prijedloga (πίστεις). Tu prvenstveno apelira na emocije publike; Filip je neprijatelj i barbarin, Atenjani se mogu sramiti zbog svega što su mu dopustili da postigne.

---

<sup>\*</sup>Uspostavljen vjerojatno oko 350., teorički je fond prvotno financirao ulaznice za siromašnije atenske građane na kazališnim predstavama tijekom dionizija i leneja; ubrzo se sredstvima počelo koristiti i za druge socijalne namjene te je fond postao ideološki važan kao „vezivno tkivo atenske demokracije”. Zato je bio zaštićen nizom zakona, a namjenu mu je smjelo mijenjati isključivo posebno povjerenstvo. Demosten i njegovi pristaše smatrali su fond simbolom svega što je u Ateni „otišlo ukrivo”; trošilo se na nevažne stvari umjesto da se financirala obrana od Filipa.

Jednako je sramotno zanemariti ratovanje zbog nedostatka novaca kao i zanemariti državni interes radi zabave. Tako nisu postupali Atenjani slavnoga doba, doba Aristida, Nikije, Perikla; oni su se brinuli za javno dobro, a sami su živjeli skromno. Nasuprot tome, u ovome času ni vanjska ni unutrašnja politika Atene nije dobra. Vode je političari koji ugađaju narodu, a misle na vlastitu korist. U zaključku (ἐπίλογος) Demosten poziva skupštinu da promijene to stanje, da svaki građanin dobiva dio državnih sredstava kao naknadu za služenje državi, u miru i ratu, ili kao administrator ako nije sposoban za rat. To nije ni poticanje nerada ni preusmjerenje sredstava onih koji rade u džepove lijenčinama; treba se vratiti praksi prošlih generacija. Govor završava željom da bogovi nadahnu skupštinu da odabere najbolje rješenje.

U ovdje odabranome odlomku Demosten opisuje kako su se ponašali slavni državnici prošlih generacija, kako su se brinuli za vanjskopolitičko i unutarnjepolitičko opće dobro, ali su sami živjeli skromno; u to se svatko može i danas uvjeriti uspoređujući njihove kuće s kućama ostalih građana.

## Pročitajte naglas grčki tekst.

Dem. Olynthiaca III 24–26

ἐκεῖνοι τοίνυν, οἷς οὐκ ἐχαρίζονθ' οἱ λέγοντες οὐδ' ἐφίλουν αὐτοὺς ὥσπερ ὑμᾶς οὗτοι νῦν, πέντε μὲν καὶ τετταράκοντ' ἔτη τῶν Ἑλλήνων ἤρξαν ἐκόντων, πλείω δ' ἢ μύρια τάλαντ' εἰς τὴν ἀκρόπολιν ἀνήγαγον, ὑπήκουε δ' ὁ ταύτην τὴν χώραν ἔχων αὐτοῖς βασιλεύς, ὥσπερ ἐστὶ προσῆκον βάρβαρον Ἕλλησι, πολλὰ δὲ καὶ καλὰ καὶ πεζῆ καὶ ναυμαχοῦντες ἔστησαν τρόπαι' αὐτοῖ στρατευόμενοι, μόνου δ' ἀνθρώπων κρείττω τὴν ἐπὶ τοῖς ἔργοις δόξαν τῶν φθονούτων κατέλιπον.

ἐπὶ μὲν δὴ τῶν Ἑλληνικῶν ἦσαν τοιοῦτοι· ἐν δὲ τοῖς κατὰ τὴν πόλιν αὐτὴν θεάσασθ' ὅποιοι, ἔν τε τοῖς κοινοῖς κἂν τοῖς ἰδίους. δημοσία μὲν τοίνυν οἰκοδομήματα καὶ κάλλη τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα κατεσκεύασαν ἡμῖν ἱερῶν καὶ τῶν ἐν τούτοις ἀναθημάτων, ὥστε μηδενὶ τῶν ἐπιγιγνομένων ὑπερβολὴν λελεῖφθαι· ἰδίᾳ δ' οὕτω σώ-

φρονες ἦσαν καὶ σφόδρ' ἐν τῷ τῆς πολιτείας ἤθει μένοντες, ὥστε τὴν Ἀριστείδου καὶ τὴν Μιλτιάδου καὶ τῶν τότε λαμπρῶν οἰκίαν εἴ τις ἄρ' οἶδεν ὑμῶν ὁποῖα ποτ' ἐστίν, ὁρᾷ τῆς τοῦ γείτονος οὐδὲν σεμνοτέραν οὔσαν...

## Analiza i komentar

ἐκεῖνοι τοίνυν,  
οἷς οὐκ ἐχαρίζονθ' οἱ λέγοντες  
οὐδ' ἐφίλουν αὐτούς  
ὥσπερ ὑμᾶς οὗτοι νῦν,  
πέντε μὲν καὶ τετταράκοντ' ἔτη  
τῶν Ἑλλήνων ἤρξαν  
ἐκόντων,  
πλείω δ' ἢ μύρια τάλαντ'  
εἰς τὴν ἀκρόπολιν  
ἀνήγαγον,  
ὑπήκουε δ'  
ὁ  
ταύτην τὴν χώραν  
ἔχων  
αὐτοῖς  
βασιλεύς,  
ὥσπερ ἐστὶ προσῆκον  
βάρβαρον Ἑλλησι,  
πολλὰ δὲ καὶ καλὰ  
καὶ πεζῆ καὶ ναυμαχοῦντες  
ἔστησαν τρόπαι'  
αὐτοὶ στρατευόμενοι,  
μόνοι δ' ἀνθρώπων

κρείττω  
 τὴν ἐπὶ τοῖς ἔργοις δόξαν  
 τῶν φθονούντων  
 κατέλιπον.

ἐκεῖνοι sc. οἱ ὑμῶν πρόγονοι

οὐκ ἐχαρίζονθ'... οὐδ' ἐφίλουν koordinacija surečenica niječnim veznicima  
 ἐχαρίζονθ' § 232; χαρίζομαι τινι; LSJ χαρίζω A

οἱ λέγοντες ondje ima značenje οἱ ῥήτορες; § 231; poimeničeni particip § 373

ἐφίλουν § 243; „mazili su”, značenje između uobičajenih „voljeti” i „ljubiti”

πέντε μὲν... πλείω δ'... ὑπήκουε δ'... πολλὰ δὲ... μόνοι δ'... koordinacija  
 rečeničnih članova s pomoću čestica μὲν... δέ...

πέντε μὲν καὶ τετταράκοντ' ἔτη broj je zaokružen; Demosten misli na raz-  
 doblje između uspostave Delskoga saveza (478./477.) i izbijanja Pelo-  
 poneskoga rata (Tukididovu πεντηκονταετία)

ἔστησαν § 311, § 267

ἤρξαν § 267, § 269; s. 116; § 401.1

ἀνήγαγον § 254; složnica glagola ἄγω, § 257

ὑπήκουε § 231; § 235, § 238; ὑπακούω τινί

ὑπήκουε δ' ὁ ταύτην τὴν χώραν ἔχων αὐτοῖς βασιλεύς stilski obilježen,  
 umjetnički red riječi (figura konstrukcije po imenu hiperbat, ὑπερβατόν):  
 ὑπήκουε δ'... αὐτοῖς ὁ ταύτην τὴν χώραν ἔχων... βασιλεύς

ταύτην τὴν χώραν sc. Μακεδονίαν; u Periklovo je doba makedonski kralj bio  
 Perdika II.

ὁ... ἔχων... βασιλεύς hiperbat

ἔχων § 231; atributni particip, § 499

ἔστι προσῆκον § 315; § 231; particip kao dopuna predikatu (imenski dio  
 predikata), Smyth 909

βάρβαρον Ἕλλησι sc. ὑπακούειν

ἔστησαν § 311, § 267

πολλὰ δὲ καὶ καλὰ... τρόπαι' hiperbat

αὐτοὶ στρατεύόμενοι § 232; atributni particip, § 499; αὐτοὶ naglašava da  
 Atenjani trebaju *osobno* ratovati (u ovo su vrijeme inače redovito u  
 intervencije slali plaćenike)

κρείττω... τῶν φθονούντων § 231; poimeničeni particip § 373; *genetivus  
 comparationis*, § 404.1; hiperbat

τῶν φθονούντων umjesto τοῦ φθόνου; konkretan izraz umjesto apstraktne imenice

κατέλιπον § 254; složenica glagola λείπω, § 256; dva akuzativa (objekta i predikata), § 388

ἐπὶ μὲν δὴ τῶν Ἑλληνικῶν

ἦσαν τοιοῦτοι·

ἐν δὲ τοῖς

κατὰ τὴν πόλιν αὐτὴν

θεάσασθ' ὅποῖοι,

ἔν τε τοῖς κοινοῖς

κάν τοῖς ἰδίοις.

ἐπὶ μὲν δὴ... ἐν δὲ τοῖς... koordinacija rečeničnih članova s pomoću čestica μὲν... δέ...; česticom δὴ uvodi se zaključak, „dakle”, § 516.5

ἐπὶ... τῶν Ἑλληνικῶν „što se tiče”; rijetko značenje prijedloga ἐπί, prema izrazima poput ἐπὶ πολλῶν

τῶν Ἑλληνικῶν τὰ Ἑλληνικά (πράγματα) „grčka politika”, usp. DGE / Logeion Ἑλληνικός B.I.3

ἦσαν τοιοῦτοι § 315; zamjenica kao imenski dio predikata, Smyth 909

τοιοῦτοι odnosi se na prethodno spomenuto; τοιοῦτος je jači oblik zamjenice τοῖος

τοιοῦτοι... ὅποῖοι korelacija surečenica ostvarena pokaznim antecedentom i odnosnom zamjenicom

τοῖς κατὰ τὴν πόλιν αὐτὴν poimeničeni prijedložni izraz, § 373

θεάσασθ' § 267, § 269

ὅποῖοι sc. ἦσαν

ἔν τε τοῖς κοινοῖς... κάν τοῖς ἰδίοις poimeničeni pridjevi, § 373; κάν kraza καὶ ἐν; τε enklitični sastavni veznik, § 513.2

δημοσία μὲν τοίνυν  
 οἰκοδομήματα  
 καὶ κάλλη τοιαῦτα  
 καὶ τσαῦτα  
 κατεσκεύασαν  
 ἡμῖν  
 ἱερῶν  
 καὶ τῶν  
 ἐν τούτοις  
 ἀναθημάτων,  
 ὥστε  
 μηδενὶ  
 τῶν ἐπιγιγνομένων  
 ὑπερβολὴν λελεῖφθαι·

ἰδίᾳ δ'  
 οὕτω σώφρονες ἦσαν  
 καὶ σφόδρ'  
 ἐν τῷ τῆς πολιτείας ἡθελ  
 μένοντες,  
 ὥστε  
 τὴν Ἀριστείδου  
 καὶ τὴν Μιλτιάδου  
 καὶ τῶν τότε λαμπρῶν  
 οἰκίαν  
 εἴ τις ἄρ' οἶδεν ὑμῶν  
 ὅποια ποτ' ἐστίν,  
 ὄρᾳ  
 τῆς τοῦ γείτονος  
 οὐδὲν σεμνοτέραν οὔσαν...

δημοσίᾳ μὲν... ἰδίᾳ δ'... koordinacija rečeničnih članova s pomoću čestica μὲν...  
δέ...

οἰκοδομήματα... ἱερῶν hiperbat

κάλλη § 389, LSJ κάλλος u množini „prekrasne stvari”

τοιαῦτα... καὶ τοσαῦτα... ὥστε... pokazne zamjenice otvaraju mjesto zavis-  
noj posljedičnoj rečenici

κατεσκεύασαν § 267, § 269

ὥστε μηδενί... ὑπερβολὴν λελεῖφθαι § 272; § 278.2; λείπω τινί τι dativ  
neizravnoga objekta § 411; ὥστε otvara mjesto zavisnoj posljedičnoj  
rečenici s infinitivom § 473

τῶν ἐπιγιγνομένων § 232; poimeničeni particip § 373

οὕτω σῶφρονες ἦσαν... καὶ... μένοντες... ὥστε... ὄρᾳ § 315; pridjev i par-  
ticip kao imenski dio predikata, Smyth 909; prilog οὕτω, u korelaciji s  
veznikom ὥστε, otvara mjesto zavisnoj posljedičnoj rečenici, čiji predi-  
kat ovdje *nije* u infinitivu zbog pogodbene protaze εἶ... οἶδεν; za misao  
usp. Hor. Od. 2, 15, 13: *Privatus illis census erat brevis, Commune  
magnum.*

ἐν τῷ τῆς πολιτείας ἦθει Demosten se ovdje vjerojatno koristi riječju πο-  
λιτεία u značenju LSJ s. v. III.2, „republika”; τὸ τῆς πολιτείας ἦθος  
„duh naše države”, „osnovna načela naše države”

μένοντες § 231

τῶν τότε λαμπρῶν sc. ἀνδρῶν; LSJ λαμπρός A.II

εἶ... οἶδεν... ὄρᾳ... pogodbena zavisna rečenica, realna § 475; apodoza je  
ujedno i zavisna posljedična rečenica, v. gore

εἶ... ἄρ' οἶδεν... ὅποια... § 317.4; ὅποῖος iza *verbum sentiendi* otvara mjesto  
zavisnoj upitnoj rečenici, § 469; § 516.1; ἄρα daje živost pitanjima,  
Smyth 2793

ὅποια ποτ' ἐστίν § 315; zamjenica kao imenski dio predikata, Smyth 909;  
pitanje pojačano enklitikom, LSJ ποτε III.3, „kakva je uopće”

ὄρᾳ § 243

ὄρᾳ... οὐδὲν σεμνοτέραν οὔσαν § 315; pridjev kao imenski dio predikata,  
Smyth 909; predikatni particip uz *verbum sentiendi* proteže se na objekt,  
§ 502.a; LSJ σεμνός II.2 ili III.

τῆς τοῦ γείτονος sc. οἰκίας; *genetivus comparationis* § 404.1

## Poglavlje 19

### Ἱπποκράτους Περὶ ἱερῆς νόσου 1

#### O autoru

Ἱπποκράτης ὁ Κῶος (Hipokrat s Kosa, oko 460. – oko 370. pr. Kr.) najznamenitiji je grčki liječnik, jedna od najvažnijih ličnosti povijesti medicine; često se naziva i ocem medicine. Smatra se utemeljiteljem škole koja je liječništvo utemeljila kao zasebnu znanstvenu disciplinu odvojivši je s jedne strane od filozofije i s druge strane od magijskih i nadriliječničkih praksa.

Hipokratovo učenje sačuvano je u spisima zbirke *Corpus Hippocraticum*, šezdesetak djela uglavnom nepoznatih autora; autorstvo samoga Hipokrata nije dokazano ni za jedan spis. Zbirka okuplja djela takozvane koške škole, središta stjecanja i prakticiranja medicinskoga znanja s otoka Kosa, a nastala je u drugoj polovici V. st. pr. Kr.

Tekstovi hipokratskoga korpusa pripadaju jonskoj prozi; u počecima formiranja proznoga izraza nekoliko važnih medicinskih autora bilo je podrijetlom iz jonske Grčke te je njihov dijalekt postao kanonskim za medicinske tekstove.

#### O tekstu

Odlomak koji donosimo dio je spisa Περὶ ἱερῆς νόσου (*O svetoj bolesti*) posvećenoga epilepsiji (ili nizu neuroloških poremećaja s epilepsiji sličnim simptomima), za koju se u starini smatralo da je uzrokuju i ljudima daju božanstva. Oспорavajući takva poimanja, hipokratski autor već na početku iznosi stav

da je epilepsija božanska utoliko koliko su i sve ostale bolesti, prouzrokovane prirodnim elementima, božanske. Sveta se bolest prema hipokratskome autoru može liječiti, ali to nikako ne smije biti s pomoću magijskih ili drugih nemedicinskih, odnosno neznanstvenih postupaka.

Od obilježja jonskoga dijalekta, uz uobičajeno jonsko *eta*, ovdje ćemo naići i na nestegnute oblike (*καλεομένης*, *θεοσεβέες*, *δοκέουσιν...*), na *kapa* refleks umjesto *pi* oblika (*ὅπως* umjesto *ὅπως*), na jonske oblike deklinacije (*προφάσιος*) i drugo (*νόσημα* umjesto *νόσημα*).

## Pročitajte naglas grčki tekst.

Hippoc. De morbo sacro 1

Περὶ μὲν τῆς ἱερῆς νόσου καλεομένης ὧδ' ἔχει· οὐδὲν τί μοι δοκέει τῶν ἄλλων θειότερη εἶναι νόσων οὐδὲ ἱερωτέρη, ἀλλὰ φύσιν μὲν ἔχει ἦν καὶ τὰ λοιπὰ νοσήματα, ὅθεν γίνεται. Φύσιν δὲ αὐτῇ καὶ πρόφασιν οἱ ἄνθρωποι ἐνόμισαν θεῖόν τι πρῆγμα εἶναι ὑπὸ ἀπειρίας καὶ θαυμασιότητος, ὅτι οὐδὲν ἔοικεν ἐτέρησι νόσοισιν· καὶ κατὰ μὲν τὴν ἀπορίην αὐτοῖσι τοῦ μὴ γινώσκειν τὸ θεῖον αὐτῇ διασώζεται, κατὰ δὲ τὴν εὐπορίην τοῦ τρόπου τῆς ἰήσιος ᾧ ἰῶνται, ἀπόλλυται, ὅτι καθαρμοῖσί τε ἰῶνται καὶ ἐπαοιδῆσιν. Εἰ δὲ διὰ τὸ θαυμάσιον θεῖον νομιεῖται, πολλὰ τὰ ἱερά νοσήματα ἔσται καὶ οὐχὶ ἓν, ὡς ἐγὼ ἀποδείξω ἕτερα οὐδὲν ἦσσαν ἐόντα θαυμάσια οὐδὲ τερατώδεα, ἃ οὐδεὶς νομίζει ἱερά εἶναι. Τοῦτο μὲν γὰρ οἱ πυρετοὶ οἱ ἀμφημερινοὶ καὶ οἱ τριταῖοι καὶ οἱ τεταρταῖοι οὐδὲν ἦσσαν μοι δοκέουσιν ἱεροὶ εἶναι καὶ ὑπὸ θεοῦ γίνεσθαι ταύτης τῆς νόσου, ὧν οὐ θαυμασίως γ' ἔχουσιν· τοῦτο δὲ ὁρέω μαινομένους ἀνθρώπους καὶ παραφρονέοντας ἀπὸ μηδεμιῆς προφάσιος ἐμφανέος, καὶ πολλὰ τε καὶ ἄκαιρα ποιέοντας, ἓν τε τῷ ὕπνῳ οἶδα πολλοὺς οἰμώζοντας καὶ βοῶντας, τοὺς δὲ πνιγομένους, τοὺς δὲ καὶ ἀναΐσσοντάς τε καὶ φεύγοντας ἔξω καὶ παραφρονέοντας μέχρις ἂν ἐπέγρῳνται, ἔπειτα δὲ ὑγιέας ἐόντας

καὶ φρονέοντας ὡσπερ καὶ πρότερον, ἐόντας τ' αὐτέους ὠχρούς τε καὶ ἀσθενέας, καὶ ταῦτα οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ πολλάκις, ἄλλα τε πολλά ἐστι καὶ παντοδαπὰ ὧν περὶ ἐκάστου λέγειν πουλὺς ἂν εἴη λόγος. Ἐμοὶ δὲ δοκέουσιν οἱ πρῶτοι τοῦτο τὸ νόσημα ἀφιερώσαντες τοιοῦτοι εἶναι ἄνθρωποι οἷοι καὶ νῦν εἰσι μάγοι τε καὶ καθάρται καὶ ἀγύρται καὶ ἀλαζόνες, ὁκόσοι δὴ προσποιέονται σφόδρα θεοσεβέες εἶναι καὶ πλεόν τι εἰδέναι.

## Analiza i komentar

Περὶ μὲν τῆς ἱερῆς νόσου καλεομένης

ὧδ' ἔχει·

οὐδὲν τί μοι δοκίει

τῶν ἄλλων

θειοτέρη εἶναι

νόσων

οὐδὲ ἱερωτέρη,

ἀλλὰ φύσιν μὲν ἔχει

ἦν καὶ τὰ λοιπὰ νοσήματα,

ὅθεν γίνεται.

καλεομένης § 243, jonski (nestegnuti) oblik umjesto καλουμένης

ἔχει § 231

ὧδ' ἔχει ἔχω + adverb: „biti...” + adverb ili pridjev

μοι δοκίει § 243, jonski umjesto δοκεῖ; glagol otvara mjesto nominativu s infinitivom § 491.2

εἶναι § 315

θειοτέρη... ἱερωτέρη εἶναι nominativ s infinitivom § 491.2

ἔχει § 231

ἦν odnosna zamjenica ἦν uvodi zavisnu odnosnu rečenicu, odnosi se na riječ φύσιν; glagol je neizrečen jer je isti kao i u glavnoj rečenici (ἔχει)

γίνεται § 231 (osnove § 325.11), jonski oblik umjesto γίγνομαι

ὄθεν γίνεται odnosni prilog ὄθεν uvodi zavisnu odnosnu rečenicu: „odakle”,  
„iz čega”

Φύσιν δὲ αὐτῇ  
καὶ πρόφασιν  
οἱ ἄνθρωποι ἐνόμισαν  
θεῖόν τι πρῆγμα εἶναι  
ὑπὸ ἀπειρίας καὶ θαυμασιότητος,  
ὅτι οὐδὲν ἕοικεν  
ἐτέρησι νούσοισιν·  
καὶ  
κατὰ μὲν τὴν ἀπορίην  
αὐτοῖσι  
τοῦ μὴ γινώσκειν  
τὸ θεῖον  
αὐτῇ  
διασώζεται,  
κατὰ δὲ τὴν εὐπορίην  
τοῦ τρόπου  
τῆς ἰήσιος  
ᾧ ἰῶνται,  
ἀπόλλυται,  
ὅτι καθαρμοῖσί τε  
ἰῶνται  
καὶ ἐπαιδιῶσιν.

ἐνόμισαν § 267, *verbum sentiendi* otvara mjesto akuzativu s infinitivom  
εἶναι § 315

θεῖόν τι πρῆγμα εἶναι akuzativ s infinitivom kao dopuna glavnoga glagola  
ἐνόμισαν

θαυμασιότητος LSJ θαυμασιότης, ητος, ή, „sklonost čudesnomu, sklonost da se što smatra čudom”; rječnik potvrdu za to rijetko značenje nalazi upravo u našem odlomku

ἔοικεν rekcija: τινι; § 278 bilješka

ὅτι... ἔοικεν uzročni veznik ὅτι uvodi zavisnu uzročnu rečenicu

κατὰ μὲν... κατὰ δὲ priložne oznake načina uz διασώζεται koordinirane su česticama μὲν... δὲ: „s jedne strane... s druge strane...”

τοῦ μὴ γινώσκειν § 231, jonski oblik umjesto γιγνώσκειν (osnove § 324.12), poimeničeni infinitiv § 497

τὸ θεῖον αὐτῇ διασώζεται τὸ θεῖον pojam božanskoga (i subjekt u rečenici); αὐτῇ sc. τῇ νόσῳ (*dativus commodi*)

διασώζεται „čuva se, spašava se” (predikat uz τὸ θεῖον); § 231 (osnove § 301.B s. 116)

ἰῶνται § 243

ὃ ἰῶνται odnosna zamjenica ὃ uvodi zavisnu odnosnu rečenicu; antecedent je zamjenice τοῦ τρόπου

ἀπόλλυται § 418 (osnove § 319.15) sc. τὸ θεῖον αὐτῇ, u opreci prema διασώζεται ἰῶνται § 243

ὅτι... ἰῶνται uzročni veznik ὅτι uvodi zavisnu uzročnu rečenicu

Εἰ δὲ

διὰ τὸ θαυμάσιον

θεῖον νομιεῖται,

πολλὰ

τὰ ἱερὰ νουσήματα

ἔσται

καὶ οὐχὶ ἓν,

ὡς ἐγὼ ἀποδείξω

ἕτερα οὐδὲν ἧσσον ἐόντα

θαυμάσια οὐδὲ τερατώδεα,

ἃ οὐδεὶς νομίζει

ἱερὰ εἶναι.

νομιεῖται § 258, atički futur § 263.2

Εἰ... νομιεῖται pogodbeni veznik εἰ uvodi zavisnu realnu pogodbenu rečenicu  
(stvarni uvjet ispunjenja radnje)

ἔσται § 315

πολλὰ ἔσται imenski predikat

ἀποδείξω § 318, glagol otvara mjesto dopuni u akuzativu

ὡς ἐγὼ ἀποδείξω načinski prilog ὡς uvodi zavisnu rečenicu

έόντα § 315, jonski oblik umjesto ὄντα, predikatni particip: „da...”

ἕτερα οὐδὲν ἤσσον... θαυμάσια οὐδὲ τερατώδεα imenska dopuna predikat-  
nomu participu u akuzativu

νομίζει § 231, *verbum sentiendi* otvara mjesto dopuni u akuzativu s infini-  
tivom: „da...”

ἄ... νομίζει odnosna zamjenica ἄ uvodi zavisnu odnosnu rečenicu, odnosi se  
na ἕτερα (νουσήματα)

ἱερὰ εἶναι § 315; akuzativ s infinitivom

Τοῦτο μὲν γὰρ

οἱ πυρετοὶ οἱ ἀμφημερινοὶ

καὶ οἱ τριταῖοι

καὶ οἱ τεταρταῖοι

οὐδὲν ἤσσον μοι δοκέουσιν

ἱεροὶ εἶναι

καὶ ὑπὸ θεοῦ γίνεσθαι

ταύτης τῆς νόσου,

ὧν οὐ θαυμασίως γ' ἔχουσιν·

τοῦτο δὲ

ὀρέω

μαινομένους ἀνθρώπους

καὶ παραφρονέοντας

ἀπὸ μηδεμιῆς προφάσιος ἐμφανέος,

καὶ πολλά τε  
καὶ ἄκαιρα  
ποιέοντας,  
ἐν τε τῷ ὕπνῳ  
οἶδα  
πολλοὺς οἰμώζοντας καὶ βοῶντας,  
τοὺς δὲ πνιγομένους,  
τοὺς δὲ καὶ ἀναΐσσοντάς τε  
καὶ φεύγοντας ἔξω  
καὶ παραφρονέοντας  
μέχρις ἂν ἐπέγρωνται,  
ἔπειτα δὲ ὑγίεας ἐόντας  
καὶ φρονέοντας  
ὥσπερ καὶ πρότερον,  
ἐόντας τ' αὐτέους  
ὠχρούς τε καὶ ἀσθενέας,  
καὶ ταῦτα  
οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ πολλάκις,  
ἄλλα τε πολλά ἐστὶ καὶ παντοδαπὰ  
ᾧν περὶ ἐκάστου  
λέγειν  
πουλὺς ἂν εἶη λόγος.

μοι δοκέουσιν § 243, jonski oblik umjesto δοκοῦσιν, otvara mjesto nominativu s infinitivom § 491.2: „da...”

οὐδὲν ἦσσόν ἱεροὶ εἶναι nominativ s infinitivom § 491.2

Τοῦτο μὲν... τοῦτο δὲ paralelizam koordiniran česticama μὲν i δὲ: „prvo..., a drugo...”; čestice dodatno ističu i promjenu subjekta

γίνεσθαι infinitiv iz drugoga nominativa s infinitivom koji ovisi o glavnome glagolu, dopuna je toga infinitiva ὑπὸ θεοῦ, prijedložni izraz uzročnoga značenja („pod utjecajem, zbog...”)

ἔχουσιν § 231 (osnove § 327. 13)

ὧν... ἔχουσιν odnosna zamjenica ὧν uvodi zavisnu odnosnu rečenicu, antecedenti su nominativi iz glavne rečenice; za konstrukciju glagola s *gen. modi* LSJ ἔχω B.II.2.b

θαυμασίως LSJ θαυμάσιος A.3. οὐ θαυμασίως γ' ἔχουσιν „(pa ipak te groznice) nisu predmet čuđenja”

ὀρέω § 243, jonski (nestegnuti) oblik umjesto ὀράω, akuzativi koji slijede dopune su ovomu glagolu

μαινομένους § 231

παραφρονέοντας § 243, jonski (nestegnuti) oblik umjesto παραφρονοῦντας

ποιέοντας § 243, jonski (nestegnuti) oblik umjesto ποιοῦντας

οἶδα § 317.4, akuzativi koji slijede dopuna su ovomu glagolu

οἰμώζοντας § 231

βοῶντας § 243

τοὺς δὲ πνιγομένους τοὺς δὲ καὶ ἀναΐσσοντάς τε καὶ φεύγοντας § 231

παραφρονέοντας § 243, jonski (nestegnuti) oblik umjesto παραφρονοῦντας ἐπέγρωνται složenica ἐγείρω, § 292; osnovu vidi LSJ s. v.

μέχρις ἂν ἐπέγρωνται vremenski veznik μέχρις uvodi zavisnu vremensku rečenicu pogodbenoga značenja (eventualna iterativna rečenica): „dok god ne...”

έόντας § 315, jonski oblik (nestegnuti) umjesto ὄντας

φρονέοντας § 243, jonski (nestegnuti) oblik umjesto φρονοῦντας

έόντας § 315, jonski oblik (nestegnuti) umjesto ὄντας

έστι § 315

πολλά έστι imenski predikat

παντοδαπά (έστι) imenski predikat

λέγειν § 231

είη § 315

ὧν περὶ ἐκάστου λέγειν πούλυς ἂν εἶη λόγος odnosna zamjenica ὧν uvodi zavisnu odnosnu rečenicu: „od toga...”

Ἐμοὶ δὲ δοκέουσιν

οἱ πρῶτοι

τοῦτο τὸ νόσημα

ἀφιερῶσαντες

τοιοῦτοι εἶναι ἄνθρωποι  
 οἷοι καὶ νῦν εἰσι  
 μάγοι τε καὶ καθάρται καὶ ἀγύρται καὶ ἀλαζόνες,  
 ὁκόσοι δὴ προσποιέονται  
 σφόδρα θεοσεβέες εἶναι  
 καὶ πλέον τι εἰδέναι.

δοκέουσιν § 243, jonski nestegnuti oblik umjesto δοκοῦσιν, otvara mjesto nominativu s infinitivom § 491.2

οἱ ἀφιερῶσαντες § 267

τοιοῦτοι... οἷοι... ὁκόσοι niz korelativnih rečenica koje uvode korelativne zamjenice: „takvi... koji... koliki...”

εἶναι § 315

εἶναι ἄνθρωποι nominativ s infinitivom, § 491.2

εἰσι § 315

εἰσι μάγοι τε καὶ καθάρται καὶ ἀγύρται καὶ ἀλαζόνες imenski predikati καθάρται čistitelji, oni koji izvode ritual pročišćavanja

προσποιέονται § 243, jonski nestegnuti oblik umjesto προσποιῶνται, otvara mjesto nominativu s infinitivom

εἶναι § 315

θεοσεβέες εἶναι nominativ s infinitivom, § 491.2

εἰδέναι § 317.4, nominativ s infinitivom § 491.2 (nominativ se ne ponavlja)

## Poglavlje 20

### Ἀρριανοῦ Ἀναβάσεως Ἀλεξάνδρου Ζ α, 4–6

#### O tekstu

Pišući po uzoru na pet stoljeća starijega Ksenofonta (kako aludira već naslovom djela), Flavije Arijan (oko 95. – Atena, oko 175.) želi istodobno slaviti podvige Aleksandra Velikoga (Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας, 356. – 323. pr. Kr.). Makedonsko-grčkoga junaka iz daleke prošlosti – Arijan je od Aleksandra udaljen kao mi od Marka Marulića – historiograf prikazuje trudeći se da od mnoštva postojećih povjesnica odabere one najpouzdanije. Tako, u potrazi za istinom, nastaje portret nevjerojatno uspješnoga Aleksandra koji ipak nije bez mana i čije je spektakularne pohode okončala prerana smrt (13. lipnja 323. pr. Kr.).

Posljednja od sedam knjiga *Aleksandrova pohoda* pripovijeda upravo o kraju slavnoga vojskovođe. Stigavši do Pasargade i Perzepolisa, prijestolnice Ahemenidskoga Carstva, Aleksandar je razmišljao što dalje osvajati. Želio je ići do Perzijskoga mora i ušća Inda, ali, neki tvrde, i u Sjevernu Afriku, pa preko Heraklovih stupova do Gadesa (Cádiz); prema drugima, namjeravao je osvojiti Skitiju i Meotsko jezero (Azovsko more); prema trećima, planirao je i pohod na Siciliju i Japigiju (Kalabriju). Arijan iznosi svoje mišljenje o Aleksandrovim namjerama (točnije o nesaznatljivosti tih namjera), naznačava veličinu Aleksandrove ambicije i njezin psihički izvor, ali iznosi i anegdotu o reakciji indijskih mudraca.

## Pročitajte naglas grčki tekst.

Arr. Alexandri anabasis 7.1.4–6

ἐγὼ δὲ ὅποια μὲν ἦν Ἀλεξάνδρου τὰ ἐνθυμήματα οὔτε ἔχω ἀτρε-  
κῶς ξυμβαλεῖν οὔτε μέλει ἔμοιγε εἰκάζειν, ἐκεῖνο δὲ καὶ αὐτὸς  
ἂν μοι δοκῶ ἰσχυρίσασθαι, οὔτε μικρόν τι καὶ φαῦλον ἐπινοεῖν  
Ἀλέξανδρον οὔτε μεῖναι ἂν ἀτρεμοῦντα ἐπ' οὐδενὶ τῶν ἤδη κε-  
κτημένων, οὐδὲ εἰ τὴν Εὐρώπην τῇ Ἀσίᾳ προσέθηκεν, οὐδ' εἰ  
τὰς Βρεττανῶν νήσους τῇ Εὐρώπῃ, ἀλλὰ ἔτι ἂν ἐπέκεινα ζητεῖν  
τι τῶν ἠγνοημένων, εἰ καὶ μὴ ἄλλω τῷ, ἀλλὰ αὐτόν γε αὐτῷ ἐρί-  
ζοντα.

καὶ ἐπὶ τῷδε ἐπαινῶ τοὺς σοφιστὰς τῶν Ἰνδῶν, ὧν λέγουσιν  
ἔστιν οὓς καταληφθέντας ὑπ' Ἀλεξάνδρου ὑπαιθρίους ἐν λειμῶνι,  
ἵναπερ αὐτοῖς διατριβαὶ ἦσαν, ἄλλο μὲν οὐδὲν ποιῆσαι πρὸς τὴν  
ὄψιν αὐτοῦ τε καὶ τῆς στρατιᾶς, κρούειν δὲ τοῖς ποσὶ τὴν γῆν ἐφ'  
ἧς βεβηκότες ἦσαν. ὡς δὲ ἤρετο Ἀλέξανδρος δι' ἐρμηνέων ὅ τι  
νοοῖ αὐτοῖς τὸ ἔργον, τοὺς δὲ ὑποκρίνασθαι ὧδε·

βασιλεῦ Ἀλέξανδρε, ἄνθρωπος μὲν ἕκαστος τοσόνδε τῆς γῆς  
κατέχει ὅσονπερ τοῦτό ἐστιν ἐφ' ὅτῳ βεβήκαμεν· σὺ δὲ ἄνθρωπος  
ὢν παραπλήσιος τοῖς ἄλλοις, πλήν γε δὴ ὅτι πολυπράγμων καὶ  
ἀτάσθαλος, ἀπὸ τῆς οἰκείας τοσαύτην γῆν ἐπεξέρχη πράγματα  
ἔχων τε καὶ παρέχων ἄλλοις. καὶ οὖν καὶ ὀλίγον ὕστερον ἀπο-  
θανῶν τοσοῦτον καθέξεις τῆς γῆς ὅσον ἐξαρκεῖ ἐντεθάφθαι τῷ  
σώματι.

## Analiza i komentar

ἐγὼ δὲ

ὅποια μὲν ἦν

Ἀλεξάνδρου τὰ ἐνθυμήματα  
 οὔτε ἔχω ἀτρεκῶς ξυμβαλεῖν  
 οὔτε μέλει ἔμοιγε εἰκάζειν,  
 ἐκεῖνο δὲ  
 καὶ αὐτὸς ἂν μοι δοκῶ  
 ἰσχυρίσασθαι,  
 οὔτε μικρόν τι καὶ φαῦλον ἐπινοεῖν Ἀλέξανδρον  
 οὔτε μεῖναι ἂν ἀτρεμοῦντα  
 ἐπ' οὐδενὶ  
 τῶν ἤδη κεκτημένων,  
 οὐδὲ εἰ τὴν Εὐρώπην  
 τῇ Ἀσίᾳ  
 προσέθηκεν,  
 οὐδ' εἰ  
 τὰς Βρεττανῶν νήσους  
 τῇ Εὐρώπῃ,  
 ἀλλὰ ἔτι ἂν ἐπέκεινα ζητεῖν τι  
 τῶν ἠγνοημένων,  
 εἰ καὶ μὴ  
 ἄλλω τῷ,  
 ἀλλὰ αὐτόν γε  
 αὐτῷ  
 ἐρίζοντα.

δὲ čestica δέ označava nadovezivanje na prethodno pripovijedanje  
 ὅποια... ἦν § 315; kopulativni glagol s pridjevom kao predikatnom dopunom  
 (imenskim dijelom predikata), Smyth 910

ὅποια μὲν ἦν... ἐκεῖνο δὲ... koordinacija rečeničnih članova s pomoću česti-  
 ca μὲν... δέ...; korelacija surečenića ostvarena odnosnom zamjenicom i  
 pokaznim antecedentom (koji ovdje dolazi nakon odnosne rečenice)

- ὅποια... ἦν... τὰ ἐνθυμήματα kongruencija sa subjektom srednjega roda u množini, § 361
- οὔτε ἔχω... οὔτε μέλει... koordinacija surečenica sastavnim veznikom, § 513.4  
ἔχω § 231
- ξυμβάλειν § 231; ξυμβάλλω je alternativni oblik glagola συμβάλλω
- μέλει ἔμοιγε § 325.16; naglašen oblik lične zamjenice § 206.2
- εἰκάζειν § 231
- ἄν... ἰσχυρίσασθαι § 267; § 261, § 269; infinitiv s ἄν ima potencijalno značenje § 506; ἰσχυρίζομαι kao *verbum sentiendi* otvara mjesto akuzativu s infinitivom
- μοι δοκῶ § 243; izraz otvara mjesto infinitivu
- οὔτε μικρόν... οὔτε μεῖναι... koordinacija surečenica niječnim veznikom
- ἐπινοεῖν Ἀλέξανδρον § 243; akuzativ s infinitivom
- μεῖναι ἂν ἀτρεμοῦντα § 243; § 267; § 325.7; akuzativ s infinitivom § 491; infinitiv s ἄν ima potencijalno značenje § 506 (apodoza irealne pogodbene rečenice)
- τῶν ἤδη κεκτημένων § 272; poimeničeni particip § 373; dijelni genitiv § 395
- οὐδὲ εἰ... οὐδ' εἰ... koordinacija surečenica (protaza) niječnim veznikom
- εἰ... προσέθηκεν složenička glagola τίθημι, § 306; protaza irealne pogodbene rečenice, § 478 (apodoza je akuzativ s infinitivom μεῖναι ἂν ἀτρεμοῦντα)
- οὐδ' εἰ τὰς Βρεττανῶν νήσους... τῇ Εὐρώπῃ sc. προσέθηκεν (τινά τινα)
- ἄν... ζητεῖν § 231; infinitiv s ἄν ima potencijalno značenje § 506 (apodoza irealne pogodbene rečenice)
- τῶν ἠγνοημένων § 275; § 272; poimeničeni particip § 373; dijelni genitiv § 395
- ἄλλω τῷ § 218.3
- αὐτόν γε čestica ističe zamjenicu, koja ovdje ima ulogu lične, limitativno: „on” (Aleksandar, kakav je bio)
- αὐτόν... ἐρίζοντα § 231; akuzativ s infinitivom; dativ društva uz glagol, ἐρίζω τινί, § 413.1.a

καὶ

ἐπὶ τῷδε

ἐπαινῶ

τοὺς σοφιστὰς  
 τῶν Ἰνδῶν,  
 ὧν  
 λέγουσιν  
     ἔστιν οὖς καταληφθέντας  
     ὑπ' Ἀλεξάνδρου  
 ὑπαιθρίους  
     ἐν λειμῶνι,  
 ἵναπερ  
     αὐτοῖς  
 διατριβαὶ ἦσαν,  
 ἄλλο μὲν οὐδὲν ποιῆσαι  
     πρὸς τὴν ὄψιν  
     αὐτοῦ τε καὶ τῆς στρατιᾶς,  
 κρούειν δὲ  
     τοῖς ποσὶ  
 τὴν γῆν  
     ἐφ' ἧς  
     βεβηκότες ἦσαν.

ἐπαινῶ § 243

ὧν dijelni genitiv, § 395

λέγουσιν § 231; *verbum dicendi* otvara mjesto akuzativima s infinitivom u ovoj i sljedećoj rečenici

ἔστιν οὖς akuzativ (zbog akuzativa s infinitivom) fraze ἔστιν οἷ „neki”, § 443 bilj. 2, LSJ εἰμί A.IV

οὖς καταληφθέντας... ποιῆσαι... κρούειν... akuzativ s infinitivom (dvaput) καταληφθέντας § 296; složenica glagola λαμβάνω, § 321.14

ἵναπερ (relativni) mjesni prilog ἵνα pojačan enklitičnom česticom περ „upravo gdje, baš na onome mjestu gdje”, LSJ ἵνα A, I, 2

αὐτοῖς... ἦσαν § 315; posvojni dativ § 412.2

ἄλλο μὲν... κρούειν δὲ... koordinacija rečeničnih članova s pomoću čestica  
μὲν... δέ...  
ποιῆσαι § 267, § 269  
αὐτοῦ τε καὶ τῆς στρατιᾶς kombinacija veznika τε καὶ povezuje komplemen-  
tarne elemente, Smyth 4.60.208, 2974  
κρούειν § 231  
βεβηκότες ἦσαν perifrastični oblik pluskvamperfekta, Smyth 599; § 321.6

ὡς δὲ ἦρετο  
Ἀλέξανδρος  
δι' ἐρμηνέων  
ὅ τι νοοῖ  
αὐτοῖς  
τὸ ἔργον,  
τοὺς δὲ ὑποκρίνασθαι  
ᾧδε·

δὲ čestica δέ označava nadovezivanje na prethodno pripovijedanje  
ὡς... ἦρετο ὡς otvara mjesto zavisnoj vremenskoj rečenici, § 487; ἦρετο  
oblik defektivne glagolske osnove ερ- § 325.10, § 327b; otvara mjesto  
zavisnoj upitnoj rečenici § 469  
ὅ τι neizravna upitna zamjenica  
νοοῖ § 243; u zavisnoj upitnoj rečenici iza sporednoga (historijskoga) vre-  
mena predikat je u optativu § 469  
αὐτοῖς etički dativ, § 412.3  
Ἀλέξανδρος... τοὺς δὲ... koordinacija rečeničnih članova s pomoću čestice δέ  
τοὺς δὲ ὑποκρίνασθαι § 267; složenica glagola κρίνω, s. 118; akuzativ s  
infinitivom kojemu je mjesto otvorio λέγουσιν iz prethodne rečenice

βασιλεῦ Ἀλέξανδρε,  
ἄνθρωπος μὲν ἕκαστος

τοσόσδε  
 τῆς γῆς  
 κατέχει  
 ὅσονπερ  
 τοὔτό ἐστιν  
 ἐφ' ὅτῳ βεβήκαμεν·  
 σὺ δὲ  
 ἄνθρωπος ὢν  
 παραπλήσιος  
 τοῖς ἄλλοις,  
 πλήν γε δὴ  
 ὅτι πολυπράγμων καὶ ἀτάσθαλος,  
 ἀπὸ τῆς οἰκείας  
 τοσαύτην γῆν  
 ἐπεξέρχῃ  
 πράγματα ἔχων τε καὶ παρέχων ἄλλοις.

ἄνθρωπος μὲν... σὺ δὲ... koordinacija rečeničnih članova s pomoću čestica  
 μὲν... δέ...  
 τοσόσδε... ὅσονπερ... korelacija surečenica ostvarena pokaznim anteceden-  
 tom i odnosnim konektorom, Smyth 2503; kod pokazne zamjenice na-  
 glašen je demonstrativni aspekt, LSJ τοσόσδε  
 κατέχει § 231, ὅσονπερ „baš koliko” LSJ ὅσος III.4  
 ἐφ' ὅτῳ § 218.8  
 βεβήκαμεν § 272; § 321.6  
 ἄνθρωπος ὢν § 315; kopulativni glagol ima imensku predikatnu dopunu,  
 Smyth 910  
 πλήν γε δὴ kombinacija čestica naglašava ograničavanje izrečeno nepravim  
 prijedlogom πλήν (Denniston 245)  
 πλήν... ὅτι kombinacija nepravoga prijedloga i veznika uvodi zavisno izričnu  
 rečenicu, „osim što”  
 πολυπράγμων καὶ ἀτάσθαλος sc. εἶ ili ὢν  
 ἐπεξέρχῃ § 232

ἔχων τε καὶ παρέχων § 231; kombinacija veznika τε καὶ povezuje komplementarne elemente, katkad je drugi član značenjski jači od prvoga, Smyth 4.60.208, 2974

καὶ οὖν  
 καὶ ὀλίγον ὕστερον  
 ἀποθανῶν  
 τοσοῦτον καθέξεις  
 τῆς γῆς  
 ὅσον ἐξαρκεῖ  
 ἐντεθάφθαι  
 τῷ σώματι.

καὶ οὖν kombinacija čestica znači „i zaista”; Denniston, *Greek Particles* (Oxford 1934, 1954), smatra je vrlo rijetkom  
 ἀποθανῶν § 324.8; § 254  
 τοσοῦτον... ὅσον korelacija surečenica ostvarena pokaznim antecedentom i odnosnom zamjenicom kao konektorom, Smyth 2503  
 καθέξεις § 258; κατέχω, složnica glagola ἔχω § 327.13  
 ἐξαρκεῖ § 243; ἐξαρκέω τινί s infinitivom koji pokazuje svrhu, § 495  
 ἐντεθάφθαι oblik glagola ἐνθάπτω; § 286.4, § 291.b

# Poglavlje 21

## Πλάτωνος Συμπόσιον 203b–203e

### O tekstu

Odlomak je dio Sokratova govora o Erotu iz Platonova dijaloga Συμπόσιον (*Gozba*), djela nastaloga između 385. i 370. pr. Kr. Dijalog, koji se odigrava na gozbi kod atenskoga tragičkog pjesnika Agatona nakon njegove pobjede na lenejama 416., razmatra pojam ljubavi (ἔρως). Odavde potječe Sokratova pohvala Erotu, jedan od izvora renesansnoga pojma *platonске ljubavi*.

U Platonovu prikazu Sokrat izlaže pretposljednji, poslije petorice sudionika gozbe. No, počinje tuđim riječima. Sokrat, naime, prepričava što je čuo i naučio od proročice Diotime iz Mantineje. Do susreta s Diotimom Sokrat je o ljubavi mislio poput svojih drugova s gozbe. Tako je proročica Sokratu ono što je on svojim učenicima.

Pohvala u ovome odlomku prikazuje Erotovo mitsko podrijetlo koje je odredilo i njegov karakter.

### Pročitajte naglas grčki tekst.

Plat. Symposium 203b–e

ὄτε γὰρ ἐγένετο ἡ Ἀφροδίτη, ἡστιῶντο οἱ θεοὶ οἳ τε ἄλλοι καὶ ὁ τῆς Μήτιδος υἱὸς Πόρος. ἐπειδὴ δὲ ἐδείπνησαν, προσαιτήσουσα οἷον δὴ εὐωχίας οὔσης ἀφίκετο ἡ Πενία, καὶ ἦν περὶ τὰς θύρας. ὁ οὖν Πόρος μεθυσθεὶς τοῦ νέκταρος — οἶνος γὰρ οὐπω ἦν — εἰς τὸν τοῦ Διὸς κῆπον εἰσελθὼν βεβαρημένος ἠὔδεν. ἡ οὖν Πενία

ἐπιβουλεύουσα διὰ τὴν αὐτῆς ἀπορίαν παιδίον ποιήσασθαι ἐκ τοῦ Πόρου, κατακλίνεται τε παρ' αὐτῷ καὶ ἐκύησε τὸν Ἔρωτα. διὸ δὴ καὶ τῆς Ἀφροδίτης ἀκόλουθος καὶ θεράπων γέγονεν ὁ Ἔρως, γεννηθεὶς ἐν τοῖς ἐκείνης γενεθλίοις, καὶ ἅμα φύσει ἐραστής ὢν περὶ τὸ καλὸν καὶ τῆς Ἀφροδίτης καλῆς οὔσης. ἅτε οὖν Πόρου καὶ Πενίας υἱὸς ὢν ὁ Ἔρως ἐν τοιαύτῃ τύχῃ καθέστηκεν. πρῶτον μὲν πένης αἰεὶ ἐστί, καὶ πολλοῦ δεῖ ἀπαλός τε καὶ καλός, οἷον οἱ πολλοὶ οἴονται, ἀλλὰ σκληρὸς καὶ αὐχμηρὸς καὶ ἀνυπόδητος καὶ ἄοικος, χαμαιπετής αἰεὶ ὢν καὶ ἄστρωτος, ἐπὶ θύραις καὶ ἐν ὁδοῖς ὑπαίθριος κοιμώμενος, τὴν τῆς μητρὸς φύσιν ἔχων, αἰεὶ ἐνδεία σύνοικος. κατὰ δὲ αὐτὸν τὸν πατέρα ἐπίβουλός ἐστι τοῖς καλοῖς καὶ τοῖς ἀγαθοῖς, ἀνδρεῖος ὢν καὶ ἴτης καὶ σύντονος, θηρευτῆς δεινός, αἰεὶ τινὰς πλέκων μηχανάς, καὶ φρονήσεως ἐπιθυμητῆς καὶ πόριμος, φιλοσοφῶν διὰ παντὸς τοῦ βίου, δεινὸς γόης καὶ φαρμακεὺς καὶ σοφιστής· καὶ οὔτε ὡς ἀθάνατος πέφυκεν οὔτε ὡς θνητός, ἀλλὰ τοτὲ μὲν τῆς αὐτῆς ἡμέρας θάλλει τε καὶ ζῆ, ὅταν εὐπορήσῃ, τοτὲ δὲ ἀποθνήσκῃ, πάλιν δὲ ἀναβιώσκειται διὰ τὴν τοῦ πατρὸς φύσιν, τὸ δὲ ποριζόμενον αἰεὶ ὑπεκρεῖ, ὥστε οὔτε ἀπορεῖ Ἔρως ποτὲ οὔτε πλουτεῖ, σοφίας τε αὐτὸν καὶ ἀμαθίας ἐν μέσῳ ἐστίν.

## Analiza i komentar

ὅτε γὰρ ἐγένετο ἡ Ἀφροδίτη,  
 ἡστιῶντο  
 οἱ θεοὶ  
 οἳ τε ἄλλοι  
 καὶ ὁ τῆς Μήτιδος υἱὸς Πόρος.

ἐγένετο § 254 (glag. osnove § 325.11)

γὰρ čestica ovdje u eksplanatornoj ili emfatičkoj ulozi: „naime, baš”

ἤσπιῶντο § 243 (glag. osnove § 301.B s. 116)

Πόρος sin Metide, u *Gozbi* personifikacija snalažljivosti

ἐπειδὴ δὲ ἐδείπνησαν,

προσαιτήσουσα

οἶον δὴ εὐωχίας οὔσης

ἀφίκετο ἡ Πενία,

καὶ ἦν

περὶ τὰς θύρας.

ἐδείπνησαν § 267, tvorba aorista kod vokalskih osnova § 269 (glag. osnove § 301.B s. 116)

δὲ čestica ovdje blago adverbzativnoga značenja, u naraciji nastavlja razvijanje misli: „a...”

προσαιτήσουσα particip futura u namjernome značenju; § 258, sprezanje kao prezent § 259, tvorba futura kod *verba vocalia* § 260 (glag. osnove § 301.B s. 116)

ἀφίκετο § 254 (glag. osnove § 321.8)

οὔσης § 315

εὐωχίας οὔσης genitiv apsolutni § 504

οἶον δὴ... οὔσης § 503.2.b., adverbni particip s uzročnim značenjem: „budući da je bila, jer je bila...”; οἶον kao i ὥς, ἄτε s participom izražava uzrok, LSJ οἶος V.3

ἦν § 315

ὁ οὔν Πόρος

μεθύσθεις

τοῦ νέκταρος

— οἶνος γὰρ

οὔπω ἦν —

εἰς τὸν  
 τοῦ Διὸς  
 κῆπον  
 εἰσελθὼν  
 βεβαρημένος  
 ἠΐθεν.

μεθυσθεῖς rekcija: τινος; § 296 (glag. osnove § 324.4)  
 γὰρ čestica ondje u eksplanatornoj ili emfatičkoj ulozi: „naime, baš”  
 ἦν § 315  
 εἰσελθὼν § 254, naglasak § 255, augment § 238 (glag. osnove § 327.2)  
 βεβαρημένος § 272 (glag. osnove § 301.B s. 116)  
 ἠΐθεν § 231, augment § 235

ἡ οὖν Πενία  
 ἐπιβουλεύουσα  
 διὰ τὴν αὐτῆς ἀπορίαν  
 παιδίον ποιήσασθαι  
 ἐκ τοῦ Πόρου,  
 κατακλίνεται τε  
 παρ' αὐτῶ  
 καὶ ἐκύησε  
 τὸν Ἑρωτα.

ἐπιβουλεύουσα § 231; otvara mjesto infinitivu; LSJ ἐπιβουλεύω 3. s infini-  
 tivom: „namjeravati ili planirati što učiniti”  
 ποιήσασθαι § 267 (glag. osnove § 301.B s. 116); infinitiv je dopuna parti-  
 cipu ἐπιβουλεύουσα, objekt je infinitiva παιδίον  
 κατακλίνεται τε... καὶ ἐκύησε rečenice koordinirane veznicima τε i καί: „i...  
 i...”  
 κατακλίνεται § 231  
 ἐκύησε § 267

διὸ δὴ  
καὶ τῆς Ἀφροδίτης ἀκόλουθος  
καὶ θεράπων  
    γέγονεν ὁ Ἔρως,  
γεννηθεὶς  
    ἐν τοῖς ἐκείνης γενεθλίοις,  
καὶ ἅμα  
    φύσει  
    ἐραστῆς ὦν  
    περὶ τὸ καλὸν  
καὶ τῆς Ἀφροδίτης καλῆς οὔσης.

διὸ (= δι' ὅ) „zato, zbog toga”

δὴ čestica naglašava i ističe neki dio iskaza vrlo precizno: „upravo, stvarno, u stvari, točno”

γέγονεν § 277 (glag. osnove § 325.11)

γεννηθεὶς § 296 (glag. osnove § 301.B s. 116); u značenju uzročne rečenice ἐραστῆς... περὶ τὸ καλὸν „ljubitelj ljepote, ljubavnik onoga što je lijepo”

ὦν § 315; u značenju uzročne rečenice

καὶ... καὶ rečenice su koordinirane ponavljanjem veznika καὶ: „i... i...”

οὔσης § 315

τῆς Ἀφροδίτης καλῆς οὔσης genitiv apsolutni u značenju uzročne rečenice; § 504

ἅτε οὔν

Πόρου καὶ Πενίας ὑὸς ὦν

ὁ Ἔρως

ἐν τοιαύτῃ τύχῃ

καθέστηκεν.

ὦν § 315

ἅτε... ὦν § 503.2.b, ἅτε s participom ovdje izriče uzrok kako ga doživljava govornik

καθίστηκεν § 311, augment § 238

πρῶτον μὲν

πένης αἰεὶ ἐστι,

καὶ πολλοῦ δεῖ

ἀπαλός τε καὶ καλός,

οἶον οἱ πολλοὶ οἶονται,

ἀλλὰ

σκληρὸς καὶ ἀχμηρὸς καὶ ἀνυπόδητος καὶ ἄοικος,

χαμαιπετῆς αἰεὶ ὦν καὶ ἄστρωτος,

ἐπὶ θύραις καὶ ἐν ὁδοῖς

ὑπαίθριος κοιμώμενος,

τὴν τῆς μητρὸς φύσιν

ἔχων,

αἰεὶ ἐνδεία σύνοικος.

ἐστι § 315

δεῖ § 243

πένης ἐστι imenski predikat

πολλοῦ δεῖ fraza u rečenici ima adverbnu ulogu: „daleko od...”

ἀπαλός... καλός dijelovi imenskoga predikata

οἶονται § 231 (glag. osnove § 325.18)

οἶον... οἶονται poredbena rečenica koju uvodi odnosni korelativ οἶον u značenju „kao što...”

ὦν § 315

σκληρὸς... ἀχμηρὸς... ἀνυπόδητος... ἄοικος... χαμαιπετῆς... ἄστρωτος imenske dopune uz particip ὦν, u ulozi imenskoga predikata

ἐν ὁδοῖς „uz putove” (liježe)

κοιμώμενος § 243 (glag. osnove § 301.B s. 116)

ἔχων § 231

σύνοικος glagolska dopuna nije izrečena, ἐστι ili ὦν; u ulozi imenskoga predikata

κατὰ δὲ αὖ τὸν πατέρα  
 ἐπίβουλός ἐστι  
 τοῖς καλοῖς καὶ τοῖς ἀγαθοῖς,  
 ἀνδρεῖος ὦν καὶ ἴτης καὶ σύντονος,  
 θηρευτῆς δεινός,  
 αἰεὶ τινὰς πλέκων μηχανάς,  
 καὶ φρονήσεως ἐπιθυμητῆς καὶ πόριμος,  
 φιλοσοφῶν διὰ παντὸς τοῦ βίου,  
 δεινὸς γόης καὶ φαρμακεὺς καὶ σοφιστής·  
 καὶ οὔτε ὡς ἀθάνατος πέφυκεν οὔτε ὡς θνητός,  
 ἀλλὰ  
 τοτὲ μὲν τῆς αὐτῆς ἡμέρας θάλλει τε καὶ ζῆ,  
 ὅταν εὐπορήσῃ,  
 τοτὲ δὲ ἀποθνήσκει,  
 πάλιν δὲ ἀναβιώσκειται  
 διὰ τὴν τοῦ πατρὸς φύσιν,  
 τὸ δὲ ποριζόμενον αἰεὶ ὑπεκρεῖ,  
 ὥστε οὔτε ἀπορεῖ Ἐρωσ ποτὲ  
 οὔτε πλουτεῖ,  
 σοφίας τε αὖ καὶ ἀμαθίας  
 ἐν μέσῳ ἐστίν.

ἐστι § 315

ἐπίβουλός ἐστι rekciija: τινι; imenski predikat

τοῖς καλοῖς καὶ τοῖς ἀγαθοῖς dativ srednjega roda (poopćeni izraz: „svemu što je...”)

ὦν § 315

ἀνδρεῖος... ἴτης... σύντονος... θηρευτῆς imenske dopune participu ὦν u ulozu imenskoga predikata

πλέκων § 231

ἐπιθυμητῆς... πόριμος imenske dopune neizrečenomu finitnom ili participskom obliku glagola „biti” (ἐστι ili ὦν)

φιλοσοφῶν § 243

δεινὸς... φαρμακεὺς... σοφιστής imenske dopune neizrečenomu finitnom ili participskom obliku glagola „biti” (ἐστί ili ὄν)

οὔτε... οὔτε nezavisno složena sastavna rečenica: „niti... niti...”

πέφυκεν § 280, paradigma § 301.A s. 110

ὡς ἀθάνατος... ὡς θνητός pridjevska dopuna predikatu (kopulativnomu glagolu)

ἀλλὰ suprotni veznik uvodi zavisno složenu suprotnu rečenicu, „nego...”

τοτὲ μὲν... τοτὲ δὲ koordinirana suprotnost: „jednom... zatim, sada...zatim..., sada... onda...”

θάλλει § 231

εὐπορήση § 267

ὅταν εὐπορήση veznik ὅταν uvodi zavisnu vremensku rečenicu s nijansom eventualnoga pogodbenog značenja: „dok god..., kad god...”

ἀποθνήσκει § 231

ἀναβιώσκειται § 231

ποριζόμενον § 231

ὑπεκρεῖ § 243

ἀπορεῖ § 243

ὥστε... ἀπορεῖ... πλουτεῖ veznik ὥστε uvodi posljedičnu rečenicu: „tako da...”

πλουτεῖ § 243

ἐστίν § 315

ἐν μέσῳ ἐστίν imenski predikat; priložna oznaka čini imenski dio predikata

## Poglavlje 22

### Λόγγου Τῶν κατὰ Δάφνιν καὶ Χλόην λόγος Α 13.4–6

#### O autoru

Λόγγος (Longo, II. – III. st. po Kr.) je autor helenističkoga ljubavnog romana, poput Ahileja Tacija, Haritona, Ksenofonta Efeškoga i Heliodora. O Longu nema pouzdanih biografskih podataka, čak ni što se imena tiče; ni njegova povezanost s otokom Lezbom nije zajamčena.

#### O tekstu

Longov roman Τῶν κατὰ Δάφνιν καὶ Χλόην λόγοι Δ (*Četiri pripovijesti o Dafnisi i Hloji*), ili Ποιμενικά τὰ κατὰ Δάφνιν καὶ Χλόην (*Pastirske zgođe Dafnisa i Hloje*), ili kraće Δάφνις καὶ Χλόη (*Dafnis i Hloja*) pripovijeda tipičnu priču grčkoga ljubavnog romana, ali na mnogo jednostavniji način. Dvoje prekrasnih mladih ljudi zaljubi se jedno u drugo; ljubav nailazi na niz prepreka koje im ne daju da budu zajedno; nakon peripetija, koje uključuju i dva neočekivana prepoznavanja, sve se rješava, otkriva se da Dafnis i Hloja nisu ubogi pastiri, nego bogati zemljoposjednici; nakon svadbe žive sretni i zadovoljni na rodnome Lezbu.

Specifičnost je Longova romana bukolški, pastirski ambijent, i nadomještanje „geografskih” peripetija (putovanja razdvojenih ljubavnika) psihološkima: dvoje mladih polako i postupno shvaća da su zaljubljeni prolazeći svojevrsan „sentimentalni odgoj” (u suprotnosti s konvencijom grčkog romana gdje redovito dolazi do ljubavi na prvi pogled). Ritam pastirskoga života, koji razdvaja zaljubljene, u ovome romanu zamjenjuje konvencionalne igre sudbine i mahinacije zlotvora.

Odlomak iz prve knjige *Pastirskih zgodâ Dafnisa i Hloje* prikazuje petnaestogodišnjega Dafnisa i trinaestogodišnju Hloju, čuvare ovaca i koza, koji se u proljeće, provodeći na paši čitav dan zajedno, svake večeri razilaze, svatko svojoj kući. Dafnis je jednoga dana upao u zamku za vukove, izvukao se neozlijeđen, ali se morao oprati. Hloja je ostala opčinjena njegovom ljepotom, a zaključila je da je uzrok iznenadne privlačnosti kupanje. Sljedećega dana, dok stada pasu, Dafnis svira siringu (Panovu frulu).

## Pročitajte naglas grčki tekst.

Longus ser. erot. Daphnis et Chloe 1.13.4–6

Τῆς δὲ ἐπιούσης ὡς ἦκον εἰς τὴν νομὴν, ὁ μὲν Δάφνις ὑπὸ τῆ δρυὶ τῆ συνήθει καθεζόμενος ἐσύριττε καὶ ἅμα τὰς αἴγας ἐπεσκόπει κατακειμένας καὶ ὡσπερ τῶν μελῶν ἀκρωμένας, ἡ δὲ Χλόη πλησίον καθημένη τὴν ἀγέλην μὲν τῶν προβάτων ἐπέβλεπε, τὸ δὲ πλεόν εἰς Δάφνιν ἐώρα· καὶ ἐδόκει καλὸς αὐτῆ συρίττων πάλιν, καὶ αὖθις αἰτίαν ἐνόμιζε τὴν μουσικὴν τοῦ κάλλους, ὥστε μετ’ ἐκεῖνον καὶ αὐτὴ τὴν σύριγγα ἔλαβεν, εἴ πως γένοιτο καὶ αὐτὴ καλή.

Ἐπεισε δὲ αὐτὸν καὶ λούσασθαι πάλιν καὶ λουόμενον εἶδε καὶ ἰδοῦσα ἤψατο καὶ ἀπῆλθε πάλιν ἐπαινέσασα, καὶ ὁ ἔπαινος ἦν ἔρωτος ἀρχή. Ὅ τι μὲν οὖν ἔπασχεν οὐκ ἤδει νέα κόρη καὶ ἐν ἀγροικίᾳ τεθραμμένη καὶ οὐδὲ ἄλλου λέγοντος ἀκούσασα τὸ τοῦ

ἔρωτος ὄνομα· ἄση δὲ αὐτῆς εἶχε τὴν ψυχὴν, καὶ τῶν ὀφθαλμῶν  
οὐκ ἐκράτει καὶ πολλὰ ἐλάλει Δάφνιν· τροφῆς ἡμέλει, νύκτωρ  
ἡγρύπνει, τῆς ἀγέλης κατεφρόνει· νῦν ἐγέλα, νῦν ἔκλαεν· εἶτα  
ἐκάθευδεν, εἶτα ἀνεπήδα...

## Analiza i komentar

Τῆς δὲ ἐπιούσης

ὡς ἦκον

εἰς τὴν νομὴν,

ὁ μὲν Δάφνις

ὑπὸ τῆ δρυὶ τῆ συνήθει

καθεζόμενος

ἐσύριττε

καὶ ἄμα

τὰς αἴγας ἐπεσκόπει

κατακειμένας

καὶ ὥσπερ τῶν μελῶν ἀκρωμένας,

ἡ δὲ Χλόη

πλησίον καθημένη

τὴν ἀγέλην μὲν τῶν προβάτων

ἐπέβλεπε,

τὸ δὲ πλεόν

εἰς Δάφνιν ἐώρα·

καὶ ἐδόκει καλὸς

αὐτῇ

συρίττων πάλιν,

καὶ αὖθις  
 αἰτίαν ἐνόμιζε  
 τὴν μουσικὴν  
 τοῦ κάλλους,  
 ὥστε μετ' ἐκεῖνον  
 καὶ αὐτὴ  
 τὴν σύριγγα ἔλαβεν,  
 εἴ πως γένοιτο  
 καὶ αὐτὴ  
 καλῆ.

ἐπιούσης podrazumijeva se ἡμέρας; LSJ ἔπειμι B.II; § 314.1

ἦχον § 231

ὁ μὲν Δάφνις... ἢ δὲ Χλόη koordinacija rečeničnih članova

καθηζόμενος § 232

ἐσύριττε § 231; συρίττω je atički oblik glagola συρίζω

ἐπεσκοπέει § 231; složnica σκοπέω

κατακειμένας složnica κεῖμαι § 315.a

ἀκρωμένας § 243, glagol ἀκροάομαι ima samo medijalne oblike

καθημένη § 315.a

τὴν ἀγέλην μὲν... τὸ δὲ πλέον... koordinacija rečeničnih članova; LSJ πλείων,

II.2 kao prilog: „više, ponajprije”

ἐπέβλεπε § 231; složnica βλέπω

ἑώρα nepravilan glagol ὀράω § 327.3

ἐδόκει § 231; δοκέω otvara mjesto dativu osobe i infinitivu, ovdje imensko-  
 mu predikatu: τινί τις (εἶναι)

συρίττων § 231

ἐνόμιζε § 231; otvara mjesto dvama akuzativima LSJ νομίζω II

ἔλαβεν § 254, osnove § 321.14

εἴ πως uvodi hipotetičku finalnu rečenicu: „ne bi li kako... u nadi da...” § 479.4;

Smyth 2354: εἴ „nadajući se da... ne bi li kojim slučajem...”

γένοιτο § 254, osnove § 325.11; kao kopulativni glagol (nepotpuna znače-  
 nja) traži imensku dopunu (ovdje pridjev)

Ἔπεισε δὲ αὐτὸν  
καὶ λούσασθαι πάλιν  
καὶ λουόμενον  
εἶδε  
καὶ ἰδοῦσα  
ἤψατο  
καὶ ἀπῆλθε  
πάλιν ἐπαινέσασα,  
καὶ ὁ ἔπαινος  
ἦν ἔρωτος ἀρχή.

Ἔπεισε § 267; πείθω osnove s. 118; rekcija: τινά τι, ovdje otvara mjesto  
dopuni u infinitivu

λούσασθαι § 267

λουόμενον § 232

εἶδε § 254; ὁράω osnove § 327.3

ἰδοῦσα § 254; ὁράω osnove § 327.3

ἤψατο § 267; § 269 (*verba muta*)

ἀπῆλθε § 254; složenica glagola ἔρχομαι § 327.2

ἐπαινέσασα § 267, § 269 (*verba vocalia*)

ἦν... ἀρχή § 315; imenski predikat, Smyth 909

Ὅτι μὲν οὖν ἔπασχεν  
οὐκ ἤδει  
νέα κόρη  
καὶ ἐν ἀγροικία τεθραμμένη  
καὶ οὐδὲ ἄλλου λέγοντος ἀκούσασα  
τὸ τοῦ ἔρωτος ὄνομα·  
ἄση δὲ  
αὐτῆς εἶχε τὴν ψυχὴν,

καὶ τῶν ὀφθαλμῶν  
οὐκ ἐκράτει  
καὶ πολλὰ ἐλάλει Δάφνιν·  
τροφῆς ἡμέλει,  
νύκτωρ ἠγγρύπνει,  
τῆς ἀγέλης κατεφρόνει·  
νῦν ἐγέλα,  
νῦν ἔκλαεν·  
εἶτα ἐκάθειυδεν,  
εἶτα ἀνεπήδα...

Ὅ τι μὲν... ἄση δὲ... koordinacija rečeničnih članova; ὅ τι je oblik upitne zamjenice ὅστις, uvodi zavisnu upitnu rečenicu

ἔπασχεν § 231

ἦδει § 317.4

τετραμμένη glagol τρέφω, osnove s. 118; § 272; § 285

λέγοντος § 231

ἀκούσασα § 267; rekcija je u ovome slučaju: τί τινος „što od koga”

εἶχε § 327.13

ἐκράτει § 231; rekcija: τινος

πολλά priložna uporaba, LSJ πολός III.a

ἐλάλει § 231; rekcija: τινά „o kome”

ἡμέλει § 231; § 235 (temporalni augment); rekcija: τινος

ἠγγρύπνει § 231; § 235 (temporalni augment)

κατεφρόνει § 231; složenica φρονέω, rekcija: τινος

ἐγέλα § 231; § 243

ἔκλαεν § 231; κλάω je inačica glagola κλαίω, LSJ s. v.

ἐκάθειυδεν § 231

ἀνεπήδα § 231; složenica πηδάω

## Poglavlje 23

### Ἀριστοτέλους Ῥητορική Γ 1408b

#### O tekstu

U odlomku iz treće knjige Aristotelove *Retorike* čitamo zapažanja o formalnim značajkama umjetničke proze. Zahtjev za posebnim oblikovanjem nevezanoga govora prvi su, po antičkome uvjerenju, iznijeli sofisti iz V. st. pr. Kr. Trazimah iz Halkedona i Gorgija iz Leontina (obojica se pojavljuju i kao likovi u Platonovim djelima); Trazimah je usto definirao konvenciju koje će se držati čitava antika, da umjetnička proza mora biti periodizirana, odnosno ritmička.

Osnovnu ideju – da prozni zapis ne smije biti sastavljen u pravilnome metričkom obrascu, ali da ne smije ni biti bez dojma metra – Aristotel dopunjava dodatnim objašnjenjima i određenjima. Proza s formom metra nije uvjerljiva i čini se odviše umjetnom; metar, osim toga, privlači pozornost slušatelja, a zbog metričkih obrazaca takva proza postaje predvidljivom. S druge strane, proza bez metra previše je neodređena. Kako je broj onaj koji daje oblik stvarima, potreban je i prozi. Taj broj prema Aristotelu u prozi je prepoznatljiv kao *ritam*. Aristotel zatim preispituje razne vrste ritmova (herojski, jamb, trohej i pean) i pokazuje zašto je pean najprimjereniji za prozu.

Osim prvoga nama poznatog teorijskog razmatranja poetike proze, odlomak je zanimljiv i kao ilustracija Aristotelove metode izlaganja; on polazi od općenite tvrdnje koju potom objašnjava te po potrebi dopunjava dodatnim podacima i ilustracijama. Pritom je Aristotelova dikcija ovdje odmjerena, a sintaksa razmjerno jednostavna. Prevladavaju imenski predikati, karakteristični za diskurs definiranja i objašnjavanja. Kombiniraju se čestice μέν, δέ i γάρ, koje uvode dopune misli i izricanja suprotnosti.

## Pročitajte naglas grčki tekst.

Arist. Rhetorica 1408b 21

τὸ δὲ σχῆμα τῆς λέξεως δεῖ μήτε ἔμμετρον εἶναι μήτε ἄρρυθμον· τὸ μὲν γὰρ ἀπίθανον (πεπλάσθαι γὰρ δοκεῖ), καὶ ἅμα καὶ ἐξίστησι· προσέχειν γὰρ ποιεῖ τῷ ὁμοίῳ, πότε πάλιν ἦξει· ὥσπερ οὖν τῶν κηρύκων προλαμβάνουσι τὰ παιδιά τὸ “τίνα αἰρεῖται ἐπίτροπον ὁ ἀπελευθερούμενος;” “Κλέωνα”· τὸ δὲ ἄρρυθμον ἀπέραντον, δεῖ δὲ πεπεράνθαι μὲν, μὴ μέτρῳ δέ· ἀηδὲς γὰρ καὶ ἄγνωστον τὸ ἄπειρον. περαίνεται δὲ ἀριθμῷ πάντα· ὁ δὲ τοῦ σχήματος τῆς λέξεως ἀριθμὸς ῥυθμὸς ἐστίν, οὗ καὶ τὰ μέτρα τμήματα· διὸ ῥυθμὸν δεῖ ἔχειν τὸν λόγον, μέτρον δὲ μή· ποίημα γὰρ ἔσται. ῥυθμὸν δὲ μὴ ἀκριβῶς· τοῦτο δὲ ἔσται ἐὰν μέχρι τοῦ ἦ. τῶν δὲ ῥυθμῶν ὁ μὲν ἠρῶος σεμνῆς ἀλλ’ οὐ λεκτικῆς ἀρμονίας δεόμενος, ὁ δ’ ἰαμβος αὐτῆ ἐστίν ἢ λέξις ἢ τῶν πολλῶν (διὸ μάλιστα πάντων τῶν μέτρων ἰαμβεῖα φθέγγονται λέγοντες), δεῖ δὲ σεμνότητα γενέσθαι καὶ ἐκστῆσαι. ὁ δὲ τροχαῖος κορδακικώτερος· δηλοῖ δὲ τὰ τετράμετρα· ἔστι γὰρ τροχερὸς ῥυθμὸς τὰ τετράμετρα. λείπεται δὲ παιάν, ᾧ ἐχρῶντο μὲν ἀπὸ Θρασυμάχου ἀρξάμενοι, οὐκ εἶχον δὲ λέγειν τίς ἦν. ἔστι δὲ τρίτος ὁ παιάν, καὶ ἐχόμενος τῶν εἰρημένων· τρία γὰρ πρὸς δύο ἐστίν, ἐκείνων δὲ ὁ μὲν ἐν πρὸς ἓν, ὁ δὲ δύο πρὸς ἓν, ἔχεται δὲ τῶν λόγων τούτων ὁ ἡμιόλιος· οὗτος δ’ ἐστίν ὁ παιάν. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι διὰ τε τὰ εἰρημένα ἀφετέοι, καὶ διότι μετρικοί· ὁ δὲ παιάν ληπτέος· ἀπὸ μόνου γὰρ οὐκ ἔστι μέτρον τῶν ῥηθέντων ῥυθμῶν, ὥστε μάλιστα λανθάνειν.

**Analiza i komentar**

Τὸ δὲ σχῆμα

τῆς λέξεως

δεῖ

μήτε ἔμμετρον εἶναι

μήτε ἄρρυθμον·

τὸ μὲν γὰρ

ἀπίθανον

(πεπλάσθαι γὰρ δοκεῖ),

καὶ ἅμα καὶ ἐξίστησι·

προσέχειν γὰρ ποιεῖ

τῷ ὁμοίῳ,

πότε πάλιν ἤξει·

ὥσπερ οὖν

τῶν κηρύκων

προλαμβάνουσι τὰ παιδιά

τὸ “τίνα αἰρεῖται ἐπίτροπον ὁ ἀπε-

λευθερούμενος;” “Κλέωνα”·

τὸ δὲ ἄρρυθμον ἀπέραντον,

δεῖ δὲ

πεπεράνθαι μὲν,

μὴ μέτρῳ δέ·

ἀηδὲς γὰρ καὶ ἄγνωστον

τὸ ἄπειρον.

δεῖ § 492, δεῖ otvara mjesto akuzativu s infinitivom kao dopuni

εἶναι § 315

μήτε... μήτε § 513.4, negirani koordinativni veznici uvide nezavisno složenne sastavne rečenice: „niti... niti...”

**μὲν γὰρ** odnosi se na prvu od prethodno izrečenih tvrdnji o formama dikcije, **ἔμμετρον**: „prvo...”; **τὸ μὲν γὰρ ἀπίθανον** prvi je dio koordinacije koji slijedi **τὸ δὲ ἄρρυθμον ἀπέραντον**

**ἀπίθανον** imenski dio imenskoga predikata (kopula **ἐστί** neizrečena je) **πεπλάσθαι** § 272; LSJ **πλάσσω** A.V: *metaforično* „izraditi, umjetno proizvesti”

**γὰρ** čestica ovdje u uzročnome eksplanatornom značenju: „jer, naime...”

**δοκεῖ** § 492, s dopunom u infinitivu

**ἐξίστησι** § 305, § 311; ovdje u značenju „odvraćati pozornost”, LSJ s.v. A.2

**προσέχειν** rekcija: **τινι**; augment § 238

**ποιεῖ** § 243 (glag. osnove § 301.B s. 116)

**ἦξει** § 258, tvorba futurske osnove § 261

**πότε... ἦξει** upitni vremenski prilog **πότε** (§ 221) uvodi zavisnu upitnu rečenicu (§ 469): „kada...”

**προλαμβάνουσι** rekcija: **τινος**; augment § 238 (glag. osnove § 321.14); LSJ s.v. II.3.b.: „preteći koga”

**ὥσπερ... προλαμβάνουσι** poredbeni veznik **ὥσπερ** uvodi zavisnu poredbenu rečenicu: „kao...”

**αἰρεῖται** rekcija: **τινα τι**; § 243

**ὁ ἀπελευθερούμενος** § 243, poimeničeni particip § 498–499; **ἀπελευθερούμενος** je oslobođenik (oslobođeni rob) koji ne uživa puno građansko pravo te mu u sudskim postupcima i sličnim situacijama treba zastupnik ili zaštitnik; Kleon je primjer političara populista na strani malih ljudi i potlačenih te su i djeca znala odgovor u takvome slučaju

**τὸ “τίνα αἰρεῖται ἐπίτροπον ὁ ἀπελευθερούμενος;”** član **τὸ** poimeničuje izravno pitanje koje se citira pod navodnicima

**τίνα... αἰρεῖται** upitna zamjenica **τίνα** uvodi izravno, nezavisno pitanje: „koga...?”

**τὸ δὲ ἄρρυθμον** „a drugo...”

**ἀπέραντον** imenski dio imenskoga predikata (glagolski je dio, kopula **ἐστί**, neizrečen)

**δεῖ** § 492, glagol **δεῖ** traži dopunu u infinitivu

**πεπεράνθαι** § 291.b.2; LSJ **περαίνω** „dovesti do kraja, dovršiti”

**ἀγῆδες γὰρ καὶ ἄγνωστον** imenski dijelovi imenskoga predikata (glagolski je dio, kopula **ἐστί**, neizrečen)

περαίνεται δὲ  
     ἀριθμῶ  
         πάντα·  
 ὁ δὲ  
     τοῦ σχήματος  
         τῆς λέξεως  
 ἀριθμὸς  
     ῥυθμὸς ἐστίν,  
         οὗ καὶ  
             τὰ μέτρα  
                 τμήματα·  
 διὸ ῥυθμὸν  
     δεῖ  
         ἔχειν τὸν λόγον,  
 μέτρον δὲ  
     μῆ·  
         ποίημα γὰρ ἔσται.

περαίνεται § 231

δὲ čestica adverbzativnoga značenja: „a...”

ἐστίν § 315

ῥυθμὸς ἐστίν imenski predikat

οὗ... sc. ἐστί; odnosna zamjenica uvodi zavisnu odnosnu rečenicu: „kojega...”

διὸ = δι’ ὅ; zaključno: „zato...”

δεῖ glagol δεῖ otvara mjesto akuzativu s infinitivom; subjekt se u ovakvim slučajevima prepoznaje po članu (τὸν λόγον); „zato treba da govor ima ritam...”

ἔχειν § 231 (glag. osnove § 327.13)

γὰρ čestica eksplanatorno-uzročnoga značenja ovdje podupire istinitost prethodne tvrdnje: „jer inače...”

ἔσται § 315

ῥυθμὸν δὲ  
 μὴ ἀκριβῶς·  
 τοῦτο δὲ ἔσται  
 ἔάν  
 μέχρι του ᾗ.

ἔσται kao u prethodnoj rečenici!

ᾗ § 315

ἔάν... ᾗ pogodbeni veznik ἔάν uvodi zavisnu pogodbenu rečenicu eventualnog futurskog značenja: „ako...”

μέχρι του ᾗ „do neke granice”, imenski predikat u kojemu prijedložni izraz ima ulogu imenskoga dijela; του = τινός

τῶν δὲ ῥυθμῶν  
 ὁ μὲν ἠρῶος  
 σεμνῆς  
 ἀλλ' οὐ  
 λεκτικῆς ἀρμονίας  
 δεόμενος,  
 ὁ δ' ἰαμβος  
 αὐτὴ ἐστὶν ἡ λέξις  
 ἢ τῶν πολλῶν  
 (διὸ μάλιστα πάντων τῶν μέτρων  
 ἰαμβεῖα φθέγγονται  
 λέγοντες),  
 δεῖ δὲ  
 σεμνότητα γενέσθαι  
 καὶ ἐκστῆσαι.

ὁ ἠρῶος herojski metar, tj. daktil (u kvantitativnoj metrici: dugi, kratki, kratki slog, - ~ ~)

σεμνῆς ἀλλ' οὐ λεκτικῆς ἀρμονίας δεόμενος LSJ δέω II.1, „potrebno je”, „zahtijeva” (ono čemu je skladnost potrebna jest herojski metar, ὁ ἥρωϊος); u kritičkim izdanjima, filološkim i filozofskim komentarima postoje različita čitanja i tumačenja toga mjesta, prijepornoga po tome kakvu skladnost herojski metar ima ili nema

δεόμενος § 243, stezanje jednosložnih osnova § 244

ὁ ἴαμβος jamb, u kvantitativnoj metrici: kratki, dugi slog, ~ -

ἐστίν § 315

διὸ... φθιέγγονται umetnuta zavisna odnosna rečenica koju uvodi veznik διὸ (nastao od prijedložnoga izraza odnosne zamjenice = δι' ὅ: „zbog čega...”)

φθιέγγονται § 241

λέγοντες § 241

δεῖ δὲ σεμνότητα γενέσθαι καὶ ἐκστῆσαι ovaj se izraz odnosi na ἡ λέξις, opisuje koja je svrha takvoga izražavanja

δεῖ § 492, glagol δεῖ otvara mjesto akuzativu s infinitivom (kao i gore)

γενέσθαι § 254

ἐκστῆσαι § 311.2 (ostala vremena: § 305, § 311.1); ovdje, suprotno prethodnoj pojavi istoga glagola, ima značenje „poticati”, „privlačiti” (značenje slično prethodnomu σεμνότητα γενέσθαι); LSJ ἐξίστημι A.2

ὁ δὲ τροχαῖος

κορδακικώτερος·

δηλοῖ δὲ

τὰ τετράμετρα·

ἔστι γὰρ

τροχερὸς ῥυθμὸς

τὰ τετράμετρα.

ὁ τροχαῖος trohej, u kvantitativnoj metrici: dug, kratak ~ ~

κορδακικώτερος imenski dio imenskoga predikata (glagolski dio, kopula ἐστί, ostaje neizrečen)

δηλοῖ sc. τοῦτο; § 243

ἔστι § 315

γὰρ čestica γὰρ se ovdje veže na prethodno izrečenu misao i dopunjuje ju:

„naime...” ili „jer...”

ἔστι τροχερός ρυθμός imenski predikat

λείπεται δὲ

παιάν,

ὧ̃ ἐχρῶντο μὲν

ἀπὸ Θρασυμάχου

ἀρξάμενοι,

οὐκ εἶχον δὲ

λέγειν

τίς ἦν.

λείπεται § 241

παιάν pean, u kvantitativnoj metrici: različite kombinacije jednoga dugog i triju kratkih slogova (dugi može biti na prvome, drugome, trećemu ili četvrtome mjestu)

ἐχρῶντο μὲν... εἶχον δὲ koordinacija s pomoću čestica μὲν... δέ: μὲν daje prvo objašnjenje početne misli (λείπεται παιάν), a δέ ističe novu, dodatnu informaciju: „naime... ali...”; subjekt je obaju predikata isti, ἀπὸ Θρασυμάχου ἀρξάμενοι

ἐχρῶντο rekcija: τινι; § 243, stezanje § 244.2 (glag. osnove § 301.B s. 116)

ὧ̃ ἐχρῶντο odnosna zamjenica ὧ̃ uvodi zavisnu odnosnu rečenicu: „kojim...”

ἀρξάμενοι § 267 (glag. osnove § 301.B s. 116)

εἶχον § 241, augment § 236; glagol otvara mjesto dopuni u infinitivu uz značenjski pomak uz glagol govorenja: „moći”

λέγειν § 241 (glag. osnove § 327.7)

ἦν § 315

τίς ἦν upitna zamjenica τίς uvodi zavisnu upitnu rečenicu (neupravno pitanje), § 469; zamjenica ne označava osobu (Trazimaha), nego (ὁ) παιάν: „kakav...” ili „što...”

ἔστι δὲ τρίτος  
     ὁ παιάν,  
 καὶ ἐχόμενος  
     τῶν εἰρημένων·  
 τρία γὰρ πρὸς δύο' ἐστίν,  
 ἐκείνων δὲ  
     ὁ μὲν  
         ἐν πρὸς ἓν,  
     ὁ δὲ  
         δύο πρὸς ἓν,  
 ἔχεται δὲ  
     τῶν λόγων τούτων  
         ὁ ἡμιόλιος·  
 οὗτος δ' ἐστίν  
     ὁ παιάν.

ἔστι § 315

ἔστι τρίτος imenski predikat

ἐχόμενος rekcija: τινος; § 231

τῶν εἰρημένων § 272 (glag. osnove § 327.7)

ἐστίν § 315

τρία γὰρ πρὸς δύο' ἐστίν pean se može opisati razmjerom 3:2, dok ostale me-  
tre opisuju razmjeri 1:1 i 2:1

ἐκείνων δὲ... ὁ μὲν... ὁ δὲ prvi δὲ ovdje ima značenje adverbativnoga veznika:  
„ali...”; dok je ὁ μὲν... ὁ δὲ u koordinaciji: „jedan... drugi...”

ἐν πρὸς ἓν imenski dijelovi imenskoga predikata (neizrečena kopula ἐστίν)

δύο πρὸς ἓν imenski dijelovi imenskoga predikata (neizrečena kopula ἐστίν)

ἔχεται rekcija τινος; § 231

ἐστίν § 315

οἱ μὲν οὖν ἄλλοι  
 διὰ τε τὰ εἰρημένα  
 ἀφετέοι,  
 καὶ διότι  
 μετρικοί·  
 ὁ δὲ παιὰν  
 ληπτέος·  
 ἀπὸ μόνου γὰρ  
 οὐκ ἔστι μέτρον  
 τῶν ῥηθέντων ῥυθμῶν,  
 ὥστε μάλιστα λανθάνειν.

τὰ εἰρημένα § 272 (glag. osnove § 327.7), poimeničeni particip § 499.2  
 ἀφετέοι § 300; oblik tvori imenski dio imenskoga predikata (neizrečena je  
 kopula εἰσί)

μετρικοί imenski dio imenskoga predikata (neizrečena je kopula εἰσί)

ληπτέος § 300, oblik tvori imenski dio imenskoga predikata (neizrečena je  
 kopula ἐστὶ)

ἀπὸ μόνου tj. pean nije prilagođen metričkomu sustavu jer se njegov razmjjer  
 ne može iskazati cijelim brojem

ἔστι § 315

τῶν ῥηθέντων § 296 (glag. osnove § 327.7), izraz ima tekstnu ulogu: „od  
 gore spomenutih...”

ὥστε... λανθάνειν posljednični veznik ὥστε uvodi zavisnu posljedničnu rečeni-  
 cu: „tako da...” § 473

λανθάνειν § 241 (glag. osnove § 321.15)

## Poglavlje 24

### Θουκυδίδου Ἱστορίαι Ζ 5, 1–4

#### O tekstu

Osamnaesta godina Peloponeskoga rata (414./413. pr. Kr.) ujedno je bila i druga godina takozvane Sicilske ekspedicije, u kojoj su atenske snage opsje-dale daleku Sirakuzu. Sirakužanima su vojno pomagali Spartanci; početkom godine, u trenutku kad su Sirakužani već razmišljali o predaji, Spartanci su im poslali novoga zapovjednika Gilipa s korintskim i spartanskim pojačanjima. Počela je grozničava utrka u podizanju zidova na strateški važnoj visoravni Epipoli (Ἐπιπολάι), neposredno iznad grada. Atenjani su pokušavali izgraditi zid i tako blokirati Sirakuzu, a Sirakužani su gradili protuzid sa svoje strane kako bi presjekli liniju Atenjana i tako spriječili potpuno opkoljavanje. Između dvaju zidova sukobile su se vojske. Prvi su put Sirakužani bili poraženi. No, u sljedećemu će sukobu na istome mjestu izgubiti Atenjani, a Sirakužani će uspjeti blokirati daljnje napredovanje opsadnoga zida. To će biti prekretnica u Sicilskoj ekspediciji, fatalni gubitak atenske prednosti i inicijative.

## Pročitajte naglas grčki tekst.

Thuc. Historiae 7.5.1–4

ὁ δὲ Γύλιππος ἅμα μὲν ἐτείχιζε τὸ διὰ τῶν Ἐπιπολῶν τεῖχος, τοῖς λίθοις χρώμενος οὗς οἱ Ἀθηναῖοι προπαρεβάλλοντο σφίσιν, ἅμα δὲ παρέτασεν ἐξάγων αἰεὶ πρὸ τοῦ τειχίσματος τοὺς Συρακοσίους καὶ τοὺς ξυμμάχους· καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἀντιπαρετάσσοντο.

ἐπειδὴ δὲ ἔδοξε τῷ Γυλίππῳ καιρὸς εἶναι, ἤρχε τῆς ἐφόδου· καὶ ἐν χερσὶ γενόμενοι ἐμάχοντο μεταξὺ τῶν τειχισμάτων, ἧ τῆς ἵππου τῶν Συρακοσίων οὐδεμία χρῆσις ἦν.

καὶ νικηθέντων τῶν Συρακοσίων καὶ τῶν ξυμμάχων καὶ νεκροὺς ὑποσπόνδους ἀνελομένων καὶ τῶν Ἀθηναίων τροπαῖον στησάντων, ὁ Γύλιππος ξυγκαλέσας τὸ στράτευμα οὐκ ἔφη τὸ ἀμάρτημα ἐκείνων, ἀλλ' ἑαυτοῦ γενέσθαι· τῆς γὰρ ἵππου καὶ τῶν ἀκοντιστῶν τὴν ὠφελίαν τῇ τάξει ἐντὸς λίαν τῶν τειχῶν ποιήσας ἀφελέσθαι· νῦν οὖν οὖν αὖθις ἐπάξειν.

καὶ διανοεῖσθαι οὕτως ἐκέλευεν αὐτοὺς ὡς τῇ μὲν παρασκευῇ οὐκ ἔλασσον ἔξοντας, τῇ δὲ γνώμῃ οὐκ ἀνεκτὸν ἐσόμενον εἰ μὴ ἀξιώσουσι Πελοποννήσιοί τε ὄντες καὶ Δωριῆς Ἰώνων καὶ νησιωτῶν καὶ ξυγκλύδων ἀνθρώπων κρατήσαντες ἐξελάσασθαι ἐκ τῆς χώρας.

## Analiza i komentar

ὁ δὲ Γύλιππος  
ἅμα μὲν ἐτείχιζε  
τὸ διὰ τῶν Ἐπιπολῶν τεῖχος,

τοῖς λίθοις χρώμενος  
 οὓς οἱ Ἀθηναῖοι  
 προπαρεβάλοντο σφίσιν,  
 ἅμα δὲ παρέτασσαν  
 ἐξάγων  
 αἰεὶ  
 πρὸ τοῦ τειχίσματος  
 τοὺς Συρακοσίους καὶ τοὺς ξυμμάχους·  
 καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἀντιπαρετάσσοντο.

δὲ čestica označava nadovezivanje na prethodno pripovijedanje  
 ἅμα μὲν... ἅμα δὲ... koordinacija rečeničnih članova s pomoću čestica μὲν...  
 δέ...

ἐτείχιζε § 231

χρώμενος § 232, § 243; rekcija: χράομαι τινι

προπαρεβάλοντο § 238; § 254; s. 118

παρέτασσαν § 231, § 238; složenica τάσσω (atički τάττω); usp. niže ἀντι-  
 παρετάσσοντο

ἐξάγων § 231

ἀντιπαρετάσσοντο § 232, § 238

ἐπειδὴ δὲ ἔδοξε

τῷ Γυλίππῳ

καιρὸς εἶναι,

ἦρχε

τῆς ἐφόδου·

καὶ ἐν χερσὶ γενόμενοι

ἐμάχοντο

μεταξὺ τῶν τειχισμάτων,

ἧ τῆς ἵππου  
 τῶν Συρακοσίων  
 οὐδεμία χρῆσις ἦν.

δὲ čestica označava nadovezivanje na prethodno pripovijedanje  
 ἔδοξε § 267; rekcija τινι; otvara mjesto dopuni u infinitivu: „da...”  
 καιρὸς εἶναι § 315; imenski predikat, Smyth 909  
 ἦρχε § 231, § 235; rekcija τινος  
 ἐν χερσὶ γενόμενοι § 254; § 325.11; fraza koja znači „stupiti u blisku bor-  
 bu”, LSJ χεῖρ II.6.f  
 ἐμάχοντο § 232  
 ἧ LSJ ὅς, ἧ, ὅ 0-2 A II (izražava mjesto)  
 τῆς ἵππου LSJ ἵππος II (kao kolektivna imenica)  
 χρῆσις ἦν § 315; imenski predikat, Smyth 909

καὶ νικηθέντων τῶν Συρακοσίων καὶ τῶν ξυμμάχων  
 καὶ νεκροὺς ὑποσπόνδους ἀνελομένων  
 καὶ τῶν Ἀθηναίων τροπαῖον στησάντων,  
 ὁ Γύλιππος  
 ξυγκαλέσας τὸ στράτευμα  
 οὐκ ἔφη  
 τὸ ἀμάρτημα  
 ἐκείνων,  
 ἀλλ' ἐαυτοῦ  
 γενέσθαι·  
 τῆς γὰρ ἵππου καὶ τῶν ἀκοντιστῶν  
 τὴν ὠφελίαν  
 τῇ τάξει  
 ἐντὸς λίαν τῶν τειχῶν  
 ποιήσας  
 ἀφελέσθαι·

νῦν οὖν αὖθις ἐπάξειν.

νικηθέντων § 296, particip je dio genitiva apsolutnoga  
 ἀνελομένων § 254, složenica αἰρέω § 327.1; particip je dio genitiva apsolutnoga  
 στησάντων § 267, particip je dio genitiva apsolutnoga  
 ξυγκαλέσας § 267; ξυγ- je atička inačica za συγκαλέω  
 οὐκ ἔφη § 312.8; fraza οὐ φημι: „poreći, zanijekati, odbiti” (LSJ φημί III);  
 otvara mjesto akuzativu s infinitivom i infinitivu  
 ἀμάρτημα... γενέσθαι § 325.11; imenski predikat, Smyth 909; akuzativ s  
 infinitivom  
 ἐντός... ποιήσας sc. τὴν τάξιν; § 269; fraza, LSJ ἐντός II: „uvući, uvesti”  
 τὴν ὠφελίαν... ἀφελέσθαι složenica αἰρέω § 327.1; § 254; infinitiv kao dopuna ἔφη  
 ἐπάξειν složenica ἄγω, s. 116; § 258; infinitiv kao dopuna ἔφη

καὶ διανοεῖσθαι

οὕτως

ἐκέλευεν αὐτοὺς

ὡς τῇ μὲν παρασκευῇ

οὐκ ἔλασσον ἔξοντας,

τῇ δὲ γνώμῃ

οὐκ ἀνεκτὸν ἐσόμενον

εἰ μὴ ἀξιόσουσι

Πελοποννήσιοί τε ὄντες καὶ Δωριῆς

Ἰώνων καὶ νησιωτῶν καὶ ξυγκλύδων ἀνθρώπων

κρατήσαντες

ἐξελάσασθαι

ἐκ τῆς χώρας.

**καὶ διανοεῖσθαι...** ἐκ τῆς χώρας tj. on im je naložio da razmišljaju o tome da neće biti lošiji od neprijatelja po vojnoj spremnosti, a što se tiče odlučnosti neće biti prihvatljivo ako budu smatrali da kao Peloponežani i Dorani ne mogu pobijediti i iz zemlje protjerati Jonjane

**διανοεῖσθαι** § 232, § 243; infinitivu i ličnomu objektu otvara mjesto glagol  
κελεύω

**ἐκέλευεν** § 231

**οὕτως... ὡς... οὐκ ἔλασσον ἔξοντας** § 327.13; § 258; LSJ ἔχω B.II.2

**τῇ μὲν ... τῇ δὲ...** koordinacija rečeničnih članova

**οὐκ ἀνεκτὸν ἐσόμενον** § 315; imenski predikat, Smyth 909; komentator Tukidida povezuje s ὡς i tumači kao akuzativ apsolutni (Smyth 2076: „Particip se pojavljuje u akuzativu apsolutnome (umjesto u genitivu apsolutnome) kad je glagol bezličan ili je njegov subjekt infinitiv.”)

**εἰ μὴ ἀξιόσουσι** § 259; otvara mjesto dopuni u infinitivu; pogodbeno realna protaza: „ako ne...”

**ὄντες** § 315 (s imenskim dopunama)

**κρατήσαντες** § 269; rekcija: τινος

**ἐξελάσασθαι** sc. αὐτοὺς κρατήσαντες ἐξελάσασθαι; § 267; složenica glagola ἐλάυνω; kad particip i finitni oblik glagola otvaraju mjesto različitim padežima, zajednički će objekt gotovo uvijek slijediti rekciju participa

## Poglavlje 25

### Ἡλιοδώρου Αἰθιοπικά I 27

#### O autoru

Ἡλιόδωρος ὁ Ἐμεσηνός (Heliodor iz Emese) grčki je pisac carskoga razdoblja, čiji se *floruit* datira dvojako, ili oko 250. ili oko 363. Najpouzdaniji podatak o autoru potječe od njega samoga; doznajemo da je bio Feničanin iz Emese, današnjega sirijskog grada Homsa.

Heliodor je Αἰθιοπικά τὰ περὶ Θεαγένην καὶ Χαρίκλειαν (*Etiopske priče o Teagenu i Harikleji*) napisao u tradiciji grčkoga ljubavnog (i pustolovnog) romana. No, po nekim se obilježjima Heliodorove priče mogu povezati i s Herodotom i s Homerom. Heliodora, koji dobro poznaje Egipat, ondje zanimaju stvari slične onima koje je bilježio Herodot: egzotične navike i običaji, neobični podatci, vojna taktika i prirodne znanosti.

#### O tekstu

Etiopska kraljica Persina zagledala se trudna u sliku gole Andromede. Prenijevši dojam slike na dijete u utrobi, rodila je bjeloputu djevojčicu. U strahu od optužbi da je prevarila supruga, kralja Hidaspa, odlučila je odreći se djeteta. Gimnosofist Sisimitra odveo je djevojčicu u Egipat i predao je pitijskomu svećeniku Hariklu. Iz Egipta je djevojčica, imenom Harikleja, prešla u Delfe i postala Artemidina svećenica. U nju se zaljubio Tesalac Teagen, mladić plemenita podrijetla. No, par je prije sretnoga kraja morao proći kroz razne kušnje, avanture i opasnosti.

Utjecaji žanra grčkoga romana vidljivi su iz teme (ljubav mladoga para na kušnjama) i pojedinih motiva (gusari, otmice, lažna smrt...). No, Heliodor nasljeđuje i Homera, napose u vještini kojom planira ukupnu strukturu zapleta. Poput *Odiseje*, *Etiopske priče* počinju *in medias res*; radnja se zatim vraća u prošlost te od središnje točke postupno i polako kreće do kulminacije. Struktura djela, koja narušava kronološki slijed fabule, smatra se važnom Heliodorovom inovacijom.

Roman je snažno odjeknuo u bizantskoj književnosti te su ga imitirali bizantski grčki autori (Teodor Prodrom napisao je pod Heliodorovim utjecajem roman *Priča o Rodanti i Dosiklu*, Niketa Eugenijan roman o Drosili i Hariklu). Heliodor je ostavio traga i u kasnijoj europskoj književnosti. Navodno su Racineu *Etiopske priče* bila najdraža knjiga, a Cervantes je djelo *Persiles i Sigismunda ili priča sa sjevernih strana* oblikovao prema Heliodorovu romanu.

U odlomku koji čitamo uočljiva je fascinacija grčkoga ljubavnog romana čudesnim i fantastičnim. Etiopski kralj Hidaspa prima čudesne darove sa svih strana svijeta; posljednji mu svoje poklone prinose saveznici Auksomiti, koji mu, među ostalim, daruju neobičnu životinju kameloparda (καμηλοπάρδαλις je grčka riječ za žirafu).

## Pročitajte naglas grčki tekst.

Heliod. Aethiopica 10.27

δῶρα καὶ οὗτοι προσῆγον, ἄλλα τε καὶ δὴ καὶ ζώου τινὸς εἶδος ἀλλοκότου τε ἅμα καὶ θαυμασίου τὴν φύσιν, μέγεθος μὲν εἰς καμήλου μέτρον ὑψούμενον, χροιάν δὲ καὶ δορὰν παρδάλεως φολίσιν ἀνθηραῖς ἐστιγμένον.

ἦν δὲ αὐτῷ τὰ μὲν ὀπίσθια καὶ μετὰ κενεῶνας χαμαίζηλά τε καὶ λεοντώδη, τὰ δὲ ὠμιαῖα καὶ πόδες πρόσθιοι καὶ στέρνα πέρα τοῦ ἀναλόγου τῶν ἄλλων μελῶν ἐξανιστάμενα. λεπτός ὁ αὐχὴν, καὶ ἐκ μεγάλου τοῦ λοιποῦ σώματος εἰς κύκνειον φάρυγγα μηκυνόμενος. ἡ κεφαλὴ τὸ μὲν εἶδος καμηλίζουσα, τὸ δὲ μέγεθος στρουθοῦ Λιβύσσης εἰς διπλάσιον ὀλίγον ὑπερφέρουσα, καὶ ὀφθαλμοὺς

ὑπογεγραμμένους βλοσυρῶς σοβοῦσα. παρήλλακτο καὶ τὸ βάδι-  
σμα χερσαίου τε ζώου καὶ ἐνύδρου παντὸς ὑπεναντίως σαλευόμε-  
νον, τῶν σκελῶν οὐκ ἐναλλάξ ἑκατέρου καὶ παρὰ μέρος ἐπιβαί-  
νοντος, ἀλλ' ἰδίᾳ μὲν τοῖν δυοῖν καὶ ἅμα τῶν ἐν δεξιᾷ, χωρὶς δὲ καὶ  
ζυγηδὸν τῶν εὐωνύμων σὺν ἑκατέρᾳ τῇ ἐπαιωρουμένη πλευρᾷ  
μετατιθεμένων. ὀλκὸν δὲ οὕτω τὴν κίνησιν καὶ τιθασὸν τὴν ἕξιν  
ὥστε ὑπὸ λεπτῆς μηρίνθου, τῇ κορυφῇ περιελιχθείσης, ἄγεσθαι  
πρὸς τοῦ θηροκόμου, καθάπερ ἀφύκτω δεσμῷ τῷ ἐκείνου βουλή-  
ματι ὀδηγούμενον.

τοῦτο φανέν τὸ ζῶον τὸ μὲν πλῆθος ἅπαν ἐξέπληξε, καὶ ὄνομα  
τὸ εἶδος ἐλάμβανεν, ἐκ τῶν ἐπικρατεστέρων τοῦ σώματος αὐτο-  
σχεδίως πρὸς τοῦ δήμου καμηλοπάρδαλις κατηγορηθέν...

## Analiza i komentar

δῶρα καὶ οὔτοι

προσῆγον

ἄλλα τε

καὶ δὴ καὶ

ζώου τινὸς εἶδος

ἀλλοκότου τε ἅμα

καὶ θαυμασίου

τὴν φύσιν,

μέγεθος μὲν

εἰς καμήλου μέτρον

ὑψούμενον

χροιάν δὲ καὶ δορὰν  
 παρδάλεως  
 φολίσιν ἀνθηραῖς  
 ἐστιγμένον.

προσῆγον § 231, augment § 235 i § 238; složenica glagola ἄγω, glagolske osnove s. 116

τε... τε... koordinacija rečeničnih članova sastavnim veznicima

καὶ δὴ καὶ kombinacija čestica označava prijelaz od općenitoga iskaza prema posebnome: „a napose...”

ἄλλοκότου τε... καὶ θαυμασίου koordinacija rečeničnih članova s pomoću postpozitivnoga τε i καὶ

τὴν φύσιν... μέγεθος... χροιάν δὲ καὶ δορὰν niz akuzativa obzira, § 389: s obzirom na...

ὑφούμενον § 243; atributni particip kao dopuna imenskoj riječi § 499

μέγεθος μὲν... χροιάν δὲ koordinacija rečeničnih članova s pomoću čestica μὲν i δέ u opisu obilježja

ἐστιγμένον § 291.b, atributni particip kao dopuna imenskoj riječi § 499

ἦν δὲ αὐτῷ  
 τὰ μὲν ὀπίσθια  
 καὶ μετὰ κενεῶνας  
 χαμαίζηλά τε καὶ λεοντώδη,  
 τὰ δὲ ὠμιαῖα  
 καὶ πόδες πρόσθιοι  
 καὶ στέρνα  
 πέρα τοῦ ἀναλόγου  
 τῶν ἄλλων μελῶν  
 ἐξανιστάμενα·  
 λεπτός ὁ αὐχὴν  
 καὶ ἐκ μεγάλου τοῦ λοιποῦ σώματος  
 εἰς κύκνειον φάρυγγα  
 μηκυνόμενος·

ἡ κεφαλὴ  
 τὸ μὲν εἶδος  
 καμηλίζουσα  
 τὸ μέγεθος δὲ  
 στρουθοῦ Λιβύσσης  
 εἰς διπλάσιον  
 ὀλίγου  
 ὑπερφέρουσα  
 καὶ  
 ὀφθαλμοὺς ὑπογεγραμμένους  
 βλοσυρῶς  
 σοβοῦσα.

**ἦν** § 315; kopulativni glagol otvara mjesto nužnoj predikatnoj dopuni (imenski predikat, Smyth 910); ἐστὶ τινι „imati”, LSJ εἰμί III  
**δὲ** čestica povezuje surečenicu s prethodnom kao suprotni veznik  
**τὰ μὲν ὀπίσθια... τὰ δὲ ὠμιαῖα** koordinacija rečeničnih članova s pomoću čestica μὲν i δέ  
**χαμαιίζηλά τε καὶ λεοντώδη** povezivanje rečeničnih dijelova sastavnim veznicima τε i καὶ; imenski dio imenskoga predikata  
**ἐξανιστάμενα** § 305, vremenske osnove § 311; predikatni particip kao dopuna kopulativnomu glagolu imenskoga predikata § 500; Senc ἐξανίστημι A.1.a  
**μηκυνόμενος** § 231; predikatni particip koji se odnosi na subjekt (uz neizrečen kopulativni glagol)  
**τὸ μὲν εἶδος... τὸ μέγεθος δὲ** koordinirani akuzativi obzira, § 389  
**καμηλίζουσα... ὑπερφέρουσα... σοβοῦσα** sva tri predikatna participa odnose se na subjekt rečenice § 500  
**καμηλίζουσα** § 231, § 500; glagol izveden od κάμηλος  
**ὀλίγου** priložno, modificira priložnu oznaku εἰς διπλάσιον; LSJ ὀλίγος IV.1  
**ὑπερφέρουσα** § 231, § 500; složenica glagola φέρω  
**ὑπογεγραμμένους** § 291.b, § 500; složenica glagola γράφω  
**σοβοῦσα** § 243, § 500

παρήλλακτο καὶ τὸ βάδισμα  
 χερσαίου τε ζώου  
 καὶ ἐνύδρου παντὸς  
 ὑπεναντίως σαλευόμενον,  
 τῶν σκελῶν  
 οὐκ ἐναλλάξ  
 ἑκατέρου  
 καὶ παρὰ μέρος  
 ἐπιβαίνοντος,  
 ἀλλ' ἰδίᾳ μὲν  
 τοῖν δυοῖν  
 καὶ ἄμα  
 τῶν ἐν δεξιᾷ  
 χωρὶς δὲ καὶ ζυγηδὸν  
 τῶν εὐωνύμων  
 σὺν ἑκατέρα τῇ ἐπαιωρουμένη πλευρᾷ  
 μετατιθεμένων.

**παρήλλακτο... μετατιθεμένων** tj. hod žirafe nije kao kod bilo koje druge životinje, kopnene ili vodene, pa umjesto da svaku nogu pomiče zasebno i naizmjenično, ona istovremeno kreće naprijed s obje desne noge, a zatim s obje lijeve, tako da je jedna od dvije strane uvijek bez oslonca  
**παρήλλακτο** složnica glagola ἀλλάσσω (at. ἀλλάττω); § 291.b  
**τὸ βάδισμα** akuzativ obzira  
**χερσαίου τε... καὶ ἐνύδρου** povezivanje rečeničnih članova s pomoću sastavnih veznika (τε, καί)  
**σαλευόμενον** § 231, atributni particip § 499  
**οὐκ ἐναλλάξ... ἀλλ' ἰδίᾳ...** koordinacija suprotstavljenih članova  
**παρὰ μέρος** LSJ παρά C.I.9 i μέρος II.2  
**τῶν σκελῶν** dijelni genitiv ovisan o ἑκατέρου  
**ἑκατέρου... ἐπιβαίνοντος** genitiv apsolutni, § 504  
**ἐπιβαίνοντος** § 231, glagolski dio genitiva apsolutnoga

καὶ ἅμα ... χωρὶς δὲ καὶ ζυγηδὸν koordinacija suprotstavljenih priloga  
 τῶν ἐν δεξιᾷ sc. τῶν σκελῶν; poimeničena priložna oznaka, ujedno dio geni-  
 tiva apsolutnoga ovisan o μετατιθεμένων  
 ἐπαιωρουμένη § 243, atributni particip kao dopuna imenici u istome padežu  
 § 499  
 τῶν εὐωνύμων sc. τῶν σκελῶν; dio genitiva apsolutnoga ovisan o μετατιθε-  
 μένων  
 μετατιθεμένων složenica glagola τίθημι, § 305

Ὀλκὸν δὲ οὕτω  
 τὴν κίνησιν  
 καὶ τίθασον  
 τὴν ἔξιν  
 ὥστε  
 ὑπὸ λεπτῆς μηρίνθου  
 τῆ κορυφῆ  
 περιελιχθείσης  
 ἄγεσθαι  
 πρὸς τοῦ θηροκόμου,  
 καθάπερ  
 ἀφύκτω δεσμῶ  
 τῷ ἐκείνου βουλήματι  
 ὀδηγούμενον.

ὀλκὸν... καὶ τίθασον sc. τὸ ζῶον  
 δὲ čestica δέ ima konektivnu ulogu nizanja rečenica  
 τὴν κίνησιν... τὴν ἔξιν par akuzativa obzira, § 389  
 περιελιχθείσης složenica glagola ἐλίσσω; rekcija: τινι; § 296, atributni par-  
 ticip kao dopuna imenici u istome padežu  
 ὥστε... ἄγεσθαι veznik ὥστε otvara mjesto zavisnoj posljedichnoj rečenici (s  
 pomišljenom, mogućom posljedicom) § 473; posljedica je najavljena *in*  
*apodosi* demonstrativnim prilogom οὕτω  
 ἄγεσθαι § 231, osnove s. 116

**πρὸς τοῦ θηροκόμου** označava vršitelja pasivne radnje, umjesto uobičajene sveze ὑπό + genitiv  
**καθάπερ... ὀδηγούμενον** veznik *καθάπερ* uvodi zavisnu poredbenu rečenicu **ὀδηγούμενον** sc. τὸ ζῷον; § 243, predikatni particip čije se značenje odnosi na subjekt § 500

Τοῦτο φανέν τὸ ζῷον  
 τὸ μὲν πλῆθος ἅπαν  
 ἐξέπληξε,  
 καὶ ὄνομα  
 τὸ εἶδος  
 ἐλάμβανεν  
 ἐκ τῶν ἐπικρατεστέρων  
 τοῦ σώματος,  
 αὐτοσχεδίως  
 πρὸς τοῦ δήμου  
 καμηλοπάρδαλις κατηγορηθέν

**φανέν** § 292; predikatni particip koji se odnosi na subjekt, § 500  
**τὸ μὲν πλῆθος ἅπαν** tj. ljude koji su promatrali povorku s darovima  
**ἐξέπληξε** složenica glagola πλήσσω (atički πλήττω), § 267, augment § 238, glagolske osnove § 327.10  
**τὸ εἶδος** akuzativ obzira, § 389: „prema...”  
**ἐλάμβανεν** § 231, glagolske osnove § 321.14  
**τῶν ἐπικρατεστέρων** poimeničeni komparativ pridjeva, u prijevodu dodajte imenicu poput „obilježje” ili „oznaka”  
**πρὸς τοῦ δήμου** narod je promatrao povorku; kao gore, πρὸς τινος označava vršitelja pasivne radnje umjesto uobičajene sveze ὑπό τινος  
**κατηγορηθέν** § 296; predikatni particip koji se odnosi na subjekt, § 500

## Poglavlje 26

### Λυσίου Ἐπιτάφιος 4–6

#### O tekstu

Od Tukidida saznajemo za atenski običaj godišnjih javnih sahrana onih koji su pali u borbi za državu; tom bi prigodom neki ugledan građanin održao javni nadgrobni govor. Znamenit je primjer Periklova govora (Thuc. 2, 35–46). Takav je nadgrobni govor i drugi tekst sačuvan u Lizijinu korpusu (Lys. 2). Lizijin je govor posvećen palima u Korintskome ratu; rat je izbio 395., kad se Atena pridružila Korintu, Argu i Tebi u pobuni protiv Sparte (rat je trajao do 387., kad su, uz perzijsku podršku, Spartanci situaciju uspjeli okrenuti u svoju korist).

Lys. 2 jedan je od dvaju Lizijinih govora koji nisu namijenjeni sudskim procesima te od glavnine korpusa odudara i stilom. Zato su filolozi dovodili u pitanje Lizijino autorstvo (označava se atributom *spurius*, „dvojbena podrijetla”). Nije vjerojatno da je Lizija, koji nije bio atenski građanin, govor smio držati osobno. Malo je vjerojatno i da bi ga pisao za drugoga; atenski građanin dovoljno ugledan (to znači, dovoljno politički istaknut) da govori u ovakvoj prigodi vjerojatno bi govor i sam mogao sastaviti. Djelo je stoga možda retorička vježba s početka IV. st. pr. Kr. ili u to vrijeme nastao pamflet namijenjen širenju u pisanome obliku. Nemamo dovoljno podataka da bilo koju od tih teorija opovrgnemo ili potvrdimo.

Važan je dio nadgrobni govora veličanje postignuća predaka. U tome kontekstu, odmah na početku govora, Lizija prikazuje napad Amazonki na Atenu; drevni Atenjani dokazali su da su te zastrašujuće ratnice bile ipak samo žene i nijedna se od njih nije vratila u domovinu da bi izvukla pouku iz ovog nepromišljenoga čina.

## Pročitajte naglas grčki tekst.

Lys. Epitaphius [Sp.] 4–6

Ἄμαζόνες γὰρ Ἄρεως μὲν τὸ παλαιὸν ἦσαν θυγατέρες, οἰκοῦσαι δὲ παρὰ τὸν Θερμώδοντα ποταμὸν, μόναι μὲν ὠπλισμέναι σιδήρῳ τῶν περὶ αὐτάς, πρῶται δὲ τῶν πάντων ἐφ' ἵππους ἀναβάσαι, οἷς ἀνελπίστως δι' ἀπειρίαν τῶν ἐναντίων ἤρουν μὲν τοὺς φεύγοντας, ἀπέλειπον δὲ διώκοντας· ἐνομίζοντο δὲ διὰ τὴν εὐψυχίαν μᾶλλον ἄνδρες ἢ διὰ τὴν φύσιν γυναῖκες· πλέον γὰρ ἐδόκουν τῶν ἀνδρῶν ταῖς ψυχαῖς διαφέρειν ἢ ταῖς ἰδέαις ἐλλείπειν.

ἄρχουσαι δὲ πολλῶν ἐθνῶν, καὶ ἔργῳ μὲν τοὺς περὶ αὐτάς καταδεδουλωμένοι, λόγῳ δὲ περὶ τῆσδε τῆς χώρας ἀκούουσαι κλέος μέγα, πολλῆς δόξης καὶ μεγάλης ἐλπίδος χάριν παραλαβοῦσαι τὰ μαχιμώτατα τῶν ἐθνῶν ἐστράτευσαν ἐπὶ τήνδε τὴν πόλιν. τυχοῦσαι δ' ἀγαθῶν ἀνδρῶν ὁμοίας ἐκτήσαντο τὰς ψυχὰς τῇ φύσει, καὶ ἐναντίαν τὴν δόξαν τῆς προτέρας λαβοῦσαι μᾶλλον ἐκ τῶν κινδύνων ἢ ἐκ τῶν σωμάτων ἔδοξαν εἶναι γυναῖκες.

μόναις δ' αὐταῖς οὐκ ἐξεγένετο ἐκ τῶν ἡμαρτημένων μαθούσαις περὶ τῶν λοιπῶν ἄμεινον βουλεύσασθαι, οὐδ' οἴκαδε ἀπελθούσαις ἀπαγγεῖλαι τὴν τε σφετέραν αὐτῶν δυστυχίαν καὶ τὴν τῶν ἡμετέρων προγόνων ἀρετὴν· αὐτοῦ γὰρ ἀποθανοῦσαι, καὶ δοῦσαι δίκην τῆς ἀνοίας, τῆσδε μὲν τῆς πόλεως διὰ τὴν ἀρετὴν ἀθάνατον τὴν μνήμην ἐποίησαν, τὴν δὲ ἑαυτῶν πατρίδα διὰ τὴν ἐνθάδε συμφορὰν ἀνώνυμον κατέστησαν. ἐκεῖναι μὲν οὖν τῆς ἀλλοτρίας ἀδίκως ἐπιθυμήσασαι τὴν ἑαυτῶν δικαίως ἀπώλεσαν.

**Analiza i komentar**

Ἄμαζόνες γάρ  
Ἄρεως μὲν  
τὸ παλαιὸν ἦσαν θυγατέρες,  
οἰκοῦσαι δὲ  
παρὰ τὸν Θερμώδοντα ποταμόν,  
μόναι μὲν  
ὤπλισμένοι σιδήρῳ  
τῶν περὶ αὐτάς,  
πρῶται δὲ  
τῶν πάντων  
ἐφ' ἵππους ἀναβάσαι,  
οἷς ἀνελπίστως  
δι' ἀπειρίαν τῶν ἐναντίων  
ἤρουν μὲν  
τοὺς φεύγοντας,  
ἀπέλειπον δὲ  
διώκοντας·

ἐνομίζοντο δὲ  
διὰ τὴν εὐψυχίαν  
μᾶλλον ἄνδρες  
ἢ διὰ τὴν φύσιν  
γυναῖκες·  
πλέον γὰρ ἐδόκουν  
τῶν ἀνδρῶν  
ταῖς ψυχαῖς διαφέρειν  
ἢ ταῖς ἰδέαις ἐλλείπειν.

γὰρ čestica najavljuje iznošenje objašnjenja (tvrdnje iz prethodne rečenice):  
„naime...”

Ἄρως μὲν... οἰκοῦσαι δὲ... koordinacija rečeničnih članaka

τὸ παλαιὸν poimeničeni prilog § 373

ἦσαν θυγατέρες § 315; kopulativni glagol otvara mjesto nužnoj predikatnoj dopuni (imenski predikat, Smyth 910)

οἰκοῦσαι § 231, § 243

μόνοι μὲν... πρῶται δὲ... koordinacija rečeničnih članova

μόνοι u rečenici otvara mjesto (dijelnomu) genitivu τῶν περὶ αὐτάς

ὀπλισμένοι § 267; glagolske osnove na -ίζω § 261, § 269

τῶν περὶ αὐτάς poimeničeni prijedložni izraz § 373: „od onih...”

πρῶται u rečenici otvara mjesto (dijelnomu) genitivu τῶν πάντων

τῶν πάντων poimeničeni pridjev § 373

ἀναβᾶσαι § 267; složenica glagola βάλω § 321.6

οἷς odnosna zamjenica uvodi zavisnu odnosnu rečenicu (antecedent ἴππους);  
instrumentalni dativ § 414: „uz njihovu pomoć...”

ἦρουν μὲν... ἀπέλειπον δὲ... koordinacija rečeničnih članova

ἦρουν § 243, § 235, § 327.1; LSJ αἰρέω II

τοὺς φεύγοντας § 231, poimeničeni particip § 373

ἀπέλειπον § 231, složenica glagola λείπω

διώκοντας § 231

ἐνομίζοντο δὲ... διὰ τὴν φύσιν γυναιῖνες ratnička je hrabrost Amazonki (εὐ-  
ψυχία) suprotstavljena ograničenjima njihova spola (φύσις); antički su  
Grci žene smatrali lošijima i podređenima te „nedovršenim muškarcima”,  
ἔτι δὲ τὸ ἄρρεν πρὸς τὸ θῆλυ φύσει τὸ μὲν κρείττον τὸ δὲ χεῖρον, καὶ  
τὸ μὲν ἄρχον τὸ δ' ἀρχόμενον, Aristotel, *Politika* 1, 1254b; τὸ γὰρ θῆλυ  
ὥσπερ ἄρρεν ἐστὶ πεπηρωμένον, Aristotel, *De generatione animalium*,  
2, 3 (737a)

ἐνομίζοντο § 231; *verbum sentiendi* otvara mjesto imenskoj dopuni (ἄνδρες...  
γυναῖκες)

μᾶλλον... ἦ... koordinacija rečeničnih članova

πλέον γὰρ ἐδόκουν... ἦ ταῖς ιδέαις ἐλλείπειν slijedi objašnjenje razloga zbog  
kojega su se Amazonke činile više muškarcima nego ženama; hrabrošću  
(ταῖς ψυχαῖς) su više nadvisivale (διαφέρειν) muškarce nego što su  
po slabosti svojega spola (ταῖς ιδέαις) za muškarcima zaostajale (ἐλλεί-  
πειν)

πλέον... ἦ... koordinacija rečeničnih članova

γὰρ čestica najavljuje iznošenje objašnjenja: „naime...”

ἔδόκουν § 243; *verbum sentiendi* otvara mjesto dopuni u infinitivu (διαφέρειν... ἑλλείπειν)

διαφέρειν § 231; rekcija τινός τινι ondje „nadvisivati koga čime”, LSJ διαφέρω III.4

ἑλλείπειν § 231; složenica λείπω; LSJ ἑλλείπω A.5, rekcija τινός τινι u odnosu na nekog po nečemu

ἄρχουσαι δὲ  
πολλῶν ἔθνων,  
καὶ ἔργῳ μὲν  
τοὺς περὶ αὐτάς  
καταδεδουλωμένοι,  
λόγῳ δὲ  
περὶ τῆσδε τῆς χώρας  
ἀκούουσαι κλέος μέγα,  
πολλῆς δόξης  
καὶ μεγάλης ἐλπίδος  
χάριν  
παραλαβοῦσαι  
τὰ μαχιμώτατα  
τῶν ἔθνων  
ἑστράτευσαν  
ἐπὶ τήνδε τὴν πόλιν.

ἄρχουσαι § 231, rekcija τινός

ἔργῳ μὲν... λόγῳ δὲ... koordinacija rečeničnih članaka s pomoću para čestica

καταδεδουλωμένοι § 272, složenica glagola δουλόω

περὶ τῆσδε τῆς χώρας rečeno iz pozicije govornika (Lizije), koji govori u Ateni (na groblju u Keramiku)

ἀκούουσαι § 231

δόξης LSJ δόξα III.2 „dobar glas, slava, ugled”

παραλαβοῦσαι § 254, složenica glagola λαμβάνω; LSJ παραλαμβάνω A.4  
ἐστράτευσαν § 267, § 269; rekcija ἐπί τι „na što, protiv čega”

τυχοῦσαι δ’

ἀγαθῶν ἀνδρῶν

ὁμοίας ἐκτήσαντο τὰς ψυχὰς

τῇ φύσει,

καὶ ἐναντίαν τὴν δόξαν

τῆς προτέρας

λαβοῦσαι

μᾶλλον ἐκ τῶν κινδύνων

ἢ ἐκ τῶν σωμάτων

ἔδοξαν

εἶναι γυναῖκες.

τυχοῦσαι § 254; § 321.19; rekcija (objekta) τινός

ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἀγαθός ovdje u značenju: „hrabar”

ὁμοίας ἐκτήσαντο τὰς ψυχὰς τῇ φύσει u skladu s gore rečenim, u sukobu s  
junačkim Atenjanima hrabrost (αἱ ψυχαί) Amazonki postala je jednaka  
njihovoj (manje vrijednoj) prirodi (τῇ φύσει)

ὁμοίας rekcija τινί

ἐκτήσαντο § 267, § 269

ἐναντίαν rekcija τινός

λαβοῦσαι § 254; § 321.14

τῶν κινδύνων κίνδυνος rizik (koji može uključivati i izlaganje ratnoj sreći u  
bitci), usp. LSJ s. v.; moguće je i da autor smatra da su se Amazonke  
pokazale ženama jer su *pogrešno* procijenile i nešto nerealno očekivale

ἔδοξαν § 267; § 325.2; kao *verbum sentiendi*, glagol otvara u rečenici mjes-  
to dopuni, ovdje je to infinitiv

εἶναι γυναῖκες § 315; kopulativni glagol otvara mjesto nužnoj predikatnoj  
dopuni (imenski predikat, Smyth 910)

μόναις δ' αὐταῖς  
οὐκ ἐξεγένετο  
ἐκ τῶν ἡμαρτημένων μαθούσαις  
περὶ τῶν λοιπῶν  
ἄμεινον βουλευσασθαι,  
οὐδ' οἴκαδε ἀπελθούσαις  
ἀπαγγεῖλαι  
τὴν τε σφετέραν αὐτῶν δυστυχίαν  
καὶ τὴν τῶν ἡμετέρων προγόνων ἀρετὴν·  
αὐτοῦ γὰρ ἀποθανοῦσαι,  
καὶ δοῦσαι δίκην  
τῆς ἀνοίας,  
τῆσδε μὲν τῆς πόλεως  
διὰ τὴν ἀρετὴν  
ἀθάνατον τὴν μνήμην ἐποίησαν,  
τὴν δὲ ἑαυτῶν πατρίδα  
διὰ τὴν ἐνθάδε συμφορὰν  
ἀνώνυμον κατέστησαν.

ἐξεγένετο § 254; različno, složenica γίγνομαι, LSJ ἐκγίγνομαι III; glagol u rečenici otvara mjesto dativu osobe (τινί) i infinitivu (ovdje ih ima više)

τῶν ἡμαρτημένων § 272; poimeničeni particip (s. r.) § 373; § 321.10

μαθούσαις § 254; § 321.17

βουλευσασθαι § 267, § 269, LSJ βουλεύω B.1

ἀπελθούσαις § 254, složenica glagola ἔρχομαι

ἀπαγγεῖλαι § 267, složenica glagola ἀγγέλλω, s. 118

δυστυχίαν... ἀρετὴν antiteza

τὴν τε... καὶ τὴν koordinacija sastavnih veznika, pri čemu je drugi član para naglašeniji

αὐτοῦ prilog mjesta, LSJ s. v.; sc. na mjestu bitke

γὰρ čestica najavljuje iznošenje objašnjenja: „jer...”

ἀποθανοῦσαι § 254; § 324.8

δοῦσαι δίκην § 306; δίκας διδόναι τινός LSJ δίκη IV.3  
 τῆσδε μὲν... τὴν δὲ... koordinacija rečeničnih članova  
 διὰ τὴν ἀρετὴν član zastupa posvojnu zamjenicu, § 371.1  
 ἀθάνατον... ἐποίησαν § 267, § 269; ποιῆσαι τινα s pridjevom LSJ ποιέω  
 III; ἀθάνατον τὴν μνήμην... ἀνώνυμον antiteza  
 τὴν ἐνθάδε συμφορὰν prilog u atributnome položaju § 375.5  
 ἀνώνυμον κατέστησαν § 267, glagol je složenica ἵστημι; rekcija τινά s pridjevom LSJ καθίστημι II.4

ἐκεῖναι μὲν οὖν  
 τῆς ἀλλοτρίας  
 ἀδίκως ἐπιθυμήσασαι  
 τὴν ἑαυτῶν  
 δικαίως ἀπώλεσαν.

τῆς ἀλλοτρίας sc. χώρας  
 ἐπιθυμήσασαι § 267, § 269, rekcija τινός  
 ἀδίκως... δικαίως antiteza  
 ἀπώλεσαν § 267, § 319.15; LSJ ἀπόλλυμι II

## Poglavlje 27

# Χαρίτωνος Ἀφροδισιέως Τῶν περὶ Χαιρέαν καὶ Καλλιρόην ἐρωτικῶν διηγημάτων λόγοι ὀκτώ 2, 2

### O autoru

Χαρίτων (Hariton), autor ljubavnoga romana *Τὰ περὶ Χαιρέαν καὶ Καλλιρόην* (*Zgode Hereje i Kaliroje*), živio je najvjerojatnije između 50. pr. Kr. i 50. po Kr. Malo se zna o njemu osim onoga što je sam naveo na početku svojega romana: da je živio u maloazijskome gradu Afrodizijadi i da je bio tajnik retora Atenagore.

### O tekstu

Roman *Zgode Hereje i Kaliroje* dugo se smatrao kronološki posljednjim grčkim ljubavnim romanom antike, ali su papirusni nalazi s jedne i jezična analiza s druge strane pokazali da je zapravo jedan od najranijih. U romanu susrećemo tipične žanrovske motive: ljubav dvoje iznimno lijepih, plemenitih i osjećajnih mladih ljudi, putovanja egzotičnim zemljama, gusare.

Glavni su junaci Hereja i Kaliroja, dvoje sicilskih Grka koji se zaljube na prvi pogled te se vrlo brzo i vjenčaju, no zavist drugih mladića koji su se borili za Kalirojinu ruku pokrene niz događaja zbog kojih Hereja mora krenuti u potragu za svojom dragom. Ta će ga potraga odvesti sve do Ba-

bilona, u kojemu će se za nju boriti na sudu, a potom će se istaknuti i kao sposoban vojskovođa u Egiptu. Za to vrijeme Kaliroja, oteta i prodana u roblje, za dobrobit svojega nerođenog djeteta (čiji je otac Hereja) sklapa brak s maloazijskim Grkom Dionizijem.

U odlomku koji slijedi Kaliroju dočekuju Dionizijeve sluškinje i dive se njezinoj ljepoti.

## Pročitajte naglas grčki tekst.

Charito, Scr. Erot. De Chaerea et Callirhoe 2.2.1–4

Πρὸς δὲ τὴν Καλλιρρόην εἰσῆλθον αἱ ἄγροικοὶ γυναῖκες καὶ εὐθύς ὡς δέσποιναν ἤρξαντο κολακεύειν. Πλαγγὼν δέ, ἡ τοῦ οἰκονόμου γυνή, ζῶον οὐκ ἄπρακτον, ἔφη πρὸς αὐτὴν „ζητεῖς μὲν, ὦ τέκνον, πάντως τοὺς σεαυτῆς· ἀλλὰ καλῶς καὶ τοὺς ἐνθάδε νόμιζε σούς· Διονύσιος γάρ, ὁ δεσπότης ἡμῶν, χρηστός ἐστὶ καὶ φιλάνθρωπος. Εὐτυχῶς σε ἤγαγεν εἰς ἀγαθὴν ὁ θεὸς οἰκίαν.“ Ὡσπερ ἐν πατρίδι διάξεις. Ἐκ μακρᾶς οὖν θαλάσσης ἀπόλουσαι τὴν ἄσιν· ἔχεις θεραπευίδας.” Μόλις μὲν καὶ μὴ βουλομένην, προήγαγε δ' ὅμως εἰς τὸ βαλανεῖον. Εἰσελθοῦσαν δὲ ἤλειψάν τε καὶ ἀπέσμηξαν ἐπιμελῶς καὶ μᾶλλον ἀποδυσάμενης κατεπλάγησαν· ὥστε ἐνδεδυμένης αὐτῆς θαυμάζουσαι τὸ πρόσωπον θεῖον πρόσωπον ἔδοξαν ἰδοῦσαι· ὁ χρῶς γὰρ λευκὸς ἔστιλψεν εὐθύς μαρμαρυγῇ τινὶ ὅμοιον ἀπολάμπων· τρυφερὰ δὲ σάρξ, ὥστε δεδοικέναι μὴ καὶ ἡ τῶν δακτύλων ἐπαφὴ μέγα τραῦμα ποιήσῃ.

Ἦσυχῇ δὲ διελάλουν πρὸς ἀλλήλας „καλὴ μὲν ἡ δέσποινα ἡμῶν καὶ περιβόητος· ταύτης δὲ ἂν θεραπευίδες ἔδοξεν.” Ἐλύπει τὴν Καλλιρρόην ὁ ἔπαινος καὶ τοῦ μέλλοντος οὐκ ἀμάντευτος ἦν. Ἐπεὶ δὲ ἐλέλουτο καὶ τὴν κόμην συνεδέσμων, καθαρὰς αὐτῇ προσήνεγκαν ἐσθῆτας· ἡ δὲ οὐ πρόπειν ἔλεγε ταῦτα τῇ νεωνήτῳ.

„Χιτῶνά μοι δότε δουλικόν· καὶ γὰρ ὑμεῖς ἐστέ μου κρείττονες.”  
Ἐνεδύσατο μὲν οὖν τι τῶν ἐπιτυχόντων· κάκεινο δὲ ἔπρεπεν αὐτῇ  
καὶ πολυτελὲς ἔδοξε καταλαμπόμενον ὑπὸ κάλλους.

## Analiza i komentar

Πρὸς δὲ τὴν Καλλιρόην  
εἰσῆλθον  
αἱ ἄγροικοὶ γυναῖκες  
καὶ εὐθύς  
ὡς δέσποιναν  
ἤρξαντο κολακεύειν.

δὲ čestica označava nadovezivanje na prethodnu rečenicu  
εἰσῆλθον § 254; εἰσέρχομαι, složenica ἔρχομαι § 327.2  
εὐθύς prilog od εὐθύς (LSJ εὐθύς B)  
ἤρξαντο § 269  
κολακεύειν § 231; rekcija τινά „laskati komu”

Πλαγγὼν δέ,  
ἢ τοῦ οἰκονόμου γυνή,  
ζῶον οὐκ ἄπρακτον,  
ἔφη  
πρὸς αὐτήν  
„ζητεῖς μὲν, ὦ τέκνον,  
πάντως  
τοὺς σεαυτῆς·  
ἀλλὰ καλῶς  
καὶ τοὺς ἐνθάδε  
νόμιζε σούς·

Διονύσιος γάρ,  
 ὁ δεσπότης ἡμῶν,  
 χρηστός ἐστί καὶ φιλόανθρωπος.”

δὲ čestica označava nadovezivanje na prethodnu rečenicu  
 ἔφη § 312.8

πρὸς αὐτήν priložna oznaka koja ovdje zamjenjuje dativ  
 ζητεῖς § 231, § 243

μέν postpozitivna čestica: „zaista...”

ἀλλὰ čestica suprotnoga značenja: „ali...”

καὶ τοὺς ἐνθάδε sc. stanovnike ovoga mjesta

νόμιζε § 231

γάρ čestica najavljuje iznošenje razloga ili objašnjenja: „naime...”

ἐστί § 315

χρηστός ἐστί καὶ φιλόανθρωπος imenski predikat Smyth 909

Εὐτυχῶς σε ἤγαγεν  
 εἰς ἀγαθὴν  
 ὁ θεὸς  
 οἰκίαν.

Ὡσπερ ἐν πατρίδι  
 διάξεις.

ἤγαγεν s. 116, § 257

διάξεις složenica glagola ἄγω, s. 116, § 258

ἐκ μακρᾶς οὖν θαλάσσης  
 ἀπόλουσαι  
 τὴν ἄσιν·  
 ἔχεις θεραπευνίδας.

ἐκ μακρᾶς... θαλάσσης od duge plovidbe morem  
οὖν čestica zaključnoga značenja: „dakle...”  
ἀπόλουσαι § 267, složenica λούω  
ἔχεις § 327.13, § 231

Μόλις μὲν  
καὶ μὴ βουλομένην,  
προήγαγε δ' ὅμως  
εἰς τὸ βαλανεῖον.

μὲν... δ' koordinacija parom čestica (prvi dio ima dopusno značenje, kako se  
naslućuje iz ὅμως)  
βουλομένην § 232  
προήγαγε sc. αὐτήν; subjekt je Πλαγγών s početka odlomka; glagol je slo-  
ženica ἄγω, s. 16, § 257

εἰσελθοῦσαν δὲ  
ἤλειψάν τε καὶ ἀπέσμηξαν ἐπιμελῶς  
καὶ μᾶλλον ἀποδυσάμενης  
κατεπλάγησαν  
ὥστε  
ἐνδεδυμένης αὐτῆς  
θαυμάζουσαι  
τὸ πρόσωπον  
θειῖον πρόσωπον  
ἔδοξαν  
ἰδοῦσαι·

ὁ χρῶς γὰρ λευκὸς  
 ἔστιλψεν  
 εὐθύς  
 μαρμαρυγῇ τινι ὅμοιον  
 ἀπολάμπων·  
 τρυφερὰ δὲ σάρξ,  
 ὥστε δεδοικέναι  
 μὴ καὶ ἡ τῶν δακτύλων ἐπαφή  
 μέγα τραῦμα  
 ποιήση.

εἰσελθοῦσαν složenica ἔρχομαι § 327.2, § 254  
 δὲ označava nadovezivanje na prethodnu rečenicu  
 ἤλειψάν § 267, ἀλείφω; subjekt ovoga i svih daljnjih finitnih glagola jesu  
 θεραπεῖν ἰδοῦσαι  
 ἀπέσμηξαν ἀποσμήχω § 267  
 ἀποδυσσάμενης § 267; genitiv apsolutni § 504 (ovdje bez nominalnoga di-  
 jela): „kad je svukla odjeću”  
 κατεπλάγησαν složenica πλήσσω, § 327.10; § 292  
 ὥστε veznik otvara mjesto posljedičnoj rečenici § 473  
 ἐνδεδυμένης αὐτῆς genitiv apsolutni § 504; složenica glagola δύω; § 272,  
 § 504  
 θαυμάζουσαι rekcija: τι; § 231  
 ἔδοξαν § 267  
 ἰδοῦσαι § 327.3, § 254  
 γὰρ uvodi objašnjenje: „naime...”  
 ἔστιλψεν § 267 § 269  
 εὐθύς prilog od εὐθύς (LSJ εὐθύς B)  
 ὅμοιον prilog; rekcija ὅμοιος τινι (LSJ C)  
 ἀπολάμπων § 231  
 δὲ nadovezivanje na prethodnu tvrdnju: „a...”  
 τρυφερὰ δὲ σάρξ u imenskome predikatu izostavljena je kopula  
 ὥστε uvodi posljedičnu rečenicu, ovdje s infinitivom, § 473

δεδοικέναι § 317.3, § 272; subjekt infinitiva mogao bi biti neodređeni subjektni akuzativ τινά  
 μὴ uvodi rečenicu uz *verbum timendi*, § 471  
 ποιήση § 243, § 267

ἡσυχῇ δὲ διελάλουν  
 πρὸς ἀλλήλας  
 „καλὴ μὲν  
 ἡ δέσποινα ἡμῶν  
 καὶ περιβόητος·  
 ταύτης δὲ  
 ἂν θεραπεαινὶς ἔδοξεν.”

δὲ čestica označava nadovezivanje na prethodnu rečenicu  
 διελάλουν § 231, § 243  
 πρὸς ἀλλήλας međusobno  
 μὲν... δὲ koordiniranim parom čestica izriče se suprotnost rečeničnih člana-  
 ka: „ali...”  
 καλὴ... καὶ περιβόητος neizrečena je kopula imenskoga predikata  
 ἂν... ἔδοξεν ireal (uz neizrečenu irealnu protazu): (da stane uz tu djevojku)  
 „izgledala bi kao njezina sluškinja”; § 323.2, § 489.b.1; kopulativni  
 glagol ima nužnu imensku dopunu

ἐλύπει τὴν Καλλιρόην ὁ ἔπαινος  
 καὶ  
 τοῦ μέλλοντος  
 οὐκ ἀμάντευτος ἦν.

ἐλύπει § 231, § 243  
 ἀμάντευτος ἦν imenski predikat (Smyth 910)  
 ἦν § 315  
 τοῦ μέλλοντος § 394; poimeničeni particip u značenju „budućnost”

ἐπεὶ δὲ ἐλέλουτο  
καὶ τὴν κόμην συνεδέσμων,  
καθαρὰς  
αὐτῇ  
προσήνεγκαν  
ἐσθῆτας·  
ἢ δὲ  
οὐ πρόπειν  
ἔλεγε  
ταῦτα  
τῇ νεωνήτῳ.

ἐπεὶ § 487

δέ čestica označava nadovezivanje na prethodnu rečenicu

ἐλέλουτο § 272, § 448.1

συνεδέσμων složnica glagola δεσμεύω (δεσμέω, LSJ συνδεσμεύω) § 231,  
§ 243

προσήνεγκαν složnica glagola φέρω § 327.5 § 328.3

πρόπειν ἔλεγε ταῦτα § 491

πρόπειν rekcija τινι; § 231

ἔλεγε § 231; glagol otvara mjesto akuzativu s infinitivom

χιτῶνά μοι δότε

δουλικόν·

καὶ γὰρ

ὕμεῖς

ἐστέ

μου

κρείττονες.

δοτε § 305, § 306

καὶ γὰρ § 517, kombinacija čestica s uzročnim značenjem iznosi objašnjenje: „jer...”

έστέ § 315

έστέ κρείττονες imenski predikat (Smyth 910)

μου *genetivus comparationis* uz komparativ κρείττονες § 404.1

ένεδύσατο μὲν οὖν

τι

τῶν έπιτυχόντων·

κάκεϊνο δὲ έπρεπεν

αὐτῇ

καὶ πολυτελές έδοξε

καταλαμπόμενον

ὕπὸ κάλλους.

ένεδύσατο § 267; složenica glagola δύο

ένεδύσατο μὲν... κάκεϊνο δὲ koordinacija rečeničnih dijelova s pomoću para čestica

τῶν έπιτυχόντων τι otvara mjesto dijelnomu genitivu (ovdje u s. r., „stvari koje su joj se našle pri ruci”) § 395

έπιτυχόντων složenica τυγχάνω § 321.19, § 254

έπρεπεν § 231

έδοξε § 267, § 325.2; kopulativni glagol čija je dopuna πολυτελές

καταλαμπόμενον § 232

## Poglavlje 28

### Δίωνος Κασσίου Κοκκητιανού Ῥωμαϊκὴ ἱστορία EB 16

#### O autoru

Povjesničar Δίων ὁ Κάσσιος (Dion Kasije, latinski *Lucius Cassius Dio*; navodni njegov *cognomen Cocceianus*, Kokcejan, spominje se tek u bizantsko doba i vjerojatno je fiktivan), podrijetlom Grk iz Nikeje u Bitiniji, rođen je oko 155. po Kr., a umro oko 235. Vršio je službu konzula i prokonzula.

Najpoznatiji je po djelu Ῥωμαϊκὴ ἱστορία (*Rimska povijest*) u 80 knjiga; od njih su u cijelosti sačuvane samo one sa zbivanjima od 36. do 60. Djelo počinje Enejinim dolaskom u Italiju, a završava godinom 229. po Kr.

Dion je pisao po uzoru na analiste, najranije rimske povjesničare koji su događaje navodili po godinama.

#### O tekstu

U ovome se odlomku opisuje kako je car Neron 64. po Kr. ostvario svoju dugogodišnju želju da zapali Rim. Riječ je o možda i najpoznatijoj epizodi iz Neronova života koja se često spominjala u književnosti i prikazivala na filmu. Međutim, valja imati na umu da su o događaju izvještavali pisci izrazito neskloni Neronu, primjerice Tacit. Današnji povjesničari smatraju malo vjerojatnim da je veliki požar podmetnuo upravo car.

Dion Kasije ne smatra se sasvim pouzdanim izvorom za ranija povijesna razdoblja.

## Pročitajte naglas grčki tekst.

Dio Cassius Historiae Romanae 62.16.1-4

μετὰ δὲ ταῦτα ἐπεθύμησεν ὅπερ που ἀεὶ ἠϋχετο, τὴν τε πόλιν ὅλην καὶ τὴν βασιλείαν ζῶν ἀναλωσάτω· τὸν γοῦν Πρίαμον καὶ αὐτὸς θαυμαστῶς ἐμακάριζεν ὅτι καὶ τὴν πατρίδα ἅμα καὶ τὴν ἀρχὴν ἀπολομένας εἶδεν. λάθρα γάρ τινας ὡς καὶ μεθύοντας ἢ καὶ κακουργοῦντάς τι ἄλλως διαπέμπων, τὸ μὲν πρῶτον ἓν που καὶ δύο καὶ πλείονα ἄλλα ἄλλοθι ὑπεπέμπρα, ὥστε τοὺς ἀνθρώπους ἐν παντὶ ἀπορίας γενέσθαι, μήτ' ἀρχὴν τοῦ κακοῦ ἐξευρεῖν μήτε τέλος ἐπαγαγεῖν δυναμένους ἀλλὰ πολλὰ μὲν ὀρῶντας πολλὰ δὲ ἀκούοντας ἄτοπα.

οὔτε γὰρ θεάσασθαι ἄλλο τι ἦν ἢ πυρὰ πολλὰ ὥσπερ ἐν στρατοπέδῳ, οὔτε ἀκοῦσαι λεγόντων τινῶν ἢ ὅτι τὸ καὶ τὸ καίεται. ποῦ; πῶς; ὑπὸ τίνας; βοηθεῖτε.

θόρυβός τε οὖν ἐξαισίσι πανταχοῦ πάντας κατελάμβανε, καὶ διέτρεχον οἱ μὲν τῇ οἱ δὲ τῇ ὥσπερ ἔμπληκτοι. καὶ ἄλλοις τινὲς ἐπαμύνοντες ἐπυνηθάνοντο τὰ οἴκοι καιόμενα· καὶ ἕτεροι πρὶν καὶ ἀκοῦσαι ὅτι τῶν σφετέρων τι ἐμπέπρησται, ἐμάνθανον ὅτι ἀπόλωλεν. οἱ τε ἐκ τῶν οἰκιῶν ἐς τοὺς στενωποὺς ἐξέτρεχον ὡς καὶ ἔξωθεν αὐταῖς βοηθήσοντες, καὶ οἱ ἐκ τῶν ὁδῶν εἴσω ἐσέθειον ὡς καὶ ἔνδον τι ἀνύσοντες.

## Analiza i komentar

μετὰ δὲ ταῦτα

ἐπεθύμησεν

ὅπερ που ἀεὶ ἠϋχετο,

τήν τε πόλιν ὅλην  
 καὶ τήν βασιλείαν  
 ζῶν  
 ἀναλῶσαι·  
 τὸν γοῦν Πρίαμον  
 καὶ αὐτὸς  
 θαυμαστῶς ἐμακάριζεν  
 ὅτι  
 καὶ τήν πατρίδα  
 ἅμα καὶ τήν ἀρχήν  
 ἀπολομένας  
 εἶδεν.

ἐπεθύμησεν § 267 (subjekt je Neron); glagol otvara mjesto dopuni u infinitivu

ὅπερ zamjenica pojačana česticom περ uvodi odnosnu rečenicu: „ono što...”  
 που valjda

ἤρχετο § 232

ζῶν § 231

ἀναλῶσαι § 267; glagol je ἀναλίσκω, neka vremena tvori od osnove ἀναλω-, § 324.6

γοῦν čestica koja služi isticanju ili pojačavanju

ἐμακάριζεν § 232

ὅτι veznik uvodi zavisnu uzročnu rečenicu § 468

ἀπολομένας § 319.15, § 254

εἶδεν § 327.3, § 254

λάθρα γάρ τινας

ὡς καὶ μεθύοντας

ἢ καὶ κακουργοῦντάς τι ἄλλως

διαπέμπων,

τὸ μὲν πρῶτον  
 ἔν που καὶ δύο καὶ πλείονα ἄλλα ἄλλοθι  
 ὑπεπίμπρα,  
 ὥστε τοὺς ἀνθρώπους  
 ἐν παντὶ  
 ἀπορίας  
 γενέσθαι,  
 μήτ' ἀρχὴν  
 τοῦ κακοῦ  
 ἐξευρεῖν  
 μήτε τέλος  
 ἐπαγαγεῖν  
 δυναμένους  
 ἀλλὰ  
 πολλὰ μὲν ὀρῶντας  
 πολλὰ δὲ ἀκούοντας  
 ἄτοπα.

ὡς καὶ... ἢ καὶ... veznik ὡς uz particip uvodi objašnjenje ili poredbu: „zato što su bili..., kao da su bili...”; nastavlja se koordinacijom: „ili... ili...”

μεθύοντας § 231

κακουργοῦντάς § 231, § 243

διαπέμπων složenica glagola πέμπω, § 231

ἐν sc. zgradu (ili kuću)

που negdje

ὑπεπίμπρα složenica glagola πίμπρημι, § 312.3; ovaj imperfekt tvori se kao da je osnova ὑποπιμπράω, usp. LSJ ἐπίμπρημι, morfološki opis; glagol je u jednini jer Neron djeluje preko svojih pomagača („dao je potpaliti...”; kauzativ)

ὥστε uvodi posljedičnu rečenicu s predikatom u infinitivu, § 473

ἐν παντὶ ἀπορίας γενέσθαι „doći u stanje krajnje bespomoćnosti”

γενέσθαι § 254, § 325.11

- μήτ'... μήτε... koordinacija niječnim sastavnim veznicima; § 513  
 ἐξευρεῖν složenica glagola εὐρίσκω, § 324.7, § 254  
 ἐπαγαγεῖν složenica glagola ἄγω, s. 116, § 257  
 δυναμένων § 312.5, § 232, glagol nepotpuna značenja otvara mjesto dopunama u infinitivu  
 πολλά μὲν... πολλά δὲ... koordinacija rečeničnih članova s pomoću para čestica  
 ὁρῶντας § 327.3, § 231, § 243  
 ἀκούοντας § 231, s. 116

οὔτε γὰρ  
 θεάσασθαι  
 ἄλλο τι  
 ἦν  
 ἢ πυρὰ πολλά  
 ὥσπερ ἐν στρατοπέδῳ,  
 οὔτε  
 ἀκοῦσαι  
 λεγόντων τινῶν  
 ἢ ὅτι  
 τὸ καὶ τὸ καίεται·  
 ποῦ;  
 πῶς;  
 ὑπὸ τίνος;  
 βοηθεῖτε.

- οὔτε... οὔτε... koordinacija s pomoću sastavnih veznika § 513  
 θεάσασθαι § 267  
 ἦν § 315; u značenju „biti moguće” glagol otvara mjesto dopuni u infinitivu;  
 LSJ εἰμί A.VI  
 ἦ osim  
 ἀκοῦσαι rekcija τινός, § 267, s. 116  
 λεγόντων § 231

ὅτι veznik uvodi zavisnu izričnu (objektnu) rečenicu koja ovisi o *verbum dicendi* (λεγόντων)

τὸ καὶ τὸ član kao pokazna zamjenica: „to i to”, § 370

καίεται § 232

βοηθεῖτε § 231, § 243

θόρυβός τε οὖν ἐξαίσιος  
 πανταχοῦ  
 πάντας  
 κατελάμβανε,  
 καὶ διέτρεχον  
     οἱ μὲν τῆ  
     οἱ δὲ τῆ  
         ὥσπερ ἔμπληκτοι.

τε postponirani (sastavni) veznik

οὖν zaključna čestica: „dakle”

κατελάμβανε složenica glagola λαμβάνω § 321.14, § 231

διέτρεχον složenica glagola τρέχω § 327.4, § 231

οἱ μὲν τῆ, οἱ δὲ τῆ koordinacija s pomoću čestica: „jedni ovamo, a drugi onamo”

καὶ ἄλλοις τινὲς ἐπαμύνοντες  
 ἐπυνθάνοντο  
 τὰ οἴκοι καιόμενα·  
 καὶ ἕτεροι  
     πρὶν καὶ ἀκοῦσαι  
         ὅτι  
             τῶν σφετέρων τι  
             ἐμπέπρησται,

ἐμάνθανον  
ὅτι  
ἀπόλωλεν.

ἐπαμύνοντες složenica glagola ἀμύνω; rekcija τινί; § 231  
ἐπυνθάνοντο § 232; objekt je glagola ovdje particip u akuzativu; LSJ πυν-  
θάνομαι I.2 samo s akuzativnom stvari: „čuti što, saznati što”  
τὰ οἴκοι καιόμενα § 232; poimeničeni particip, § 373; prilog u atributnome  
položaju § 375.5  
πρὶν veznik uvodi zavisnu vremensku rečenicu s predikatom u infinitivu,  
§ 488.1; πρὶν καὶ: „prije nego što...”  
ἀκοῦσαι s. 116, § 267  
ὅτι veznik uvodi izričnu zavisnu izričnu (objektnu) rečenicu uz *verbum sen-  
tiendi*, § 467  
τῶν σφετέρων dijelni genitiv § 395; poimeničena zamjenica, § 373; τὰ σφέτερα  
„njihova svojina”  
ἐμπέπρησται složenica glagola πίμπρημι, § 272  
ἐμάνθανον § 231  
ὅτι veznik uvodi izričnu zavisnu rečenicu uz *verbum sentiendi*, § 467  
ἀπόλωλεν § 272, § 319.15

οἳ τε ἐκ τῶν οἰκιῶν  
ἐς τοὺς στενωποὺς  
ἐξέτρεχον  
ὡς καὶ ἔξωθεν  
αὐταῖς βοηθήσοντες,  
καὶ οἱ ἐκ τῶν ὁδῶν  
εἴσω  
ἐσέθειον  
ὡς καὶ ἔνδον  
τι ἀνύσοντες.

οἷ τε... καὶ οἷ... koordinacija rečeničnih članaka sastavnim veznicima

οἷ... ἐκ τῶν οἰκιῶν poimeničeni prijedložni izraz

ἐς τοὺς στενωποὺς sc. ὁδοὺς: „u tijesne ulice, uličice”

ἐξέτρεχον složenica glagola τρέχω, § 327.4, § 231

ὡς... βοηθήσοντες ὡς uz particip futura izriče namjerno značenje

αὐταῖς sc. ταῖς οἰκίαις

βοηθήσοντες rekciija τινί, § 259

οἷ ἐκ τῶν ὁδῶν poimeničeni prijedložni izraz

ἐσέθειον složenica glagola θέω, § 231

ὡς... ἀνύσοντες veznik ὡς uz particip futura izriče namjeru, § 503.3, Smyth

2065, § 2086

ἀνύσοντες § 259

## Poglavlje 29

### Πολυβίου ιστορίων Δ, 31

#### O tekstu

U četvrtoj knjizi svojih *Ἱστορίαι* (*Povijesti*) Polibije pripovijeda o grčkome Savezničkom ili Etolskom ratu. Rat je protiv Etolskoga saveza, Sparte i Elide vodio Ahajski savez predvođen Filipom V. Makedonskim, od 220. do 217. pr. Kr.

Jedan skandalozan događaj tijekom priprema za rat 220. – Mesenija, koja je bila povod ratu, izglasala je, na poticaj svojih efora i nekih pristaša oligarhije, da neće ulaziti u rat protiv Etolaca prije nego što Etolcima bude oduzeta Figaleja, grad koji ugrožava mesenski teritorij – povod je Polibiju za razmišljanje o miru koji može biti sramotan ako se osigurava pod svaku cijenu.

#### Pročitajte naglas grčki tekst.

Plb. *Historiae* 4.31.3

ἐγὼ γὰρ φοβερὸν μὲν εἶναί φημι τὸν πόλεμον, οὐ μὴν οὕτω γε φοβερὸν ὥστε πᾶν ὑπομένειν χάριν τοῦ μὴ προσδέξασθαι πόλεμον.

ἐπεὶ τί καὶ θρασύνομεν τὴν ἰσηγορίαν καὶ παρρησίαν καὶ τὸ τῆς ἐλευθερίας ὄνομα πάντες, εἰ μὴδὲν ἔσται προουργιαίτερον τῆς εἰρήνης; οὐδὲ γὰρ Θηβαίους ἐπαινοῦμεν κατὰ τὰ Μηδικά, διότι τῶν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἀποστάντες κινδύνων τὰ Περσῶν εἴλοντο διὰ τὸν φόβον, οὐδὲ Πίνδαρον τὸν συναποφηνάμενον αὐτοῖς ἄγειν τὴν ἡσυχίαν διὰ τῶνδε τῶν ποιημάτων,

τὸ κοινόν τις ἀστῶν ἐν εὐδία τιθεῖς  
ἐρευνασάτω μεγαλάνορος ἡσυχίας  
τὸ φαιδρὸν φάος.

δόξας γὰρ παραυτίκα πιθανῶς εἰρηκέναι, μετ' οὐ πολὺ πάντων αἰσχίστην εὐρέθη καὶ βλαβερωτάτην πεποιημένος ἀπόφασιν· εἰρήνη γὰρ μετὰ μὲν τοῦ δικαίου καὶ πρέποντος κάλλιστόν ἐστι κτῆμα καὶ λυσιτελέστατον, μετὰ δὲ κακίας ἢ δειλίας ἐπονειδί-  
στου πάντων αἰσχιστον καὶ βλαβερώτατον.

## Analiza i komentar

ἐγὼ γὰρ  
φοβερὸν μὲν εἶναί  
φημι  
τὸν πόλεμον,  
οὐ μὴν οὕτω γε φοβερὸν  
ὥστε πᾶν ὑπομένειν  
χάριν τοῦ μὴ προσδέξασθαι πόλεμον.

φοβερὸν... εἶναί § 315; imenski predikat, Smyth 910; A+I ovisan o *verbum dicendi*

φοβερὸν μὲν... οὐ μὴν οὕτω γε φοβερὸν... adverbativna uporaba kombinacija čestica; μὴν odgovara na tvrdnju uvedenu s μὲν (γε „baš”): „... ali ipak ne baš...”

φημι § 312.8; *verbum dicendi* otvara mjesto A+I

οὕτω... ὥστε... koordinacija: pokazni prilog najavljuje posljedičnu rečenicu kojoj mjesto otvara veznik (predikat zavisne rečenice ovdje je u infinitivu, § 473)

ὑπομένειν § 231; infinitiv kao predikat zavisne posljedične rečenice, kao subjekt akuzativa s infinitivom zamislimo τινα ili ἡμᾶς da bi se dobio smisao „treba podnositi”; LSJ ὑπομένω II.2

χάριν prilog, rekcija τινός, LSJ χάρις A.VI.1.

τοῦ μὴ προσδέξασθαι poimeničeni infinitiv (ovdje zanijevan), § 373

προσδέξασθαι § 267; složenica δέχομαι, § 328.4

ἐπεὶ τί καὶ

θρασύνομεν

τὴν ἰσηγορίαν

καὶ παρρησίαν

καὶ τὸ τῆς ἐλευθερίας ὄνομα

πάντες,

εἰ μὴδὲν ἔσται προουργιαίτερον

τῆς εἰρήνης;

θρασύνομεν § 231; LSJ θρᾶσύνω I.2 c. acc., „hvaliti se čime”, τὴν ἰσηγορίαν Plb. 4.31.4 (to je upravo ovo naše mjesto)

τὸ τῆς ἐλευθερίας ὄνομα adnominalni genitiv, Smyth 1290–1296

προουργιαίτερον LSJ προῦργου stegnuto od πρὸ ἔργου; II komparativ προουργιαίτερος, α, ον „funkcionalniji, važniji”

ἔσται προουργιαίτερον § 315; imenski predikat, Smyth 910

τῆς εἰρήνης *genetivus comparationis*

οὐδὲ γὰρ

Θηβαίους ἐπαινοῦμεν

κατὰ τὰ Μηδικά,

διότι  
     τῶν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος  
 ἀποστάντες  
     κινδύνων  
 τὰ Περσῶν  
 εἶλοντο  
     διὰ τὸν φόβον,  
 οὐδὲ  
 Πίνδαρον  
 τὸν συναποφηνάμενον αὐτοῖς  
     ἄγειν τὴν ἡσυχίαν  
     διὰ τῶνδε τῶν ποιημάτων,  
     τὸ κοινόν τις ἀστῶν  
         ἐν εὐδία  
     τιθεῖς  
 ἐρευνασάτω  
     μεγαλάνορος ἡσυχίας  
 τὸ φαιδρὸν φάος.

ἐπαινοῦμεν § 243

τὰ Μηδικά poimeničeni pridjev, § 373; ovdje u specifičnome značenju „Perzijski ratovi”

τῶν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος prijedložni izraz kao atribut uz τῶν... κινδύνων

ἀποστάντες složnica glagola ἵστημι, § 306; LSJ ἀφίστημι B

τὰ Περσῶν poimeničeni geniti vposvojni, § 373; ovdje u specifičnome značenju „strana Perzijanaca”

εἶλοντο § 254, § 327.1

συναποφηνάμενον § 254; složnica φαίνω, s. 118; rekcija τινί + infinitiv, τὸν συναποφηνάμενον αὐτοῖς ἄγειν τὴν ἡσυχίαν „koji se slagao s njima tvrdeći da treba živjeti u miru”

ἄγειν § 231; ovomu je infinitivu mjesto otvorio oblik συναποφηνάμενον

τῶν ποιημάτων LSJ ποίημα, ατος, τό, (ποιέω) I.2 u pluralu o pojedinačnim stihovima, u značenju έπη

τὸ κοινόν τις άστῶν... τὸ φαιδρὸν φάος ovo je Pindarov ulomak 109 iz ode Tebancima, sačuvan također i u *Izvadcima* Ivana Stobeja (Ίωάννης ὁ Στοβαῖος) iz V. st. po Kr. (Stob. ecl. 4.16.6); moguće je da oda i ne govori o događajima iz Grčko-perzijskoga rata 480.

τὸ κοινόν poimeničeni pridjev, § 373

τιθεῖς § 305

έρευνασάτω § 267, § 269

μεγαλάνορος ήσυχίας atributna dopuna imenice φάος; adnominalni genitiv, Smyth 1290–1296

δόξας γάρ

παραυτίκα

πιθανῶς

εἰρηκέναι,

μετ' οὐ πολὺ

πάντων αἰσχίστην

εὐρέθη

καὶ βλαβερωτάτην

πεποιημένους

άπόφασιν·

εἰρήνη γάρ

μετὰ μὲν τοῦ δικαίου

καὶ πρέποντος

κάλλιστόν έστι κτῆμα

καὶ λυσιτελέστατον,

μετὰ δὲ κακίας

ἢ δειλίας έπονειδίστου

πάντων αἰσχιστον καὶ βλαβερώτατον.

δόξας § 267, § 325.2; *verbum sentiendi* otvara mjesto dopuni u infinitivu; subjekt participa δόξας i πεποιημένους jest Pindar

εἰρηκέναι § 272, § 327.7

μετ' οὐ πολὺ = οὐ πολὺ μετὰ u vremenskome značenju

εὐρέθη § 296, § 324.7; glagol nepotpuna značenja ima imensku riječ (ovdje pridjev) kao dopunu

πεποιημένος predikatni particip uz εὐρέθη; § 272

μετὰ μὲν... μετὰ δὲ... koordinacija rečeničnih članova parom čestica

τοῦ δικαίου καὶ πρέποντος poimeničeni pridjevi, § 373

κάλλιστόν ἐστι κτήμα καὶ λυσιτελέστατον § 315; imenski predikat, Smyth 910

αἰσχιστον καὶ βλαβερώτατον sc. ἐστι; imenski dijelovi imenskoga predikata, Smyth 910

## Poglavlje 30

### Πλουτάρχου Πομπήϊος 40

#### O tekstu

Plutarhov životopis rimskoga vojskovođe i političara Pompeja (*Gnaeus Pompeius Magnus*, 106. – 48. pr. Kr.) dio je zbirke 22 usporedna životopisa u kojoj su u parove (συζυγία) združeni po jedan veliki Grk i Rimljanin. Pompejev je parnjak Agesilaj (oko 444. – oko 360. pr. Kr.), spartanski kralj i prijatelj povjesničara Ksenofonta.

Plutarhu je slavu donijelo upravo biografsko spisateljstvo, vođeno mišlju da čitanje o velikim ljudima prošlosti treba blagotvorno utjecati na narav samih čitatelja. Takvo shvaćanje životopisa odraz je peripatetičkoga nauka: u postupcima postaju vidljive etičke kvalitete. S druge strane, za peripatetičare „etičke vrline” nisu prirodno urođene, nego nastaju tek djelovanjem; one su navikom stečeni načini ponašanja.

Plutarhova sklonost anegdotama izvire pak iz uvjerenja da karakterne crte povijesnih velikana ne dolaze do izražaja samo u velikim djelima nego još i više u sitnoj gesti ili iskazu.

Sljedeći odlomak donosi anegdotu o Katonu Mlađemu (*Marcus Porcius Cato Uticensis / Cato Minor*, 95. – 46. pr. Kr.) zvanom „filozof” zbog nepokolebljivoga pristajanja uz stoičke principe. Pri posjetu Antiohiji Katon dramatično precjenjuje vlastitu popularnost. Naime, građani Antiohije očekivali su dolazak utjecajnoga Pompejeva oslobođenika Demetrija u nadi da će ga nagovoriti da za njih intervenira kod Pompeja. Zbog toga su upriličili ceremoniju za koju je Katon pretpostavio da je u njegovu čast – i zbog toga je negodovao. Isti je događaj Plutarh opisao i u 13. poglavlju Katonova životopisa.

**Pročitajte naglas grěki tekst.**

Plut. Pompeius 40.1–3

Κάτων ὁ φιλόσοφος ἔτι μὲν ὦν νέος, ἤδη δὲ μεγάλην ἔχων δόξαν καὶ μέγα φρονῶν, ἀνέβαινε εἰς Ἀντιόχειαν, οὐκ ὄντος αὐτόθι Πομπηΐου, βουλόμενος ἱστορῆσαι τὴν πόλιν.

αὐτὸς μὲν οὖν, ὥσπερ αἰεὶ, πεζὸς ἐβάδιζεν, οἱ δὲ φίλοι συνώδευον ἵπποις χρώμενοι. κατιδὼν δὲ πρὸ τῆς πύλης ὄχλον ἀνδρῶν ἐν ἐσθῆσι λευκαῖς καὶ παρὰ τὴν ὁδὸν ἔνθεν μὲν τοὺς ἐφήβους, ἔνθεν δὲ τοὺς παῖδας διακεκριμένους, ἐδυσχέραινε οἰόμενος εἰς τιμὴν τινα καὶ θεραπείαν ἑαυτοῦ μηδὲν δεομένου ταῦτα γίνεσθαι.

τοὺς μέντοι φίλους ἐκέλευσε καταβῆναι καὶ πορεύεσθαι μετ' αὐτοῦ· γενομένοις δὲ πλησίον ὁ πάντα διακοσμῶν ἐκεῖνα καὶ καθίστας ἔχων στέφανον καὶ ῥάβδον ἀπήντησε, πυνθανόμενος παρ' αὐτῶν ποῦ Δημήτριον ἀπολελοίπασι καὶ τότε ἀφίξεται. τοὺς μὲν οὖν φίλους τοῦ Κάτωνος γέλως ἔλαβεν, ὁ δὲ Κάτων εἰπὼν, „ὦ τῆς ἀθλίας πόλεως”, παρῆλθεν, οὐδὲν ἕτερον ἀποκρινάμενος.

**Analiza i komentar**

Κάτων ὁ φιλόσοφος

ἔτι μὲν ὦν

νέος,

ἤδη δὲ

μεγάλην ἔχων δόξαν

καὶ μέγα φρονῶν,

ἀνέβαινε

εἰς Ἀντιόχειαν,  
οὐκ ὄντος αὐτόθι Πομπηίου,  
βουλόμενος  
ἱστορήσαι τὴν πόλιν.

ἔτι μὲν..., ἤδη δὲ... koordinacija rečeničnih članova s pomoću čestica  
ὄν νέος kopulativni glagol s pridjevom kao predikatnom dopunom (imen-  
skim dijelom predikata), Smyth 910  
ὄν... ἔχων... φρονῶν... niz adverbnih participa, § 503; § 231; § 315.2; § 327.13;  
*verba contracta* § 324  
μέγα φρονῶν akuzativ unutarnjega objekta § 385.2  
ἀνέβαινεν složenica βαίνω, § 321.6; § 231  
ὄντος... Πομπηίου § 315.2; genitiv apsolutni  
βουλόμενος § 232; § 325.13; § 328.2  
ἱστορήσαι osnova slaboga aorista § 267; ἱστορέω, *verbum vocale* § 269

αὐτὸς μὲν οὖν,  
ὥσπερ αἰεί,  
πεζὸς  
ἐβάδιζεν,  
οἱ δὲ φίλοι  
συνώδευον  
ἵπποις  
χρώμενοι.

αὐτὸς μὲν... οἱ δὲ φίλοι koordinacija rečeničnih članova s pomoću čestica  
μὲν οὖν „dakako”, § 519.7  
πεζὸς ἐβάδιζεν predikatni pridjev na mjestu na kojemu bi u hrvatskome sta-  
jao prilog, § 369, Smyth 1042; § 231  
συνώδευον složenica glagola ὀδεύω; § 231  
χρώμενοι § 232; s. 116; adverbni particip može označavati bilo kakvu po-  
pratnu okolnost u odnosu na glavnu radnju (najčešće ἔχων, ἄγων, χρώμενος  
i λαβών), Smyth 2068

κατιδῶν δὲ  
 πρὸ τῆς πύλης  
 ὄχλον  
 ἀνδρῶν  
 ἐν ἐσθῆσι λευκαῖς  
 καὶ παρὰ τὴν ὁδὸν  
 ἔνθεν μὲν τοὺς ἐφήβους,  
 ἔνθεν δὲ τοὺς παῖδας  
 διακεκριμένους,  
 ἐδυσχέραιεν  
 οἰόμενος  
 εἰς τιμὴν τινα καὶ θεραπείαν  
 ἑαυτοῦ μηδὲν δεομένου  
 ταῦτα γίνεσθαι.

κατιδῶν složenica ὁράω; § 327.3; jaki aorist § 254; adverbni particip; s predikatnim participom (koji se proteže na objekt) § 502.a  
 ἔνθεν μὲν... ἔνθεν δὲ... koordinacija rečeničnih članova s pomoću čestica: „s jedne strane... s druge strane...”  
 διακεκριμένους perfekt § 272; složenica κρίνω; διακρίνομαι „biti odvojen”; predikatni particip uz *verbum sentiendi* καθοράω  
 ἐδυσχέραιεν § 231; *decomposita* koja ne počinju s prijedlogom primaju augment naprijed § 242  
 οἰόμενος § 232; § 325.18; (adverbni) particip otvara mjesto konstrukciji A+I  
 ἑαυτοῦ μηδὲν δεομένου GA razriješi dopusnom rečenicom  
 δεομένου § 325.15; § 232  
 ταῦτα γίνεσθαι konstrukciji A+I mjesto otvara *verbum sentiendi* οἰόμενος; § 232; § 325.11; LSJ γίγνομαι, jonski i nakon Aristotela γίνομαι

τοὺς μέντοι φίλους  
 ἐκέλευσε  
     καταβῆναι καὶ πορεύεσθαι  
         μετ' αὐτοῦ·  
 γενομένοις δὲ πλησίον  
 ὁ  
     πάντα  
 διακοσμῶν  
     ἐκεῖνα  
 καὶ καθιστὰς  
 ἔχων  
     στέφανον καὶ ῥάβδον  
 ἀπήντησε,  
 πυνθανόμενος  
     παρ' αὐτῶν  
     ποῦ Δημήτριον ἀπολελοίπασι  
     καὶ πότε ἀφίξεται.

μέντοι § 515.4

ἐκέλευσε § 267; κελεύω + A+I „naložiti komu što”

καταβῆναι složenica βάλνω; § 321.6; bestematski aorist § 316

πορεύεσθαι § 232

μετ' αὐτοῦ § 430.A

γενομένοις jaki aorist § 254; dativ zbog rekcije ἀπαντάω; πλησίον γίγνεσθαι „doći blizu”

ὁ... διακοσμῶν... καὶ καθιστὰς složenica κοσμέω § 243; složenica ἴστημι; § 243; atributni participi § 503

ἔχων § 231; adverbni particip može označavati bilo kakvu popratnu okolnost u odnosu na glavnu radnju (najčešće ἔχων, ἄγων, χρώμενος i λαβών), Smyth 2068

ἀπήντησε složenica glagola ἀντάω, rekcija τινί; slabi aorist § 267, § 269; medijalni futur § 321.8

πυνθανόμενος § 232; § 321.18

ποῦ... ἀπολελοίπασι upitna zavisna rečenica § 469; § 446; složenica λείπω;  
§ 272; prijevoj u perfektu § 278.2

πότε ἀφίξεται upitna zavisna rečenica § 469, § 446; futur § 258; § 321.8

τούς μὲν οὖν φίλους

τοῦ Κάτωνος

γέλως ἔλαβεν,

ὁ δὲ Κάτων

εἰπών

„ὦ τῆς ἀθλίας πόλεως,”

παρῆλθεν,

οὐδὲν ἕτερον

ἀποκρινάμενος.

μὲν οὖν § 519.7; Smyth 2901

ἔλαβεν § 321.14; jaki aorist § 254

εἰπών § 327.7; jaki aorist § 254; adverbni particip § 503

ὦ uzvik čuđenja i jadanja: „Jaol!”

τῆς ἀθλίας πόλεως *genetivus causae* uz uzvike § 406

παρῆλθεν složenica ἔρχομαι § 327.2; osnova jakoga aorista § 267

ἀποκρινάμενος slabi aorist § 267, *verba liquida* § 270; *deponentia media*  
§ 328.4; adverbni particip § 503

## Poglavlje 31

### Πλάτωνος Θεαίτητος 173c–174a

#### O tekstu

*Teetet* je dijalog iz srednje ili kasnije faze Platonova stvaralaštva. Smatra se da je napisan oko 369. pr. Kr. te da je posvećen uspomeni na Teeteta (koji je oko te godine umro).

U središtu razmatranja nalazi se pitanje što je znanje, ali se – kao i u drugim dijalozima – spominju i ostale teme koje su zaokupljale Platona: retorički i filozofski život, Protagorin relativizam, heraklitska promjena, sokratska dijalektika. Dijalog i danas postavlja pred filozofe i komentatore neke probleme u interpretaciji (npr. kako se slika Sokrata kao filozofa kojega ne zanimaju svakodnevni poslovi grada odnosi prema Sokratu iz drugih dijaloga, u kojima mu je kao filozofu izrazito važna dobrobit njegovih sugrađana).

Sokrat razgovara s dvama matematičarima, mladim Teetetom i njegovim učiteljem matematike Teodorom. U uvodu dijaloga, pak, razgovaraju Euklid, filozof iz Megare, te njegov prijatelj i Sokratov učenik Terpsion; govore da je Teetet blizu smrti te se Euklid sjeća da je jednom čuo i zapisao njegov razgovor sa Sokratom. Onda Euklid i Terpsion slušaju roba koji im čita Euklidov zapis; ovo je jedini platonski dijalog koji čita rob.

Iz razrade glavne teme o naravi znanja (ἐπιστήμη) jasno se vidi što je Sokratova majeutika. Sokrat, naime, prepoznaje misaonu „trudnoću” i zatim osobi pomaže da započne misaoni „porod”. Kada se Teetet zaplete u objašnjenjima, Sokrat mu, poput primalje, asistira, a pokazuje i jesu li tako rođene ideje „zakonita djeca”. No Sokrat nije samo primalja već i, poput zemljoradnika, zna koja je zemlja najbolja za koje sjeme te kad je najbolje vrijeme za žetvu.

Potaknut majeuitičkom pomoći Teetet iznosi drugu definiciju znanja: znanje je percepcija. Sokrat tu misao povezuje s Protagorinim glasovitim riječima o čovjeku kao mjeri stvari (relativizam). Razmatrajući Protagorin stav na ontološkoj razini, Sokrat u njemu otkriva heraklitovsku neprestanu promjenu i sve podvrgava detaljnomu kritičkom razmatranju. Nakon što se dokazalo da znanje nije percepcija, dijalog kritički razmatra treću definiciju znanja po kojoj je ono „opravdano istinito vjerovanje”. S pomoću triju određenja pojma *logos* Sokrat zaključuje da znanje ne odgovara ni četvrtoj razmotrenoj definiciji. Teetet ostaje bez ideja, dijalog završava bez novijega ili točnijega određenja znanja. Ipak, Sokrat smatra da je razgovor bio važan jer se Teetet lišio nekoliko pogrešnih uvjerenja; zbog toga će njegove daljnje teorije, bude li ih bilo, biti bolje.

Ovaj Platonov dijalog ostavio je znatan utjecaj na suvremenu filozofiju, od Descartesa (Sokrat o ludilu u raspravi o znanju kao percepciji) do Wittgensteina (u nekim tezama iz djela *Tractatus logico-philosophicus*).

Izvadak koji čitamo dio je Sokratove digresije na prijelazu iz drugoga u treći argument protiv Protagorine doktrine (172a–177c). Sudstvo i filozofija dvije su domene, kaže Sokrat. Stručnjaci za pravna pitanja slijepo prate pravne odredbe, no um filozofa nije ograničen prostorom ili vremenom te se može baviti razmatranjem biti pravde. Ona je za sud praktična, određena vremenom, no za filozofa je ona bezvremena, misaona, božanska.

Filozof kakvoga nam Sokrat dočarava u ovome dijelu dijaloga jest netko koga ne zanimaju svakodnevni poslovi grada. Filozofa se ne tiče ni gdje su glavna javna mjesta Atene ni tko je kojega podrijetla ni koliko je tko bogat. To nije samo njihova poza, objašnjava Sokrat; filozofi su u gradu samo tijelom, dok se njihov um slobodno kreće na drugim razinama, ispod zemlje i iznad zvijezda, nikada se ne baveći onime što je na dohvat ruke.

## Pročitajte naglas grčki tekst.

Plat. Theaetetus 173c–174a

ΣΩ. Λέγωμεν δὴ, ὡς ἔοικεν, ἐπεὶ σοὶ γε δοκεῖ, περὶ τῶν κορυφαίων· τί γὰρ ἂν τις τοὺς γε φαύλως διατρίβοντας ἐν φιλοσοφίᾳ λέγοι; οὗτοι δὲ που ἐκ νέων πρῶτον μὲν εἰς ἀγορὰν οὐκ ἴσασι τὴν ὁδόν, οὐδὲ ὅπου δικαστήριον ἢ βουλευτήριον ἢ τι κοινὸν ἄλλο τῆς πόλεως συνέδριον· νόμους δὲ καὶ ψηφίσματα λεγόμενα ἢ γεγραμμένα οὔτε ὁρῶσιν οὔτε ἀκούουσι· σπουδαὶ δὲ ἐταιριῶν ἐπ’ ἀρχὰς καὶ σύνοδοι καὶ δεῖπνα καὶ σὺν ἀύλητρίσι κῶμοι, οὐδὲ ὄναρ πράττειν προσίσταται αὐτοῖς. εὖ δὲ ἢ κακῶς τις γέγονεν ἐν πόλει, ἢ τί τω κακὸν ἐστὶν ἐκ προγόνων γεγονὸς ἢ πρὸς ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν, μᾶλλον αὐτὸν λέληθεν ἢ οἱ τῆς θαλάττης λεγόμενοι χόες. καὶ ταῦτα πάντ’ οὐδ’ ὅτι οὐκ οἶδεν, οἶδεν· οὐδὲ γὰρ αὐτῶν ἀπέχεται τοῦ εὐδοκιμεῖν χάριν, ἀλλὰ τῷ ὄντι τὸ σῶμα μόνον ἐν τῇ πόλει κεῖται αὐτοῦ καὶ ἐπιδημεῖ, ἢ δὲ διάνοια, ταῦτα πάντα ἡγησαμένη σμικρὰ καὶ οὐδέν, ἀτιμάσασα πανταχῆ πέτεται κατὰ Πίνδαρον „τᾶς τε γᾶς ὑπένερθε” καὶ τὰ ἐπίπεδα γεωμετροῦσα, „οὐρανοῦ θ’ ὑπερ” ἀστρονομοῦσα, καὶ πᾶσαν πάντη φύσιν ἐρευνημένη τῶν ὄντων ἐκάστου ὅλου, εἰς τῶν ἐγγύς οὐδὲν αὐτὴν συγκαθιεῖσα.

## Analiza i komentar

ΣΩ. Λέγωμεν δὴ, ὡς ἔοικεν, ἐπεὶ σοὶ γε δοκεῖ,  
 περὶ τῶν κορυφαίων·  
 τί γὰρ ἂν τις  
 τοὺς γε φαύλως διατρίβοντας  
     ἐν φιλοσοφίᾳ  
 λέγοι;

Λέγωμεν *coniunctivus adhortativus* § 463.1

ὡς ἔοικεν LSJ ἔοικα II.2

ἐπεὶ σοί γε δοκεῖ LSJ δοκέω II.3

περὶ τῶν κορυφαίων κορυφαῖοι: glavni ili vodeći filozofi

τί... λέγοι upitna zamjenica (v. naglasak!) otvara upitnu rečnicu (izravno pitanje)

γὰρ ovdje u eksplanatornome značenju: „naime...”

ἄν λέγοι § 231, vremenske osnove § 327.7

γε čestica ističe značenje riječi na koju se odnosi

τούς... διατρίβοντας § 231; rekcija: διατρίβω ἔν τινι; složenica glagola τρίβω; poimeničeni particip § 499.2

φάυλως adverbna dopuna participu

οὔτοι δέ που

ἐκ νέων

πρῶτον μὲν

εἰς ἀγορὰν

οὐκ ἴσασι

τὴν ὁδόν,

οὐδὲ ὅπου

δικαστήριον ἢ βουλευτήριον

ἢ τι κοινὸν ἄλλο

τῆς πόλεως

συνέδριον·

νόμους δὲ

καὶ ψηφίσματα

λεγόμενα ἢ γεγραμμένα

οὔτε ὁρῶσιν

οὔτε ἀκούουσι·

σπουδαὶ δὲ  
 ἑταιριῶν  
 ἐπ' ἀρχάς  
 καὶ σύνοδοι καὶ δεῖπνα  
 καὶ σὺν ἀύλητρίσι κῶμοι,  
 οὐδὲ ὄναρ πράττειν  
 προσίσταται  
 αὐτοῖς.

οὔτοι δέ čestica δέ ponavlja se kao veznik za koordinirano redanje misli, označava nadovezivanje na prethodni iskaz; οὔτοι su οἱ κορυφαῖοι koje Sokrat spominje u prethodnoj rečenici

ἐκ νέων „od djetinjstva”

πρῶτον μὲν... νόμους δὲ... koordinacija rečeničnih članova

οὐκ ἴσασι § 317.4

ἢ... ἢ... koordinacija s pomoću rastavnih veznika: „ili... ili...”

λεγόμενα ἢ γεγραμμένα atributni particip

οὔτε... οὔτε... sastavni veznici koordiniraju surečenice: „niti... niti...”

ὁρῶσιν § 243, osnove § 327.3

ἀκούουσι ἀκούω τινα „slušati što”; § 231, osnove s. 116

καὶ... καὶ... καὶ... koordinacija surečenica s pomoću sastavnoga veznika καὶ (nabrajanje)

ὄναρ LSJ s. v.: „kao prilog u snu”

πράττειν § 231, osnove s. 116

προσίσταται § 305, osnove § 306, § 311.2, složenica glagola ἴστημι; za rekciju προσίσταται τινι v. LSJ προσίστημι, II.2

εὖ δὲ ἢ κακῶς

τις γέγονεν

ἐν πόλει,

ἢ τί τῷ κακόν ἐστιν  
 ἐκ προγόνων  
 γεγονός  
 ἢ πρὸς ἀνδρῶν  
 ἢ γυναικῶν,  
 μᾶλλον αὐτὸν λέληθεν  
 ἢ οἱ  
 τῆς θαλάττης  
 λεγόμενοι  
 χόες.

γέγονεν § 272, osnove § 325.11

τῷ = τινι

ἐστιν γεγονός § 272; particip perfekta kombinira se s glagolom εἰμί u perifrastični (opisni oblik), posebno ako particip može preuzeti ulogu predikatnoga pridjeva

ἢ πρὸς ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν „od muških ili ženskih predaka” (o zlu koje netko nasljeđuje, τί τῷ κακόν ἐστιν ἐκ προγόνων γεγονός

λέληθεν § 272, osnove § 321.15

οἱ λεγόμενοι § 231, atributni particip § 499

χόες LSJ χοῦς I.2 „*poslovično o pokušajima da se izmjeri neizmjerivo οἱ τῆς θαλάττης λεγόμενοι χόες Pl. Tht. 173d*” (referira se upravo na ovo mjesto u *Teetetu*)

καὶ ταῦτα πάντ'

οὐδ'

ὅτι οὐκ οἶδεν,

οἶδεν·

οὐδὲ γὰρ

αὐτῶν ἀπέχεται

τοῦ εὐδοκιμεῖν χάριν,

ἀλλὰ  
 τῷ ὄντι  
 τὸ σῶμα μόνον  
     ἐν τῇ πόλει  
 κεῖται  
     αὐτοῦ  
 καὶ ἐπιδημεῖ,  
 ἡ δὲ διάνοια,  
     ταῦτα πάντα  
 ἡγησαμένη  
     σμικρὰ καὶ οὐδέν,  
 ἀτιμάσασα πανταχῇ  
 πέτεται  
     κατὰ Πίνδαρον  
 „τᾶς τε γᾶς ὑπένερθε”  
 καὶ τὰ ἐπίπεδα  
     γεωμετροῦσα,  
 „οὐρανοῦ θ' ὑπερ”  
     ἀστρονομοῦσα,  
 καὶ πᾶσαν πάντη φύσιν  
     ἐρευνημένη  
     τῶν ὄντων  
             ἐκάστου ὅλου,  
 εἰς τῶν ἐγγύς  
     οὐδέν  
     αὐτὴν  
     συγκαθιεῖσα.

ὅτι οὐκ οἶδεν izrična rečenica: „da...”

οἶδεν § 317.4; glagol otvara mjesto dopuni, ovdje u obliku izrične rečenice

- οὐδὲ γὰρ... ἀλλὰ... ἢ δὲ... koordinacija surečenica: čestica γὰρ eksplanator-  
no: „jer...”; suprotni veznik: „nego...”; čestica δὲ adverzativno: „a...”
- ἀπέχεται § 231, složnica glagola ἔχω
- τοῦ εὐδοκιμεῖν § 243, poimeničeni infinitiv § 497
- τῷ ὄντι § 315.2, poimeničenini particip § 499, upotrijebljen kao priložna  
oznaka „zapravo”, v. DGE / Logeion εἰμί; LSJ εἰμί A. III τῷ ὄντι  
„*Lat. revera, zapravo, Plat.*”
- κεῖται § 315.4
- ἐπιδημεῖ § 243
- ἡγησαμένη § 267, glagol otvara mjesto dvjema dopunama u akuzativu,  
ταῦτα πάντα ἰ σμικρὰ καὶ οὐδέν, akuzativ objekta i predikata § 388
- ἀτιμάσασα § 267
- πέτεται § 231, osnove § 325.20
- “τᾶς τε γᾶς ὑπένερθε” Platon citira Pindarove stihove, fr. 292 u Snellovu  
izdanju
- γεωμετροῦσα § 243
- ἀστρονομοῦσα § 243
- ἐρευνωμένη § 243
- τῶν ὄντων § 315.2
- τῶν ὄντων ἐκάστου ὅλου „u cijelosti svega što postoji”
- συγκαθιεῖσα § 305, složnica glagola ἵημι, συγκαθίημι ἐμαυτόν „spustiti  
se”

## Πογλανlje 32

### Δίωνος Κασσίου Κοκκηιανοῦ Ἐρωμαϊκὴ ἱστορία EB 16–17

#### 0 tekstu

Pišući oko 200. po Kr., u 62. knjizi *Rimske povijesti* Dion Kasije detaljno i slikovito opisuje zbrku i zbunjenost među stanovnicima Rima tijekom velikog požara 64. po Kr.

#### Pročitajte naglas grčki tekst.

Dio Cassius *Historiae Romanae* 62.16-17

καὶ ἦν ἡ τε κραυγὴ καὶ ὀλολυγὴ παίδων ὁμοῦ γυναικῶν ἀνδρῶν  
γερόντων ἀπλετος, ὥστε μήτε συνιδεῖν μήτε συνεῖναί τι ὑπὸ τοῦ  
καπνοῦ καὶ τῆς κραυγῆς δύνασθαι· καὶ διὰ ταῦθ' ὄραν ἦν τινὰς  
ἀφώνους ἐστῶτας ὥσπερ ἐνεοὺς ὄντας. κὰν τούτῳ πολλοὶ μὲν καὶ  
τὰ σφέτερα ἐκκομιζόμενοι, πολλοὶ δὲ καὶ τὰ ἀλλότρια ἀρπάζον-  
τες ἀλλήλοις τε ἐνεπλάζοντο καὶ περὶ τοῖς σκεύεσιν ἐσφάλλοντο,  
καὶ οὔτε προῖέναι ποι οὔθ' ἐστάναι εἶχον, ἀλλ' ὤθουν ὠθοῦντο,  
ἀνέτρεπον ἀνετρέποντο. καὶ συχνοὶ μὲν ἀπεπνίγοντο συχνοὶ δὲ

συνετρίβοντο, ὥστε σφίσι μηδὲν ὅ τι τῶν δυναμένων ἀνθρώποις ἐν τῷ τοιούτῳ πάθει κακῶν συμβῆναι μὴ συνενεχθῆναι. οὐδὲ γὰρ οὐδ' ἀποφυγεῖν που ῥαδίως ἐδύναντο· κἂν ἐκ τοῦ παρόντος τις περιεσώθη, ἐς ἕτερον ἐμπесῶν ἐφθειρέτο.

καὶ ταῦτα οὐκ ἐν μιᾷ μόνον ἀλλ' ἐπὶ πλείους καὶ ἡμέρας καὶ νύκτας ὁμοίως ἐγένετο. καὶ πολλοὶ μὲν οἴκοι ἔρημοι τοῦ βοηθήσοντός σφισιν ἀπώλοντο, πολλοὶ δὲ καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν ἐπικουρούντων προσκατεπρήσθησαν· οἱ γὰρ στρατιῶται, οἳ τε ἄλλοι καὶ οἱ νυκτοφύλακες, πρὸς τὰς ἀρπαγὰς ἀφορῶντες οὐχ ὅσον οὐ κατεσβέννυσάν τινα ἀλλὰ καὶ προσεξέκαιον. τοιούτων δὲ δὴ ἄλλων ἄλλοθι συμβαινόντων, ὑπέλαβέ ποτε τὸ πῦρ ἄνεμος καὶ ἐπὶ τὰ λοιπὰ ὁμοῦ πάντα ἤγαγεν, ὥστε σκευῶν μὲν πέρι ἢ οἰκιῶν μηδένα μηδὲν ἔτι φροντίσαι, πάντας δὲ τοὺς λοιποὺς ἐστῶτάς που ἐν ἀσφαλεῖ τινι ὄραν ὥσπερ νήσους τινὰς καὶ πόλεις ἅμα πολλὰς φλεγομένας, καὶ ἐπὶ μὲν τοῖς σφετέροις μηδὲν ἔτι λυπεῖσθαι, τὸ δὲ δημόσιον ὀδυρομένους ἀναμιμνήσκεισθαι ὅτι καὶ πρότερόν ποτε οὕτως ὑπὸ τῶν Γαλατῶν τὸ πλεῖον τῆς πόλεως διεφθάρη.

## Analiza i komentar

καὶ ἦν ἢ τε κραυγὴ

καὶ ὀλολυγὴ

παίδων ὁμοῦ γυναικῶν ἀνδρῶν γερόντων

ἄπλετος,

ὥστε

μήτε συνιδεῖν

μήτε συνεῖναί τι

ὑπὸ τοῦ καπνοῦ

καὶ τῆς κραυγῆς

δύνασθαι·  
καὶ διὰ ταῦθ'  
ὄρᾱν ἦν  
τινας ἀφώνους ἐστῶτας  
ὥσπερ ἐνεοὺς ὄντας.

ἦν § 315, ovdje u značenju „nastati” (LSJ εἰμί A.I.2)  
παίδων... γυναικῶν ἀνδρῶν γερόντων subjektni genitiv, § 393.2; asindeton  
ὥστε veznik uvodi posljedičnu rečenicu s infinitivom, § 473  
μήτε... μήτε... koordinacija sastavnim (niječnim) veznicima, § 513.4  
συνιδεῖν složenica glagola ὀράω, § 327.3, § 254; ovisan o δύνασθαι  
συνεῖναι složenica glagola ἴημι, § 306, preneseno značenje (LSJ συνίημι II);  
ovisan o δύνασθαι  
δύνασθαι § 312.5; glagol nepotpuna značenja u rečenici otvara mjesto infi-  
nitivima; subjekt infinitiva nije izrečen (npr. τινα „nitko”)  
διὰ ταῦθ' διὰ s akuzativom, značenje vidi LSJ διὰ B.III  
ὄρᾱν § 327.3, § 243; ovisan o ἦν  
ἦν § 315, bezlično: „bilo je moguće” (LSJ εἰμί A.VI), otvara mjesto dopuni  
u infinitivu  
ἐστῶτας mješoviti perfekti, § 317.1  
ὄντας § 315

κἂν τούτῳ  
πολλοὶ μὲν καὶ τὰ σφέτερα ἐκκομιζόμενοι,  
πολλοὶ δὲ καὶ τὰ ἀλλότρια ἀρπάζοντες  
ἀλλήλοις τε ἐνεπλάζοντο  
καὶ περὶ τοῖς σκεύεσιν ἐσφάλλοντο,  
καὶ οὔτε προΐεναι ποι  
οὔθ' ἐστάναι  
εἶχον,  
ἀλλ' ὥθουσαν ὥθοῦντο,  
ἀνέτρεπον ἀνετρέποντο.

**κάν τούτω** priložna uporaba οὗτος, LSJ s. v. VIII.6.b  
**πολλοὶ μὲν... πολλοὶ δὲ...** koordinacija česticama izražava suprotnost  
**ἐκκομιζόμενοι** složenica glagola κομίζω, § 232  
**ἀρπάζοντες** § 231  
**ἐνεπλάζοντο** složenica glagola πλάζω, rekcija τινί § 232, augment § 238  
**ἐσφάλλοντο** § 232; u doslovnome značenju, LSJ s. v. A  
**οὔτε... οὔθ'...** koordinacija sastavnim (niječnim) veznicima § 513.4  
**προϊέναι** složenica glagola εἶμι § 314.1  
**ἐστάναι** mješoviti perfekti, § 317.1  
**εἶχον** § 231 (augment § 236), § 327.13, otvara mjesto dopuni u infinitivu  
 (LSJ ἔχω A.III)  
**ἀλλ'** suprotni veznik § 515.1  
**ᾧθουν** § 231, § 243  
**ᾧθοῦντο** § 232, § 243  
**ἀνέτρεπον** složenica glagola τρέπω, § 231, augment § 239  
**ἀνετρέποντο** složenica glagola τρέπω, § 232, augment § 239

**καὶ συχνοὶ μὲν ἀπεπνίγοντο**  
**συχνοὶ δὲ συνετρίβοντο,**  
**ὥστε**  
**σφίσι**  
**μηδὲν ὅ τι τῶν δυναμένων**  
**ἀνθρώποις**  
**ἐν τῷ τοιούτῳ πάθει**  
**κακῶν**  
**συμβῆναι**  
**μὴ συνενεχθῆναι.**

**συχνοὶ** potpumbeni predikat ili predikatni proširak (pridjev umjesto hrv. pri-  
 loga) § 369; usp. LSJ συχρός A.II: „brojni”  
**συχνοὶ μὲν... συχνοὶ δὲ...** koordinacija česticama, izražava se suprotnost  
**ἀπεπνίγοντο** složenica glagola πνίγω, § 232, augment § 239  
**συνετρίβοντο** složenica glagola τρίβω, § 232, augment § 238  
**ὥστε** veznik uvodi posljedičnu rečenicu, ovdje s infinitivom, § 473

- τῶν δυναμένων** poimeničeni particip, § 312.5, otvara mjesto dopuni u infinitivu; dijelni genitiv § 395  
**συμβῆναι** složenica glagola βαίνω § 321.6; rekcija τινί; korjeniti aorist § 316, LSJ A.III συμβαίνω  
**μή** negacija uz infinitiv u posljedičnoj rečenici § 473, slijedi iza složene negacije (μηδέν) pa se poricanje ukida, § 510  
**συνενεχθῆναι** složenica glagola φέρω § 327.5, LSJ συμφέρω B.III

οὐδὲ γὰρ οὐδ'  
 ἀποφυγεῖν που  
 ῥαδίως ἐδύναντο·  
 καὶ  
 ἐκ τοῦ παρόντος  
 τις περιεσώθη,  
 ἐς ἕτερον  
 ἐμπεσὼν  
 ἐφθείρετο.

- οὐδὲ γὰρ οὐδ'** nadovezivanje na prethodnu rečenicu i uvođenje daljnjega objašnjenja, LSJ οὐδέ C.II  
**ἀποφυγεῖν** složenica glagola φεύγω, s. 116, § 254  
**που** neodređeni prilog izriče mjesto, LSJ που A  
**ἐδύναντο** § 312.5, glagol nepotpunoga značenja otvara mjesto dopuni u infinitivu  
**καὶ** realna pogodbena rečenica § 475: „čak i ako...“  
**τοῦ παρόντος** sc. κακοῦ; složenica glagola εἰμί, § 315; poimeničeni particip; LSJ πάρειμι II  
**περιεσώθη** složenica glagola σώζω, s. 118, § 296  
**ἐμπεσὼν** složenica glagola πίπτω § 327.17, § 254  
**ἐφθείρετο** § 232; imperfekt iterativne (višeokratne) radnje Smyth 1893

καὶ ταῦτα

οὐκ ἐν μιᾷ μόνον  
ἀλλ' ἐπὶ πλείους  
καὶ ἡμέρας  
καὶ νύκτας

ὁμοίως ἐγίνετο.

οὐκ... μόνον ἀλλ'... „ne samo...nego...”

ἐν μιᾷ... ἐπὶ πλείους... sc. ἡμέρα καὶ νυκτί

ἐγίνετο § 325.11; jonski i helenistički oblik; § 232; slaganje sa subjektom  
u množini § 361

καὶ πολλοὶ μὲν οἴκοι

ἔρημοι  
τοῦ βοηθήσοντός  
σφισιν

ἀπώλοντο,

πολλοὶ δὲ

καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν ἐπικουρούντων  
προσκατεπρήσθησαν·

οἱ γὰρ στρατιῶται,

οἳ τε ἄλλοι

καὶ οἱ νυκτοφύλακες,

πρὸς τὰς ἀρπαγὰς ἀφορῶντες

οὐχ ὅσον

οὐ κατεσβέννυσάν

τινα

ἀλλὰ καὶ προσεξέκαιον.

πολλοὶ μὲν... πολλοὶ δὲ... koordinacija česticama, izražava suprotnost

τοῦ βοηθήσοντός *genetivus copiae et inopiae* uz ἔρημοι § 403.2; poimeničeni particip § 243

σφισιν *sc. οἴκοις*

ἀπώλοντο § 319.15, § 254

τῶν ἐπικουρούντων poimeničeni particip, LSJ ἐπικουρέω II

προσκατεπρήσθησαν složenica glagola πίμπρημι § 312.3, LSJ προσκαταπίμπραμαι, *hapax* Diona Kasija; augment § 238

οἱ γὰρ čestica uvodi objašnjenje prethodnoga navoda

ἀφορῶντες „promišljajući, planirajući”; složenica glagola ὀράω § 327.3, § 243, često otvara mjesto prijedložnom izrazu πρὸς τι

οὐχ ὅσον LSJ ὅσος IV.5.b; priložna uporaba ὅσον uz negacije

κατεσβέννυσάν κατασβεννώ, alternativni (kasniji) oblik složenice glagola σβέννυμι § 319.6, § 267; augment § 238

τινα *sc. οἶκον*

προσεξέκαιον složenica glagola καίω, § 231; augment § 238

τοιούτων δὲ δὴ ἄλλων

ἄλλοθι

συμβαινόντων,

ὑπέλαβέ ποτε

τὸ πῦρ

ἄνεμος

καὶ ἐπὶ τὰ λοιπὰ

ὁμοῦ πάντα

ἤγαγεν,

ὥστε

σκευῶν μὲν πέρι

ἢ οἰκιῶν

μηδένα

μηδὲν

ἔτι φροντίσαι,

πάντας δὲ τοὺς λοιποὺς  
 ἐστῶτάς που  
 ἐν ἀσφαλεῖ τινι  
 ὄρᾳν  
 ὥσπερ νήσους τινὰς  
 καὶ πόλεις ἅμα πολλὰς  
 φλεγόμενας,  
 καὶ ἐπὶ μὲν τοῖς σφετέροις  
 μηδὲν ἔτι  
 λυπεῖσθαι,  
 τὸ δὲ δημόσιον  
 ὀδυρομένους  
 ἀναμιμνήσκεισθαι  
 ὅτι καὶ πρότερόν ποτε  
 οὕτως  
 ὑπὸ τῶν Γαλατῶν  
 τὸ πλεῖον  
 τῆς πόλεως  
 διεφθάρη.

τοιούτων ἄλλων συμβαινόντων § 504

συμβαινόντων složenica βαίνω, § 321.6, § 231

δὲ δὴ kombinacija čestica označava prelazak na novu temu, Smyth 2839

ὑπέλαβέ složenica λαμβάνω, § 321.14, § 254

ἤγαγεν s. 116, § 257

ὥστε veznik uvodi posljedičnu rečenicu, ovdje s A+I, § 473

σκευῶν μὲν... πάντας δὲ... koordinacija česticama, izražava suprotnost

πέρι anastrofa, prijedlog dolazi iza imenice na koju se odnosi

φροντίσαι česta dopuna περί τινος (LSJ φροντίζω II.2), § 267; ovisno o

ὥστε

ἐστῶτάς mješoviti perfekti, § 317.1

ὄρᾱν akuzativ s infinitivom, subjektni je akuzativ πάντας δὲ τοὺς λοιποὺς ἐστῶτάς, objekti su νήσους τινὰς καὶ πόλεις ἅμα πολλὰς φλεγόμενας; ovisno o ὥστε; § 327.3, § 243

φλεγόμενας § 232

ἐπὶ μὲν τοῖς σφετέροις... τὸ δὲ δημόσιον... koordinacija česticama izražava suprotnost

λυπεῖσθαι § 232

ὄδυρομένους § 232

ἀναμιμνήσκεσθαι akuzativ s infinitivom, subjektni je akuzativ ὄδυρομένους; složenica μιμνήσκω, § 232; ovisno o ὥστε; kao *verbum sentiendi* otvara mjesto zavisnoj izričnoj rečenici

ὅτι veznik uvodi izričnu rečenicu, § 467

καὶ πρότερόν ποτε ὑπὸ τῶν Γαλατῶν autor aludira na galsko pustošenje Rima 390. pr. Kr. pod vodstvom Brenna, poglavice Senona, nakon poraza Rimljana kod rijeke Alije; jedini put da je strana vojska osvojila Rim u osam stoljeća (do vizigotskoga osvajanja 410. po Kr.)

τὸ πλεῖον poimeničenje pridjeva članom § 373

τῆς πόλεως dijelni genitiv, § 395

διεφθάρη složenica glagola φθείρω, § 292

## Poglavlje 33

# Πλουτάρχου Περὶ ἀδολεσχίας 509D

### O tekstu

Esej *O brbljavosti* (*De garrulitate*) pripada velikoj zbirci Plutarhovih spisa neprecizno nazvanoj *Moralia*. Po opsegu (78 ogleđa i govora) ona ne zaostaje za slavnim *Usporednim životopisima*. U tradicionalnome poretku *Moralia* koji se oslanja na tzv. Lamprijin katalog – antički popis Plutarhu pripisanih djela – esej *O brbljavosti* zauzima 36. mjesto.

Brbljavost (ἀδολεσχία), rašireni oblik antisocijalnoga ponašanja, Plutarh tretira kao bolest koju treba prepoznati i potom liječiti; terapija je filozofija. U grčkoj se predaji tema pojavljuje već u staroj komediji s tipskim likom brbljavca (ἀδολέσχης), a povezuje se i sa Sokratom – brbljavcem *par excellence*. I u Teofrastovoj zbirci *Karakteristi* kratkim skicama ocrtan je ἀδολέσχης. Međutim, tek je Plutarh uspio uzdići pojam ἀδολεσχία s razine pučke etike na razinu ozbiljne filozofske etike. Izvorno društveni problem urbane kulture, kojoj je Plutarh pripadao, postaje književnom temom.

Odabrani odlomak pokazuje kako je brbljavost došla glave sudionika u pljački hrama „Stanovnice mjedene kuće” (ἡ Χαλκίαικος), tj. spartanske Ate-ne. Naime, počinitelj je pred zgroženim mnoštvom nesmotreno iznio silno zamršenu, a ujedno krajnje uvjerljivu, pretpostavku o okolnostima pljačke: pljačkaši su, ne želeći da ih uhvate žive, uzeli otrov i sa sobom ponijeli prototrov za slučaj da im pothvat uspije. Time je brbljavac privukao na sebe pozornost koju svakako nije želio.

## Pročitajte naglas grčki tekst.

Plut. De garrulitate 509D

έν Λακεδαίμονι τῆς Χαλκιοίκου τὸ ἱερὸν ὤφθη σεσυλημένον, καὶ κειμένη ἔνδον κενὴ λάγυνος. ἦν οὖν ἀπορία πολλῶν συνδεδραμηκότων, καὶ τις τῶν παρόντων „εἰ βούλεσθ” εἶπεν „ἐγὼ φράσω ὑμῖν ὃ μοι παρίσταται περὶ τῆς λαγύνου· νομίζω γάρ” ἔφη „τοὺς ἱεροσύλους ἐπὶ τηλικοῦτον ἐλθεῖν κίνδυνον κώνειον ἐμπιόντας καὶ κομίζοντας οἶνον, ἴν’ εἰ μὲν αὐτοῖς λαθεῖν ἐγγένοιτο, τῷ ἀκράτῳ ποθέντι σβέσαντες καὶ διαλύσαντες τὸ φάρμακον ἀπέλθοιεν ἀσφαλῶς· εἰ δ’ ἀλίσκοιντο, πρὸ τῶν βασάνων ὑπὸ τοῦ φαρμάκου ῥαδίως καὶ ἀνωδύνως ἀποθάνοιεν.” ταῦτ’ εἰπόντος αὐτοῦ, τὸ πρᾶγμα πλοκὴν ἔχον καὶ περινόησιν τοσαύτην οὐχ ὑπονοοῦντος ἀλλ’ εἰδότης ἐφαίνετο. καὶ περιστάντες αὐτὸν ἀνέκριναν ἄλλοθεν ἄλλος „τίς εἶ;” καὶ „τίς σ’ οἶδε;” καὶ „πόθεν ἐπίστασαι ταῦτα;” καὶ τὸ πέρασ ἐλεγχόμενος οὕτως ὠμολόγησεν εἶς εἶναι τῶν ἱεροσύλων.

## Analiza i komentar

έν Λακεδαίμονι  
 τῆς Χαλκιοίκου  
 τὸ ἱερὸν  
 ὤφθη  
 σεσυλημένον,  
 καὶ κειμένη ἔνδον  
 κενὴ λάγυνος.

ὤφθη ὀράω § 327.3; slaba pasivna osnova § 296

σεσυλημένον predikatni particip uz *verba sentiendi* § 502.2

κειμένη § 315.4

κειμένη... κενὴ λάγυνος sc. ὤφθη; predikatni particip uz *verba sentiendi*  
§ 502.2; λάγυνος, ἢ „čutura, ploska”

ἦν οὖν ἀπορία

πολλῶν συνδεδραμηκότων,

καί τις

τῶν παρόντων

„εἰ βούλεσθ’”

εἶπεν

„ἐγὼ φράσω ὑμῖν

ὅ μοι παρίσταται

περὶ τῆς λαγύνου·

νομίζω γάρ”

ἔφη

„τοὺς ἱεροσύλους

ἐπὶ τηλικοῦτον

ἐλθεῖν

κίνδυνον

κώνειον ἐμπιόντας

καὶ κομίζοντας οἶνον,

ἴν’,

εἰ μὲν

αὐτοῖς

λαθεῖν

ἐγγένοιτο,

τῷ ἀκράτῳ ποθέντι σβέσαντες καὶ διαλύσαντες τὸ φάρμακον

ἀπέλθοιεν ἀσφαλῶς·

εἰ δ' ἀλίσκοιντο,  
 πρὸ τῶν βασάνων  
 ὑπὸ τοῦ φαρμάκου  
 ῥαδίως καὶ ἀνωδύτως  
 ἀποθάνοιεν.”

ἦν § 315.2

οὔν § 516.2

συνδεδραμηκότων συντρέχω § 327.4; perfektna osnova § 272

τῶν παρόντων πάρειμι § 315; poimeničeni particip § 373; dijelni genitiv § 395

εἰ βούλεσθ' pogodbena protaza realnoga oblika § 474; § 325.13; § 232

εἶπεν ἀγορεύω / λέγω / φημί § 327.7

φράσω futurska osnova § 258

ὅ μοι παρίσταται relativne rečenice § 481; § 482; § 305; παρίσταται μοι „pada mi na um”

περὶ τῆς λαγύνου § 433.A

νομίζω γάρ' ἔφη § 232; *verbum sentiendi* νομίζω otvara mjesto A+I § 493; § 517; § 312.8

ἐλθεῖν ἔρχομαι § 327.2; jaka aoristna osnova § 254; naglasak § 255; ovdje u značenju „poći, zaputiti se”

ἐπὶ τηλικοῦτον κίνδυνον § 436.C.c

ἐμπιόντας ἐμπίνω § 327.16; jaka aoristna osnova § 254; naglasak § 255

κομίζοντας § 232; § 301, s. 118; oba se participa slažu s τοὺς ἱεροσύλους i dio su A+I

ἴν'... ἀπέλθοιεν u namjernim rečenicama veznik ἴνα iza sporednih vremena otvara mjesto kosomu optativu § 470; ἀπέρχομαι § 327.2; jaka aoristna osnova § 254

εἰ μὲν αὐτοῖς... ἐγγένοιτο εἰ + opt., pogodbena potencijalna protaza § 477; jaka aoristna osnova § 254; ἐγγίγνεται τινι + inf. bezlično: „moguće je, ukazuje se prilika komu”; εἰ μὲν... εἰ δέ § 519

λαθεῖν λανθάνω § 321.15; jaka aoristna osnova § 254; naglasak § 255

τῷ ἀκράτῳ ποθέντι *dativus instrumenti*; ὁ ἄκρατος (i bez οἶνος) „čisto vino” (tj. bez vode); πίνω § 327.16, ποθείς, part. aor. pas.: „popijen”

σβέσαντες καὶ διαλύσαντες § 319.6; prijelazno i neprijelazno značenje § 329;  
 § 301.2; slabi aor. § 267; adverbni particip § 503  
 εἰ δ' ἀλίσκονται εἰ + opt., pogodbeno potencijalna protaza § 477; § 324.5;  
 § 232;  
 πρὸ τῶν βασάνων § 425.b; βάσανος, ἦ (takoder u množini): „istraga muče-  
 njem, tortura”  
 ὑπὸ τοῦ φαρμάκου § 437.b.β  
 ἀποθάνοιεν § 324.8; jaka aoristna osnova § 254; pripada namjernoj reče-  
 nici uvedenoj veznikom ἵνα (ἴν')

ταῦτ'  
 εἰπόντος αὐτοῦ  
 τὸ πρᾶγμα  
 πλοκὴν ἔχον καὶ περινόησιν τοσαύτην  
 οὐχ ὑπονοοῦντος ἄλλ' εἰδότης  
 ἐφαίνετο·  
 καὶ περιστάντες  
 αὐτὸν  
 ἀνέκριναν  
 ἀλλαχόθεν ἄλλος  
 „τίς εἶ;”  
 καὶ „τίς σ' οἶδε;”  
 καὶ „πόθεν ἐπίστασαι ταῦτα;”  
 καὶ  
 τὸ πέρας  
 ἐλεγχόμενος οὕτως  
 ὡμολόγησεν  
 εἶς εἶναι  
 τῶν ἱεροσύλων.

εἰπόντος αὐτοῦ GA § 504; ἀγορεύω / λέγω / φημί § 327.7  
 ἔχον § 232; predikatni particip uz kopulativne glagole § 501.b

περινόησιν „proncljivost, oštroumnost”

ὑπονοοῦντος § 243

εἰδότης § 317.4

ἐφαίνετο § 232

περιστάντες περισταμαί τινα „okruživati koga”; jaki aorist § 306; adverbni particip § 503

ἀνέκριναν § 301 (s. 118); osnova slaboga aorista § 267

εἶ § 315.2

οἶδε § 317.4

ἐπίστασαι § 312.6, Bilj. 2

τὸ πέρας priložno = τὸ τέλος; adverbni akuzativ § 391

ἐλεγχόμενος § 232; adverbni particip § 503

ὠμολόγησεν osnova slaboga aorista § 267; sigmatski aorist kod *verba vocalia* § 269

εἷς εἶναι N+I § 491.2; § 315.2

τῶν ἱεροσύλων dijelni genitiv § 395



ἄνθρωπον, τοῦτον δὲ ἄλλο μὲν ἔχειν οὐδέν, περὶ δὲ τῆ χειρὶ χρυσοῦν δακτύλιον, ὃν περιελόμενον ἐκβῆναι. συλλόγου δὲ γενομένου τοῖς ποιμέσιν εἰωθότος, ἵν' ἐξαγγέλλοιεν κατὰ μῆνα τῷ βασιλεῖ τὰ περὶ τὰ ποίμνια, ἀφικέσθαι καὶ ἐκεῖνον ἔχοντα τὸν δακτύλιον· καθήμενον οὖν μετὰ τῶν ἄλλων τυχεῖν τὴν σφενδόνην τοῦ δακτυλίου περιαγαγόντα πρὸς ἑαυτὸν εἰς τὸ εἶσω τῆς χειρός, τούτου δὲ γενομένου ἀφανῆ αὐτὸν γενέσθαι τοῖς παρακαθημένοις, καὶ διαλέγεσθαι ὡς περὶ οἰχομένου. καὶ τὸν θαυμάζειν τε καὶ πάλιν ἐπιψηλαφῶντα τὸν δακτύλιον στρέψαι ἔξω τὴν σφενδόνην, καὶ στρέψαντα φανερὸν γενέσθαι. καὶ τοῦτο ἐννοήσαντα ἀποπειρᾶσθαι τοῦ δακτυλίου εἰ ταύτην ἔχει τὴν δύναμιν, καὶ αὐτῷ οὕτω συμβαίνειν, στρέφοντι μὲν εἶσω τὴν σφενδόνην ἀδήλω γίγνεσθαι, ἔξω δὲ δήλω· αἰσθόμενον δὲ εὐθύς διαπράξασθαι τῶν ἀγγέλων γενέσθαι τῶν παρὰ τὸν βασιλέα, ἐλθόντα δὲ καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ μοιχεύσαντα, μετ' ἐκείνης ἐπιθέμενον τῷ βασιλεῖ ἀποκτεῖναι καὶ τὴν ἀρχὴν οὕτω κατασχεῖν.

## Analiza i komentar

εἶναι μὲν γὰρ

αὐτὸν

ποιμένα θητεύοντα

παρὰ τῷ

τότε

Λυδίας

ἄρχοντι,

ἄμβρου δὲ πολλοῦ γενομένου καὶ σεισμοῦ

ραγῆναί τι

τῆς γῆς

καὶ γενέσθαι χάσμα  
κατὰ τὸν τόπον  
ἧ̃ ἔνεμεν.

εἶναι § 315

θητεύοντα § 231

εἶναι... αὐτὸν ποιμένα θητεύοντα § 491, A+I ovisi o glagolu govorenja iz prethodne rečenice, kao i svi sljedeći infinitivi u tekstu ako nije drukčije naznačeno; εἶναι se može prevesti prošlim nesvršenim vremenom; imenski predikat, Smyth 910

τότε prilog u službi atributa i u atributnome položaju

εἶναι μὲν... ὄμβρου δὲ πολλοῦ... koordinacija parom čestica, ovdje označava nešto slabiji kontrast (Smyth 2904)

γὰρ uvodi objašnjenje

ἄρχοντι § 231, rekcija τινος

ὄμβρου... πολλοῦ γενομένου καὶ σεισμοῦ § 504, § 325.11; GA

ῥαγῆναί § 292, § 319.14

ῥαγῆναί τι § 491

τῆς γῆς dijelni genitiv ovisan o τι § 395

γενέσθαι § 325.11

γενέσθαι χάσμα § 491

ἧ̃ relativni prilog uvodi zavisnu relativnu rečenicu, antecedent je τὸν τόπον § 481

ἔνεμεν § 231

ιδόντα δὲ καὶ θαυμάσαντα

καταβῆναι καὶ ἰδεῖν

ἄλλα τε δὴ

ἃ μυθολογοῦσιν θαυμαστὰ

καὶ ἵππον

χαλκοῦν, κοῖλον,

θυρίδας ἔχοντα,

καθ' ὅς  
 ἐγκύψαντα  
 ἰδεῖν  
 ἐνόητα νεκρόν ὡς φαίνεσθαι,  
 μείζω  
 ἢ κατ' ἄνθρωπον,  
 τοῦτον δὲ  
 ἄλλο μὲν ἔχειν οὐδέν,  
 περὶ δὲ τῆ χειρὶ  
 χρυσοῦν δακτύλιον  
 ὃν περιελόμενον  
 ἐκβῆναι.

δὲ označava nadovezivanje na prethodni navod

ιδόντα... καὶ θαυμάσαντα καταβῆναι καὶ ἰδεῖν... ἐγκύψαντα ἰδεῖν, τοῦτον... περιελόμενον ἐκβῆναι § 491

ιδόντα § 327.3

θαυμάσαντα § 267

καταβῆναι složenica βαίνω, § 321.6

ἰδεῖν § 327.3

ἄλλα τε... καὶ ἔππον... koordinacija s pomoću para sastavnih veznika, pri čemu je drugi član jače istaknut

δὴ čestica označava nastavak pripovijedanja, LSJ IV.2

ἃ uvodi (umetnutu) zavisnu relativnu rečenicu, antecedent je ἄλλα, § 481

μυθολογοῦσιν § 243, LSJ μυθολογέω A.2

ἄλλα... θαυμαστὰ objekt infinitiva ἰδεῖν

ἔχοντα § 327.13, § 231

καθ' ὅς uvodi zavisnu relativnu rečenicu, antecedent je θυρίδας, § 481

ἐγκύψαντα subjekt A+I uz ἰδεῖν (ovisno o udaljenome *verbum dicendi*); složenica κύπτω, § 267

ἰδεῖν § 327.3

ἐνόητα složenica εἰμί, § 315

ὡς φαίνεσθαι odnosi se na νεκρόν; priča ne kaže je li čovjek bio zaista mrtav

δὲ označava nadovezivanje na prethodni navod

ἄλλο μὲν... περὶ δὲ... koordinacija parom čestica označava suprotnost  
 ἔχειν u značenju „nositi”; subjektivi je akuzativ τοῦτον (tj. νεκρόν)  
 ὄντα § 315

περιελόμενον ἐκβῆναι promjena subjekta  
 περιελόμενον složenica αἶρέω, § 327.1, rekcija τινά  
 ἐκβῆναι složenica βαίνω § 321.6

συλλόγου δὲ γενομένου  
 τοῖς ποιμέσιν  
 εἰωθότος,  
 ἴν' ἐξαγγέλλοιεν  
 κατὰ μῆνα  
 τῷ βασιλεῖ  
 τὰ περὶ τὰ ποίμνια,  
 ἀφικέσθαι καὶ ἐκεῖνον  
 ἔχοντα  
 τὸν δακτύλιον·  
 καθήμενον οὖν  
 μετὰ τῶν ἄλλων  
 τυχεῖν  
 τὴν σφενδόνην  
 τοῦ δακτυλίου  
 περιαγαγόντα  
 πρὸς ἑαυτὸν  
 εἰς τὸ εἶσω  
 τῆς χειρός,  
 τούτου δὲ γενομένου  
 ἀφανῆ  
 αὐτὸν  
 γενέσθαι  
 τοῖς παρακαθημένοις,

καὶ διαλέγεσθαι  
ὡς περὶ οἰχομένου.

δὲ označava nadovezivanje na prethodni navod  
γενομένου § 325.11, § 254  
εἰωθότος § 278.2 bilješka, § 327b  
συλλόγου... γενομένου... εἰωθότος GA, § 504  
ὅν' uvodi namjernu rečenicu § 470  
ἐξαγγέλλοιεν složenica ἀγγέλλω, § 231  
τὰ περὶ τὰ ποιμνία poimeničeni prijedložni izraz  
ἀφικέσθαι § 321.8, § 254  
ἔχοντα u značenju φέροντα; § 327.13, § 231  
ἀφικέσθαι... ἐκεῖνον... ἔχοντα § 491  
καθήμενον § 315.4  
οὖν označava nastavak pripovijedanja  
τυχεῖν § 321.19, § 254; otvara mjesto predikatnomu participu περιαγαγόντα  
§ 501.b  
τὴν σφενδόνην „okvir prstena”; LSJ σφενδόνη II.3 „obruč na prstenu u koji  
je kamen bio umetnut kao u pračku”  
περιαγαγόντα subjekt A+I (uz τυχεῖν); složenica ἄγω s. 116, § 257  
καθήμενον... τυχεῖν... περιαγαγόντα § 491  
δὲ označava nadovezivanje na prethodni navod  
γενομένου § 325.11, § 254  
τούτου... γενομένου § 504  
γενέσθαι § 325.11, u ulozi kopule, s pridjevom kao predikatnom dopunom,  
Smyth 917  
ἀφανῆ αὐτὸν γενέσθαι § 491  
τοῖς παρακαθημένοις složenica κάθημαι, § 315.4, poimeničeni particip; ovi-  
san o ἀφανῆ  
διαλέγεσθαι sc. αὐτούς (παρακαθημένους); složenica λέγω, § 232, § 491  
οἰχομένου sc. τοῦ ποιμένος § 232

καὶ τὸν  
 θαυμάζειν τε  
 καὶ πάλιν ἐπιψηλαφῶντα  
 τὸν δακτύλιον  
 στρέψαι  
 ἔξω  
 τὴν σφενδόνην,  
 καὶ στρέψαντα  
 φανερόν γενέσθαι.

τὸν član kao pokazna zamjenica na početku rečenice, § 370.2

θαυμάζειν τε καὶ... ἐπιψηλαφῶντα... στρέψαι..., καὶ στρέψαντα φανερόν  
 γενέσθαι § 491

τὸν θαυμάζειν τε καὶ... ἐπιψηλαφῶντα... koordinacija parom sastavnih vez-  
 nika, pri čemu je drugi član istaknut

θαυμάζειν § 231

ἐπιψηλαφῶντα § 243

στρέψαι § 267, § 269

ἔξω priložno, LSJ s. v. I.1

στρέψαντα § 267, § 269

γενέσθαι § 325.11, § 254

φανερόν γενέσθαι γίγνεσθαι ima ulogu kopule, s pridjevom kao predikatnom  
 dopunom, Smyth 917

καὶ τοῦτο  
 ἐννοήσαντα  
 ἀποπειρᾶσθαι  
 τοῦ δακτυλίου  
 εἰ ταύτην  
 ἔχει  
 τὴν δύναμιν,

καὶ αὐτῷ  
οὕτω συμβαίνειν,  
στρέφοντι μὲν εἴσω  
τὴν σφενδόνην  
ἀδήλω γίγνεσθαι,  
ἔξω δὲ  
δήλω·  
αἰσθόμενον δὲ  
εὐθύς διαπράξασθαι  
τῶν ἀγγέλων  
γενέσθαι  
τῶν παρὰ τὸν βασιλέα,  
ἐλθόντα δὲ  
καὶ τὴν γυναῖκα  
αὐτοῦ  
μοιχεύσαντα,  
μετ' ἐκείνης  
ἐπιθέμενον  
τῷ βασιλεῖ  
ἀποκτεῖναι  
καὶ τὴν ἀρχὴν  
οὕτω  
κατασχεῖν.

*ἐννοήσαντα ἀποπειρᾶσθαι καὶ... συμβαίνειν... αἰσθόμενον... διαπράξασθαι...  
ἐλθόντα... καὶ μοιχεύσαντα,... ἐπιθέμενον... ἀποκτεῖναι καὶ... κατα-  
σχεῖν § 491*

*ἐννοήσαντα* složenica νοέω, § 269

*ἀποπειρᾶσθαι* složenica πειράω, § 232, rekcija τινός, ujedno otvara mjesto  
zavisnoj upitnoj rečenici (εἰ)

*εἰ* veznik uvodi zavisnu upitnu rečenicu, § 469

ἔχου § 231, § 327.13

συμβαίνειν složnica βαίνω, § 321.6, § 231; LSJ συμβαίνω III, rekcija τινί, ovdje ima i dopunu u infinitivu

στρέφοντι § 231

γίνεσθαι § 325.11, § 232; ima ulogu kopule, s pridjevom kao predikatnom dopunom, Smyth 917

στρέφοντι μὲν εἴσω... ἔξω δὲ... koordinacija parom čestica izražava suprotnost

δήλω sc. γίνεσθαι

αἰσθόμενον § 322.9, § 254

δὲ označava nadovezivanje na prethodni navod

εὐθύς priložno, LSJ s. v. B.II.1

διαπράξασθαι složnica πράττω, § 301.B (s. 116), § 267, LSJ διαπράσσω II, otvara mjesto dopuni u infinitivu

τῶν ἀγγέλων dijelni genitiv uz kopulativni glagol, § 396.2: „jedan od...”

γενέσθαι § 325.11, LSJ γίγνομαι II.3.a

τῶν παρὰ τὸν βασιλέα atribut uz τῶν ἀγγέλων, u atributivnome položaju ἐλθόντα § 327.2

δὲ označava nadovezivanje na prethodni navod

αὐτοῦ posvojni genitiv § 393.2

μοιχεύσαντα rekcija τινά, § 267

μετ' ἐκείνης LSJ μετά A.II „zajedno s, uz, s pomoću” (implicira vezu tješnju nego σύν)

ἐπιθέμενον složnica glagola τίθημι, § 306, LSJ ἐπιτίθημι B.III.2, rekcija τινί

ἀποκτεῖναι sc. αὐτόν; složnica κτείνω, § 267

κατασχεῖν složnica ἔχω § 327.13, § 254

## Poglavlje 35

### Ἐπικούρου Κύριαι δόξαι, 1–5

#### O tekstu

Κύριαι δόξαι (*Glavni nauci*) zbirka je četrdeset Epikurovih načela koju Diogen Laertije, pišući možda nešto prije 250. po Kr., uključuje u desetu i posljednju knjigu enciklopedijskoga djela Βίοι καὶ γνῶμαι τῶν ἐν φιλοσοφίᾳ εὐδοκμησάντων (*Životopisi i misli znamenitih filozofa*). Ta knjiga u cijelosti je posvećena Epikuru.

Ovaj odlomak donosi prvih pet nauka; četiri od njih naknadno su sažeti još i u τετραφάρμακος („lijek od četiriju sastojaka”) nađen na jednome od papirusa iz Herkulaneja (pap. Herc. 1005, 4.9–14). Prvi se nauk, u rečenici unutar zagrada, poziva i na Epikurovu teoriju spoznaje, prema kojoj na ljudska osjetila (pa i na um) djeluju „sličice”, εἰδῶλα, tanke opne koje predmeti odašilju. Peti nauk uči da nema života u ugodi bez razuma, ljepote i pravednosti, niti obratno.

**Pročitajte naglas grčki tekst.**

Epicur. Ratae sententiae 1.1

**ΚΥΡΙΑΙ ΔΟΞΑΙ**

I. Τὸ μακάριον καὶ ἄφθαρτον οὔτε αὐτὸ πράγματα ἔχει οὔτε ἄλλω παρέχει, ὥστε οὔτε ὀργαῖς οὔτε χάρισι συνέχεται· ἐν ἀσθενεῖ γὰρ πᾶν τὸ τοιοῦτον. (ἐν ἄλλοις δέ φησι τοὺς θεοὺς λόγῳ θεωρητοῦς, οὓς μὲν κατ' ἀριθμὸν ὑφ' ἑστώτας, οὓς δὲ καθ' ὁμοειδέϊαν ἐκ τῆς συνεχοῦς ἐπιρρύσεως τῶν ὁμοίων εἰδώλων ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἀποτετελεσμένων, ἀνθρωποειδεῖς.)

II. Ὁ θάνατος οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς· τὸ γὰρ διαλυθὲν ἀναισθητεῖ· τὸ δ' ἀναισθητοῦν οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς.

III. Ὅρος τοῦ μεγέθους τῶν ἡδονῶν ἢ παντὸς τοῦ ἀλγοῦντος ὑπεξαίρεσις. ὅπου δ' ἂν τὸ ἡδόμενον ἐνῆ, καθ' ὃν ἂν χρόνον ῆ, οὐκ ἔστι τὸ ἀλγοῦν ἢ τὸ λυπούμενον ἢ τὸ συναμφοτέρων.

IV. Οὐ χρονίζει τὸ ἀλγοῦν συνεχῶς ἐν τῇ σαρκί, ἀλλὰ τὸ μὲν ἄκρον τὸν ἐλάχιστον χρόνον πάρεστι, τὸ δὲ μόνον ὑπερτεῖνον τὸ ἡδόμενον κατὰ σάρκα οὐ πολλὰς ἡμέρας συμμένει. αἱ δὲ πολυχρόνιοι τῶν ἀρρωστιῶν πλεονάζον ἔχουσι τὸ ἡδόμενον ἐν τῇ σαρκὶ ἢ περὶ τὸ ἀλγοῦν.

V. Οὐκ ἔστιν ἡδέως ζῆν ἄνευ τοῦ φρονίμως καὶ καλῶς καὶ δικαίως, (οὐδὲ φρονίμως καὶ καλῶς καὶ δικαίως) ἄνευ τοῦ ἡδέως. ὅτῳ δὲ τοῦτο μὴ ὑπάρχει ἐξ οὗ ζῆν φρονίμως, καὶ καλῶς καὶ δικαίως ὑπάρχει, οὐκ ἔστι τοῦτον ἡδέως ζῆν.

## Analiza i komentar

### ΚΥΡΙΑΙ ΔΟΞΑΙ

Τὸ μακάριον καὶ ἄφθαρτον  
οὔτε αὐτὸ πράγματα ἔχει  
οὔτε ἄλλῳ παρέχει,  
ὥστε  
οὔτε ὀργαῖς  
οὔτε χάρισι  
συνέχεται·  
ἐν ἀσθενεῖ γὰρ  
πᾶν τὸ τοιοῦτον.

Τὸ μακάριον καὶ ἄφθαρτον poimeničeni pridjevi, § 373  
οὔτε αὐτο... οὔτε ἄλλῳ... koordinacija s pomoću para (niječnih) sastavnih  
veznika  
πράγματα ἔχει LSJ πράγμα III.5  
παρέχει sc. πράγματα; § 231; složenica ἔχω  
ὥστε veznik uvodi posljedičnu rečenicu  
ὥστε οὔτε ὀργαῖς οὔτε χάρισι συνέχεται i srdžba i naklonost prema Epiku-  
ru obilježja su slabosti  
συνέχεται složenica ἔχω; § 232; LSJ συνέχω I.5  
γὰρ čestica najavljuje iznošenje dokaza prethodne tvrdnje: „naime...”  
ἐν ἀσθενεῖ sc. ἐστι, imenski predikat, Smyth 910 (kopula, tj. infinitiv εἶναι,  
ovdje je neizrečena)

(ἐν ἄλλοις δέ φησι  
τοὺς θεοὺς λόγῳ θεωρητοῦς,  
οὓς μὲν  
κατ' ἀριθμὸν  
ὕφεστῶτας,

οὓς δὲ  
κατὰ ὁμοείδειαν  
ἐκ τῆς συνεχοῦς ἐπιρρύσεως  
τῶν ὁμοίων εἰδώλων  
ἐπὶ τὸ αὐτὸ  
ἀποτετελεσμένων,  
ἀνθρωποειδεῖς.)

ἐν ἄλλοις drugdje

φησι § 312.8; *verbum dicendi* otvara mjesto A+I

τοὺς θεοὺς... θεωρητούς A+I, imenski predikat, Smyth 910 (kopula je ov-  
dje neizrečena)

οὓς μὲν... οὓς δε... sc. τοὺς θεοὺς; koordinacija surečenica s pomoću para-  
čestica

ὑφιστάσας složnica ἴστημι; § 311; LSJ ὑφίστημι B.IV.2

τῶν... εἰδώλων u Epikurovoj filozofiji, osjete izazivaju tanke opne, „sličice”  
(εἰδῶλα), koje odašilju predmeti, a primaju ih ljudska osjetila; neke od  
tih sličica dovoljno su istančane da mogu doprijeti izravno do uma (koji  
se nalazi u prsima) i preko njih (κατὰ ὁμοείδειαν) možemo zamisliti  
objekte poput bogova.

ἐπὶ τὸ αὐτὸ „u istu tu točku, isto mjesto”

ἀποτετελεσμένων složnica τελέω; § 272

ἀνθρωποειδεῖς sc. τοὺς θεοὺς; pridjev je imenski dio predikata (izostavljena  
je kopula); „drugdje kaže da se bogovi mogu razaznati samo razumom,  
neki su brojem različiti, dok drugi jednolično proizlaze iz kontinuiranog  
priljeva sličnih slika usmjerenih na isto mjesto i u ljudskom obliku”

Ὁ θάνατος

οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς·

τὸ γὰρ διαλυθὲν

ἀναισθητεῖ·

τὸ δ' ἀναισθητοῦν

οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς.

οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς sc. οὐδὲν ἐστι; πρὸς LSJ C.III.1: „u odnosu na... što se tiče...”

τὸ... διαλυθὲν § 296; složenica glagola λύω (osnove s. 108); poimeničeni particip, § 373

τὸ γὰρ... τὸ δ’... koordinacija rečeničnih članaka s pomoću čestice δέ; γὰρ: „naime...”

ἀναισθητεῖ § 243

τὸ... ἀναισθητοῦν § 243; supstantivirani particip, § 373

Ὅρος

τοῦ μεγέθους

τῶν ἡδονῶν

ἢ

παντὸς τοῦ ἀλγοῦντος

ὑπεξάίρεσις.

Ὅρος sc. ἐστι, imenski predikat, Smyth 910 (kopula je ovdje neizrečena)

τοῦ ἀλγοῦντος § 243; poimeničeni particip, § 373

ὅπου δ’ ἂν

τὸ ἡδόμενον

ἐνῆ,

καθ’ ὃν ἂν χρόνον ἦ,

οὐκ ἔστι

τὸ ἀλγοῦν

ἢ λυπούμενον

ἢ τὸ συναμφότερον.

ὅπου δ’ ἂν... ἐνῆ hipotetička relativna rečenica, eventualni oblik, § 486: „gdje god...”

τὸ ἡδόμενον § 232; poimeničeni particip, § 373

ἐνῆ složenica εἰμί, § 315

καθ' ὃν ἂν χρόνον ἦ imenski predikat, Smyth 910; hipotetička relativna rečenica, eventualni oblik, § 486: „u koje god...”

οὐκ ἔστι § 315; egzistencijalno značenje, LSJ εἰμί A.II.2

τὸ ἀλγοῦν § 243; poimeničeni particip, § 373

λυπούμενον § 243; poimeničeni particip, § 373

τὸ συναμφοτέρων poimeničeni pridjev, § 373

Οὐ χρονίζει

τὸ ἀλγοῦν

συνεχῶς

ἐν τῇ σαρκί,

ἀλλὰ

τὸ μὲν ἄκρον

τὸν ἐλάχιστον χρόνον

πάρεστι,

τὸ δὲ μόνον ὑπερτεῖνον τὸ ἡδόμενον

κατὰ σάρκα

οὐ πολλὰς ἡμέρας

συμμένει·

αἱ δὲ πολυχρόνιοι

τῶν ἀρρωστιῶν

πλεονάζον

ἔχουσι

τὸ ἡδόμενον

ἐν τῇ σαρκί

ἥπερ τὸ ἀλγοῦν.

χρονίζει § 231

τὸ μὲν ἄκρον... τὸ δὲ μόνον ὑπερτεῖνον... koordinacija rečeničnih članova s pomoću para čestica

τὸ μὲν ἄκρον sc. τὸ ἀλγοῦν

τὸν ἐλάχιστον χρόνον akuzativ pokazuje protezanje u vremenu § 390, ima službu priložne oznake vremena

πάρεστι složenica εἰμί, § 315

τὸ... ὑπερτεῖνον § 231; složenica τείνω; poimeničenje participa članom § 373

τὸ ἠδόμενον § 232; poimeničenje participa članom § 373

πολλὰς ἡμέρας akuzativ pokazuje protezanje u vremenu § 390, ima službu priložne oznake vremena

συμμένει § 231; složenica μένω

πλεονάζον § 231, poveži s τὸ ἠδόμενον

ἔχουσι § 231

ἦπερ pojačan veznik ἦ, ovisan o komparativu (ideja usporedbe sadržana je u glagolu πλεονάζω)

Οὐκ ἔστιν ἠδέως ζῆν

ἄνευ τοῦ φρονίμως

καὶ καλῶς

καὶ δικαίως

(οὐδὲ

φρονίμως

καὶ καλῶς

καὶ δικαίως)

ἄνευ τοῦ ἠδέως·

ὅτω δὲ

τοῦτο

μὴ ὑπάρχει,

ἐξ οὗ ζῆν

φρονίμως καὶ καλῶς καὶ δικαίως

ὑπάρχει,

οὐκ ἔστι

τοῦτον

ἠδέως ζῆν.

**Οὐκ ἔστιν** § 315; otvara mjesto infinitivu, LSJ εἰμί A.VI, ἔστι + infinitiv „biti moguće”

**ζῆν** § 243

τοῦ φρονίμως... καὶ καλῶς καὶ δικαίως sc. ζῆν (poimeničeni infinitiv § 497)

**ὑπάρχει** LSJ ὑπάρχω III, rekcija τινί

**οὐκ ἔστι** § 315; u egzistencijalnome značenju otvara mjesto A+I, LSJ εἰμί A.VI

## Poglavlje 36

### Πλάτωνος Φαίδων 113d–114c

#### O tekstu

Dijalog *Fedon* pripada srednjemu Platonovu stvaralačkom razdoblju, nastao je oko 385. To je četvrti i posljednji od dijaloga u kojima Platon opisuje posljednje dane Sokratova života. Pripovjedač je filozof Fedon iz Elide, Sokratov učenik; u peloponeskome gradu Flijuntu on skupini slušatelja opisuje Sokratovu smrt, koja se zbila prije nekoliko mjeseci (u proljeće 399).

Na vrhuncu dijaloga, neposredno pred smaknuće, Sokrat predlaže Simiji da mu „ispriča lijepu i slušanja vrijednu priču” (μῦθον λέγειν καλόν, ἄξιον ἀκοῦσαι) i potom opisuje čitav svijet, uključujući i svijet mrtvih. U odlomku koji ovdje slijedi Sokrat pripovijeda kako se mrtve duše raspoređuju po odgovarajućim dijelovima podzemnoga svijeta. Najbolje lokacije za život poslije smrti rezervirane su, dakako, za filozofe.

#### Pročitajte naglas grčki tekst.

Plat. Phaedo 113d–114c

ἐπειδὴν ἀφίκωνται οἱ τετελευτηκότες εἰς τὸν τόπον οἳ ὁ δαίμων ἕκαστον κομίζει, πρῶτον μὲν διεδικάσαντο οἳ τε καλῶς καὶ ὀσίως βιώσαντες καὶ οἳ μή. καὶ οἳ μὲν ἂν δόξωσι μέσως βεβιωκέναι, πορευθέντες ἐπὶ τὸν Ἀχέροντα, ἀναβάντες ἃ δὴ αὐτοῖς ὀχήματά ἐστιν, ἐπὶ τούτων ἀφικνοῦνται εἰς τὴν λίμνην, καὶ ἐκεῖ οἰκοῦσιν

τε καὶ καθαιρόμενοι τῶν τε ἀδικημάτων διδόντες δίκας ἀπολύονται, εἴ τις τι ἠδίκηκεν, τῶν τε εὐεργεσιῶν τιμὰς φέρονται κατὰ τὴν ἀξίαν ἕκαστος· οἱ δ' ἂν δόξωσιν ἀνιάτως ἔχειν διὰ τὰ μεγέθη τῶν ἀμαρτημάτων, ἢ ἱεροσυλίας πολλὰς καὶ μεγάλας ἢ φόνους ἀδίκους καὶ παρανόμους πολλοὺς ἐξειργασμένοι ἢ ἄλλα ὅσα τοιαῦτα τυγχάνει ὄντα, τούτους δὲ ἢ προσήκουσα μοῖρα ρίπτει εἰς τὸν Τάρταρον, ὅθεν οὐποτε ἐκβαίνουσιν.

(...) οἱ δὲ δὴ ἂν δόξωσι διαφερόντως πρὸς τὸ ὀσίως βιώναι, οὗτοι εἰσιν οἱ τῶνδε μὲν τῶν τόπων τῶν ἐν τῇ γῆ ἐλευθερούμενοί τε καὶ ἀπαλλαττόμενοι ὥσπερ δεσμοτηρίων, ἄνω δὲ εἰς τὴν καθάραν οἴκησιν ἀφικνούμενοι καὶ ἐπὶ γῆς οἰκίζόμενοι. τούτων δὲ αὐτῶν οἱ φιλοσοφία ἱκανῶς καθηράμενοι ἄνευ τε σωμαίων ζῶσι τὸ παράπαν εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον, καὶ εἰς οἰκήσεις ἔτι τούτων καλλίους ἀφικνοῦνται...

## Analiza i komentar

ἐπειδὴν ἀφίκωνται οἱ τετελευτηκότες

εἰς τὸν τόπον

οἱ ὁ δαίμων ἕκαστον κομίζει,

πρῶτον μὲν διεδικάσαντο

οἱ τε καλῶς καὶ ὀσίως βιώσαντες

καὶ οἱ μή.

ἐπειδὴν uvodi zavisnu vremensku rečenicu s načinima eventualne protaze  
§ 488.2

ἀφίκωνται § 254, § 321.8

οἱ τετελευτηκότες § 272, poimeničeni particip, LSJ τελευτάω A.3

οἱ relativni prilog mjesta uvodi zavisnu relativnu rečenicu § 481, antecedent  
τὸν τόπον

κομίζει § 231, LSJ κομίζω A.II.6

πρῶτον μὲν μὲν naglašava prethodnu riječ (Smyth 2897)

διεδικάσαντο složenica δικάζω, § 267, LSJ s. v. I.B „podvrgnuti se suđenju”, gnomski aorist § 454, bilješka 2

οἷ τε... καὶ οἷ... koordinacija dvaju rečeničnih članova (u ovome slučaju poimeničenih participa) sastavnim veznicima

οἷ... βιώσαντες poimeničeni particip osnove slaboga aorista (v. LSJ βιώω; usp. § 327.9)

οἷ μή se. καλῶς καὶ ὁσίως βιώσαντες; μή kao negacija uz particip § 509.2

καὶ οἷ μὲν ἂν δόξωσι

μέσως βεβιωκέναι,

πορευθέντες

ἐπὶ τὸν Ἀχέροντα,

ἀναβάντες

ἃ δὴ αὐτοῖς ὀχήματά ἐστιν,

ἐπὶ τούτων

ἀφικνοῦνται

εἰς τὴν λίμνην,

καὶ ἐκεῖ οἰκοῦσί τε

καὶ καθαιρόμενοι

τῶν τε ἀδικημάτων

διδόντες δίκας

ἀπολύονται,

εἷ τίς τι ἠδίκηκεν,

τῶν τε εὐεργεσιῶν

τιμᾶς

φέρονται

κατὰ τὴν ἀξίαν

ἕκαστος·

οἷ δ' ἂν δόξωσιν

ἀνιάτως ἔχειν

διὰ τὰ μεγέθη  
 τῶν ἀμαρτημάτων,  
 ἢ ἱεροσυλίας πολλὰς καὶ μεγάλας  
 ἢ φόνους ἀδίκους καὶ παρανόμους πολλοὺς  
 ἐξειργασμένοι  
 ἢ ἄλλα  
 ὅσα τοιαῦτα τυγχάνει ὄντα,  
 τούτους δὲ  
 ἢ προσήκουσα μοῖρα  
 ῥίπτει  
 εἰς τὸν Τάρταρον,  
 ὅθεν οὔποτε ἐκβαίνουσιν.

οἷ μὲν... οἷ δ'... koordinacija surečenica parom čestica koje izražavaju kontrast

ἀν § 489.b.4

δόξωσι § 325.2, § 267; *verbum sentiendi* otvara mjesto dopuni u infinitivu

βεβιωκέναι § 327.9

πορευθέντες § 296

τὸν Ἀχέροντα rijeka u svijetu mrtvih

ἀναβάντες složenica βαίνω § 321.6, § 316

ἃ uvodi zavisnu relativnu rečenicu § 481; antecedent (ὀχήματά) ovdje je uključen u zavisnu rečenicu te se u padežu slaže s relativom, a u glavnoj rečenici umjesto njega stoji pokazna zamjenica (τούτων); Smyth 2536, 2538

δὴ čestica koja služi pojašnjavanju: „već...”

αὐτοῖς ἐστίν § 315; imenski predikat; ἐστὶ τινι LSJ εἰμί C.III

ἀφικνοῦνται § 321.8, § 243

οἰκοῦσί τε... καὶ... ἀπολύονται... φέρονται kombinacija sastavnih veznika τε... καὶ... ističe drugi član kombinacije

οἰκοῦσί § 231, § 243

καθαιρόμενοι § 232

τῶν τε ἀδικημάτων... τῶν τε εὐεργεσιῶν... koordinacija rečeničnih članova s pomoću para sastavnih veznika

τῶν... ἀδικημάτων objekt fraze διδόντες δίκας  
 διδόντες § 305; fraza δίκας διδόναι τινός, LSJ δίκη IV.3  
 ἀπολύονται složenica λύω, § 232  
 εἴ veznik uvodi realnu pogodbenu rečenicu, § 475  
 ἠδίκηκεν § 272  
 τῶν... εὐεργεσιῶν objektni genitiv § 394, ovisan o τιμὰς  
 φέρονται § 232, § 327.5, LSJ φέρω A.VI.3  
 ἕκαστος slaže se s predikatom u množini, Smyth 951  
 ἄν § 489.b.4  
 δόξωσιν § 325.2, § 267; *verbum sentiendi* otvara mjesto dopuni u infinitivu  
 ἔχειν § 231, § 327.13  
 ἀνιάτως ἔχειν fraza: „biti neizlječiv”  
 ἢ ἱεροσυλίας... ἢ φόνους... ἢ ἄλλα... koordinacija s pomoću para veznika  
 ἐξεργασμένοι složenica ἐργάζομαι, § 272, reduplikacija § 275  
 τυγχάνει § 321.19, § 231; otvara mjesto predikatnomu participu § 501.b  
 τοιαῦτα ὄντα § 315, predikatni particip (s imenskom dopunom) § 501.b  
 δὲ označava nadovezivanje na prethodni iskaz (pritom je τούτους antecedent  
 relativa οἷ)  
 προσήκουσα složenica ἤκω, § 231, LSJ προσήκω III.2  
 ῥίπτει § 231  
 τὸν Τάρταρον Tartar, najdublji dio podzemnoga svijeta  
 ὄθεν relativni prilog uvodi zavisnu relativnu rečenicu § 481  
 ἐκβαίνουσιν složenica βαίνω § 321.6, § 231

οἱ δὲ δὴ ἄν δόξωσι  
     διαφερόντως  
     πρὸς τὸ ὀσίως  
 βιώναι,  
 οὗτοί εἰσιν  
     οἱ τῶνδε μὲν τῶν τόπων  
         τῶν ἐν τῇ γῆ  
     ἐλευθερούμενοί τε καὶ ἀπαλλαττόμενοι  
         ὥσπερ δεσμωτηρίων,

ἄνω δὲ  
 εἰς τὴν καθαρὰν οἴκησιν  
 ἀφικνούμενοι  
 καὶ  
 ἐπὶ γῆς  
 οἰκίζόμενοι.

δὲ δὴ kombinacija čestica izriče prelazak na novu informaciju, Smyth 2839  
 ἄν § 489.b.4

δόξωσι § 325.2, § 267; *verbum sentiendi* otvara mjesto dopuni u infinitivu  
 πρὸς τὸ ὁσίως LSJ πρὸς C.III

βιῶναι § 327.9, § 316.c; infinitiv ovisan o δόξωσι

εἰσιν οἱ... ἐλευθερούμενοί τε καὶ ἀπαλλαττόμενοι § 315; imenski predikat  
 τῶνδε... τῶν τόπων τῶν ἐν τῇ γῇ *genetivus separationis* § 402; u rečenici

mu mjesto otvaraju participi ἐλευθερούμενοί τε καὶ ἀπαλλαττόμενοι

οἱ τῶνδε μὲν... ἄνω δὲ... koordinacija rečeničnih članova parom čestica koji  
 izražava kontrast

οἱ ἐλευθερούμενοί rekcija τινος; § 232; poimeničeni particip

ἐλευθερούμενοί τε καὶ ἀπαλλαττόμενοι koordinacija rečeničnih članova pa-  
 rom sastavnih veznika, pri čemu je drugi član istaknutiji

ἀπαλλαττόμενοι složenica ἀλλάσσω, atički ἀλλάττω; rekcija τινος; § 232

ἀφικνούμενοι § 232

οἰκίζόμενοι § 232

τούτων δὲ αὐτῶν

οἱ

φιλοσοφία

ἱκανῶς

καθηράμενοι

ἄνευ τε σωμάτων

ζῶσι

τὸ παράπαν  
 εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον,  
 καὶ  
 εἰς οἰκῆσεις  
 ἔτι τούτων καλλίους  
 ἀφικνοῦνται.

δὲ čestica označava nadovezivanje na prethodni iskaz  
 τούτων αὐτῶν dijelni genitiv § 395  
 οἱ καθηράμενοι s. 118, § 267, poimeničeni particip  
 ἄνευ τε σωμάτων... καὶ εἰς οἰκῆσεις koordinacija rečeničnih članova pomo-  
 ću para sastavnih veznika, pri čemu je drugi član istaknutiji  
 ζῶσι § 327.9, § 243, § 244.2  
 τούτων *genetivus comparationis* § 404.1  
 ἀφικνοῦνται § 321.8, § 243

## Poglavlje 37

### Ἴσοκράτους Πρὸς Δημόνικον 24–25

#### O tekstu

Rasprava o praktičnoj etici u obliku otvorenoga pisma Demoniku pripisuje se Izokratu (436. – 338. pr. Kr.), no nije isključeno da joj je autor neki njegov učenik. Nudeći upute za svakodnevni život, autor razlikuje tri životna područja u kojima ta pravila treba primjenjivati: 1) čovjek u odnosu prema bogovima, 2) čovjek u odnosu prema drugim ljudima, ponajprije prema roditeljima i prijateljima, 3) čovjek u odnosu prema sebi samome i skladan razvoj njegova karaktera. Pravila se nižu bez strogoga reda, što je tipično za „gnomsku” književnost toga razdoblja, pa ne ostavljaju dojam cjeline. U tome smislu rasprava se može usporediti s pjesničkim opusom Megaranina Teognida (VI. st. pr. Kr.).

## Pročitajte naglas grčki tekst.

Isoc. Ad Demonium 24–25

μηδένα φίλον ποιῶ, πρὶν ἂν ἐξετάσῃς πῶς κέχρηται τοῖς πρότερον φίλοις· ἔλπιζε γὰρ αὐτὸν καὶ περὶ σέ γενέσθαι τοιοῦτον, οἷος καὶ περὶ ἐκείνους γέγονε. βραδέως μὲν φίλος γίγνου, γενόμενος δὲ πειρῶ διαμένειν· ὁμοίως γὰρ αἰσχρὸν μηδένα φίλον ἔχειν καὶ πολλοὺς ἐταίρους μεταλλάττειν. μήτε μετὰ βλάβης πειρῶ τῶν φίλων, μήτ' ἄπειρος εἶναι τῶν ἐταίρων θέλει. τοῦτο δὲ ποιήσεις, ἐὰν μὴ δεόμενος τὸ δεῖσθαι προσποιῆ.

περὶ τῶν ῥητῶν ὡς ἀπορρήτων ἀνακοινοῦ· μὴ τυχῶν μὲν γὰρ οὐδὲν βλαβήσει, τυχῶν δὲ μᾶλλον αὐτῶν τὸν τρόπον ἐπιστήσει. δοκίμαζε τοὺς φίλους ἔκ τε τῆς περὶ τὸν βίον ἀτυχίας καὶ τῆς ἐν τοῖς κινδύνοις κοινωνίας· τὸ μὲν γὰρ χρυσίον ἐν τῷ πυρὶ βασανίζομεν, τοὺς δὲ φίλους ἐν ταῖς ἀτυχίαις διαγιγνώσκομεν. οὕτως ἄριστα χρήσει τοῖς φίλοις, ἐὰν μὴ προσμένης τὰς παρ' ἐκείνων δεήσεις, ἀλλ' αὐτεπάγγελτος αὐτοῖς ἐν τοῖς καιροῖς βοηθῆς.

## Analiza i komentar

Μηδένα

φίλον

ποιῶ,

πρὶν ἂν ἐξετάσῃς

πῶς κέχρηται

τοῖς πρότερον φίλοις·

ἔλπιζε γὰρ  
αὐτὸν  
καὶ περὶ σέ  
γενέσθαι τοιοῦτον,  
οἷος  
καὶ περὶ ἐκείνους  
γέγονεν.

**Μηδένα φίλον** § 388, dva akuzativa (objekta i predikata) uz glagol koji znači „činiti”; razlika među negacijama οὐ i μή § 508, § 509  
**ποιοῦ** § 232  
**πρὶν ἂν ἐξετάσης** veznik πρὶν uvodi vremensku rečenicu i otvara mjesto (eventualnom) konjunktivu + ἂν § 488.1  
**ἐξετάσης** § 267  
**πῶς κέχρηται** upitni prilog otvara mjesto zavisnoj upitnoj rečenici § 221, § 469  
**κέχρηται** § 272, § 281  
**τοῖς πρότερον φίλοις** atributni položaj priloga § 375  
**ἔλπιζε γὰρ** § 231; § 493 *verbum sentiendi* otvara mjesto A+I; § 517  
**γενέσθαι** § 254, § 255 (naglasak)  
**περὶ σέ... περὶ ἐκείνους...** „prema tebi... prema njima...” § 433.C.c  
**γέγονεν** § 272

Βραδέως μὲν  
φίλος γίγνου,  
γενόμενος δὲ  
πειρῶ  
διαμένειν.

**Βραδέως μὲν... γενόμενος δὲ...** koordinacija rečeničnih članova s pomoću čestica  
**γίγνου** § 232  
**γενόμενος** sc. φίλος; § 254

πειρῶ § 243; glagol otvara mjesto dopuni u infinitivu  
 διαμένειν sc. φίλος; § 232

Ὅμοίως γὰρ αἰσχρὸν  
 μηδένα φίλον  
 ἔχειν  
 καὶ πολλοὺς ἐταίρους  
 μεταλλάττειν.

γὰρ čestica najavljuje iznošenje razloga ili objašnjenja: naime..., § 517  
 αἰσχρὸν sc. ἐστὶ; imenski predikat, Smyth 910 (kopula je ovdje neizrečena);  
 bezlični izraz otvara mjesto infinitivu (kao subjektu) § 492  
 ἔχειν § 232  
 μεταλλάττειν § 232

Μήτε  
 μετὰ βλάβης  
 πειρῶ  
 τῶν φίλων  
 μήτ'  
 ἄπειρος εἶναι  
 τῶν ἐταίρων  
 θέλε.

Μήτε... μήτ'... § 513.4; koordinacija rečeničnih članova sastavnim veznici-  
 ma  
 μετὰ βλάβης „na vlastitu štetu”, § 430  
 πειρῶ τῶν φίλων § 243; πειράομαί τινος § 396.d  
 θέλε § 231; imperativ otvara mjesto N+I (kad se, kao ovdje, subjekt infi-  
 nitiva ne razlikuje od subjekta glavne rečenice)  
 ἄπειρος εἶναι τῶν ἐταίρων ἄπειρός τινος, gen. objektni uz pridjeve koji zna-  
 če „nješt” ili „nevješt” § 394.2; § 315

Τοῦτο δὲ ποιήσεις,  
 ἐὰν  
 μὴ δεόμενος  
 τὸ δεῖσθαι  
 προσποιῇ.

δὲ čestica označava nadovezivanje na prethodnu rečenicu

ποιήσεις § 243

ἐὰν... προσποιῇ § 243; ἐὰν = εἰ ἄν; kombinacija otvara mjesto konjunktivu za tvorbu pogodbene rečenice eventualnoga oblika, § 476.1

μὴ δεόμενος negacija μὴ uz particip koji zastupa pogodbenu rečenicu § 509.2.b; δεόμαι § 325.15; adverbni particip u hipotetičkome značenju § 503.4

τὸ δεῖσθαι poimeničeni infinitiv § 497, smisao: „mudro iskušavanje prijatelja može se postići ako se čovjek pretvara da mu nešto nedostaje, a zapravo mu ne nedostaje ništa”

Περὶ τῶν ῥητῶν  
 ὡς ἀπορρήτων  
 ἀνακοινοῦ·  
 μὴ τυχῶν μὲν γὰρ  
 οὐδὲν βλαβήσει,  
 τυχῶν δὲ  
 μᾶλλον  
 αὐτῶν  
 τὸν τρόπον  
 ἐπιστήσει.

Περὶ τῶν ῥητῶν § 433; glagol εἶρω (osnova φερ, lat. *verbum*), prez. i impf. samo epski i jonski; glagolski pridjevi § 300; smisao: „ono što je rečeno neka bude predstavljeno kao nešto što zahtijeva tajnost”

ἀνακοινοῦ § 243

μη τυχῶν negacija μη uz particip koji zastupa pogodbenu rečenicu § 509.2.b;  
 LSJ τυγχάνω B.I „postići cilj, ostvariti namjeru, uspjeti”; adverbni particip u hipotetičkome značenju § 503.4; § 254, § 321.19  
 μη τυχῶν μὲν... τυχῶν δὲ... § 519.7; koordinacija rečeničnih članova parom čestica  
 γὰρ § 517  
 βλαβήσει § 258, § 261; futuri βλαβήσομαι i βλάψομαι imaju pasivno značenje; tvorba prez. osnove § 249  
 ἐπιστήσει § 258; § 312.6

Δοκίμαζε τοὺς φίλους  
 ἔκ τε τῆς  
 περὶ τὸν βίον  
 ἀτυχίας  
 καὶ τῆς  
 ἐν τοῖς κινδύνοις  
 κοινωνίας·  
 τὸ μὲν γὰρ χρυσίον  
 ἐν τῷ πυρὶ  
 βασανίζομεν,  
 τοὺς δὲ φίλους  
 ἐν ταῖς ἀτυχίαις  
 διαγιγνώσκομεν.

Δοκίμαζε § 231  
 ἔκ τε τῆς... ἀτυχίας... καὶ τῆς... κοινωνίας δοκιμάζω ἔκ τινος: „ispitivati na osnovi čega”  
 περὶ τὸν βίον... ἐν τοῖς κινδύνοις § 433.C.c; § 426.a; prijedložni izrazi kao atributi § 375.4  
 βασανίζομεν... διαγιγνώσκομεν § 231

Οὕτως ἄριστα χρήσει  
 τοῖς φίλοις,  
 ἐὰν μὴ προσμένης  
 τὰς  
 παρ' ἐκείνων  
 δεήσεις,  
 ἀλλ' αὐτεπάγγελτος  
 αὐτοῖς  
 ἐν τοῖς καιροῖς  
 βοηθῆς.

χρήσει χάομαί τινι „postupati prema kome”; futur § 260

ἐὰν μὴ προσμένης... βοηθῆς ἐὰν = εἰ ἂν; ta kombinacija otvara mjesto konjunktivu za tvorbu pogodbene rečenice eventualnoga oblika; § 231

τὰς παρ' ἐκείνων δεήσεις „njihove molbe”

παρ' ἐκείνων § 434.a; prijedložni izraz kao atribut § 375.4

ἐν τοῖς καιροῖς § 426.b

## Poglavlje 38

Λουκιανοῦ

Ἰκαρομένιππος ἢ Ὑπερνέφελος 6

### O tekstu

Dijalog *Ikaromenip* djelo je Lukijanove bogate mašte koje se koristi dva-  
ma omiljenim motivima: napada preuzetnost profesionalnih filozofa i opisuje  
istraživačko putovanje od Zemlje do drugih svjetova (kao npr. u djelima *Ha-  
ron*, *Menip*, *Istinita pripovijest*). U ovome dijalogu Menip, kinički filozof iz  
III. st. pr. Kr., odlazi put neba jer je to jedini način da dozna istinu budući  
da ono što nude filozofi na zemlji nema ni glavu ni rep. Sve što čuje oko sebe  
proturječne su teorije. Riječima njegova sugovornika: „Baš je čudno to što  
govoriš, da se ljudi, premda su mudri, međusobno spore oko svojih nauka i  
ne misle isto o istome.”

Naslov djela aluzija je na priču o arhetipskome obrtniku Dedalu i njegovu  
sinu Ikaru. Dedal je obojici konstruirao krila da mogu odletjeti s Krete, me-  
đutim, Ikar je letio preblizu Suncu, koje je otopilo vosak na njegovim krilima,  
pa je pao u more i utopio se. Za Lukijana bi moglo biti važno da se Menip  
sigurno vratio na zemlju bez svojih krila.

**Pročitajte naglas grčki tekst.**

Luc. Icaromenippus 6

**ΜΕΝΙΠΠΟΣ.** Καὶ μὴν, ὦ ἑταῖρε, γελάσῃ ἀκούσας τὴν τε ἀλαζονείαν αὐτῶν καὶ τὴν ἐν τοῖς λόγοις τερατουργίαν, οἷ γε πρῶτα μὲν ἐπὶ γῆς βεβηκότες καὶ μηδὲν τῶν χαμαὶ ἐρχομένων ἡμῶν ὑπερέχοντες, ἀλλ' οὐδὲ ὀξύτερον τοῦ πλησίον δεδορκότες, ἔνιοι δὲ καὶ ὑπὸ γήρωσ ἢ ἀργίας ἀμβλυώττοντες, ὅμως οὐρανοῦ τε πέρατα διορᾶν ἔφασκον καὶ τὸν ἥλιον περιεμέτρουν καὶ τοῖς ὑπὲρ τὴν σελήνην ἐπεβάτευον καὶ ὥσπερ ἐκ τῶν ἀστέρων καταπεσόντες μεγέθη τε αὐτῶν διεξήεσαν, καὶ πολλάκις, εἰ τύχοι, μηδὲ ὅποσοι στάδιοι Μεγαρόθεν Ἀθήναζέ εἰσιν ἀκριβῶς ἐπιστάμενοι τὸ μεταξὺ τῆς σελήνης καὶ τοῦ ἡλίου χωρίον ὀπόσων εἴη πηχῶν τὸ μέγεθος ἐτόλμων λέγειν, ἀέρος τε ὕψη καὶ θαλάττης βάθη καὶ γῆς περιόδους ἀναμετροῦντες, ἔτι δὲ κύκλους καταγράφοντες καὶ τρίγωνα ἐπὶ τετραγώνοις διασχηματίζοντες καὶ σφαίρας τινὰς ποικίλας τὸν οὐρανὸν δῆθεν αὐτὸν ἐπιμετροῦντες.

**Analiza i komentar**

**ΜΕΝΙΠΠΟΣ.** Καὶ μὴν, ὦ ἑταῖρε, γελάσῃ  
ἀκούσας

τὴν τε ἀλαζονείαν  
αὐτῶν

καὶ τὴν  
     ἐν τοῖς λόγοις  
 τερατουργίαν,  
 οἷ γε πρῶτα μὲν  
     ἐπὶ γῆς  
 βεβηκότες  
 καὶ μηδὲν  
     τῶν χαμαὶ ἐρχομένων ἡμῶν  
 ὑπερέχοντες,  
 ἀλλ' οὐδὲ ὀξύτερον τοῦ πλησίον δεδορκότες,  
 ἔνιοι δὲ καὶ  
     ὑπὸ γήρωσ ἢ ἀργίας  
 ἀμβλυώττοντες,  
 ὅμως  
     οὐρανοῦ τε  
     πέρατα  
     διορᾶν  
 ἔφασκον  
 καὶ τὸν ἥλιον  
 περιεμέτρουν  
 καὶ τοῖς ὑπὲρ τὴν σελήνην  
 ἐπεβάτευον  
 καὶ  
     ὥσπερ ἐκ τῶν ἀστέρων  
 καταπεσόντες  
 μεγέθη τε  
     αὐτῶν  
 διεξήεσαν,

- Καὶ μὴν** § 515.4, kao latinski *et vero*, ta kombinacija u dijalogu izražava slaganje i suglasnost: „da..., doista...”
- γελάση** § 259, § 260; med. futur s akt. značenjem § 328
- ἀκούσας** § 267
- τὴν τε ἀλαζονείαν... καὶ τὴν... τερατουργίαν...** § 513.2
- αὐτῶν** sc. τῶν φιλοσόφων
- ἐν τοῖς λόγοις** prijedložni izrazi kao atributi § 375.4
- γε** § 519.1
- ἐπὶ** § 436.A
- οἷ... βεβηκότες** poimeničeni particip § 373; § 321.6; § 272; smisao: „oni koji, kao prvo, hodaju po zemlji”
- τῶν... ἐρχομένων** poimeničeni particip § 373; § 232
- οἷ... ὑπερέχοντες** poimeničeni particip § 373; § 232; ὑπερέχω τινός „biti nadmoćan”
- τοῦ πλησίον** poimeničeni prilog „bližnji”; *genetivus comparationis* uz ὀξύτερον § 404
- δεδορκότες** § 272
- οἷ γε πρῶτα μὲν... ἔνιοι δὲ...** § 519.7
- ὑπὸ γήρωσ ἢ ἀργίας** ὑπὸ + g. označava uzrok § 437.A.b.β
- ἀμβλυώττοντες** § 232
- οὐρανοῦ τε πέρατα... καὶ τὸν ἥλιον...** § 513.2
- διορᾶν** § 243
- ἔφασκον** § 232; *verbum dicendi* otvara mjesto konstrukciji N+I 491.2
- περιεμέτρουν** § 243; prijedložni περί i πρό ne dopuštaju eliziju § 68.c; augment kod glagola složenih s prijedlogom § 238
- τοῖς ὑπὲρ τὴν σελήνην τὰ ὑπὲρ τὴν σελήνην** „mjesto iza Mjeseca”; poimeničeni prijedložni izraz § 373
- ἐπεβάτευον** § 232; augment kod glagola složenih s prijedlogom § 238
- ἐκ τῶν ἀστέρων** § 424.a
- καταπεσόντες** složenica glagola πίπτω § 327.17; jaka aoristna osnova § 254; adverbni particip § 503
- αὐτῶν** sc. τῶν ἀστέρων
- διεξήεσαν** διέξιμι „detaljno opisivati”, složenica εἶμι § 314 (sporedni oblik 3. l. pl. ἦεσαν bilj. 3); augment kod glagola složenih s prijedlogom § 238

καὶ πολλάκις,  
εἰ τύχοι,  
μηδὲ  
ὄπόσοι στάδιοι  
Μεγαρόθεν  
Ἀθήναζε  
εἰσιν  
ἀκριβῶς ἐπιστάμενοι  
τὸ μεταξὺ  
τῆς σελήνης καὶ τοῦ ἡλίου  
χωρίον  
ὄπόσων εἴη πηχῶν  
τὸ μέγεθος  
ἐτόλμων  
λέγειν,  
ἀέρος τε ὕψη  
καὶ θαλάττης βάθη  
καὶ γῆς περιόδους  
ἀναμετροῦντες,  
ἔτι δὲ κύκλους  
καταγράφοντες  
καὶ τρίγωνα  
ἐπὶ τετραγώνοις  
διασχηματίζοντες  
καὶ σφαίρας τινὰς ποικίλας  
τὸν οὐρανὸν δῆθεν αὐτὸν  
ἐπιμετροῦντες.

εἰ τύχοι „na primjer”; τυγχάνω § 321,19; jaka aoristna osnova § 254  
Μεγαρόθεν Ἀθήναζε nastavci nalik na padežne § 188

εἰσιν enklitika § 39.3; § 315.2

μηδὲ... ἐπιστάμενοι § 513.3; § 312.6; § 328.2

μεταξὺ τῆς σελήνης καὶ τοῦ ἡλίου nepravi prijedlozi s genitivom § 417;  
prijedložni izrazi kao atributi § 375.4

ὁπόσων εἴη πηγῶν § 315.2; kosi optativ iza historijskoga vremena u upit-  
nim rečenicama § 469

τὸ μέγεθος akuzativ obzira § 389

ἐτόλμων λέγειν § 243; § 232

ἀναμετροῦντες § 243

ἔτι δὲ „štoviše, osim toga”

καταγράφοντες § 232

διασχηματίζοντες διασχηματίζω „oblikovati, konstruirati”; § 232

ἐπὶ τετραγώνοις § 436.B

ποικίλας „zamršene, komplicirane”

τὸν οὐρανὸν... αὐτὸν predikatni položaj § 378.5

δῆθεν ironično, kao latinski *scilicet* tobože, dakako, kako kažu”

ἐπιμετροῦντες § 243

## Poglavlje 39

### Πλουτάρχου Περὶ φιλοπλουτίας 524d–524f

#### O tekstu

Plutarhov esej iz zbirke Ἠθικά (*Moralia*) bavi se vrlo specifičnom podvrstom pohlepe: iracionalnom željom za posjedovanjem silnoga bogatstva. Autor ne hvali siromaštvo, već prikazuje loše strane bogatstva suprotstavljajući ga umjerenomu imetku: οὐδὲν οὖν πλεόν ἔχουσιν οἱ πλούσιοι τῶν μέτρια κεκτημένων (gl. 8, 527B). Stil, jezik, teme i izvori djela pripadaju pretežno tradiciji kiničko-stoičke dijatribe iako Plutarh, naravno, navodi i mnoge druge autore, među njima Pindara, Aristofana, Platona, Aristotela.

Nakon što je u uvodu pokazao da bogatstvo ne može kupiti sreću, Plutarh analizira nesreću škrtaca i rasipnika: ni jedni ni drugi ne mogu zadovoljiti želju za imetkom, dok je kod škrtaca ta želja u sukobu s vlastitim zadovoljenjem. Zatim razmatra osobito pohlepne škrce i rasipnike, pri čemu potonje ocjenjuje manje nepodnošljivima. Dokazuje da je besmislen izgovor škrtaca da štede za svoje potomstvo, dok opravdanje bogataša da neki od njih društvu doprinose korištenjem onog što posjeduju ovisi o shvaćanju pojma „korištenje”. Ako je svrha korištenja zadovoljavanje potreba, položaj je bogataša i srednje imućnih isti; ako „korištenje” znači luksuz, onda je bogatstvo naprosto razmetanje. Na koncu se takvo „teatralno” bogatstvo uspoređuje s filozofijom.

U odabranome odlomku Plutarh poseže za omiljenom stoičkom usporedbom nerazumnoga čovjeka s bolesnikom, u ovome slučaju s onim čija je bolest duševna. Takav je i φιλόπλουτος. Njegovo „psihičko siromaštvo” ne može se nasititi materijalnih dobara dok razumni ljudi znaju da je granica imetka zadovoljavanje (osnovnih) potreba (χρεία).

## Pročitajte naglas grčki tekst.

Plut. De cupiditate divitiarum 524D–524F

ὅταν ἰατρὸς πρὸς ἄνθρωπον εἰσελθὼν ἐρριμμένον ἐν τῷ κλινιδίῳ καὶ στένοντα καὶ μὴ βουλόμενον τροφήν λαβεῖν, ἄψηται καὶ ἀνακρίνη καὶ εὖρη μὴ πυρέττοντα, „ψυχικὴ νόσος” ἔφη καὶ ἀπῆλθεν· οὐκοῦν καὶ ἡμεῖς ὅταν ἴδωμεν ἄνδρα τῷ πορισμῷ προστετηκότα καὶ τοῖς ἀναλώμασιν ἐπιστένοντα καὶ μηδενὸς εἰς χρηματισμὸν συντελοῦντος αἰσχροῦ μηδ’ ἀνιαροῦ φειδόμενον, οἰκίας δ’ ἔχοντα καὶ χώρας καὶ ἀγέλας καὶ ἀνδράποδα σὺν ἱματίοις, τί φήσομεν τὸ πάθος εἶναι τὰνθρώπου ἢ πενίαν ψυχικὴν; ἐπεὶ τὴν γε χρηματικὴν, ὡς φησιν ὁ Μένανδρος, εἷς ἂν φίλος ἀπαλλάξειεν εὐεργετήσας· τὴν δὲ ψυχικὴν ἐκείνην οὐκ ἂν ἐμπλήσειαν ἅπαντες οὔτε ζῶντες οὔτε ἀποθανόντες. ὅθεν εὖ πρὸς τούτους λέλεκται ὑπὸ τοῦ Σόλωνος „πλούτου δ’ οὐδὲν τέρμα πεφασμένον ἀνθρώποισιν.” ἐπεὶ τοῖς γε νοῦν ἔχουσιν ὁ τῆς φύσεως πλοῦτος ὠρίσται καὶ τὸ τέρμα πάρεστι τῇ χρεῖα καθάπερ κέντρῳ καὶ διαστήματι περιγραφόμενον.

## Analiza i komentar

ὅταν ἰατρὸς  
 εἰσελθὼν  
 πρὸς ἄνθρωπον  
 ἐρριμμένον  
 ἐν τῷ κλινιδίῳ  
 καὶ στένοντα  
 καὶ μὴ βουλόμενον  
 τροφήν λαβεῖν  
 ἄφηται  
 καὶ ἀνακρίνη  
 καὶ εὖρη  
 μὴ πυρέττοντα,  
 „ψυχικὴ νόσος”  
 ἔφη  
 καὶ ἀπῆλθεν·  
 οὐκοῦν καὶ ἡμεῖς  
 ὅταν ἴδωμεν  
 ἄνδρα  
 τῷ πορισμῷ  
 προστετηχότα  
 καὶ  
 τοῖς ἀναλώμασιν  
 ἐπιστένοντα

καὶ  
μηδενὸς  
εἰς χρηματισμὸν  
συντελοῦντος  
αἰσχροῦ μηδ' ἀνιαροῦ  
φειδόμενον,  
οἰκίας δ'  
ἔχοντα  
καὶ χώρας καὶ ἀγέλας  
καὶ ἀνδράποδα  
σὺν ἱματίοις,  
τί φήσομεν  
εἶναι  
τοῦ ἀνθρώπου  
τὸ πάθος  
ἢ πενίαν ψυχικὴν;

**ὅταν** uvodi zavisnu vremensku rečenicu s načinima eventualne protaze § 488.2:

„kad god...”

**εἰσελθὼν** složenica ἔρχομαι, LSJ εἰσέρχομαι πρὸς τινα „ući u čiju kuću, posjetiti ga; (o liječniku:) doći u kućnu posjetu”

**ἐρριμμένον** s. 118, § 286, LSJ ῥίπτω I. ἐρριμμένος „ležeći na trbuhu”

**στένοντα** § 231

**μὴ** uz participe Smyth 2045

**βουλόμενον** § 232, § 325.13; glagol nepotpuna značenja otvara mjesto infinitivu

**λαβεῖν** § 254, § 321.14

**ἄφηται** § 267, LSJ ἄπτω A.II

**ἀνακρίνη** složenica κρίνω, s. 118, § 267

**εὔρη** § 254, § 324.7

**μὴ** uz participe Smyth 2045

**πυρέττοντα** predikatni particip uz εὔρη; § 231

**ἔφη** § 312.8

ἀπῆλθεν složenica ἔρχομαι, § 327.2, § 254

οὐκοῦν zaključno: „dakle, zar ne...”

ὅταν uvodi zavisnu vremensku rečenicu s načinima eventualne protaze § 488.2:

„kad god...”

ἴδωμεν § 327.3, § 254

προστετηκότα LSJ προστήκομαι τι, u pasivnome značenju, perfekt προστέτηκα,

metaforički: „posvetiti se čemu, biti zaokupljen čime,” πορισμῶ Plu.

2.524d (to je upravo ovo mjesto); složenica τήκω, § 272, aktivni oblici

samo u perfektu

ἐπιστένοντα složenica στένω, § 231; rekcija τινί

μηδενός... φειδόμενον poredaj: φειδόμενον μηδενός αἰσχροῦ μηδ' ἀνιαροῦ συντελοῦντος

εἰς χρηματισμὸν

συντελοῦντος složenica τελέω, LSJ συντελέω A.II.2; rekcija εἷς τι, § 231,

§ 243

φειδόμενον rekcija τινός, § 232, LSJ φείδομαι A.IV

καὶ μηδενός... φειδόμενον, οἰκίας δ' ἔχοντα koordinacija s pomoću čestice

koja označava suprotnost prethodnomu navodu

ἔχοντα § 231

φήσομεν § 312.8; *verbum dicendi* otvara mjesto A+I

εἶναι § 315

τί... ἢ „što (drugo) nego...?” Smyth 2863.a

φήσομεν εἶναι τὸ πάθος § 491; imenski predikat, Smyth 909

ἐπεὶ τὴν γε χρηματικὴν,

ὥς φησιν ὁ Μένανδρος,

εἷς ἂν φίλος

ἀπαλλάξειεν

εὐεργετήσας,

τὴν δὲ ψυχικὴν ἐκείνην

οὐκ ἂν ἐμπλήσειαν

ἅπαντες

οὔτε ζῶντες

οὔτ' ἀποθανόντες.

ἐπεὶ veznik uvodi uzročnu zavisnu rečenicu § 468

γε čestica stoji između člana i imenice, Smyth 2823; skreće fokus na izraz u koji je uklopljena

ὥς veznik uvodi poredbenu zavisnu rečenicu s indikativom, Smyth 2475  
φησιν § 312.8

ὁ Μένανδρος grčki komediograf (Atena, 343./342. – 292./291. pr. Kr.), najveći predstavnik nove antičke komedije, čije su gnome („mudre misli“) često citirane u djelima kasnijih autora; član uz vlastita imena u značenju: „onaj poznati...“ § 374 bilj.

ἄν čestica uz optativ kao potencijal sadašnji § 464

ἀπαλλάξειεν složenica ἀλλάσσω, § 267, § 269

εὐεργετήσας § 267, § 269

τὴν γε χρηματικὴν... τὴν δὲ ψυχικὴν... koordinacija s pomoću čestice δὲ koja označava suprotnost rečeničnih članova

τὴν γε χρηματικὴν sc. πένιαν

ἄν čestica uz optativ kao potencijal sadašnji § 464

ἐμπλήσειαν složenica πίμπλημι, § 312.2, § 267

οὕτε... οὕτ'... koordinacija rečeničnih članova (participa) sastavnim veznicima § 513.4

ζῶντες § 243, § 231

ἀποθανόντες § 324.8

ἄθεν εἶ

πρὸς τούτους

λέλεκται

ὑπὸ τοῦ Σόλωνος

„πλούτου δ'

οὐδὲν τέρμα

πεφασμένον

ἀνθρώποισιν.”

ἄθεν LSJ s. v. II: „iz tog razloga“

πρὸς τούτους sc. ἄνδρας τῶ πορισμῶ προστετηκότας

λέλεκται § 327.7, § 272

τοῦ Σόλωνος Solon (oko 638. – oko 558. pr. Kr.), atenski državnik, zakonodavac i pjesnik, jedan od sedam mudraca; član uz vlastita imena u značenju: „onaj poznati...” § 374 bilj.

δ' označava nadovezivanje na prethodni navod (u citatu izostavljen)  
πεφασμένον sc. ἐστί; s. 118, § 286

ἐπεὶ

τοῖς γε νοῦν ἔχουσιν

ὁ

τῆς φύσεως

πλοῦτος

ὤρισταί

καὶ τὸ τέρμα

πάρεστι,

τῇ χρεία

καθάπερ κέντρῳ καὶ διαστήματι

περιγραφόμενον.

ἐπεὶ veznik uvodi uzročnu zavisnu rečenicu § 468

τοῖς... ἔχουσιν poimeničeni particip, § 327.13, dativ koristi § 412.1

γε stoji između člana i poimeničenoga participa (i njegova objekta), Smyth 2823, skreće pozornost na taj dio rečenice

ὤρισταί § 275, § 284; LSJ ὀρίζω IV.3, rekcija τινί

πάρεστι složenica εἰμί § 315

τῇ χρεία... κέντρῳ καὶ διαστήματι instrumentalni dativ § 414

κέντρῳ καὶ διαστήματι „šestarom”

περιγραφόμενον složenica γράφω, LSJ περιγράφω A.2, § 232

## Poglavlje 40

### Πλάτωνος Φαῖδρος 259–260

#### O tekstu

*Fedar* je Platonov dijalog sastavljen oko 370. pr. Kr. Posvećen pitanju ljubavi, dotiče se i drugih tema (razmatraju se retorička praksa, duša, metempsihoza, božansko nadahnuće). Za razliku od ostalih Platonovih djela, u kojima se pripovijeda u retrospektivi, *Fedar* pripovijeda zbivanja i radnju dok se odvijaju, riječima samih sudionika dijaloga, Sokrata i Fedra.

Susrevši se na periferiji Atene, Sokrat i Fedar odlaze u prirodu (ovo je jedini Platonov dijalog čija se radnja odvija izvan grada). Fedar je upravo slušao govor Lizije, glasovitoga atenskog govornika, o ljubavi, a Sokrata živo zanima što je Lizija rekao. Fedar ima govor zapisan te ga Sokrat nagovori da ga pročita. U sjeni drveća, uz zvuke prirode kraj potoka, njih dvojica nastavljaju razgovor.

Dio koji čitamo Platonova je priča o cvrčcima, digresija na koju je Sokrata nadahnulo prirodno okruženje. Digresija je ujedno i predah u tijeku dijaloga, Platonov prijelaz na novu temu. No, živopisnost i ideja pomogli su da i digresija postane slavna.

Dok cvrčci cvrče, prate hoće li njihova pjesma uspavati ljude ili će se oni oduprijeti. U rana vremena, dok još nije bilo Muza, cvrčci su bili ljudi. Kad je s Muzama nastala i pjesma, ljudi cvrčci prepustili su se pjevanju i plesu. Izgubili bi interes za hranu i spavanje te ne bi bili svjesni čak ni da umiru. Muze su ih nagradile darom da pjevaju od rođenja do smrti, ali su im dale i zadatak: svakoj od Muza moraju javljati koji ih čovjek štuje, a koji ne.

## Pročitajte naglas grčki tekst.

Plat. Phaedrus 259b

ΣΩ. (...) λέγεται δ' ὡς ποτ' ἦσαν οὗτοι ἄνθρωποι τῶν πρὶν Μούσας γεγονέναι, γενομένων δὲ Μουσῶν καὶ φανείσης ὠδῆς οὕτως ἄρα τινὲς τῶν τότε ἐξεπλάγησαν ὑφ' ἡδονῆς, ὥστε ἄδοντες ἡμέλησαν σίτων τε καὶ ποτῶν, καὶ ἔλαθον τελευτήσαντες αὐτούς· ἐξ ὧν τὸ τεττίγων γένος μετ' ἐκεῖνο φύεται, γέρας τοῦτο παρὰ Μουσῶν λαβόν, μηδὲν τροφῆς δεῖσθαι γενόμενον, ἀλλ' ἄσιτόν τε καὶ ἄποτον εὐθύς ἀδειν, ἕως ἂν τελευτήσῃ, καὶ μετὰ ταῦτα ἐλθὸν παρὰ Μούσας ἀπαγγέλλειν τίς τίνα αὐτῶν τιμᾶ τῶν ἐνθάδε. Τερψιχόρα μὲν οὖν τοὺς ἐν τοῖς χοροῖς τετιμηκότας αὐτὴν ἀπαγγέλλοντες ποιοῦσι προσφιλεστέρους, τῇ δὲ Ἐρατοῖ τοὺς ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς, καὶ ταῖς ἄλλαις οὕτως, κατὰ τὸ εἶδος ἐκάστης τιμῆς· τῇ δὲ πρεσβυτάτῃ Καλλιόπῃ καὶ τῇ μετ' αὐτὴν Οὐρανία τοὺς ἐν φιλοσοφίᾳ διάγοντάς τε καὶ τιμῶντας τὴν ἐκεῖνων μουσικὴν ἀγγέλλουσιν, αἱ δὲ μάλιστα τῶν Μουσῶν περὶ τε οὐρανὸν καὶ λόγους οὔσαι θεῖους τε καὶ ἀνθρωπίνους ἰᾶσιν καλλίστην φωνήν. πολλῶν δὲ οὖν ἕνεκα λεκτέον τι καὶ οὐ καθευδητέον ἐν τῇ μεσημβρίᾳ.

## Analiza i komentar

λέγεται δ'

ὡς ποτ' ἦσαν οὗτοι ἄνθρωποι  
τῶν πρὶν Μούσας γεγονέναι,  
γενομένων δὲ Μουσῶν  
καὶ φανείσης ὠδῆς

οὕτως ἄρα τινές  
τῶν τότε  
ἐξεπλάγησαν  
ὕφ' ἡδονῆς,  
ὥστε  
ἄδοντες  
ἠμέλησαν  
σίτων τε καὶ ποτῶν,  
καὶ ἔλαθον  
τελευτήσαντες αὐτούς·  
ἐξ ὧν  
τὸ τεττίγων γένος  
μετ' ἐκεῖνο  
φύεται,  
γέρας τοῦτο  
παρὰ Μουσῶν  
λαβόν,  
μηδὲν τροφῆς  
δεῖσθαι  
γενόμενον,  
ἀλλ' ἄσιτόν τε  
καὶ ἄποτον  
εὐθύς ἄδειν,  
ἕως ἂν τελευτήσῃ,  
καὶ  
μετὰ ταῦτα  
ἐλθόν  
παρὰ Μούσας  
ἀπαγγέλλειν

τίς  
 τίνα αὐτῶν  
 τιμᾶ  
 τῶν ἐνθάδε.

δ' čestica (bez korelacije s μέν), ovdje u kopulativnoj ulozi povezivanja rečenica; dopunjava se prethodni iskaz s kojim ovaj ne stoji u suprotnosti λέγεται § 231, osnove § 327.7

ὥς veznik ὥς uvodi zavisnu izričnu rečenicu kao dopunu (objekt) glagolu govorenja λέγεται

οὗτοι odnosi se na οἱ τέττιγες spomenute u 258e

ἦσαν § 315.2; kopulativni glagol (glagolski dio imenskoga predikata) otvara mjesto nužnoj dopuni, ovdje imenskoj riječi

ἄνθρωποι imenski dio imenskoga predikata

τῶν πρὶν Μούσας γεγονέναι sc. ἀνθρώπων; § 291.b; vremenski veznik πρὶν uvodi zavisnu vremensku rečenicu u kojoj stoji infinitiv (ovdje A+I) ako je glavna rečenica potvrдна § 488. bilj. 1

ὥς ποτ' ἦσαν... γενομένων δὲ... koordinacija s pomoću čestice

γενομένων δὲ Μουσῶν GA

γενομένων § 254

φανείσης ὥδῃς GA

φανείσης § 292, osnove s. 118

τῶν τότε poimeničeni prilog; dijelni genitiv

ἐξεπλάγησαν § 292, složnica πλήσσω, LSJ ἐκπλήσσω, A.II.2

ὥστε... ἡμέλησαν posljedični veznik ὥστε uvodi zavisnu posljedičnu rečenicu, u glavnoj rečenici mjesto joj otvara adverb οὕτως, § 473

ἄδοντες § 231

ἡμέλησαν rekcija τινος; § 267

ἔλαθον rekcija τίνα; § 254, osnove § 321.15

τελευτήσαντες § 267

ἔλαθον τελευτήσαντες τελευτήσαντες je predikatni particip kao dopuna glagolu ἔλαθον; na hrvatski se ἔλαθον prevodi prilogom, „neopazice”, a predikatni particip τελευτήσαντες postaje glavni glagol

ἐξ ὧν... φύεται odnosna zamjenica u prijedložnome izrazu uvodi zavisnu odnosnu rečenicu, antecedent je n. pl. m. r. (ἄνθρωποι)

μετ' ἐκεῖνο „potom, otada”

φύεται historijski prezent; § 231

λαβόν nominativ uz tò γένος, objekt mu je γέρας τοῦτο; § 254

δεῖσθαι § 243, osnove § 325.14 i § 325.15; γέρας τοῦτο sastoji se u μηδὲν τροφῆς δεῖσθαι i εὐθύς ἄδειν (kao adnominalni genitiv, Smyth 1290 i 1291, 1295 i 1296)

γενόμενον § 254

ἄδειν § 231

τελευτήση § 267

ἕως ἂν τελευτήση vremenski veznik ἕως uvodi zavisnu vremensku rečenicu sa značenjem eventualne pogodbene protaze: „dok god ne...”, § 488

ἔλθόν § 254

ἀπαγγέλλειν § 231, složenica ἀγγέλλω, osnove s. 118

τιμᾶ § 243

τίς τίνα αὐτῶν τιμᾶ τῶν ἐνθάδε τίς τῶν ἐνθάδε, τίνα αὐτῶν (dijelni genitiv) τῶν ἐνθάδε poimeničeni prilog

Τερψιχόρα μὲν οὖν

τούς

ἐν τοῖς χοροῖς

τετιμηκότας αὐτήν

ἀπαγγέλλοντες

ποιοῦσι προσφιλεστέρους,

τῇ δὲ Ἐρατοῖ

τούς

ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς,

καὶ ταῖς ἄλλαις

οὕτως,

κατὰ τὸ εἶδος

ἐκάστης

τιμῆς·

τῆ δὲ πρεσβυτάτῃ Καλλιόπῃ  
 καὶ τῆ  
     μετ' αὐτὴν  
 Οὐρανία  
     τοὺς  
         ἐν φιλοσοφίᾳ  
     διάγοντάς τε  
     καὶ τιμῶντας  
         τὴν ἐκείνων μουσικὴν  
 ἀγγέλλουσιν,  
     αἱ δὴ μάλιστα  
         τῶν Μουσῶν  
         περὶ τε οὐρανὸν  
             καὶ λόγους  
 οὔσαι  
         θείους τε καὶ ἀνθρωπίνους  
 ἰᾶσιν  
     καλλίστην φωνήν.

μὲν οὖν u ovoj kombinaciji μὲν ističe iskaz koji slijedi, a οὖν ističe logičku povezanost prethodnoga i novoga iskaza: „onda dakle...”

τοὺς... *τετιμηκότας* § 272

ἐν τοῖς χοροῖς prijedložni izraz kao atribut poimeničenoga participa τοὺς... *τετιμηκότας*

*ἀπαγγέλλοντες* subjekt su τέττιγες; rekcija τινά τινι sc. τοὺς (ἐν τοῖς χοροῖς) *τετιμηκότας* (αὐτὴν); § 231, složenica ἀγγέλλω

*ποιοῦσι* § 243, s objektima προσφιλεστέρους (sc. αὐτούς, tj. τοὺς ἐν τοῖς χοροῖς *τετιμηκότας* αὐτὴν) i Τερψιχόρα

τοὺς ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς prethodno iskazani particip *τετιμηκότας* ondje je neizrečen (τοὺς ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς sc. *τετιμηκότας* αὐτὴν)

οὔτως sc. ἀπαγγέλλοντες

*διάγοντάς* § 231, složenica ἄγω

τιμῶντας § 243

μουσικὴν sc. τέχνην

ἀγγέλλουσιν § 231

αἶ δὴ čestica ovdje ističe i intenzivira značenje riječi: „baš one...”

περί τε οὐρανὸν καὶ λόγους kombinacija čestica (sastavnih veznika) τε καὶ povezuje komplemente u slabiju vezu nego καί... καί...; u paru τε καὶ drugi je član istaknutiji

λόγους... θείους τε καὶ ἀνθρωπίνους govori o bogovima i ljudima

οὔσαι § 315, LSJ εἰμί IV.6 „baviti se čime” (εἶναι πρὸς τινι ili εἶναι περί τι)

ἰᾶσιν § 305

αἶ... ἰᾶσιν odnosna zamjenica αἶ uvodi zavisnu odnosnu rečenicu, antecedent su τῆ δὲ... Καλλιόπη καὶ τῆ... Οὐρανία

πολλῶν

δὴ οὔν

ἔνεκα

λεκτέον τι

καὶ οὐ καθευδητέον

ἐν τῆ μεσημβρία.

πολλῶν δὴ οὔν ἔνεκα Sokrat iz priče izvlači konkretan zaključak: „Dakle, iz mnogih razloga nas dvojica moramo...”

δὴ οὔν ove dvije čestice u kombinaciji (vrlo česte baš kod Platona) iskazuju potvrđivanje i isticanje: „dakle, očito...”

λεκτέον glagolski pridjev § 300

καθευδητέον glagolski pridjev § 300

# Poglavlje 41

## Ἴσοκράτους Ἀρεοπαγιτικός 43–45

### O tekstu

Ἀρεοπαγιτικός (*Areopaški govor*, sedmi po redu u zbirci od 21 sačuvanoga) Izokrat je sastavio najvjerojatnije 354. pr. Kr. U govoru, koji je i pohvalan i deliberativan, nostalgично i utopijski poziva na povratak demokraciji kakva je nekad bila, dok je, po Solonovim i Klistenovim odredbama, Atenom upravljalo areopaško vijeće te je grad bio sretan i uspješan. Uspoređujući sadašnji trenutak s prošlošću u javnome i vjerskome te privatnome životu, Izokrat se zalaže za umjerenu institucionalnu reformu – ni u duhu oligarhije, ni radikalno demokratski – kojom bi Areopag opet dobio političku moć (461. su Efijalt i Periklo ograničili djelokrug toga tijela na krvne delikte).

U odabranome odlomku Izokrat pokazuje kako je Areopag, kad je djelovao na svim područjima života, pozitivno utjecao i na odgoj omladine.

**Pročitajte naglas grčki tekst.**

Isocr. Areopagiticus 43–45

ἀπάντων μὲν οὖν ἐφρόντιζον τῶν πολιτῶν, μάλιστα δὲ τῶν νεωτέρων. ἐώρων γὰρ τοὺς τηλικούτους ταραχωδέστατα διακειμένους καὶ πλείστων γέμοντας ἐπιθυμιῶν, καὶ τὰς ψυχὰς αὐτῶν μάλιστα παιδευθῆναι δεομένας ἐπιμελείαις καλῶν ἐπιτηδευμάτων καὶ πόνοις ἡδονὰς ἔχουσιν· ἐν μόνοις γὰρ ἂν τούτοις ἐμμεῖναι τοὺς ἐλευθέρως τεθραμμένους καὶ μεγαλοφρονεῖν εἰθισμένους.

ἅπαντας μὲν οὖν ἐπὶ τὰς αὐτὰς ἄγειν διατριβὰς οὐχ οἷόν τ' ἦν, ἀνωμάλως τὰ περὶ τὸν βίον ἔχοντας· ὡς δὲ πρὸς τὴν οὐσίαν ἤρμωπτεν, οὕτως ἐκάστοις προσέταπτον. τοὺς μὲν γὰρ ὑποδεέστερον πράττοντας ἐπὶ τὰς γεωργίας καὶ τὰς ἐμπορίας ἔτρεπον, εἰδότες τὰς ἀπορίας μὲν διὰ τὰς ἀργίας γιγνομένας, τὰς δὲ κακουργίας διὰ τὰς ἀπορίας· ἀναιροῦντες οὖν τὴν ἀρχὴν τῶν κακῶν ἀπαλλάξαι ᾤοντο καὶ τῶν ἄλλων ἀμαρτημάτων τῶν μετ' ἐκείνην γιγνομένων. τοὺς δὲ βίον ἱκανὸν κεκτημένους περὶ τὴν ἵππικὴν καὶ τὰ γυμνάσια καὶ τὰ κυνηγέσια καὶ τὴν φιλοσοφίαν ἠνάγκασαν διατρίβειν, ὀρῶντες ἐκ τούτων τοὺς μὲν διαφέροντας γιγνομένους, τοὺς δὲ τῶν πλείστων κακῶν ἀπεχομένους.

**Analiza i komentar**

Ἀπάντων μὲν οὖν  
ἐφρόντιζον  
τῶν πολιτῶν,  
μάλιστα δὲ  
τῶν νεωτέρων.

Ἀπάντων... τῶν πολιτῶν... τῶν νεωτέρων *genetivus memoriae (curae)* § 400.1

Ἄπάντων μὲν... μάλιστα δὲ τῶν νεωτέρων koordinacija parom čestica izražava blagi kontrast  
 οὖν zaključno: „dakle...”, nadovezivanje na ono što je rečeno ranije  
 ἐφρόντιζον subjekt su ranije spomenuti „naši predci” ἡμῶν οἱ πρόγονοι; rek-  
 cija τινός; § 231

Ἐώρων γὰρ  
 τοὺς τηλικούτους  
 παραχωδέστατα  
 διακειμένους  
 καὶ πλείστων  
 γέμοντας  
 ἐπιθυμιῶν,  
 καὶ τὰς ψυχὰς  
 αὐτῶν  
 μάλιστα  
 παιδευθῆναι  
 δεομένας  
 ἐπιμελείαις  
 καλῶν ἐπιτηδευμάτων  
 καὶ πόνοις  
 ἡδονὰς  
 ἔχουσιν·  
 ἐν μόνοις γὰρ ἂν τούτοις  
 ἐμμεῖναι  
 τοὺς  
 ἐλευθέρως  
 τεθραμμένους  
 καὶ μέγα φρονεῖν  
 εἰθισμένους.

- Ἐώρων § 327.3, za augment v. § 237.2; *verbum sentiendi* otvara mjesto i akuzativima (npr. τηλικούτους), ali i A+I (ἐμμεῖναι τοὺς... τεθραμμένους καὶ... εἰθισμένους)
- γὰρ uvodi objašnjenje: „naime...”
- τοὺς διακειμένους poimeničeni particip, složenica glagola κεῖμαι § 315.a, LSJ *διάκειμαι* A.II
- πλείστων... ἐπιθυμιῶν *genetivus copiae et inopiae* § 403
- γέμοντας § 231, rekcija τινός
- αὐτῶν posvojni genitiv § 393.1
- παιδευθῆναι § 296
- δεομένας glagol nepotpuna značenja otvara mjesto dopuni u infinitivu, LSJ δέω (B) A.II.1.b, § 232
- ἐπιμελείαις dativ sredstva ovisan o παιδευθῆναι § 414.1
- καλῶν ἐπιτηδευμάτων objektivi genitiv § 394
- πόνους ἔχουσιν dativ sredstva ovisan o παιδευθῆναι § 414.1
- ἔχουσιν § 327.13, § 231
- γὰρ uvodi objašnjenje: „naime...”
- ἂν čestica uz infinitiv u značenju potencijala § 489.b.6
- ἐμμεῖναι „ostati čvrst, ustrajan, postojan”; složenica glagola μένω § 325.7, § 270, § 268. Bilj. 1.; predikatni dio A+I
- τοὺς... τεθραμμένους poimeničeni particip, s. 118, perf. med. § 285; imenski dio A+I
- φρονεῖν § 243
- μέγα φρονεῖν LSJ φρονέω A.II.2.b
- εἰθισμένους § 275.1, § 236, ovdje otvara mjesto dopuni u infinitivu
- ἐμμεῖναι τοὺς... τεθραμμένους καὶ... εἰθισμένους § 491

Ἄπαντας μὲν οὖν  
 ἐπὶ τὰς αὐτάς  
 ἄγειν  
 διατριβάς  
 οὐχ οἷόν τ' ἦν,

ἀνωμάλως  
 τὰ περὶ τὸν βίον  
 ἔχοντας·  
 ὡς δὲ  
 πρὸς τὴν οὐσίαν  
 ἤρμοττεν,  
 οὕτως  
 ἐκάστοις  
 προσέταπτον.

μὲν οὖν kombinacija čestica služi povezivanju s prošlim navodom i upućiva-  
 nje na antitezu, Smyth 2901c

Ἄπαντας μὲν... ὡς δὲ πρὸς τὴν οὐσίαν... koordinacija rečeničnih članova pa-  
 rom čestica

ἐπὶ τὰς αὐτάς... διατριβὰς atributni položaj § 207.2

ἄγειν § 231

ἦν § 315

οἶόν τ' ἦν otvara mjesto dopuni u infinitivu; LSJ οἶος III.2

ἀνωμάλως... ἔχοντας LSJ ἔχω B.II.2, s prilozima „biti”

τὰ περὶ τὸν βίον „životne okolnosti”

ἔχοντας § 327.13, § 231

ὡς... οὕτως „kako... tako...”; Smyth 2990: u poredbenim rečenicama ὡς čes-  
 to dolazi u korelaciji s οὕτως

ἤρμοττεν LSJ ἀρμόζω II.2; § 231, § 235

προσέταπτον § 231, § 238; složenica τάσσω (atički τάττω)

Τοὺς μὲν γὰρ

ὑποδεέστερον

πράττοντας

ἐπὶ τὰς γεωργίας

καὶ τὰς ἐμπορίας

ἔτρεπον,

εἰδότες  
 τὰς ἀπορίας μὲν  
     διὰ τὰς ἀργίας  
 γιγνομένας,  
 τὰς δὲ κακουργίας  
     διὰ τὰς ἀπορίας·  
 ἀναιροῦντες οὖν  
     τὴν ἀρχὴν  
         τῶν κακῶν  
     ἀπαλλάξουσιν  
 ὄντο  
     καὶ τῶν ἄλλων ἀμαρτημάτων  
     τῶν  
         μετ' ἐκείνην  
     γιγνομένων.

**Τοὺς μὲν...** koordinacija će se nastaviti u sljedećoj rečenici: **Τοὺς δὲ...**  
**Τοὺς... πράττοντας** poimeničeni particip, § 231, LSJ πράσσω A.II otvara  
 mjesto priložnoj dopuni  
**γὰρ** uvodi objašnjenje: „naime...”  
**ὑποδεέστερον** prilog  
**ἔτρεπον** § 231  
**εἰδότες** § 317.4  
**τὰς ἀπορίας μὲν... τὰς δὲ κακουργίας** koordinacija rečeničnih članova pa-  
 rom čestica  
**γιγνομένας** § 325.11  
**ἀναιροῦντες** složnica αἰρέω § 327.1, § 243  
**οὖν** zaključno: „dakle...”  
**τὴν ἀρχὴν τῶν κακῶν** „izvor zala”  
**ἀπαλλάξουσιν** kad infinitiv ima isti subjekt kao glavni glagol (ὄντο), nije  
 ga potrebno navoditi; složnica glagola ἀλλάσσω, rekcija τινός; LSJ  
 ἀπαλλάσσω A.II  
**ὄντο** § 232; *verbum sentiendi* otvara mjesto dopuni u infinitivu

τῶν ἄλλων ἀμαρτημάτων *genetivus separationis* § 402.1

τῶν μετ' ἐκείνην γιγνομένων *prijedložni izraz i particip kao atributne oznake u atributnome položaju*, § 375

μετ' ἐκείνην *sc. τὴν ἀρχὴν*

γιγνομένων § 325.11

Τοὺς δὲ

βίον ἱκανὸν

κεκτημένους

περί τε τὴν ἵππικὴν

καὶ τὰ γυμνάσια

καὶ τὰ κυνηγέσια

καὶ τὴν φιλοσοφίαν

ἠνάγκασαν

διατρίβειν,

ὄρῶντες

ἐκ τούτων

τοὺς μὲν

διαφέροντας

γιγνομένους,

τοὺς δὲ

τῶν πλείστων κακῶν

ἀπεχομένους.

Τοὺς... *κεκτημένους* *poimeničeni particip*, § 274.4 (*izuzetci*)

*δὲ* čestica označava nadovezivanje na prethodni navod

*ἠνάγκασαν* § 267; otvara mjesto dopuni u infinitivu

*διατρίβειν* *περί τι*, LSJ s. v. A.II; § 231

*ὄρῶντες* § 243, § 327.3

*τοὺς μὲν... τοὺς δὲ...* koordinacija rečeničnih članova parom čestica: „da jedni... a da drugi...”

*διαφέροντας* složenica *φέρω*, LSJ *διαφέρω* A.III.4, § 327.5, § 231; imenska dopuna uz *γιγνομένους*

γιγνομένους § 325.11, § 232; glagol nepotpuna značenja upotrijebljen kopalativno, Smyth 917

τῶν πλείστων κακῶν *genetivus separationis* § 402

ἀπεχομένους složenica ἔχω, LSJ ἀπέχω A.II.2 reakcija τινος; § 327.13, § 232

## Poglavlje 42

# Μάρκου Ἀντωνίνου αὐτοκράτορος Τῶν εἰς ἑαυτὸν βιβλίον Δ 49

### O tekstu

Djelo *Tὰ εἰς ἑαυτὸν* (*Razgovori sa samim sobom* ili *Samom sebi*), dvanaest knjiga filozofskih zapisa (poznato i kao *Meditacije* ili *Razmišljanja*) nastalo je u posljednjemu desetljeću života rimskoga cara, između 170. i 180. po Kr. Marko Aurelije grčkim se jezikom, koji je usvojio još u djetinjstvu, služi kao jezikom privatnosti i meditiranja nasuprot latinskoga, jezika službe i formalnih dužnosničkih zadaća. Ovaj je njegov „duhovni dnevnik”, jedno od moralno najuzvišenijih djela antike, i dokument kulturne i duhovne klime II. st. po Kr. – svjedoči o nesigurnosti, krhkosti, usamljenosti i izgubljenosti u svijetu tuđemu individualnoj prirodi. Djelo se suprotstavlja glavnoj struji tadašnje književne produkcije, elegantnoj, ali ispraznoj: romanima, govorima, retoričkim ekshibicijama.

Sljedeće razmišljanje iz četvrte knjige blisko je Epiktetovoj misli da nesreću treba pretvoriti u prednost; umjesto da se žalimo na svoj udes, razmotrimo koliko smo sretni što (zahvaljujući stoičkomu učenju koje smo usvojili) nesreću možemo nadići.

## Pročitajte naglas grčki tekst.

M. Aur. Ad se ipsum 4.49

Ὅμοιον εἶναι τῇ ἄκρᾳ, ἣ διηνεκῶς τὰ κύματα προσρήσεται· ἡ δὲ ἔστηκε καὶ περὶ αὐτὴν κοιμίζεται τὰ φλεγμήναντα τοῦ ὕδατος.

Ἄτυχῆς ἐγώ, ὅτι τοῦτό μοι συνέβη. οὐμενοῦν ἀλλ' εὐτυχῆς ἐγώ, ὅτι τούτου μοι συμβεβηκότος ἄλυπος διατελῶ, οὔτε ὑπὸ παρόντος θραυόμενος οὔτε ἐπιὸν φοβούμενος. συμβῆναι μὲν γὰρ τὸ τοιοῦτο παντὶ ἐδύνατο, ἄλυπος δὲ οὐ πᾶς ἐπὶ τούτῳ ἂν διετέλεσε. διὰ τί οὖν ἐκεῖνο μᾶλλον ἀτύχημα ἢ τοῦτο εὐτύχημα; λέγεις δὲ ὅλως ἀτύχημα ἀνθρώπου, ὃ οὐκ ἔστιν ἀπότευγμα τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου; ἀπότευγμα δὲ τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου εἶναι δοκεῖ σοι, ὃ μὴ παρὰ τὸ βούλημα τῆς φύσεως αὐτοῦ ἔστι; τί οὖν; τὸ βούλημα μεμάθηκας· μήτι οὖν τὸ συμβεβηκὸς τοῦτο κωλύει σε δίκαιον εἶναι, μεγαλόψυχον, σώφρονα, ἔμφρονα, ἀπρόπτωτον, ἀδιάφυστον, αἰδήμονα, ἐλεύθερον, τᾶλλα, ὧν συμπαρόντων ἢ φύσις ἢ τοῦ ἀνθρώπου ἀπέχει τὰ ἴδια; μέμνησο λοιπὸν ἐπὶ παντὸς τοῦ εἰς λύπην σε προαγομένου τούτῳ χρῆσθαι τῷ δόγματι· οὐχ ὅτι τοῦτο ἀτύχημα, ἀλλὰ τὸ φέρειν αὐτὸ γενναίως εὐτύχημα.

## Analiza i komentar

Ὅμοιον εἶναι  
τῇ ἄκρᾳ,

ἦ  
 διηνεκῶς  
 τὰ κύματα  
 προσρήσεται·  
 ἦ δὲ ἔστηκε  
 καὶ περὶ αὐτὴν κοιμίζεται  
 τὰ φλεγμῆναντα  
 τοῦ ὕδατος.

Ὅμοιον εἶναι § 315; infinitiv ima vrijednost zapovijedi, Smyth 2013; imen-  
 ski predikat, Smyth 909; ὁμοίος τινι  
 προσρήσεται § 232; sročnost sa subjektom u množini srednjega roda § 361  
 ἦ δὲ „a ona”, sc. ἄκρα  
 ἔστηκε § 311  
 κοιμίζεται § 232  
 τὰ φλεγμῆναντα § 267, § 270; LSJ φλεγμαίνω II.2

Ἄτυχῆς ἐγώ,  
 ὅτι τοῦτό  
 μοι  
 συνέβη.  
 οὐμενοῦν ἀλλ' εὐτυχῆς ἐγώ,  
 ὅτι  
 τούτου μοι συμβεβηκότος  
 ἄλυπος διατελῶ,  
 οὔτε  
 ὑπὸ παρόντος  
 θραυόμενος  
 οὔτε  
 ἐπιὸν  
 φοβούμενος.

**Ἄτυχῆς** imenski predikat, Smyth 909; kopula je ovdje neizrečena  
**συνέβη** § 292; složenica βαίνω, § 321.6  
**οὐμενοῦν** LSJ οὐ μὲν οὖν  
**εὐτυχῆς** imenski predikat, Smyth 909; kopula je ovdje neizrečena  
**συμβεβηκότος** § 272; složenica βαίνω, § 321.6; participski dio GA u zna-  
 čenju dopusne rečenice  
**διατελῶ** § 243; LSJ διατελέω II.1 (s pridjevom)  
**οὔτε ὑπὸ παρόντος... οὔτε ἐπιὸν...** koordinacija rečeničnih članova s pomo-  
 ću (niječnih) sastavnih veznika  
**παρόντος** složenica εἰμί, § 315; LSJ πάρειμι II, poimeničeno: „sadašnjost”  
**ἑραυόμενος** § 232  
**ἐπιὸν** složenica εἶμι § 314.1; LSJ ἔπειμι (B) II, poimeničeno: „budućnost”  
 (paralela s παρόντος)  
**φοβούμενος** § 243

συμβῆναι μὲν γὰρ  
     τὸ τοιοῦτο  
     παντὶ  
 ἐδύνατο,  
 ἄλυπος δὲ  
 οὐ πᾶς  
     ἐπὶ τούτῳ  
 ἂν διετέλεσε.

**συμβῆναι μὲν... ἄλυπος δὲ...** koordinacija rečeničnih članova s pomoću para-  
 čestica  
**συμβῆναι** § 292; složenica βαίνω, § 321.6  
**ἐδύνατο** § 312.5; otvara mjesto dopuni u infinitivu  
**ἐπὶ τούτῳ** LSJ ἐπί B.I.1.i  
**ἂν διετέλεσε** § 267, § 269; indikativ preterita s ἂν izražava irealnu (nez-  
 biljnu) radnju, aorist izriče prošlost § 462

διὰ τί οὖν  
 ἐκεῖνο  
 μᾶλλον ἀτύχημα  
 ἢ τοῦτο εὐτύχημα;

**ἀτύχημα** imenski predikat, Smyth 909; kopula je ovdje neizrečena  
**μᾶλλον ἀτύχημα... ἢ τοῦτο...** koordinacija rečeničnih članova: „više... ne-  
 go...”

**εὐτύχημα** imenski predikat, Smyth 909; kopula je ovdje neizrečena

λέγεις δὲ  
 ὅλως  
 ἀτύχημα  
 ἀνθρώπου,  
 ὃ οὐκ ἔστιν  
 ἀπότευγμα  
 τῆς φύσεως  
 τοῦ ἀνθρώπου;

δὲ čestica povezuje rečenicu s prethodnom

**ἀτύχημα** imenski dio predikata (kopula je neizrečena), imenski predikat,  
 Smyth 909

ὃ uvodi relativnu rečenicu, antecedent je **ἀτύχημα**

**οὐκ ἔστιν ἀπότευγμα** (zanijekani) imenski predikat, Smyth 909

**ἀπότευγμα τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου** „neuspjeh, otklon od čovjekove pri-  
 rode”

ἀπότευγμα δὲ  
 τῆς φύσεως  
 τοῦ ἀνθρώπου  
 εἶναι

δοκεῖ σοι,  
ὃ μὴ  
παρὰ τὸ βούλημα  
τῆς φύσεως  
αὐτοῦ  
ἐστι;  
τί οὔν;

ἀπότευγμα... εἶναι imenski predikat Smyth 909; A+I ovisan o δοκεῖ  
δὲ čestica povezuje rečenicu s prethodnom  
δοκεῖ § 243; bezlično LSJ δοκέω II.4; kao *verbum sentiendi* otvara mjesto  
A+I

ὃ uvodi relativnu subjektnu rečenicu: „ono što...”  
παρὰ τὸ βούλημα τῆς φύσεως αὐτοῦ „mimo volje njegove prirode”  
τί οὔν; LSJ τίς I.8.f

τὸ βούλημα μεμάθηκας·  
μήτι οὔν  
τὸ συμβεβηκὸς τοῦτο  
κωλύει  
σε

δίκαιον εἶναι,  
μεγαλόψυχον,  
σώφρονα,  
ἔμφρονα,  
ἀπρόπτωτον,  
ἀδιάψευστον,  
αἰδῆμονα,  
ἐλεύθερον,  
τᾶλλα,

ᾧν συμπαρόντων  
 ἢ φύσις  
     ἢ τοῦ ἀνθρώπου  
 ἀπέχει  
     τὰ ἴδια;

μεμάθηκας § 272, § 321.17

μήτι u izravnome pitanju, očekuje se odgovor „ne”: „ne sprečava te onda...?”  
 τὸ συμβεβηκὸς § 272; složenica βαίνω, § 321.6; supstantiviranje članom  
 § 373

κωλύει § 231; otvara mjesto infinitivima

δίκαιον εἶναι § 315; imenski predikat, Smyth 909

μεγαλόψυχον sc. εἶναι (tako i ostali pridjevi u ovome nizu); imenski predikat,  
 Smyth 909

ᾧν συμπαρόντων GA; složenica εἰμί, § 315; antecedent odnosne zamjenice  
 je τᾶλλα (ili svi nabrojani pridjevi)

ἢ τοῦ ἀνθρώπου atributni položaj, § 375

ἀπέχει § 231; složenica ἔχω

ἀπέχει τὰ ἴδια „dolazi na svoje”

μέμνησο

λοιπὸν

ἐπὶ παντὸς τοῦ

εἰς λύπην

σε

προαγομένου

τούτῳ

χρηῆσθαι

τῷ δόγματι·

οὐχ ὅτι

τοῦτο

ἀτύχημα,

ἀλλὰ

τὸ φέρειν αὐτὸ

γενναίως

εὐτύχημα.

μέμνησο § 274; *verbum sentiendi* otvara mjesto infinitivu

λοιπὸν LSJ λοιπός 5, priložno

προαγομένου § 232; složenica ἄγω

χρησθαι § 243, § 232; rekcija τινι

τούτῳ... τῷ δόγματι otvara mjesto izričnoj rečenici

οὐχ ὅτι... ἀλλὰ koordinacija s pomoću suprotnog veznika

ἀτύχημα imenski dio predikata, sc. ἐστι

τὸ φέρειν poimeničeni infinitiv, § 497

εὐτύχημα imenski dio predikata, sc. ἐστι

## Poglavlje 43

### Θουκυδίδου Ἱστορίαι Α 22, 1–4

#### O tekstu

Tekst koji čitamo ulomak je iz djela *Ἐυγγραφή περὶ τοῦ πολέμου τῶν Πελοποννησίων καὶ Ἀθηναίων* (*Spis o ratu Peloponežana i Atenjana* ili jednostavnije *Povijest Peloponeskoga rata*) atenskoga povjesničara Tukidida (460. – oko 396. pr. Kr.). Tukidid je sam sudjelovao u ratu, na njegovu početku, ali je zbog optužbi za izdaju kraj rata dočekaao u progonstvu.

Djelo se sastoji od osam knjiga, a prikazuje tijek rata do 411. pr. Kr. Tukidid je snažno utjecao na kasniju grčku historiografiju – Ksenofont piše *Grčku povijest* kao nastavak Tukididova djela – i na rimske povjesničare (Salustije, Tacit).

Odabrani je ulomak iz prve knjige. Tukidid objašnjava svoju metodu. U pristupu povijesnim zbivanjima on želi biti objektivan i zato podatke prikuplja sa svih (zaraćenih) strana, a posebno ističe kako zaključke izvodi iz kritički promišljenih dokaza. Razlikuje i dvije formalno različite komponente povjesnice. Jedan su dio govori, a drugi dio pripovijedanje događaja. Govore je sastavljao po onome što je sam čuo i vidio, ali i po podacima koje je sakupio. U rekonstruiranju događaja, u narativnim dijelovima, nije se pouzdavao samo u svoje dojmove, a i tuđe je podatke podvrgnuo najstrožim provjerama. Sve to čini njegovo djelo možda neprivlačnim izvedbeno (*ἐς ἀκρόασιν*), ali osigurava „stečevinu za sva vremena”, *κτῆμα ἐς αἰεὶ*.

**Pročitajte naglas grčki tekst.**

Thuc. Historiae 1.22.1–4

καὶ ὅσα μὲν λόγῳ εἶπον ἕκαστοι ἢ μέλλοντες πολεμήσειν ἢ ἐν αὐτῷ ἤδη ὄντες, χαλεπὸν τὴν ἀκρίβειαν αὐτὴν τῶν λεχθέντων διαμνημονεῦσαι ἦν ἐμοί τε ὧν αὐτὸς ἤκουσα καὶ τοῖς ἄλλοθεν ποθὲν ἐμοὶ ἀπαγγέλλουσιν· ὡς δ' ἂν ἐδόκουν ἐμοὶ ἕκαστοι περὶ τῶν αἰεὶ παρόντων τὰ δέοντα μάλιστ' εἰπεῖν, ἐχομένῳ ὅτι ἐγγύτατα τῆς ξυμπάσης γνώμης τῶν ἀληθῶς λεχθέντων, οὕτως εἴρηται.

τὰ δ' ἔργα τῶν πραχθέντων ἐν τῷ πολέμῳ οὐκ ἐκ τοῦ παρατυχόντος πυνθανόμενος ἠξίωσα γράφειν, οὐδ' ὡς ἐμοὶ ἐδόκει, ἀλλ' οἷς τε αὐτὸς παρῆν καὶ παρὰ τῶν ἄλλων ὅσον δυνατὸν ἀκριβεῖα περὶ ἐκάστου ἐπεξελεθῶν.

ἐπιπόνως δὲ ἠύρισκετο, διότι οἱ παρόντες τοῖς ἔργοις ἐκάστοις οὐ ταῦτά περὶ τῶν αὐτῶν ἔλεγον, ἀλλ' ὡς ἐκατέρων τις εὐνοίας ἢ μνήμης ἔχοι.

καὶ ἐς μὲν ἀκρόασιν ἴσως τὸ μὴ μυθῶδες αὐτῶν ἀτερπέστερον φανεῖται· ὅσοι δὲ βουλήσονται τῶν τε γενομένων τὸ σαφὲς σκοπεῖν καὶ τῶν μελλόντων ποτὲ αὖθις κατὰ τὸ ἀνθρώπινον τοιούτων καὶ παραπλησίων ἔσεσθαι, ὠφέλιμα κρίνειν αὐτὰ ἀρκούντως ἔξει. κτῆμά τε ἐς αἰεὶ μᾶλλον ἢ ἀγώνισμα ἐς τὸ παραχρῆμα ἀκούειν ξύγκειται.

**Analiza i komentar**

Καὶ ὅσα μὲν

λόγῳ

εἶπον

ἕκαστοι

ἢ μέλλοντες  
     πολεμήσειν  
 ἢ  
     ἐν αὐτῷ  
     ἤδη  
 ὄντες,  
 χαλεπὸν  
 τὴν ἀκρίβειαν αὐτὴν  
     τῶν λεχθέντων  
 διαμνημονεῦσαι ἦν  
     ἐμοί τε  
     ῶν  
     αὐτὸς  
     ἤκουσα  
 καὶ τοῖς  
     ἄλλοθεν ποθεν  
     ἐμοὶ  
     ἀπαγγέλλουσιν·  
 ὡς δ' ἂν ἐδόκουν  
 ἐμοὶ  
     ἕκαστοι  
     περὶ τῶν αἰεὶ παρόντων  
     τὰ δέοντα  
     μάλιστα εἰπεῖν,  
 ἐχομένῳ  
 ὅτι ἐγγύτατα  
     τῆς ξυμπάσης γνώμης  
     τῶν ἀληθῶς λεχθέντων,  
 οὕτως εἴρηται.

- ὅσα... εἶπον odnosna zamjenica uvodi zavisnu odnosnu rečenicu; ὅσα: „što god...”
- εἶπον § 254
- πολεμήσειν § 258, dopuna participia μέλλοντες
- ἐν αὐτῷ sc. τῷ πολεμεῖν
- ὄντες § 315
- τῶν λεχθέντων § 296
- διαμνημονεῦσαι § 267, složhenica μνημονεύω, dopuna imenskomu predikatu ἦν § 315; s dopunom u infinitivu: LSJ εἰμί A.VI
- ἐμοὶ τε... καὶ τοῖς... ἀπαγγέλλουσιν τε... καὶ „ne samo, nego i”; τοῖς ἀπαγγέλλουσιν poimeničeni particip u dativu poveži s izrazom χαλεπὸν... διαμνημονεῦσαι ἦν, o čemu ovisi i ἐμοὶ
- ἤκουσα § 267; rekcija τινος
- ὧν... ἤκουσα odnosna zamjenica uvodi zavisnu odnosnu rečenicu koja u glavnoj ima ulogu objekta (predikat je ἦν διαμνημονεῦσαι): „ono što sam...”
- ἐδόκουν § 243
- ὡς δ' ἂν ἐδόκουν ἐμοὶ ἕκαστοι... εἰπεῖν... οὕτως εἴρηται zavisna poredbena rečenicu u inverziji (ὡς u korelaciji s οὕτως); Smyth 2475; modalna čestica ἂν otvara mjesto infinitivu εἰπεῖν, izriče mogućnost
- ἐμοὶ dopuna je ἐχομένῳ
- τῶν... παρόντων § 315, složhenica εἰμί
- τὰ δέοντα § 244, poimeničeni particip § 499: „ono što je potrebno, ono što je prikladno”
- εἰπεῖν § 254; infinitiv ovisan o ἐδόκουν
- ἐχομένῳ § 231; medijalno LSJ ἔχω C.2 (i 3): „držati se”
- ὅτι ἐγγύτατα adverbno, „što bliže”; LSJ ἐγγύς IV
- τῶν... λεχθέντων § 296, poimeničeni particip § 499; genitiv ima ulogu objekta uz τῆς ξυμπάσης γνώμης
- εἴρηται sc. ἐμοὶ; § 272

τὰ δ' ἔργα

τῶν πραχθέντων

ἐν τῷ πολέμῳ

οὐκ  
 ἐκ τοῦ παρατυχόντος  
 πυνθανόμενος  
 ἡξίωσα  
 γράφειν,  
 οὐδ' ὡς  
 ἐμοὶ  
 ἐδόκει,  
 ἀλλ' οἷς τε  
 αὐτὸς  
 παρῆν  
 καὶ παρὰ τῶν ἄλλων  
 ὅσον δυνατὸν  
 ἀκριβείᾳ  
 περὶ ἐκάστου  
 ἐπεξελεθῶν.

τὰ δ' ἔργα τῶν πραχθέντων ἐν τῷ πολέμῳ „stvarni događaji u ratu, činjenice o zbivanjima u ratu”  
 τῶν πραχθέντων § 296, poimeničeni particip  
 οὐκ negira πυνθανόμενος  
 οὐκ ἐκ τοῦ... οὐδ' ὡς... ἀλλ' οἷς... koordinacija rečeničnih članova s pomoću sastavnih i suprotnih veznika  
 τοῦ παρατυχόντος § 254, složenica τυγχάνω  
 πυνθανόμενος § 231  
 ἡξίωσα § 267, augment § 235, otvara mjesto dopuni u infinitivu  
 γράφειν § 231, dopuna predikatu  
 οὐδ' ὡς ἐμοὶ ἐδόκει § 243, (negirana) zavisnosložena poredbena rečenica, Smyth 2475  
 οἷς... παρῆν odnosna zamjenica οἷς uvodi zavisnu odnosnu rečenicu čiji je antecedent τὰ... ἔργα  
 παρῆν § 315, složenica εἰμί  
 ἐπεξελεθῶν § 254, složenica glagola ἔρχομαι, LSJ ἐπεξέρχομαι II.3

ὅσον δυνατὸν relativna zamjenica ὅσον uvodi zavisnu odnosnu rečenicu, može se prevesti adverbno: „koliko je moguće...”

ἐπιπόνως δὲ ἠύρίσκετο,  
 διότι οἱ παρόντες  
     τοῖς ἔργοις ἐκάστοις  
 οὐ ταῦτ᾽  
     περὶ τῶν αὐτῶν  
 ἔλεγον,  
 ἀλλ' ὡς ἐκατέρων  
     τις  
         εὐνοίας ἢ μνήμης  
 ἔχοι.

ἠύρίσκετο § 231

οἱ παρόντες § 315, složenica εἰμί, poimeničeni particip § 499

ἔλεγον § 231

ἐκατέρων „obiju zaraćenih strana”; objektni genitiv ovisan o genitivima εὐ-  
 νοίας i μνήμης

ἔχοι § 231, iterativni optativ § 476.2; rekcija τινος: LSJ ἔχω B.II.2.b

ὡς... ἔχοι veznik uvodi zavisnu načinsku rečenicu, Smyth 2475

καὶ

ἔς μὲν ἀκρόασιν

ἴσως

τὸ μὴ μυθῶδες

αὐτῶν

ἀτερπέστερον φανεῖται·

ὅσοι δὲ βουλήσονται  
 τῶν τε γενομένων  
 τὸ σαφές  
 σκοπεῖν  
 καὶ τῶν μελλόντων  
 ποτὲ αὖθις  
 κατὰ τὸ ἀνθρώπινον  
 τοιούτων καὶ παραπλησίων ἔσεσθαι,  
 ὠφέλιμα κρίνειν  
 αὐτὰ  
 ἀρκούντως ἕξει.

ἐς kod Tukidida uvijek umjesto εἰς

ἐς μὲν ἀκρόασιν... ὅσοι δὲ βουλήσονται... koordinacija rečeničnih članova s pomoću para čestica, izražava kontrast između dvaju vidova zabave i korisnosti

φανεῖται § 258; glagol nepotpuna značenja (kopulativni), ima imensku dopunu ἀτερπέστερον

αὐτῶν odnosi se, kao i malo niže αὐτὰ, na Tukididovo djelo

βουλήσονται § 258, otvara mjesto dopuni u infinitivu σκοπεῖν; objekt je te dopune τὸ σαφές

ὅσοι... βουλήσονται odnosna zamjenica uvodi zavisnu odnosnu rečenicu u službi subjekta: „tko god...”

τῶν τε γενομένων... καὶ τῶν μελλόντων... koordinacija rečeničnih članova s pomoću sastavnih veznika

τὸ σαφές Tukidid se često, umjesto apstraktnim imenicama, koristi poimeničenim srednjim rodnom pridjeva (ili participa); takva se poimeničena tvorba često modificira i dopunjava genitivom (τῶν τε γενομένων... καὶ τῶν μελλόντων...): „spoznati jasnu istinu o onome što...”

τῶν... γενομένων § 254, § 325.11; poimeničeni particip ovisan o τὸ σαφές σκοπεῖν § 243

τῶν μελλόντων genitiv ovisan o τὸ σαφές; otvara mjesto dopuni u infinitivu ποτὲ αὖθις „opet jednom” (tj. ako se povijest nekad ponovi)

ἔσσεσθαι § 315, dopuna uz τῶν μελλόντων; kao kopulativni glagol, oblik ima imenske dopune τοιούτων καὶ παραπλησίων

κρίνειν sc. τούτους (neizrečeni antecedent od ὅσοι δὲ βουλήσονται); § 231; dopuna uz ἔξει; uz glagol stoje dva akuzativa, ὠφέλιμα... αὐτὰ, „proci-jeniti da je što kakvo”

ἔξει § 258; ondje kao dopunu ima infintiv

ἀρκούντως ἔξει ἔχω s prilozima u perifrastičnoj konstrukciji preuzima zna-čenje glagola „biti”: „bit će dovoljno da...”

κτῆμά τε

ἔς αἰεὶ

μᾶλλον ἢ ἀγώνισμα

ἔς τὸ παραχρῆμα ἀκούειν

ξύγκειται.

τε „i tako”

αἰεὶ specifičnost Tukididova izričaja, uvijek umjesto αἰεί

μᾶλλον ἢ suprotstavlja dva para ideja (κτῆμά – ἀγώνισμα, ἔς αἰεὶ – ἔς τὸ παραχρῆμα ἀκούειν)

ἀκούειν § 231; poimeničeni infinitiv § 497

ξύγκειται § 315.a; složenica κείμαι, pasiv glagola συντίθημι „sastavljati (priču)”, LSJ συντίθημι II.3, συγκεῖμαι LSJ II.2; Tukidid se uvijek koristi prijedlogom ξύν umjesto σύν, pa tako i u složenicama glagola

## Poglavlje 44

# Πλουτάρχου Πῶς ἂν τις αἴσθοιτο ἑαυτοῦ προκόπτοντος ἐπ' ἀρετῇ 77d

### O tekstu

„Kako se može osjetiti vlastiti napredak u vrlini” posljednji je esej u prvoj od 14 knjiga zbirke Ἠθικά (*Moralia, Spisi o moralu*). Plutarh osporava dvije važne postavke stoika: prvo, da samo mudrac može imati udjela u vrlini (pri čemu se i mudrost i vrlina stječu odjednom, a ne postupno); drugo, ako tko nije savršen, tj. mudar, nije važno koliko je zapravo njegovo nesavršenstvo, jesu li njegovi nedostaci veliki ili mali. Zdrav razum buni se protiv takvih ekstremnih učenja, i Plutarh pokazuje da je napredak u vrlini (προκοπή ἐπ' ἀρετῇ) moguć, kao i da postoji obilje znakova toga napretka. Esej je posvećen Kvintu Soziju Senecionu, jednomu od brojnih Plutarhovih prijatelja Rimljana. Senecion je dvaput bio konzul na početku Trajanove vladavine (od 98. po Kr.). Na Senecionov je zahtjev Plutarh sastavio dijalog Συμποσιακά τῶν ἑπτὰ σοφῶν (*Gozba sedam mudraca*, također dio Ἠθικά), a Senecionu su posvećeni i životopisi Tezeja i Romula, Demostena i Cicerona, Diona i Bruta. I Plinije Mlađi uputio mu je dva pisma (1, 13 i 4, 4).

U ovome odlomku Plutarh upozorava da je još Heziodu bilo jasno s kojim je poteškoćama povezan put prema mudrosti (za Hezioda ὁδὸς τῆς ἀρετῆς, „put vrline”); tko se počne baviti filozofijom, osjeća se kao da se zaputio na otvoreno more. Tako je na početku bilo Rimljaninu Kvintu Sekstiju Nigeru, tako je bilo Diogenu iz Sinope; obojica su se odrekli svjetovnih vrijednosti pa ustanovili da do biti filozofije (još) ne mogu doprijeti.

## Pročitajte naglas grčki tekst.

Plut. Quomodo quis suos in virtute sentiat profectus 77D

τούτῳ δ' ὁμοῦ τι ταῦτόν ἐστιν ἢ σύνεγγυς τὸ πρεσβύτατον δῆ-  
λωμα προκοπῆς τοῦ Ἡσιόδου, μηκέτι προσάντη μηδ' ὄρθιον ἄγαν  
ἀλλὰ ῥαδίαν καὶ λείαν καὶ δι' εὐπετείας εἶναι τὴν ὁδόν, οἷον ἐκλε-  
αινομένην τῇ ἀσκήσει καὶ φῶς ἐν τῷ φιλοσοφεῖν καὶ λαμπρότητα  
ποιοῦσαν ἐξ ἀπορίας καὶ πλάνης καὶ μεταμελειῶν, αἷς προστυγ-  
χάνουσιν οἱ φιλοσοφοῦντες τὸ πρῶτον, ὥσπερ οἱ γῆν ἀπολιπόν-  
τες ἦν ἴσασι, μηδέπω δὲ καθορῶντες ἐφ' ἦν πλέουσι. προέμενοι  
γὰρ τὰ κοινὰ καὶ συνήθη πρὶν ἢ τὰ βελτίονα γινῶναι καὶ λαβεῖν,  
ἐν μέσῳ περιφέρονται πολλάκις ὑποτρεπόμενοι. καθάπερ φασὶ  
Σέξτιον τὸν Ῥωμαῖον ἀφεικότα τὰς ἐν τῇ πόλει τιμὰς καὶ ἀρχὰς  
διὰ φιλοσοφίαν, ἐν δὲ τῷ φιλοσοφεῖν αὖ πάλιν δυσπαθοῦντα καὶ  
χρώμενον τῷ λόγῳ χαλεπῶ τὸ πρῶτον, ὀλίγου δεῆσαι καταβα-  
λεῖν ἑαυτὸν ἔκ τινος διήρους. καὶ περὶ Διογένους ὅμοια τοῦ Σινω-  
πέως ἱστοροῦσιν ἀρχομένου φιλοσοφεῖν, ὡς Ἀθηναίοις ἦν ἐορτὴ  
καὶ δεῖπνα δημοτελεῖ καὶ θέατρα, καὶ συνουσίας μετ' ἀλλήλων  
ἔχοντες ἐχρῶντο κώμοις καὶ παννυχίσιν, ὁ δ' ἔν τινι γωνίᾳ συνε-  
σπειραμένος ὡς καθευδήσων ἐνέπιπτεν εἰς λογισμοὺς τρέποντας  
αὐτὸν οὐκ ἀτρέμα καὶ θραύοντα, ὡς ἀπ' οὐδεμιᾶς ἀνάγκης εἰς  
ἐπίπονον καὶ ἀλλόκοτον ἤκων βίον αὐτὸς ὑφ' ἑαυτοῦ κάθηται τῶν  
ἀγαθῶν ἀπάντων ἐστερημένος.

## Analiza i komentar

τούτῳ δ' ὁμοῦ τι  
 ταύτόν ἐστιν  
 ἢ σύνεγγυς  
 τὸ πρεσβύτατον δῆλωμα  
     προκοπῆς  
     τοῦ Ἡσιόδου,  
     μηκέτι προσάντη μηδ' ὄρθιον ἄγαν  
     ἀλλὰ ῥαδίαν καὶ λείαν καὶ δι' εὐπετείας  
     εἶναι  
     τὴν ὁδόν,  
         οἷον ἐκλεινομένην  
         τῇ ἀσκήσει  
     καὶ φῶς  
         ἐν τῷ φιλοσοφεῖν  
     καὶ λαμπρότητα  
     ποιοῦσαν  
         ἐξ ἀπορίας καὶ πλάνης καὶ μεταμελειῶν,  
         αἷς προστυγχάνουσιν  
         οἱ φιλοσοφοῦντες  
         τὸ πρῶτον,  
             ὥσπερ οἱ γῆν ἀπολιπόντες  
             ἦν ἴσασι,  
         μηδέπω δὲ καθορῶντες  
         ἐφ' ἦν πλέουσι.

τούτῳ označava prethodno raspravljene probleme s kojima se susreće onaj  
     tko se počinja baviti filozofijom  
 τούτῳ... ὁμοῦ prilog s d. LSJ ὁμοῦ II

ταύτόν ἐστιν ἢ σύνεγγυς LSJ αὐτός III; imenski predikat, Smyth 909; imenski dijelovi koordinirani rastavnim veznikom

δήλωμα budući da izriče ideju blisku *verbum sentiendi*, ova riječ otvara u rečenici mjesto A+I

τοῦ Ἡσιόδου član uz vlastita imena u značenju „onaj poznati”, § 374. bilj.; Heziod, uz Homera najstariji grčki epski pjesnik, tvorac didaktičkoga i genealoškoga epa, iz Askre u Beotiji, VII. st. pr. Kr.

τὸ πρῆσβύτατον δήλωμα προκοπῆς τοῦ Ἡσιόδου Hesiodus, *Opera et dies* 286–292: Σοὶ δ' ἐγὼ ἐσθλὰ νοέων ἐρέω, μέγα νήπιε Πέρση· / τὴν μὲν τοι κακότητα καὶ ἰλαδὸν ἔστιν ἐλέσθαι / ῥηιδίως· λείη μὲν ὁδός, μάλα δ' ἐγγύθι ναίει· / τῆς δ' ἀρετῆς ἰδρωῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν / ἀθάνατοι· μακρὸς δὲ καὶ ὄρθιος οἴμος ἐς αὐτὴν / καὶ τρηχὺς τὸ πρῶτον· ἐπὴν δ' εἰς ἄκρον ἵκηται, / ῥηιδίη δὴ ἔπειτα πέλει, χαλεπὴ περ ἐοῦσα.

μηκέτι προσάντη μηδ' ὄρθιον... ἀλλὰ ῥαδίαν καὶ λείαν καὶ δι' εὐπετείας εἶναι § 315; imenski predikat, Smyth 909; imenski dijelovi koordinirani sastavnim i suprotnim veznicima; predikatni dio A+I

οἶον priložno, LSJ οἶος A.1: „ništa drugo nego..., upravo...”

ἐκλεινομένην § 232

ἐν τῷ φιλοσοφεῖν § 243; poimeničeni infinitiv § 497

ποιούσαν § 243

αἷς προστυγχάνουσιν odnosna zamjenica uvodi zavisnu odnosnu rečenicu, antecedent su ἀπορίας καὶ πλάνης καὶ μεταμελειῶν; § 231; složenica τυγχάνω; rekcija τινί

οἱ φιλοσοφῶντες § 243; poimeničenje participa članom § 373

οἱ γῆν ἀπολιπόντες § 254; složenica λείπω, § 256; poimeničenje participa (objekt participa u atributnome je položaju) članom § 373

ὥσπερ οἱ... μηδέπω δὲ... ὥσπερ uvodi poredbu; koordinacija dvaju suprotstavljenih rečeničnih članova ostvarena je česticom

ἦν ἴσασι antecedent je odnosne zamjenice γῆν; § 317.4

καθορῶντες § 243

ἐφ' ἣν antecedent je odnosne zamjenice γῆν

πλέουσι § 231, s. 116

προέμενοι γὰρ  
 τὰ κοινὰ καὶ συνήθη  
     πρὶν ἢ  
     τὰ βελτίονα  
     γινῶναι καὶ λαβεῖν,  
     ἐν μέσῳ  
 περιφέρονται  
     πολλάκις  
 ὑποτρεπόμενοι.

προέμενοι složhenica ἴημι § 306; med. LSJ προῖημι B.II  
 γὰρ čestica uvodi obrazloženje: „naime...”  
 πρὶν ἢ... γινῶναι καὶ λαβεῖν veznik πρὶν otvara mjesto vremenskoj zavisnoj  
     rečenici, slaže se s infinitivom ako je glavna rečenica pozitivna § 488.1  
 γινῶναι § 292, § 316.5  
 λαβεῖν § 254, § 321.14  
 περιφέρονται § 232, složhenica φέρω  
 ὑποτρεπόμενοι § 232, složhenica τρέπω

καθάπερ φασὶ  
     Σέξτιον τὸν Ῥωμαῖον  
     ἀφεικότα  
     τὰς  
         ἐν τῇ πόλει  
     τιμὰς καὶ ἀρχὰς  
         διὰ φιλοσοφίαν,  
     ἐν δὲ τῷ φιλοσοφεῖν  
     αὖ πάλιν  
     δυσπαθοῦντα

καὶ χρώμενον  
 τῷ λόγῳ  
 χαλεπῶ  
 τὸ πρῶτον,  
 ὀλίγου δεῆσαι  
 καταβαλεῖν  
 ἑαυτὸν  
 ἕκ τινος διήρους.

φασὶ § 312.8; kao *verbum dicendi* otvara mjesto A+I

**Σέξτιον τὸν Ῥωμαῖον** Kvint Sekstije Niger, stoičko-pitagorejski filozof, od-  
 bio je položaj senatora koji mu je nudio Julije Cezar; Seneka, koji piše  
 o Sekstiju, spominje i da se taj filozof na kraju svakoga dana samoana-  
 lizirao pitajući se: „Koje si se loše navike danas odučio? Kojemu si se  
 poroku odupro? Kako si postao bolji?” (Seneca, *De ira* 3, 36)

**ἀφεικότα τὰς ἐν τῇ πόλει τιμὰς... ἐν δὲ τῷ φιλοσοφεῖν...** koordinacija su-  
 protstavljenih rečeničnih članova s pomoću čestice

**ἀφεικότα** § 272; složenica ἴημι § 311

**τῷ φιλοσοφεῖν** § 243; poimeničeni infinitiv § 497

**δυσπαθοῦντα** § 243

**χρώμενον** § 243; rekcija τινι; LSJ *χράομαι* II, pojam kao što je λόγος zah-  
 tijeva u hrvatskome prijevodu drukčiji glagol (npr. baviti se)

**τῷ λόγῳ** λόγος ondje: „predmet, tumačenje, teza”; LSJ s. v. III.2

**τὸ πρῶτον** priložno; LSJ *πρότερος* B.III.3

**ὀλίγου δεῆσαι** § 267, § 269; fraza LSJ δεῖ II.b; infinitiv iz A+I ovisan o  
 φασὶ; i sama fraza otvara mjesto nužnoj dopuni u infinitivu

**καταβαλεῖν** § 243, nužna dopuna uz δεῆσαι

καὶ περὶ Διογένους

ὅμοια

τοῦ Σινωπέως

ἱστοροῦσιν

ἀρχομένου  
     φιλοσοφεῖν,  
 ὡς Ἀθηναίοις ἦν  
     ἐορτῇ  
     καὶ δεῖπνα δημοτελεῖ  
     καὶ θεάτρα,  
 καὶ συνουσίας  
     μετ' ἀλλήλων  
 ἔχοντες  
 ἐχρῶντο  
     κώμοις καὶ παννυχίαις,  
 ὁ δ'  
     ἐν τινι γωνίᾳ  
 συνεσπειραμένος  
     ὡς καθευδήσων  
 ἐνέπιπτεν  
     εἰς λογισμοὺς  
     τρέποντας  
         αὐτὸν  
         οὐκ ἀτρέμα  
 καὶ θραύοντας,  
     ὡς  
         ἀπ' οὐδεμιᾶς ἀνάγκης  
         εἰς ἐπίπονον καὶ ἀλλόκοτον  
     ἤκων  
         βίον  
     αὐτὸς ὑφ' ἑαυτοῦ  
     κάθηται  
         τῶν ἀγαθῶν ἀπάντων  
     ἐστερημένος.

ἱστοροῦσιν § 243

ἀρχομένου particip u genitivu ovisi o prijedložnome izrazu περι Διογένους...  
τοῦ Σινωπέως, otvara mjesto infinitivu; § 232

φιλοσοφεῖν § 243, dopuna uz ἀρχομένου

ὡς Ἀθηναίοις ἦν veznik uvodi zavisnu vremensku rečenicu § 487; imenski  
predikat Smyth 909; LSJ εἰμί C.III; posvojni dativ § 412.2

ἔχοντες § 231

ἐχρῶντο § 243; rekcija τινι; LSJ χράομαι II, zabavne aktivnosti kao što su  
κῶμος i παννουχίς u hrvatskome su u kolokaciji s drugim glagolima (npr.  
„organizirati, provoditi se u...”)

ὁ δ' sc. Διογένης

συνεσπειραμένος § 272, § 274.3; složenica σπειράω, med. LSJ συσπειράω  
A.3

ὡς καθευδήσων § 258; particip futura upotrijebljen adverbno, s ὡς izražava  
namjeru § 503.3

ἐνέπιπτεν § 231, složenica πίπτω, LSJ ἐμπίπτω 4.b

λογισμοὺς „razmišljanja”; LSJ s. v. II.2

τρέποντας αὐτὸν οὐκ ἀτρέμα „koja su ga jako uznemiravala” (litota)

τρέποντας... θραύοντας § 231

ἀτρέμα prilog; DGE s. v. 2

ὡς... κάθηται veznik ὡς uvodi zavisnu izričnu rečenicu ovisnu o riječi λογισμοὺς  
koja svojim značenjem zastupa *verbum sentiendi*

ἦκων adverbni particip; § 231; § 453.2

αὐτὸς ὑφ' ἑαυτοῦ „sam zbog sebe, sam si je kriv što...” LSJ ὑπό A.II

κάθηται § 315.a

ἔστερημένος § 272, § 274.3; rekcija τινος

## Poglavlje 45

### Ἴσοκράτους Ἑλένης ἐγκώμιον 27–28

#### O tekstu

Izokratov epideiktični govor Ἑλένης ἐγκώμιον (*Pohvala Helene*) nastao je oko 370. pr. Kr.\*

Helenu grčka književna tradicija tretira kao negativnu junakinju *par excellence* te je govoriti njoj u čast izazov govorničkoj vještini. Prvi je takvu pohvalu sastavio sofist i retor Gorgija iz Leontina (V. – IV. st. pr. Kr.). Kao Gorgijin učenik, slavni atenski govornik Izokrat prihvaća se istoga zadatka tvrdeći da će baš on pokazati kako se to u stvari treba napraviti.

Ovaj izvadak pripada pohvali Tezeju, najopsežnijemu dijelu govora. Tezej i Helena povezani su nešto manje poznatom pričom koja je znatno prethodila Trojanskomu ratu: htijući, kao Zeusov sin, za ženu uzeti neku Zeusovu kćer, Tezej je odlučio oteti i oženiti Helenu, tada još gotovo dijete.

Poznato je da je Tezej oslobodio Atenu strahovita danku u krvi koji je grad plaćao kretskom vladaru Minosu. Svakih sedam ili devet godina ždrijebom odabrani mladići i djevojke otplovili bi iz Atene na Kretu da budu žrtvovani Minotauru, čudovišnomu sinu Minosove žene Pazifaje i kretskoga bika. U doba trećega žrtvenog prinosa Tezej promatra tužni rastanak i odlučuje sam otići na Kretu, ubiti bika i osloboditi Atenu grozne obaveze.

---

\*Naziv „epideiktičan” (ἐπιδεικτικός) potječe iz Aristotelove klasifikacije, a danas označava raznolike oblike retoričke pohvale ili pokude osobe, grada, životinje ili stvari.

**Pročitajte naglas grčki tekst.**

Isoc. Helenae encomium 27–28

περὶ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους τὸ τέρας τὸ τραφέν μὲν ἐν Κρήτῃ, γενόμενον δ' ἐκ Πασιφάης τῆς Ἥλιου θυγατρὸς, ᾧ κατὰ μαντείαν δασμὸν τῆς πόλεως δις ἑπτὰ παῖδας ἀποστελλούσης, ἰδὼν αὐτοὺς ἀγομένους καὶ πανδημεὶ προπεμπομένους ἐπὶ θάνατον ἄνομον καὶ προὔπτον καὶ πενθουμένους ἔτι ζῶντας, οὕτως ἠγανάκτησεν ὥσθ' ἠγήσατο κρεῖττον εἶναι τεθνάναι μᾶλλον ἢ ζῆν ἄρχων τῆς πόλεως τῆς οὕτως οἰκτρὸν τοῖς ἐχθροῖς φόρον ὑποτελεῖν ἠναγκασμένης.

σύμπλους δὲ γενόμενος, καὶ κρατήσας φύσεως ἐξ ἀνδρὸς μὲν καὶ ταύρου μεμιγμένης, τὴν δ' ἰσχὺν ἐχούσης οἴαν προσήκει τὴν ἐκ τοιούτων σωμάτων συγκειμένην, τοὺς μὲν παῖδας διασώσας τοῖς γονεῦσιν ἀπέδωκε, τὴν δὲ πόλιν οὕτως ἀνόμου καὶ δεινοῦ καὶ δυσ-απαλλάκτου προστάγματος ἠλευθέρωσεν.

**Analiza i komentar**

περὶ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους  
τὸ τέρας

τὸ τραφέν μὲν ἐν Κρήτῃ,  
γενόμενον δ' ἐκ Πασιφάης  
τῆς Ἥλιου θυγατρὸς,

ᾧ  
 κατὰ μαντείαν  
 δασμὸν  
 τῆς πόλεως  
 δις ἑπτὰ παῖδας  
 ἀποστελλούσης,  
 ἰδῶν  
 αὐτοὺς ἀγομένους  
 καὶ πανδημεὶ προπεμπομένους  
 ἐπὶ θάνατον ἄνομον καὶ προὔπτον  
 καὶ πενθουμένους ἔτι ζῶντας,  
 οὕτως ἠγανάκτησεν  
 ὥσθ' ἠγήσατο  
 κρεῖττον εἶναι  
 τεθνάναι  
 μᾶλλον ἢ  
 ζῆν  
 ἄρχων  
 τῆς πόλεως  
 τῆς οὕτως οἰκτρὸν  
 τοῖς ἐχθροῖς  
 φόρον ὑποτελεῖν  
 ἠναγκασμένης.

τὸ τέρας sc. Μινώταυρος

τραφέν § 292, § 295 (osnove § 301.B s. 118)

τὸ τραφέν poimeničeni particip § 499, atributni položaj iza imenice § 375

γενόμενον sc. τὸ τέρας; § 254 (osnove § 325.11)

τῆς Ἥλιου θυγατρός genitiv u atributnome položaju

ᾧ zamjenica otvara mjesto zavisnoj odnosnoj rečenici, antecedent je τὸ τέρας  
 ἀποστελλούσης § 231; dalji je objekt ᾧ

τῆς πόλεως ἀποστελλούσης GA § 504

ἰδῶν § 254, naglasak § 255 (osnove § 327.3)

ἀγομένους § 231

προπεμπομένους § 231

προὔπτον πρόοπτος, atički stegnuto προὔπτος, glagolski pridjev od προοράω  
πενθουμένους glagol πενθέω; § 243

ζῶντας § 234

οὕτως ἡγανάκτησεν ὥσθ' ἡγήσατο... koordinacija priloga i veznika uvodi  
posljedičnu rečenicu: „tako... da...”

ἡγανάκτησεν § 267, augment § 235

ἡγήσατο § 267, augment § 235; LSJ ἡγέομαι III.2; glagol otvara mjesto  
A+I u kojemu bi subjektni akuzativ bio infinitiv τεθνάναι; pri prevo-  
đenju odaberite hrvatsku istovrijednicu koja će izreći *svršenost* radnje

εἶναι § 315

τεθνάναι mješoviti perfekt § 317, § 317.2 (osnove § 234.8)

ζῆν § 243

ἄρχων rekcija τινός; § 231

τῆς πόλεως τῆς... ἡναγκασμένης jače istaknut atributni položaj § 375

ὑποτελεῖν § 243, otvara mjesto objektima u akuzativu i dativu

ἡναγκασμένης § 272; reduplikacija § 275; glagol otvara mjesto dopuni u  
infinitivu

σύμπλους δὲ γενόμενος

καὶ κρατήσας

φύσεως

ἔξ ἀνδρὸς μὲν καὶ ταύρου μεμιγμένης,

τὴν δ' ἰσχὺν ἐχούσης

οἶαν προσήκει

τὴν ἐκ τοιούτων σωμάτων συγκειμένην,

τοὺς μὲν παῖδας

διασώσας

τοῖς γονεῦσιν ἀπέδωκεν,

τὴν δὲ πόλιν

οὕτως ἀνόμου καὶ δεινοῦ καὶ δυσάπαλλάκτου προστάγματος  
ἠλευθέρωσεν.

γενόμενος § 254 (osnove § 325.11); kopulativni glagol otvara mjesto imenskoj dopuni

κρατήσας rekcija τινός; § 267, duljenje osnove u aoristu § 269

φύσεως LSJ φύσις V.

ἐξ ἀνδρὸς μὲν... τὴν δ' ἰσχὺν... koordinacija rečeničnih članova parom čestica

μειγμένης § 272 (osnova § 319.12)

ἐχούσης § 231

προσῆκει § 231

οἷαν προσῆκει odnosna zamjenica uvodi odnosnu rečenicu, njezin je antecedent ἰσχὺν

συγκειμένην rekcija ἔκ τινων; § 315.a; poimeničeni particip, § 499

τοὺς μὲν παῖδας... τὴν δὲ πόλιν... koordinacija rečeničnih članova parom čestica

διασώσας § 267 (osnova § 301.B s. 116)

ἀπέδωκεν § 309, augment § 238 (osnova § 327.11)

ἠλευθέρωσεν rekcija τινά τινος „koga od čega”; § 267, augment § 235

## Πογλαυlje 46

# Μάρκου Ἀντωνίνου αὐτοκράτορος Τῶν εἰς ἑαυτὸν βιβλίον Ε 1

### Ο tekstu

Odlomak koji ovdje čitamo početak je pete od dvanaest knjiga djela *Τὰ εἰς ἑαυτὸν* (*Razgovori sa samim sobom* ili *Samom sebi*, poznato i kao *Meditacije* ili *Razmišljanja*); djelo je u posljednjemu desetljeću života sastavio rimski car i filozof Marko Aurelije Antonin (121. – 180.).

U dijaloškome obliku čovjeka se potiče da ne bude lijen i neumjeren. Priroda nam je sve odredila s mjerom – odmor, jelo, piće – i dala nam je narav da radimo ljudske stvari. Jedan od smislova ljudskoga postojanja jest u radu.

### Pročitajte naglas grčki tekst.

M. Aur. Ad se ipsum 5.1

Ὅρθρου, ὅταν δυσόκνωσ ἐξεγείρη, πρόχειρον ἔστω ὅτι ἐπὶ ἀνθρώπου ἔργον ἐγείρομαι· ἔτι οὖν δυσκολαίνω, εἰ πορεύομαι ἐπὶ τὸ ποιεῖν ὧν ἔνεκεν γέγονα καὶ ὧν χάριν προῆγγμαι εἰς τὸν κόσμον; ἢ ἐπὶ τοῦτο κατεσκευάσμαι, ἵνα κατακείμενος ἐν στρωματίοις ἑμαυτὸν θάλπω; „ἀλλὰ τοῦτο ἦδιον.” πρὸς τὸ ἦδεσθαι οὖν γέγονας, ὅλως δὲ σὺ πρὸς πεῖσιν ἢ πρὸς ἐνέργειαν; οὐ βλέπεις τὰ

φυτάρια, τὰ στρουθάρια, τοὺς μύρμηκας, τοὺς ἀράχνας, τὰς με-  
λίσσας τὸ ἴδιον ποιούσας, τὸ καθ' αὐτὰς συγκροτούσας κόσμον;  
ἔπειτα σὺ οὐ θέλεις τὰ ἀνθρωπικὰ ποιεῖν; οὐ τρέχεις ἐπὶ τὸ κατὰ  
τὴν σὴν φύσιν;

„ἀλλὰ δεῖ καὶ ἀναπαύεσθαι.” φημι κἀγώ· ἔδωκε μέντοι καὶ τού-  
του μέτρα ἢ φύσις, ἔδωκε μέντοι καὶ τοῦ ἐσθίειν καὶ πίνειν καὶ  
ὅμως σὺ ὑπὲρ τὰ μέτρα, ὑπὲρ τὰ ἀρκοῦντα προχωρεῖς, ἐν δὲ ταῖς  
πράξεσιν οὐκέτι, ἀλλ' ἐντὸς τοῦ δυνατοῦ. οὐ γὰρ φιλεῖς σεαυτόν,  
ἐπεὶ τοι καὶ τὴν φύσιν ἄν σου καὶ τὸ βούλημα ταύτης ἐφίλεις.

## Analiza i komentar

Ὅρθρου,

ὅταν δυσόκνως ἐξεγείρη,

πρόχειρον ἔστω

ὅτι

ἐπὶ ἀνθρώπου ἔργον

ἐγείρομαι·

ἔτι οὖν δυσκολαίνω,

εἰ πορεύομαι

ἐπὶ τὸ ποιεῖν

ὧν ἕνεκεν γέγονα

καὶ

ὧν χάριν προῆγμαι

εἰς τὸν κόσμον;

ὅταν... ἐξεγείρη vremenski veznik ὅταν uvodi zavisnu vremensku rečenicu  
sa značenjem eventualne pogodbene protaze: „kad god...”

ἐξεγείρη § 231, složnica ἐγείρω

ἔστω § 315, kopula kao dio imenskoga predikata, imenski je dio πρόχειρον

ὅτι... ἐγείρομαι veznik ὅτι uvodi zavisnu izričnu rečenicu: „da...”

ἐγείρομαι § 231; rekcija ἐπί τι LSJ ἐγείρω I.2

ἔτι οὖν... τὸν κόσμον; upitna rečenica

δυσκολαίνω § 231

εἰ πορεύομαι veznik εἰ uvodi zavisnu pogodbenu rečenicu, ovdje realnoga oblika

πορεύομαι § 231, med. s rekcijom ἐπί τι LSJ πορεύω II.2

τὸ ποιεῖν § 243, poimeničeni infinitiv § 497

ὧν... γέγονα odnosna zamjenica ὧν uvodi zavisnu odnosnu rečenicu, antecedent je neizrečen: „ono zbog čega...”

γέγονα § 272

ὧν...προῆγμαi odnosna zamjenica ὧν uvodi zavisnu odnosnu rečenicu, antecedent je neizrečen: „ono radi čega...”

προῆγμαi § 291.b, reduplikacija kao augment § 235, složhenica προάγω

ἦ

ἐπὶ τοῦτο κατεσκεύασμαι,

ἵνα κατακείμενος

ἐν στρωματίοις

ἐμαυτὸν θάλπω;

ἦ... κατεσκεύασμαι veznik uvodi nezavisnu upitnu rečenicu

κατεσκεύασμαι § 291.b, složhenica σκευάζω

ἵνα veznik uvodi zavisnu namjernu rečenicu

κατακείμενος § 315.a.4, složhenica κεῖμαι

θάλπω dubitativni konjunktiv; § 231

„ἀλλὰ τοῦτο ἦδιον.”

πρὸς τὸ ἦδεσθαι οὖν

γέγονας,

ὅλως δὲ πρὸς πεῖσιν,

οὐ πρὸς ἐνέργειαν;

ἦδιον imenski dio imenskoga predikata, kopula je izostavljena, sc. ἦδιόν ἐστιν

πρὸς... ἐνέργειαν; nezavisna upitna rečenica; pitanje se oblikuje intonacijom, a prepoznaje interpunkcijom  
 τὸ ἤδεσθαι § 231, poimeničeni infinitiv § 497  
 γέγονας § 272  
 δὲ koordinacija rečeničnih članova česticom  
 πρὸς πείσιν, οὐ πρὸς ἐνέργειαν sc. γέγονας

οὐ βλέπεις τὰ φυτάρια,  
 τὰ στρουθάρια,  
 τοὺς μύρμηκας,  
 τοὺς ἀράχνας,  
 τὰς μελίσσας  
 τὸ ἴδιον  
 ποιούσας,  
 τὸ καθ' αὐτὰς  
 συγκοσμούσας κόσμον;

οὐ... κόσμον; nezavisna upitna rečenica; pitanje se oblikuje intonacijom, a prepoznaje interpunkcijom  
 βλέπεις § 231  
 ποιούσας § 243  
 τὸ καθ' αὐτὰς „u skladu sa sobom, tj. svojom naravi”; važno je načelo antičke filozofije κατὰ φύσιν  
 συγκοσμούσας § 243, složenička κοσμέω

ἔπειτα σὺ οὐ θέλεις  
 τὰ ἀνθρωπικὰ  
 ποιεῖν·  
 οὐ τρέχεις  
 ἐπὶ τὸ κατὰ τὴν σὴν φύσιν·

„ἀλλὰ δεῖ  
     καὶ ἀναπαύεσθαι.”  
 δεῖ·  
 φημί κἀγώ·  
 ἔδωκε μέντοι  
     καὶ τούτου  
 μέτρα  
 ἢ φύσις,  
 ἔδωκε μέντοι  
     καὶ τοῦ ἐσθίειν  
     καὶ πίνειν,  
 καὶ ὅμως σὺ  
     ὑπὲρ τὰ μέτρα,  
     ὑπὲρ τὰ ἀρκοῦντα  
 προχωρεῖς,  
 ἐν δὲ ταῖς πράξεσιν οὐκ ἔτι,  
 ἀλλ' ἐντὸς τοῦ δυνατοῦ.

ἔπειτα izražava iznenađenje, prijezir: „onda...”; LSJ s. v. II.

θέλεις § 231, otvara mjesto dopuni u infinitivu

ποιεῖν § 243

τρέχεις § 231

τὸ κατὰ τὴν σὴν φύσιν poimeničeni prijedložni izraz „ono što je u skladu s  
 tvojom prirodom, tvoje prirodno određenje”

δεῖ § 243, bezlično, otvara mjesto dopuni u infinitivu

ἀναπαύεσθαι § 231

φημί § 312.8; LSJ φημί III.

ἔδωκε § 306

τοῦ ἐσθίειν καὶ πίνειν sc. μέτρα; poimeničeni infinitivi § 497

ἐσθίειν § 231

πίνειν § 231

τὰ ἀρκοῦντα § 243, poimeničeni particip § 499

προχωρεῖς § 243, složenica χωρέω

ἐν δὲ ταῖς πράξεσιν čestica δέ označava suprotnost: ali...

οὐκ ἔτι sc. προχωρεῖς; usp. LSJ οὐκέτι

ἐντὸς τοῦ δυνατοῦ sc. πράττεις ili μένεις

οὐ γὰρ φιλεῖς σεαυτόν,

ἐπεὶ τοι

καὶ τὴν φύσιν ἄν σου

καὶ τὸ βούλημα ταύτης

ἐφίλεις.

φιλεῖς § 243

τοι čestica τοι često se u uporabi izjednačava s (etičkim) dativom osobne zamjenice σύ; u tekstu implicira prisutnost sugovornika, zbog čega se često upotrebljava u dijalozima („kažem ti, vidiš, znaš“)

ἐπεὶ... ἄν... ἐφίλεις veznik ἐπεὶ uvodi zavisnu uzročnu rečenicu; ἄν s indikativom prošloga vremena izriče irealnost, Smyth 2243: „jer bi..., inače bi...“

ἐφίλεις § 243

## Poglavlje 47

# Δημοσθένους Ὑπὲρ Κτησιφῶντος περὶ τοῦ στεφάνου 201–203

### O tekstu

Govor *Za Ktezifonta*, o vijencu i danas se smatra jednim od najvećih dostignuća grčke proze, uzorom snažne argumentacije i živoga stila. Demosten ga je održao pred Atenjanima 330. pr. Kr. Ubrzo nakon toga govor se pojavio u pisanome obliku.

To je Demostenovo zrelo djelo – do njegovga se sastavljanja autor govorništvom bavio već više od dvadeset godina – što se ogleda u vještini argumentacije, narativnoga prikaza i ljepoti domoljubnoga osjećaja. I u ovome se govoru otkrivaju posvećenost Ateni i njezinu političkomu opstanku te otpor jačanju Filipa II. Makedonskog.

Nakon bitke kod Heroneje 336. pr. Kr. odnos s Filipom postao je pitanjem unutrašnje politike; na tome se području Demosten suprotstavljao Eshinu. Kad je govornik Ktezifont, Demostenov pristalica, predložio da se Demostenu za predanost općemu dobru Atene dodijeli počasni vijenac, Eshin je podigao tužbu (sačuvanu u Eshinovu govoru *Protiv Ktezifonta*) u kojoj je žestoko napao Demostena. Demosten je svojim odgovorom pobijedio i Eshin je otišao u progonstvo.

Odlomak koji čitamo pripada posljednjoj trećini govora i sadrži Demostenovu obranu stavova iz 339. i 338. pr. Kr. Tada se Demosten zalagao za savez s Tebom, koji Eshin nije podržavao. Demosten svoje ideje i postupke predstavlja kao vjerni odraz duha Atene koji se oduvijek opirao napadima na njezin suverenitet.

U odlomku se Demosten prisjeća događaja prije bitke kod Plateje, 479. pr. Kr., koji prenosi Herodot u svojoj povijesti (8, 140; 9, 4–5). Nakon poraza kod Salamine Kserkso je otplovio u Aziju ostavivši u Grčkoj vojskovođu generala Mardonija da nakon zime dovrši osvajanja. Mardonije se povukao u Tesaliju, a razdoblje zimskoga mirovanja iskoristio je da Atenjanima ponudi mir pod uvjetom da prihvate perzijsku vlast. Atenjani su tada ponudu odbili zbog ljubavi prema slobodi. Daljnja ratna zbivanja donijela su Perziji konačan poraz.

## Pročitajte naglas grčki tekst.

Dem. De corona 201

τίσι δ' ὀφθαλμοῖς πρὸς Διὸς ἑωρῶμεν ἂν τοὺς εἰς τὴν πόλιν ἀνθρώπους ἀφικνουμένους, εἰ τὰ μὲν πράγματ' εἰς ὅπερ νυνὶ περιέστη, ἡγεμῶν δὲ καὶ κύριος ἡρέθη Φίλιππος ἀπάντων, τὸν δ' ὑπὲρ τοῦ μὴ γενέσθαι ταῦτ' ἀγῶνα ἕτεροι χωρὶς ἡμῶν ἦσαν πεποιημένοι, καὶ ταῦτα μηδεπώποτε τῆς πόλεως ἐν τοῖς ἔμπροσθεν χρόνοις ἀσφάλειαν ἄδοξον μᾶλλον ἢ τὸν ὑπὲρ τῶν καλῶν κίνδυνον ἡρημένης.

τίς γὰρ οἶδεν Ἑλλήνων, τίς δὲ βαρβάρων, ὅτι καὶ παρὰ Θηβαίων καὶ παρὰ τῶν ἔτι τούτων πρότερον ἰσχυρῶν γενομένων Λακεδαιμονίων καὶ παρὰ τοῦ Περσῶν βασιλέως μετὰ πολλῆς χάριτος τοῦτ' ἂν ἀσμένως ἐδόθη τῇ πόλει, ὅ τι βούλεται λαβούση καὶ τὰ ἑαυτῆς ἐχούση τὸ κελευόμενον ποιεῖν καὶ ἔαν ἕτερον τῶν Ἑλλήνων προεστάναι;

ἀλλ' οὐκ ἦν ταῦθ', ὡς ἔοικε, τοῖς Ἀθηναίοις πάτρια οὐδ' ἀνεκτὰ οὐδ' ἔμφυτα, οὐδ' ἐδυνήθη πώποτε τὴν πόλιν οὐδεὶς ἐκ παντὸς τοῦ χρόνου πείσαι τοῖς ἰσχύουσι μὲν, μὴ δίκαια δὲ πράττουσι προσθεμένην ἀσφαλῶς δουλεύειν, ἀλλ' ἀγωνιζομένη περὶ πρωτείων καὶ τιμῆς καὶ δόξης κινδυνεύουσα πάντα τὸν αἰῶνα διατετέλεκε.

## Analiza i komentar

τίσι δ' ὀφθαλμοῖς  
 πρὸς Διὸς  
 ἑωρῶμεν ἂν  
 τοὺς εἰς τὴν πόλιν ἀνθρώπους ἀφικνουμένους,  
 εἰ τὰ μὲν πράγματ'  
 εἰς ὄπερ νυνὶ  
 περιέστη,  
 ἡγεμῶν δὲ καὶ κύριος ἡρέθη Φίλιππος  
 ἀπάντων,  
 τὸν δ'  
 ὑπὲρ τοῦ μὴ γενέσθαι ταῦτ'  
 ἀγῶνα  
 ἕτεροι  
 χωρὶς ἡμῶν  
 ἦσαν πεπονημένοι,

καὶ ταῦτα  
 μηδεπώποτε  
 τῆς πόλεως  
 ἐν τοῖς ἔμπροσθεν χρόνοις  
 ἀσφάλειαν ἄδοξον  
 μάλλον ἢ τὸν ὑπὲρ τῶν καλῶν κίνδυνον  
 ἡρημένης.

ἑωρῶμεν § 243, augment § 237.2

τίσι δ' ὀφθαλμοῖς... ἑωρῶμεν ἂν zamjenica uvodi zavisnu upitnu rečenicu koja je ujedno pogodbeno apodoza, „kako bismo pogledali u oči”

ἀφικνουμένους § 243

εἰ... ἡρημένης pogodbeni veznik uvodi tri irealne pogodbene protaze: εἰ περιέστη... ἡγεμῶν δὲ καὶ κύριος ἡρέθη... τὸν δ'... ἀγῶνα... ἦσαν πεποιημένοι...

τὰ μὲν πράγματα?... ἡγεμῶν δὲ... τὸν δ'... ἀγῶνα... „... da su okolnosti bile kakve jesu, da je Filip bio izabrani gospodar cijele Grčke, a da su se drugi borili da do toga ne dođe bez nas, iako nikada prije u cijeloj povijesti grad nije radije birao neslavnu sigurnost nego pogibelj za plemenite stvari”

εἰς ὅπερ νυνὶ „u sadašnjemu stanju” (doslovno: „u onome što je sada”)

περιέστη § 306, složnica ἴστημι, LSJ περιίστημι II. 3.

ἡρέθη § 296

τοῦ μὴ γενέσθαι ταῦτ' § 254, poimeničeni A+I u prijedložnome izrazu § 497

ἦσαν πεποιημένοι § 287, objekt je τὸν δ'... ἀγῶνα; znači isto što i ἀγωνίζομαι ὑπέρ „boriti se za”

καὶ ταῦτα „pa iako” ili „i to premda”

ἡρημένης § 272, GA u značenju dopusne rečenice (uz τῆς πόλεως); glagolski oblik otvara mjesto (objektnim) dopunama u akuzativu

τίς γὰρ οὐκ οἶδεν Ἑλλήνων,

τίς δὲ βαρβάρων,

ὅτι καὶ παρὰ Θηβαίων

καὶ παρὰ τῶν  
 ἔτι τούτων πρότερον  
 ἰσχυρῶν γενομένων Λακεδαιμονίων  
 καὶ παρὰ τοῦ Περσῶν βασιλέως  
 μετὰ πολλῆς χάριτος  
 τοῦτ'  
 ἂν ἀσμένως ἐδόθη  
 τῇ πόλει,  
 ὅ τι βούλεται  
 λαβούση  
 καὶ τὰ ἑαυτῆς ἐχούση  
 τὸ κελευόμενον ποιεῖν  
 καὶ ἔαν  
 ἕτερον  
 τῶν Ἑλλήνων  
 προεστάναι;

γάρ čestica γάρ ovdje uvodi objašnjenje koje se povezuje s prethodnom rečenicom: „naime...”

τίς... οὐκ οἶδεν upitna zamjenica τίς uvodi nezavisnu upitnu rečenicu; οἶδεν § 317.4 otvara mjesto dopuni u obliku izrične rečenice s ὅτι

τίς... Ἑλλήνων, τίς δὲ βαρβάρων... koordinacija usporednih rečeničnih članova s pomoću čestice

ὅτι... ἂν... ἐδόθη veznik otvara mjesto zavisnoj izričnoj rečenici koja je dopuna glagolu οἶδεν; glagol iskazuje irealnu radnju

τούτων πρότερον *genetivus comparationis* uz komparativ (priloga) § 404.1 ἰσχυρῶν γενομένων § 254, glagol nepotpuna značenja otvara mjesto nužnoj imenskoj dopuni

τοῦτ'... ποιεῖν καὶ ἔαν... infinitivi su apozicija uz τοῦτ' (što se opet nadovezuje na ἀσφάλειαν ἄδοξον)

ἐδόθη § 311

ὅ... βούλεται odnosna zamjenica uvodi zavisnu odnosnu rečenicu sa službom objektne dopune participiju λαβούση

λαβούση § 254

τὰ ἐαυτῆς poimeničenje članom § 373

ἐχούση § 231

τὸ κελευόμενον § 231, poimeničeni particip § 499, objekt infinitiva ποιεῖν; „raditi po zapovijedi, pokoravati se zapovijedi” (doslovno „raditi ono što je naredeno”); izraz označava za Grke (osobito Atenjane) nepodnošljiv gubitak slobode i prihvaćanje tuđe vlasti

ποιεῖν... ἐάν § 243

ἐάν otvara mjesto akuzativu osobe i infinitivu

προεστάναι § 311.2, složenica ἴστημι, LSJ προίστημι, B.II, dopuna ἐάν

ἀλλ' οὐκ ἦν ταῦθ',

ὡς ἔοικε,

τοῖς Ἀθηναίοις

πάτρια οὐδ' ἀνεκτὰ οὐδ' ἔμφυτα,

οὐδ' ἐδυνήθη πώποτε

τὴν πόλιν

οὐδεῖς

ἐκ παντὸς τοῦ χρόνου

πεῖσαι

τοῖς ἰσχύουσι μὲν,

μὴ δίκαια δὲ πράττουσι

προσθεμένην ἀσφαλῶς

δουλεύειν,

ἀλλ' ἀγωνιζομένη

περὶ πρωτείων καὶ τιμῆς καὶ δόξης

κινδυνεύουσα

πάντα τὸν αἰῶνα

διατετέλεκε.

ἦν § 315, kopula kao glagolski dio imenskoga predikata otvara mjesto imenskim dopunama πάτρια οὐδ' ἀνεκτὰ οὐδ' ἔμφυτα

ὡς ἔοικε sarkastično „čini se, pretpostavljam”

οὐδ’ ἐδυνήθη § 312, otvara mjesto obvezatnoj dopuni u infinitivu

ἐκ παντὸς τοῦ χρόνου „od početka vremena”, hiperbola, česta govornička stilska figura

πεῖσαι § 267, § 329, otvara mjesto objektu u akuzativu (τὴν πόλιν) i dopuni u infinitivu (δουλεύειν)

τοῖς ἰσχύουσι μὲν... μὴ δίκαια δὲ... čestice koordiniraju suprotstavljene, ali sintaktički usporedne rečenične dijelove

τοῖς ἰσχύουσι § 231, poimeničeni particip § 499

πράττουσι § 231

προσθεμένην § 306, složnica τίθημι, LSJ προστίθημι B.

δουλεύειν § 231

ἀλλ’... διατετέλεκε suprotni veznik ἀλλά uvodi nezavisnosloženu suprotnu rečenicu

ἀγωνιζομένη... κινδυνεύουσα... § 231, participi ovisni o novome subjektu, ἡ πόλις

διατετέλεκε § 272, složnica τελέω; uz predikatni particip (ovdje κινδυνεύουσα) taj glagol prevedi prilogom „neprestano”, a sam particip finitnim glagolskim oblikom „izlagala se pogibelji”, § 501.b

## Poglavlje 48

### Ἀριστοτέλους Περὶ ποιητικῆς, 1451b

#### O tekstu

Ulomak koji čitamo dio je Aristotelova spisa *O pjesničkome umijeću* koji detaljno razmatra tragediju (6. – 22. poglavlje). Filozof najprije predstavlja tragediju i njezinih ključnih šest dijelova, a zatim objašnjava važnost njezina jedinstva ili cjelovitosti. Nakon toga izlaže neke uobičajene pogreške u shvaćanju pojma tragedije.

U ovome odlomku Aristotel na osnovi prethodnih određenja uspoređuje povjesničara i pjesnika. Razlika nije u formi, tj. između stiha i proze (ἔμμετρα λέγειν ἢ ἄμμετρα): stavimo li Herodotovu povijest u stihove, ona će i dalje ostati povijest. Metrička organizacija teksta samo je površinska odlika. Prema Aristotelu, pjesništvo se može baviti bilo čime, dok se povijest može baviti jedino onime što se dogodilo. Drugim riječima, pjesništvo je posvećeno općemu, a povijest pojedinačnomu.

**Pročitajte naglas grčki tekst.**

Arist. Poetica 1451b

Ὁ γὰρ ἱστορικὸς καὶ ὁ ποιητὴς οὐ τῷ ἢ ἔμμετρα λέγειν ἢ ἄμετρα διαφέρουσιν· εἶη γὰρ ἂν τὰ Ἡροδότου εἰς μέτρα τεθῆναι, καὶ οὐδὲν ἦττον ἂν εἶη ἱστορία τις μετὰ μέτρου ἢ ἄνευ μέτρων· ἀλλὰ τούτῳ διαφέρει, τῷ τὸν μὲν τὰ γενόμενα λέγειν, τὸν δὲ οἷα ἂν γένοιτο. Διὸ καὶ φιλοσοφώτερον καὶ σπουδαιότερον ποίησις ἱστορίας ἐστίν· ἢ μὲν γὰρ ποίησις μᾶλλον τὰ καθόλου, ἢ δ' ἱστορία τὰ καθ' ἕκαστον λέγει. Ἔστι δὲ καθόλου μὲν, τῷ ποίῳ τὰ ποι' ἅττα συμβαίνει λέγειν ἢ πράττειν κατὰ τὸ εἰκὸς ἢ τὸ ἀναγκαῖον, οὗ στοχάζεται ἢ ποίησις ὀνόματα ἐπιτιθεμένη· τὰ δὲ καθ' ἕκαστον, τί Ἀλκιβιάδης ἔπραξεν ἢ τί ἔπαθεν. Ἐπὶ μὲν οὖν τῆς κωμωδίας ἤδη τοῦτο δῆλον γέγονεν· συστήσαντες γὰρ τὸν μῦθον διὰ τῶν εἰκότων οὕτω τὰ τυχόντα ὀνόματα ἐπιτιθέασιν, καὶ οὐχ ὥσπερ οἱ ἰαμβοποιοὶ περὶ τῶν καθ' ἕκαστον ποιοῦσιν. Ἐπὶ δὲ τῆς τραγωδίας τῶν γενομένων ὀνομάτων ἀντέχονται. Αἴτιον δ' ὅτι πιθανόν ἐστι τὸ δυνατόν· τὰ μὲν οὖν μὴ γενόμενα οὕτω πιστεύομεν εἶναι δυνατά, τὰ δὲ γενόμενα φανερόν ὅτι δυνατά· οὐ γὰρ ἂν ἐγένετο, εἰ ἦν ἀδύνατα.

**Analiza i komentar**

Ὁ γὰρ ἱστορικὸς καὶ ὁ ποιητὴς  
οὐ τῷ  
ἢ ἔμμετρα λέγειν  
ἢ ἄμετρα  
διαφέρουσιν·

εἶη γὰρ ἂν  
 τὰ Ἡροδότου  
 εἰς μέτρα τεθῆναι  
 καὶ οὐδὲν ἦττον ἂν εἶη  
 ἱστορία τις  
 μετὰ μέτρου  
 ἢ ἄνευ μέτρων·  
 ἀλλὰ τούτῳ διαφέρει,  
 τῷ  
 τὸν μὲν  
 τὰ γενόμενα λέγειν,  
 τὸν δὲ  
 οἷα ἂν γένοιτο.

γὰρ čestica označava eksplanatorni smisao ove rečenice; rečenica izriče objašnjenje prethodne tvrdnje: „naime...”

τῷ... λέγειν § 231, poimeničeni infinitiv § 497

διαφέρουσιν διαφέρω τινί; § 231; složenica glagola φέρω

εἶη... ἂν § 315.2; glagol εἶμι u svezi s modalnom česticom: „moguće je” (ἂν + optativ izriče mogućnost § 464.2); otvara mjesto dopuni u infinitivu

τὰ Ἡροδότου sc. ἔπη ili λεγόμενα

τεθῆναι § 311

ἂν εἶη § 315.2, subjekt je τὰ Ἡροδότου (sročnost sa subjektom u množini srednjega roda § 361); kopula otvara mjesto imenskomu dijelu imenskoga predikata

τούτῳ... τῷ... korelativno; § 219

τὸν μὲν... τὸν δὲ... sc. τὸν ἱστορικόν... τὸν ποιητήν; koordinacija rečeničnih članova parom čestica; subjektni dio A+I, ovisni o λέγειν

λέγειν infinitiv poimeničen članom τῷ

τὰ γενόμενα § 254, poimeničeni particip § 499

λέγειν § 231

τὸν δὲ sc. λέγειν

οἷα ἂν γένοιτο odnosna zamjenica, ujedno objekt λέγειν, uvodi zavisnu odnosnu rečenicu: „ono što...”  
 γένοιτο § 254

Διὸ καὶ φιλοσοφώτερον καὶ σπουδαιότερον  
 ποίησις  
 ἱστορίας  
 ἐστίν·  
 ἢ μὲν γὰρ ποίησις  
 μᾶλλον τὰ καθόλου,  
 ἢ δ' ἱστορία  
 τὰ καθ' ἕκαστον  
 λέγει.

ἐστίν § 315.2, kopula, glagolski dio imenskoga predikata, otvara mjesto dopuni, ondje paru pridjeva  
 καὶ φιλοσοφώτερον καὶ σπουδαιότερον sc. τι...; komparativi otvaraju mjesto dopuni u genitivu  
 ἢ μὲν... ποίησις..., ἢ δ' ἱστορία koordinacija (suprotstavljenih) rečeničnih članova parom čestica  
 τὰ καθόλου... τὰ καθ' ἕκαστον poimeničenje članom § 373  
 λέγει § 231

Ἔστι δὲ  
 καθόλου μὲν,  
 τῷ ποίῳ  
 τὰ ποῖ' ἅττα  
 συμβαίνει  
 λέγειν ἢ πράττειν

κατὰ τὸ εἰκὸς  
 ἢ τὸ ἀναγκαῖον,  
 οὗ στοχάζεται  
 ἢ ποιήσεις  
 ὀνόματα  
 ἐπιτιθεμένη·  
 τὸ δὲ καθ' ἕκαστον,  
 τί Ἀλκιβιάδης ἔπραξεν  
 ἢ τί ἔπαθεν.

ἔστιν § 315.2, kopula otvara mjesto imenskoj dopuni, τὰ ποῖ...  
 καθόλου μὲν... τὸ δὲ καθ' ἕκαστον koordinacija (suprotstavljenih) rečenič-  
 nih članova parom čestica  
 τῷ ποίῳ sc. ἀνθρώπῳ „određenom čovjeku”  
 τὰ ποῖ ἅττα „određene stvari”; dvije upitne rečenice (jedna objašnjava op-  
 ćenito, druga pojedinačno znanje koje prenose pjesništvo, odnosno po-  
 vijest) uvedene su upitnom korelativnom zamjenicom ποῖος u svezi s  
 članom i neodređenom zamjenicom, LSJ ποῖος I.3 i I.4  
 συμβαίνει τινί s infinitivom, LSJ συμβαίνω III; § 231  
 λέγειν... πράττειν § 231; dopune glagola συμβαίνει  
 οὗ odnosna zamjenica uvodi zavisnu odnosnu rečenicu, njezin je antecedent  
 (τὸ) καθόλου  
 στοχάζεται rekcija τινος; § 231, „smjera, cilja, teži”  
 ὀνόματα ἐπιτιθεμένη § 305, složnica τίθημι; „dodavajući (svojim likovima  
 tek naknadno) imena”; particip neki shvaćaju dopusno  
 τὸ δὲ καθ' ἕκαστον poimeničenje članom § 373; nakon subjekta neizrečena  
 kopula ἔστιν (da se izbjegne ponavljanje); imenski dio predikata obje  
 su upitne rečenice  
 τί upitna zamjenica uvodi upitnu rečenicu  
 ἔπραξεν § 267  
 ἔπαθεν § 254

Ἐπὶ μὲν οὖν τῆς κωμωδίας  
 ἤδη  
 τοῦτο  
 δῆλον γέγονεν·  
 συστήσαντες γὰρ τὸν μῦθον  
 διὰ τῶν εἰκότων  
 οὕτω  
 τὰ τυχόντα ὀνόματα  
 ὑποτιθέασιν,  
 καὶ οὐχ ὥσπερ οἱ ἰαμβοποιοὶ  
 περὶ τὸν καθ' ἕκαστον  
 ποιοῦσιν.

ἐπὶ μὲν οὖν τῆς κωμωδίας... ἐπὶ δὲ τῆς τραγωδίας... čestica koordinira ovu rečenicu s iduóom

τοῦτο tj. postupak naknadnog dodavanja imena

γέγονεν § 272, kopulativni glagol otvara mjesto imenskoj dopuni, ovdje pridjevu

συστήσαντες γὰρ τὸν μῦθον διὰ τῶν εἰκότων „sastavivši priču na temelju vjerojatnih događaja”

γὰρ čestica uvodi objašnjenje: „naime...”

συστήσαντες § 267, složénica ἴστημι

τῶν εἰκότων § 327.b

τυχόντα § 254; LSJ τυγχάνω A.2.b

ὑποτιθέασιν § 305, složénica τίθημι

ὥσπερ... ποιοῦσιν veznik uvodi zavisnu rečenicu koju možemo prevesti na-  
 čínskom ili poredbenom

περὶ τὸν καθ' ἕκαστον sc. ἄνθρωπον

ποιοῦσιν § 243

Ἐπὶ δὲ τῆς τραγωδίας  
τῶν γενομένων ὀνομάτων  
ἀντέχονται.

ἐπὶ δὲ τῆς τραγωδίας koordinacija česticom povezuje rečenicu s prethod-  
nom  
τῶν γενομένων § 254; poimeničeni particip § 499  
ἀντέχονται ἀντέχομαι τινος, LSJ ἀντέχω III.2; § 231

Αἴτιον δ' ὅτι  
πιθανόν ἐστι  
τὸ δυνατόν·  
τὰ μὲν οὖν μὴ γεγόμενα  
οὕτω πιστεύομεν  
εἶναι δυνατά,  
τὰ δὲ γεγόμενα  
φανερὸν  
ὅτι δυνατά·  
οὐ γὰρ ἂν ἐγένετο,  
εἰ ἦν ἀδύνατα.

αἴτιον imenski dio predikata (kopula je neizrečena)  
ὅτι veznik uvodi zavisnu izričnu rečenicu sa službom subjekta  
ἐστι § 315.2, kopula imenskoga predikata otvara mjesto imenskoj dopuni,  
ovdje pridjevu  
τὰ μὲν οὖν μὴ γεγόμενα... τὰ δὲ γεγόμενα... koordinacija rečeničnih člano-  
va parom čestica  
τὰ... γεγόμενα § 254, poimeničeni particip § 499  
πιστεύομεν § 231, *verbum sentiendi* otvara mjesto A+I, odgovara hrvat-  
skoj zavisnoj izričnoj rečenici  
εἶναι § 315.2, kopula imenskoga predikata, otvara mjesto imenskoj dopuni  
φανερὸν imenski dio imenskoga predikata, neizrečena je kopula ἐστίν

ὅτι izrični veznik uvodi zavisnu izričnu rečenicu

δυνατά sc. εἶναι (kopula je neizrečena), odgovara gornjemu εἶναι δυνατά

γὰρ čestica uvodi objašnjenje: „naime...”

ἂν ἐγένετο § 254, apodoza (glavna rečenica) irealne pogodbene rečenice;  
sročnost sa subjektom u množini srednjeg roda § 361

εἰ ἦν ἀδύνατα pogodbeni veznik uvodi irealnu protazu (zavisna rečenica pogodbenoga perioda); sročnost sa subjektom u množini srednjeg roda kao gore

## Poglavlje 49

### Ξενοφῶντος τοῦ Ἐφεσίου Ἐφεσιακῶν Α 2, 5–9

#### O autoru

Ξενοφῶν ὁ Ἐφέσιος (Ksenofont Efeški) grčki je pisac iz II. st. po Kr. Autor je ljubavnoga i pustolovnoga romana *Τὰ κατὰ Ἀντίαν καὶ Ἀβροκόμην Ἐφεσιακά* (*Efeška priča o Antiji i Habrokomu*) u pet knjiga; tekst koji danas poznajemo možda je sažetak nastao prema duljoj i opsežnijoj inačici. Zaplet je sličan onomu u ostalim četirima sačuvanim antičkim ljubavnim romanima (Haritona, Ahileja Tacija, Longa i Heliodora). U središtu je radnje fiktivni ljubavni par (likovi nisu mitski), mladić i djevojka koji kroz mnoge peripetije i pustolovine ostaju vjerni svojoj ljubavi. Roman, uz pomoć bogova, završava sretno. Za antički je svijet iznimno što u ljubavnu vezu ulaze vršnjaci, kao i okolnost da se brak – u priči cilj i ideal – temelji na ljubavi i vjernosti partnera; po grčkim je konvencijama inače brak, osobito među imućnima, „poslovni sporazum” u kojemu je muškarac znatno stariji od žene.

Grčki ljubavni roman utjecao je na renesansnu i baroknu književnost (Shakespeare, Tasso).

## O tekstu

Glavni su likovi Ksenofontova romana šesnaestogodišnji mladić Habrokom („bujnokosi“) i četrnaestogodišnja Antija („cvjetna“), oboje iz uglednih efeških obitelji. Njihovu iznimnu ljepotu ljudi tumače božanskom te nisu sigurni jesu li možda i sami ti mladi ljudi bogovi. No, vanjsku ljepotu Habrokoma i Antije prati emocionalna nezrelost, pokazuju se arogantnima i uobraženima; Habrokom posebno prezire Erosa. Zbog toga bivaju prvo kažnjeni ljubavlju (zaljube se tijekom Artemidine svetkovine), a zatim se nađu u nizu opasnih situacija. Iz pustolovina ipak izlaze sretno, vjerni svojoj ljubavi.

Pošto su prethodno bili predstavljani Habrokom i njegova iznimna tjelesna i duševna ljepota, u odlomku koji čitamo u tijeku je gradska svetkovina u čast Artemide: procesija domaćih djevojaka i mladića prelazi sedam stadija od grada do Artemidina svetišta, pri čemu najljepši imaju mjesto predvodnika, no mladići idu odvojeno od djevojaka (procesija je ujedno i prilika da se za mlade nađu budući bračni drugovi). Djevojke predvodi Antija čija se ljepota ovdje opisuje; Antija je nalik Artemidi i promatrači procesije klanjaju joj se. No, i Habrokomova ljepota promatračima je jednako dojmljiva. I Antija i Habrokom, čuvši za dojam koji je ono drugo ostavilo, požele se vidjeti i upoznati.

## Pročitajte naglas grčki tekst.

Xenophon Ephesius, Scr. Erot. Ephesiaca 1.2.5–1.2.9

Ἦρχε δὲ τῆς τῶν παρθένων τάξεως Ἄνθεια, θυγάτηρ Μεγαμήδους καὶ Εὐίππης, ἐγχωρίων. Ἦν δὲ τὸ κάλλος τῆς Ἄνθειας οἶον θαυμάσαι καὶ πολὺ τὰς ἄλλας ὑπερεβάλλετο παρθένους. Ἔτη μὲν τεσσαρεσκαίδεκα ἐγεγόνει, ἦνθει δὲ αὐτῆς τὸ σῶμα ἐπ' εὐμορφία, καὶ ὁ τοῦ σχήματος κόσμος πολὺς εἰς ὥραν συνεβάλλετο· κόμη ξανθή, ἢ πολλὴ καθειμένη, ὀλίγη πεπλεγμένη, πρὸς τὴν τῶν ἀνέμων φοράν κινουμένη· ὀφθαλμοὶ γοργοί, φαιδροὶ μὲν ὡς κόρης, φοβεροὶ δὲ ὡς σῶφρονος· ἐσθῆς χιτῶν ἀλουργῆς, ζωστὸς εἰς γόνυ, μεχρὶ βραχιόνων καθειμένος, νεβρὶς περικειμένη, γωρυτὸς ἀνημμένος, τόξα, ἄκοντες φερόμενοι, κύνες ἐπόμενοι.

Πολλάκις αὐτὴν ἐπὶ τοῦ τεμένουσ ἰδόντες Ἐφέσιοι προσεκύνησαν ὡς Ἄρτεμιν. Καὶ τότε οὖν ὀφθείσης ἀνεβόησε τὸ πλῆθος, καὶ ἦσαν ποικίλαι παρὰ τῶν θεωμένων φωναί, τῶν μὲν ὑπ' ἐκπλήξεως τὴν θεὸν εἶναι λεγόντων, τῶν δὲ ἄλλην τινὰ ὑπὸ τῆς θεοῦ περιποιημένην· προσεύχοντο δὲ πάντες καὶ προσεκύνουν καὶ τοὺς γονεῖς αὐτῆς ἐμακάριζον· ἦν δὲ διαβόητος τοῖς θεωμένοις ἅπασιν „Ἄνθεια ἢ καλή”.

Ὡς δὲ παρῆλθε τὸ τῶν παρθένων πλῆθος, οὐδεὶς ἄλλο τι ἢ Ἄνθειαν ἔλεγεν· ὡς δὲ Ἀβροκόμης μετὰ τῶν ἐφήβων ἐπέστη, τοὺνθένδε, καίτοι καλοῦ ὄντος τοῦ κατὰ τὰς παρθένους θεάματος, πάντες ἰδόντες Ἀβροκόμην ἐκείνων ἐπελάθοντο, ἔτρεψαν δὲ τὰς ὄφεις ἐπ' αὐτὸν βοῶντες ὑπὸ τῆς θεᾶς ἐκπεπληγμένοι, „καλὸς Ἀβροκόμης” λέγοντες, καὶ „οἶος οὐδὲ εἷς καλοῦ μίμημα θεοῦ”. Ἦδη δὲ τινες καὶ τοῦτο προσέθεσαν „οἶος ἂν γάμος γένοιτο Ἀβροκόμου καὶ Ἀνθείας”. Καὶ ταῦτ' ἦν πρῶτα τῆς Ἐρωτος τέχνης μελετήματα.

Ταχὺ μὲν δὴ εἰς ἑκατέρους ἢ περὶ ἀλλήλων ἦλθε δόξα· καὶ ἦ τε Ἄνθεια τὸν Ἀβροκόμην ἐπεθύμει ἰδεῖν, καὶ ὁ τέως ἀνέραςτος Ἀβροκόμης ἠθέλεν Ἄνθειαν ἰδεῖν.

## Analiza i komentar

Ἦρχε δὲ  
τῆς τῶν παρθένων τάξεως  
Ἄνθεια,  
θυγάτηρ Μεγαμήδους καὶ Εὐίππης,  
ἐγχωρίων.

Ἦρχε rekcija τινος; § 243, augment § 235, osnove s. 116

δέ čestica izvan koordinacije s μέν ima dva osnovna značenja, adverbzativno i kopulativno; ovdje je riječ o kopulativnome δέ koje označava prijelaz iz rečenice u rečenicu; sljedeća rečenica iskazuje nešto novo ili drukčije, ali ne suprotno prethodnomu iskazu, Smyth 2386

Ἦν δὲ  
 τὸ κάλλος τῆς Ἀνθείας  
 οἷον θαυμάσαι  
 καὶ πολὺ  
 τὰς ἄλλας  
 ὑπερεβάλλετο  
 παρθένους.

Ἦν § 315, kopulativni glagol otvara mjesto nužnoj dopuni (ovdje οἷον θαυμάσαι) οἷον θαυμάσαι οἷον s infinitivom izriče posljedičnu rečenicu, usp. § 473 bilj. 4, ili je infinitiv u značenju dativa uz pridjeve koji znače „sposoban za što” i οἶος; srednji rod οἷον odnosi se na τὸ κάλλος, § 494; § 267 ὑπερεβάλλετο rekcija τινα; § 243; augment § 238; složenica βάλλω, osnove s. 118

Ἔτη μὲν τεσσαρεσκαίδεκα ἐγεγόνει,  
 ἦνθι δὲ  
 αὐτῆς  
 τὸ σῶμα  
 ἐπ' εὐμορφία,  
 καὶ  
 ὁ τοῦ σχήματος κόσμος πολὺς  
 εἰς ὥραν  
 συνεβάλλετο·  
 κόμη ξανθή,

ἡ πολλή καθειμένη,  
 ὀλίγη πεπλεγμένη,  
 πρὸς τὴν τῶν ἀνέμων φορὰν  
 κινουμένη·  
 ὀφθαλμοὶ γοργοί,  
 φαιδροὶ μὲν ὡς κόρης,  
 φοβεροὶ δὲ ὡς σῶφρονος·  
 ἐσθῆς χιτῶν ἀλουργῆς,  
 ζωστὸς εἰς γόνυ,  
 μέχρι βραχιόνων καθειμένος,  
 νεβρὶς περικειμένη,  
 γωρυτὸς ἀνημμένος,  
 τόξα,  
 ἄκοντες φερόμενοι,  
 κύνες ἐπόμενοι.

Ἔτη μὲν... ἦνθει δὲ... koordinacija surečenica parom čestica iskazuje misli u blagome kontrastu

ἐγεγόνει § 272, osnove § 327.11; kopulativni glagol ima imensku dopunu ἔτη... τεσσαρεσκαίδεκα

ἦνθει rekcija τινί „u čemu, na neki način”; § 243, augment § 235

ὁ τοῦ σχήματος κόσμος LSJ κόσμος II. „ukras”; σχῆμα LSJ 4.b „odjeća” εἰς ὥραν LSJ ὥρα B.II.2.b

συνεβάλλετο § 243, augment § 238, složnica βάλλω, osnove s. 118

κόμη ξανθή... κινουμένη glagol je neizrečen, to je kopula imenskoga predikata ἐστί ili ἦν

καθειμένη § 311, složnica ἴημι

πεπλεγμένη § 291.b

κινουμένη § 243

ὀφθαλμοὶ γοργοί... σῶφρονος glagol je neizrečen, kao gore

φαιδροὶ μὲν... φοβεροὶ δὲ... koordinacija iskaza parom čestica

ὡς κόρης... ὡς σῶφρονος ὡς adverbno uz posvojne genitive (kao u ljepotice, kao u čedne djevojke)

καθειμένος § 311, usp. gore  
περικειμένη § 315.4, složenica κείμαι  
ἀνημμένος § 291.b, reduplikacija § 275, složenica ἄπτω  
ἐσθῆς... ἀνημμένος neizrečena kopula, kao gore  
τόξα... ἐπόμενοι neizrečena kopula  
φερόμενοι § 231, osnove § 327.5  
ἐπόμενοι § 231, osnove § 327.12

Πολλάκις

αὐτὴν

ἐπὶ τοῦ τεμένουσ

ιδόντες Ἐφέσιοι

προσεκύνησαν

ὡς Ἄρτεμιν.

ιδόντες § 254, osnove § 327.3

προσεκύνησαν προσκυνέω τινά; § 267, augment § 238

ὡς Ἄρτεμιν ὡς ovdje adverbno (padež apozicije određuje rekcija glagola)

Καὶ τότε οὖν ὀφθείσης

ἀνεβόησε τὸ πλῆθος,

καὶ ἦσαν ποικίλαι

παρὰ τῶν θεωμένων

φωναί,

τῶν μὲν

ὕπ' ἐκπλήξεως

τὴν θεὸν εἶναι

λεγόντων,

τῶν δὲ

ἄλλην τινὰ

ὑπὸ τῆς θεοῦ

περιποιημένην·

προσηύχοντο δὲ πάντες

καὶ προσεκύνουν

καὶ τοὺς γονεῖς αὐτῆς ἐμακάριζον·

ἦν δὲ διαβόητος

τοῖς θεωμένοις ἅπασιν

„Ἄνθεια ἡ καλή”.

ὀφθείσης sc. αὐτῆς, GA bez nominalne sastavnice; § 296, augment § 237.2, osnove § 327.3

ἀνεβόησε § 267, augment § 238

ἦσαν § 315, kopula kao dio imenskoga predikata otvara mjesto imenskoj dopuni

τῶν θεωμένων § 243, poimeničeni particip § 499.2

τῶν μὲν... τῶν δὲ sc. λεγόντων; koordinacija dijelova rečenice parom čestica εἶναι § 315, kopula ima imensku dopunu u akuzativu, subjekt toga imenskog predikata neizrečen je (Ἄνθειαν)

τῶν μὲν λεγόντων § 231, poimeničeni particip § 499.4; *verbum dicendi* otvara mjesto A+I

ἄλλην τινὰ A+I s neizrečenom kopulom εἶναι

περιποιημένην atribut uz ἄλλην τινὰ; § 243; LSJ περιποιέω A: „pod zaštitom, pod vlašću...”

προσηύχοντο § 231, augment § 235; složenica εὐχομαι

προσεκύνουν § 243, augment § 238

ἐμακάριζον § 231

ἦν... διαβόητος τοῖς θεωμένοις dativ vršitelja radnje (*dativus auctoris*) uz glagolske pridjeve Smyth 1488; imenski predikat Smyth 909 (neizrečeni je subjekt Ἄνθεια)

τοῖς θεωμένοις § 243, poimeničeni particip § 499.4

Ὡς δὲ παρήλθε  
 τὸ τῶν παρθένων πλῆθος,  
 οὐδεὶς  
     ἄλλο τι  
     ἢ Ἄνθειαν  
 ἔλεγεν·  
 ὡς δὲ Ἀβροκόμης  
     μετὰ τῶν ἐφήβων  
 ἐπέστη,  
 τούνθενδε,  
 καίτοι καλοῦ ὄντος  
     τοῦ κατὰ τὰς παρθένους θεάματος,  
 πάντες ἰδόντες Ἀβροκόμην  
 ἐκείνων ἐπελάθοντο,  
 ἔτρεψαν δὲ τὰς ὄψεις  
     ἐπ' αὐτὸν  
 βοῶντες  
     ὕπὸ τῆς θεᾶς ἐκπεπληγμένοι,  
     „καλὸς Ἀβροκόμης”  
 λέγοντες,  
 καὶ „οἶος οὐδὲ εἶς  
     καλοῦ  
     μίμημα  
     θεοῦ”.

Ὡς veznik ovdje uvodi zavisnu vremensku rečenicu

παρήλθε § 254, augment § 238; složnica ἔρχομαι, osnove § 327.2

ἔλεγεν § 231, osnove § 327.7

Ἄνθειαν istovrijednica hrvatskoga upravnog govora, akuzativ izriče ono što su promatrači govorili

ἐπέστη § 306, složnica ἵστημι, osnove § 311

τοὺνθίνδε kraza τὸ ἐνθίνδε, LSJ ἐνθίνδε (prilog) 2

ὄντος § 315; kopulativni glagol otvara mjesto imenskoj dopuni

καλοῦ ὄντος... θεάματος GA odgovara hrvatskoj zavisnoj priložnoj (dopusnoj) rečenici

κατὰ τὰς παρθένους prijedložni izraz kao atribut, mjesto mu otvara glagolska imenica θέαμα, izvedena od θεάομαι

ιδόντες § 254, osnove § 327.3

ἐπελάθοντο med. τινός „na što”; § 254, augment § 238, složenica λανθάνω, osnove § 321.15

ἔτρεψαν § 267, osnove s. 118

βοῶντες § 243

ἐκπεπληγμένοι § 291.b; složenica πλήσσω (atički πλήττω)

λέγοντες § 231, osnove 327.7

καλὸς neizrečena kopula imenskoga predikata

οἷος οὐδὲ εἷς „kao nitko drugi...”

μίμημα neizrečena kopula imenskoga predikata (neizrečen je i subjekt, Ἄβροκόμης)

Ἦδη δέ

τινες

καὶ τοῦτο

προσέθεσαν

„οἷος ἂν γάμος γένοιτο

Ἄβροκόμου καὶ Ἀνθείας”.

προσέθεσαν složenica τίθημι, § 306, osnove § 311

οἷος ἂν... γένοιτο § 254; kopulativni glagol otvara mjesto imenskoj dopuni; osnove § 325.11; ἂν + optativ izriče mogućnost u sadašnjosti (potencijal sadašnji)

Καὶ ταῦτα ἦν  
 πρῶτα  
 τῆς  
 Ἔρωτος  
 τέχνης  
 μελετήματα.

ἦν § 315, imenski predikat Smyth 909; kopula otvara mjesto imenskoj dopuni (ovdje rednome broju i imenici); sročnost sa subjektom u množini srednjega roda § 361

Ταχὺ  
 μὲν δὴ  
 εἰς ἑκατέρους  
 ἢ περὶ ἀλλήλων  
 ἦλθε  
 δόξα·  
 καὶ  
 ἦ τε Ἄνθεια  
 τὸν Ἀβροκόμην  
 ἐπεθύμει  
 ἰδεῖν,  
 καὶ ὁ τέως ἀνέραςτος Ἀβροκόμης  
 ἦθελεν  
 Ἄνθειαν  
 ἰδεῖν.

μὲν δὴ ova kombinacija čestica ističe afirmativno i progresivno značenje:  
 „onda...”

περὶ ἀλλήλων prijedložni izraz kao atribut  
 ἦλθε § 254, osnove § 327.2

ἐπεθύμει § 243, augment § 238; glagol nepotpuna značenja otvara mjesto dopuni u infinitivu

ἰδεῖν § 254, osnove § 327.3

ἤθελεν § 231, augment § 235, osnove § 325.4; glagol nepotpuna značenja otvara mjesto dopuni u infinitivu

ἰδεῖν kao gore

## Poglavlje 50

### Σέξτου τοῦ Ἐμπειρικοῦ Πυρρώνειαι ὑποτυπώσεις Γ 17–19

#### O autoru

Σέξτος ὁ Ἐμπειρικός (Sekst Empirik, latinski *Sextus Empiricus*) bio je grčki filozof, astronom i liječnik (nadimak Ἐμπειρικός dobio je po pripadnosti istoimenoj medicinskoj školi) iz II. st. po Kr. Živio je u Rimu, Ateni i Aleksandriji. Pripadao je filozofskoj školi skepticizma, zapravo neoskepticizma, koju je utemeljio Πύρρων (Piron iz Elide, IV. – III. st. pr. Kr.).

Skeptici su smatrali da se treba suzdržavati od izricanja sudova jer je svakoj tezi moguće suprotstaviti antitezu. Ideje predočuju samo druge ideje, a svaki kriterij istine leži u krugu beskonačnoga dokazivanja jedne istine drugom. No, Sekst Empirik skepticizam je ograničio na teorijski svijet znanosti razlikujući apstraktna teologijska (teoretska) od religijskih (praktičnih i kulturno uvjetovanih) vjerovanja.

Sustav je opširno prikazao u spisu Πρὸς μαθηματικούς (*Protiv znanstvenika*, latinski *Adversus mathematicos*) u 11 knjiga, osporavajući stavove brojnih mislilaca s područja gramatike, retorike, geometrije, aritmetike, astronomije, muzike, ali i logike, fizike i etike; zbog Sekstove sklonosti citiranju djelo je važno za poznavanje grčke misli općenito.

## O tekstu

Πυρρώνειαι ὑποτυπώσεις (*Pironove postavke*) obuhvaćaju tri knjige. Prva prikazuje pironovski skepticizam kao određenu vještinu i tumači njegovu nagradu (spokoj) te različite moduse argumentiranja kojima se skeptik služi (ovladavanje njima čini vještinu skeptika) kao i fraze kojima skeptik izražava stav ἐποχή, „suzdržavanje od suda”; pokazuje se i po čemu se pironovski skepticizam razlikuje od sličnih filozofskih škola. Druga i treća knjiga iznose stavove dogmatskih filozofa o logici (II) te fizici i etici (III) uz skeptičke protuargumente. Tako druga i treća knjiga prikazuju vještinu opisanu u prvoj.

Prvi dio treće knjige govori o fizici (τὸ φυσικὸν μέρος), a počinje razmatranjem počela (ἀπὸ τοῦ περὶ ἀρχῶν λόγου): najprije o bogu, potom o uzroku (περὶ αἰτίου). Poglavlje čiji početak čitamo naslovljeno je εἴ ἐστι τί τινὸς αἴτιον, „je li što uzrok čega”. Raspravlja se postoji li uzrok uopće i osporavaju se tvrdnje da ne postoji; vjerojatno je (πιθανόν) da uzrok postoji.

## Pročitajte naglas grčki tekst.

Sext. Emp. Pyrrhoneae hypotyposes 3.17–19

Πιθανόν ἐστὶν εἶναι τὸ αἴτιον· πῶς γὰρ ἂν αὔξεις γένοιτο, μείωσις, γένεσις, φθορά, καθόλου κινήσις, τῶν φυσικῶν τε καὶ ψυχικῶν ἀποτελεσμάτων ἕκαστον, ἢ τοῦ παντὸς κόσμου διοίκησις, τὰ ἄλλα πάντα, εἰ μὴ κατὰ τινα αἰτίαν; καὶ γὰρ εἰ μηδὲν τούτων ὡς πρὸς τὴν φύσιν ὑπάρχει, λέξομεν ὅτι διὰ τινα αἰτίαν πάντως φαίνεται ἡμῖν τοιαῦτα, ὅποια οὐκ ἐστὶν.

ἀλλὰ καὶ πάντα ἐκ πάντων καὶ ὡς ἔτυχεν ἂν ἦν μὴ οὔσης αἰτίας. οἷον ἵπποι μὲν ἐκ μυῶν, εἰ τύχοι, γεννηθήσονται, ἐλέφαντες δὲ ἐκ μυρμηκῶν· καὶ ἐν μὲν ταῖς Αἰγυπτίαις Θήβαις ὄμβροι ποτὲ ἐξαίσιοι καὶ χιόνες ἂν ἐγίνοντο, τὰ δὲ νότια ὄμβρων οὐ μετεῖχεν, εἰ μὴ αἰτία τις ἦν, δι’ ἣν τὰ μὲν νότια ἐστὶ δυσχείμερα, ἀύχμηρὰ δὲ τὰ πρὸς τὴν ἕω.

καὶ περιτρέπεται δὲ ὁ λέγων μηδὲν αἴτιον εἶναι· εἰ μὲν γὰρ ἀπλῶς καὶ ἄνευ τινὸς αἰτίας τοῦτό φησι λέγειν, ἄπιστος ἔσται· εἰ δὲ διὰ τινα αἰτίαν, βουλόμενος ἀναιρεῖν τὸ αἴτιον τίθησιν, ἀποδιδόσθω αἰτίαν δι' ἣν οὐκ ἔστιν αἴτιον.

## Analiza i komentar

Πιθανόν ἐστιν

εἶναι τὸ αἴτιον·

πῶς γὰρ ἂν

αὔξεις

γένοιτο,

μείωσις, γένεσις, φθορά,

καθόλου κίνησις,

τῶν φυσικῶν τε

καὶ ψυχικῶν ἀποτελεσμάτων

ἕκαστον,

ἢ τοῦ παντὸς κόσμου διοίκησις,

τὰ ἄλλα πάντα,

εἰ μὴ

κατὰ τινα αἰτίαν;

**Πιθανόν ἐστιν** § 315; imenski predikat Smyth 909; zbog značenja pridjev otvara mjesto A+I

**εἶναι** § 315; LSJ εἶμί A.II

**τὸ αἴτιον** „uzrok”; oblik srednjega roda najčešće označava općenitiji pojam, uzrok postojanja svega; ἢ αἰτία, oblik ženskoga roda, češće označava uzrok pojedinačne pojave spoznaje

**πῶς γὰρ ἂν... γένοιτο... εἰ μὴ...** prilog πῶς otvara mjesto pitanju; § 254, osnove § 325.11; ἂν + optativ stoji u apodozi pogodbene rečenice potencijalnoga oblika, u protazi je također optativ (ovdje neizrečen jer bi se ponavljao isti glagol, sc. γένοιτο), § 477

τῶν φυσικῶν τε καὶ ψυχικῶν koordinacija ostvarena kombinacijom sastavnih veznika § 513.2; poimeničenje članom svih vrsta riječi, surečenica i rečenica § 373

καὶ γὰρ εἰ μὴδὲν τούτων  
ὡς πρὸς τὴν φύσιν  
ὑπάρχει,  
λέξομεν ὅτι  
    διὰ τινὰ αἰτίαν  
    πάντως  
φαίνεται  
ἡμῖν  
τοιαῦτα,  
    ὅποια οὐκ ἔστιν.

καὶ γὰρ § 517; ova kombinacija čestica uvodi objašnjenje: „naime...”  
εἰ... ὑπάρχει, λέξομεν veznik uvodi zavisnu pogodbenu rečenicu, ovdje realnoga oblika § 475; § 231; § 258  
ὡς πρὸς τὴν φύσιν tehnički naziv Seksta Empirika: „u odnosu na prirodu” (tj. ovdje: „stvarno”)  
ὅτι... φαίνεται veznik uvodi zavisnu izričnu rečenicu; § 232; glagol nepotpuna značenja traži imensku dopunu  
τοιαῦτα, ὅποια... odnosna zamjenica uvodi zavisnu odnosnu rečenicu, antecedent je τοιαῦτα  
ὅποια οὐκ ἔστιν § 315; imenski predikat Smyth 909

ἀλλὰ καὶ πάντα ἐκ πάντων  
    καὶ ὡς ἔτυχεν  
ἂν ἦν  
    μὴ οὔσης αἰτίας.

ὡς ἔτυχεν veznik uvodi poredbenu rečenicu; § 254, osnove § 321.19; fraza LSJ τυγχάνω A.3

ἄν ἦν § 315; LSJ εἰμί A.II.2; ἄν + preterit izriče ireal, nezbiljnost § 462  
 μὴ οὐσης § 315; LSJ εἰμί A.II; participski dio GA (ovdje istovrijednica pogodbene rečenice); tumačenje: da nema pojedinačnog uzroka sve bi nastajalo od svega, kako se sluči

οἶον

ἵπποι μὲν

ἐκ μυῶν,

εἰ τύχοι,

γεννηθήσονται,

ἐλέφαντες δὲ

ἐκ μυρμήκων·

καὶ ἐν μὲν ταῖς Αἰγυπτίαις Θήβαις

ὄμβροι

ποτὲ

ἐξαίσιοι

καὶ χιόνες

ἄν ἐγίνοντο,

τὰ δὲ νότια

ὄμβρων

οὐ μετεῖχεν,

εἰ μὴ αἰτία τις ἦν,

δι' ἣν

τὰ μὲν νότια

ἔστι δυσχέρμερα,

ἀύχμηρὰ δὲ

τὰ πρὸς τὴν ἕω.

οἶον LSJ οἶος V.2.b

ἵπποι μὲν... ἐλέφαντες δὲ... koordinacija rečeničnih članova parom čestica  
 εἰ τύχοι veznik uvodi pogodbenu rečenicu; § 254, osnove § 321.19; fraza  
 LSJ τυγχάνω A.3

γεννηθήσονται § 296, § 298

ἐν μὲν ταῖς Αἰγυπτίαις Θήβαις... τὰ δὲ νότια... koordinacija rečeničnih članova parom čestica; Teba je slavni grad u Egiptu, oko 800 kilometara daleko od Sredozemnoga mora, s hramovima u Karnaku i Luksoru, u blizini pustinje; τὰ νότια su južni krajevi

ποτέ neodređeni prilog modificira predikat

ἂν ἐγίνοντο jonska i helenistička inačica, usp. LSJ γίνομαι; apodoza zavisne pogodbene rečenice irealnoga oblika § 478

οὐ μετεῖχεν rekcija τινός; § 231, složenica ἔχω; sročnost sa subjektom u množini srednjega roda § 361; apodoza zavisne pogodbene rečenice irealnoga oblika § 478

εἰ μὴ... ἦν § 315; LSJ εἰμί A.II; protaza zavisne pogodbene rečenice irealnoga oblika § 478

δι' ἧν uvodi zavisnu odnosnu rečenicu, antecedent je αἰτία; za značenje usp. gore διὰ τινὰ αἰτίαν

τὰ μὲν νότιά... ἀύχμηρά δὲ... koordinacija rečeničnih članova parom čestica ἐστὶ δυσχεύμερα sročnost sa subjektom u množini srednjega roda § 361; imenski predikat Smyth 909

ἀύχμηρά imenski dio imenskoga predikata (kopula je izostavljena da se izbjegne ponavljanje) Smyth 909

καὶ περιτρέπεται δὲ ὁ λέγων

μηδὲν αἴτιον εἶναι·

εἰ μὲν γὰρ

ἀπλῶς

καὶ ἄνευ τινὸς αἰτίας

τοῦτό

φησι

λέγειν,

ἄπιστος ἔσται·

εἰ δὲ  
 διά τινά αἰτίαν,  
 βουλόμενος  
 ἀναιρεῖν  
 τὸ αἴτιον  
 τίθησιν,  
 ἀποδιδόσθω αἰτίαν  
 δι' ἣν  
 οὐκ ἔστιν αἴτιον.

*περιτρέπεται* § 232

*δὲ* kopulativno *δέ* (izvan koordinacije s *μέν*) označava prijelaz iz rečenice u rečenicu; sljedeća rečenica iskazuje nešto novo ili drukčije, ali ne suprotno prethodnomu iskazu, Smyth 2386

*ὁ λέγων* § 231; poimeničenje participa članom § 499; zbog značenja glagolski oblik otvara mjesto A+I

*εἶναι* § 315; LSJ *εἰμί* A.II (kao u prvoj rečenici)

*εἰ μὲν γὰρ ἀπλῶς... εἰ δὲ διά τινά αἰτίαν...* koordinacija rečeničnih članova (i to zavisnih pogodbenih rečenica) parom čestica

*τοῦτό* sc. *μηδὲν αἴτιον εἶναι*

*φησι* § 312.8; *verbum dicendi* otvara mjesto dopuni u infinitivu

*λέγειν* § 231

*ἄπιστος ἔσται* § 315; imenski predikat Smyth 909; apodoza zavisne pogodbene rečenice realnoga oblika § 475

*βουλόμενος* § 232; glagol nepotpuna značenja otvara mjesto dopuni u infinitivu

*ἀναιρεῖν* § 243

*τίθησιν* sc. *αὐτό*; § 305; LSJ *τίθημι* B.II

*ἀποδιδόσθω* složenica *δίδωμι* § 305; apodoza pogodbene rečenice realnoga oblika § 475

*δι' ἣν* zamjenica uvodi zavisnu odnosnu rečenicu, antecedent je *αἰτίαν* (usp. sličan izraz u prethodnoj rečenici)

*οὐκ ἔστιν* § 315; LSJ *εἰμί* A.II

## Poglavlje 51

# Ἀχιλλέως Τατίου Τῶν κατὰ Λευκίππην καὶ Κλειτοφῶντα Α, 17

### O autoru

Ἀχιλλεὺς Τάτιος (Ahilej Tacije ili Tatije) iz Aleksandrije, iz II. st. po Kr., autor grčkoga ljubavnog romana (uz Longa, Heliodora iz Emese, Haritona i Ksenofonta Efeškoga). Jedino su Tacijevo sačuvano djelo *Τὰ κατὰ Λευκίππην καὶ Κλειτοφῶντα* (*Zgode Leukipe i Klitofonta*).

Autor u prvome licu pripovijeda o ljubavi suočenoj s mnoštvom neprilika: brodoloma, otmica, susreta s piratima i razbojnicima. U tradiciji grčkoga ljubavnog romana ljubav na kraju pobjeđuje i sve sretno završava.

Jezično, djelo je prožeto duhom aticizma, oponašanja atičke proze klasičnoga razdoblja, s pomno probranim leksikom. Rečenice su kratke, a česte su deklamacije i rasprave antitetičke strukture.

O popularnosti romana svjedoče egipatski papirusni fragmenti (najstariji je nalaz iz II. st.). Djelo je poslužilo i kao glavni izvor bizantskomu autoru Eustatiju Makrembolitu (XII. st.) koji je prema *Klitofontu i Leukipi* sastavio roman *Priča o Hizmini i Hizminiji*.

## O tekstu

Neimenovani pripovjedač u prvome poglavlju romana opisuje sliku otmice Europe izloženu kao zavjetni dar u hramu božice Ištar. Pripovjedač ondje susreće mladića Klitofonta, koji mu priča o svojim pustolovinama koje potvrđuju moć prave ljubavi. Klitofont je bio zaručen za polusestru Kaligonu, ali se na prvi pogled zaljubio u svoju rođakinju Leukipu. Ona mu je uzvratila ljubav, a Kaligonu je oteo Kalisten, mladić iz Bizantija. No, Kalisten je u stvari htio oteti Leukipu, o čijoj se ljepoti nadaleko pričalo.

Klitofont i Leukipa odlučili su brodom pobjeći iz Tira, ali su u oluji doživjeli brodolom. Završili su u Egiptu, gdje su ih zarobili razbojnici s Nila. Klitofont je uspio pobjeći dok su Leukipu namjeravali žrtvovati. Misao da je Leukipa mrtva potakla je Klitofonta da se nakani ubiti na njezinu grobu. No, Leukipa je bila živa – njezino žrtvovanje bilo je varka Klitofontovih zarobljenih prijatelja.

Uskoro je egipatska vojska spasila družinu te se u Leukipu zaljubio egipatski general. Ona je popila ljubavni napitak namijenjen drugomu i skoro poludjela; spasio ju je protuotrov koji joj je dao stranac Hereja. Kad su već mislili da su spašeni i da se vraćaju u sigurnost Aleksandrije, Leukipu je oteo Hereja.

Uvjeren da je Leukipa mrtva, Klitofont se vratio u Aleksandriju. U nje ga se zaljubila udovica Melita. Otputovali su Efez, odakle je bila Melita, a Klitofont je ondje otkrio da je Leukipa živa. No živ je bio i Melitin muž. On je pokušao silovati Leukipu te se riješiti Klitofonta optuživši ga za preljub i ubojstvo. Klitofont je dokazao nevinost i konačno se oženio Leukipom u njezinu Bizantiju.

U odlomku iz prve knjige romana čitamo dio razgovora Klitofonta i njegova kućnoga roba Satira u prelijepome vrtu Klitofontove kuće. Leukipa šeće vrtom sa svojom robinjom, a Klitofont se nada da će ljubavna tema o kojoj govori i u Leukipi pobuditi ljubavne osjećaje.

## Pročitajte naglas grčki tekst.

Ach. Tat. Leucippe et Clitophon 1.17

Ἡ γὰρ ὁ Ἔρωσ, ἔφη, τοσαύτην ἔχει τὴν ἰσχύν, ὡς καὶ μέχρις ὀρνίθων πέμπειν τὸ πῦρ; Οὐ μέχρις ὀρνίθων, ἔφην, τοῦτο γὰρ οὐ θαυμαστόν, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς ἔχει πτερόν, ἀλλὰ καὶ ἐρπετῶν καὶ φυτῶν, ἐγὼ δὲ δοκῶ μοι, καὶ λίθων. Ἐρᾶ γοῦν ἡ Μαγνησία λίθος τοῦ σιδήρου· κἂν μόνον ἴδη καὶ θίγη, πρὸς αὐτὴν εἴλκυσεν, ὥσπερ ἐρωτικόν τι ἔνδον ἔχουσα. Καὶ μή τι τοῦτό ἐστιν ἐρώσης λίθου καὶ ἐρωμένου σιδήρου φίλημα; Περὶ δὲ τῶν φυτῶν λέγουσι παῖδες σοφῶν· καὶ μῦθον ἔλεγον ἂν τὸν λόγον εἶναι, εἰ μὴ καὶ παῖδες ἔλεγον γεωργῶν. Ὁ δὲ λόγος· ἄλλο μὲν ἄλλου φυτὸν ἐρᾶν, τῷ δὲ φοίνικι τὸν ἔρωτα μᾶλλον ἐνοχλεῖν· λέγουσι δὲ τὸν μὲν ἄρρενα τῶν φοινίκων, τὸν δὲ θῆλυ.

Ὁ ἄρρην οὖν τοῦ θήλεος ἐρᾶ· κἂν ὁ θῆλυς ἀπωκισμένος ἢ τῆ τῆς φυτείας στάσει, ὁ ἐραστής ὁ ἄρρην αὐαίνεται. Συνίησιν οὖν ὁ γεωργὸς τὴν λύπην τοῦ φυτοῦ, καὶ εἰς τὴν τοῦ χωρίου περιωπὴν ἀνελθὼν ἐφορᾶ ποῖ νένευκε· κλίνεται γὰρ εἰς τὸ ἐρώμενον· καὶ μαθὼν θεραπεύει τοῦ φυτοῦ τὴν νόσον· πτόρθον γὰρ τοῦ θήλεος φοίνικος λαβὼν εἰς τὴν τοῦ ἄρρενος καρδίαν ἐντίθησι. Καὶ ἀνέφυξε μὲν τὴν ψυχὴν τοῦ φυτοῦ, τὸ δὲ σῶμα ἀποθνήσκον πάλιν ἀνεζωπύρησε καὶ ἐξανέστη, χαῖρον ἐπὶ τῆ τῆς ἐρωμένης συμπλοκῆ. Καὶ τοῦτό ἐστὶ γάμος φυτῶν.

## Analiza i komentar

Ἡ γὰρ ὁ Ἔρωσ,  
ἔφη,

τοσαύτην ἔχει τὴν ἰσχύον,  
 ὡς καὶ  
     μέχρις ὀρνίθων  
 πέμπειν τὸ πῦρ;

ἔφη § 312.8, osnove § 327.7; govori Satir, Klitofontov rob

Ἦ γὰρ upitna čestica ἧ uvodi izravno pitanje; u pitanjima se može povezati s γάρ § 520.b

ἔχει § 231

ὡς καὶ... πέμπειν veznik ὡς uvodi zavisnu posljedičnu rečenicu, ovdje s infinitivom, § 473

Οὐ μέχρις ὀρνίθων,  
     ἔφην,  
 τοῦτο γὰρ οὐ θαυμαστόν,  
     ἐπεὶ καὶ αὐτὸς ἔχει πτερόν,  
 ἀλλὰ καὶ  
     έρπετῶν καὶ φυτῶν,  
 ἐγὼ δὲ δοκῶ μοι,  
     καὶ λίθων.

ἔφην § 312.8, osnove § 327.7; Klitofont pripovijeda svoje doživljaže u prvome licu pa ovdje prepričava i svoj odgovor

Οὐ μέχρις... sc. πέμπει; s ovom surečenicom u koordinaciji stoji nezavisna suprotna surečenica ἀλλὰ καὶ...

οὐ θαυμαστόν sc. ἐστίν; imenski predikat Smyth 909

ἐπεὶ... ἔχει veznik uvodi zavisnu uzročnu rečenicu

ἔχει § 231

έρπετῶν... φυτῶν... λίθων sc. μέχρις

ἐγὼ δὲ δοκῶ μοι čestica ovdje s ulogom suprotnoga veznika § 515.2

δοκῶ § 243; rekcija τι

Ἐρᾶ γοῦν  
 ἢ Μαγνησία λίθος  
 τοῦ σιδήρου·  
 καὶν μόνον ἴδη καὶ θίγη,  
     πρὸς αὐτὴν εἴλκυσεν,  
     ὥσπερ ἐρωτικὸν  
     ἔνδον ἔχουσα  
     πῦρ.

ἐρᾶ § 243, rekcija τινος, § 396.e  
 γοῦν pojačana čestica γε (γε οὔν) ističe prethodnu riječ  
 ἢ Μαγνησία λίθος LSJ λίθος II.  
 καὶν ἴδη καὶ θίγη sc. αὐτόν (τὸν σίδηρον); eventualna iterativna pogodbenā  
 rečenica (καὶν = ἐάν, ondje gotovo ὀπόταν)  
 ἴδη § 254, osnove § 327.3  
 θίγη § 254, oblik glagola θιγγάνω  
 εἴλκυσεν § 267, § 301; gnomski aorist § 454 bilj. 2  
 ὥσπερ ἔχουσα § 231; § 519.2; poredbeni prilog ὥσπερ otvara mjesto neo-  
 bvezatnoj dopuni u participu

Καὶ μὴ τι τοῦτό ἐστιν  
     ἐρώσης λίθου  
     καὶ ἐρωμένου σιδήρου  
 φίλημα;

τι... φίλημα „nekakav poljubac”  
 ἐστιν § 315.2; kopulativni glagol εἰμί, kao dio imenskoga predikata, otvara  
 mjesto dopuni, Smyth 909  
 ἐρώσης § 243  
 ἐρωμένου § 243

Περὶ δὲ φυτῶν  
λέγουσι  
παῖδες σοφῶν·  
καὶ μῦθον  
ἔλεγον ἂν  
τὸν λόγον  
εἶναι,  
εἰ μὴ καὶ παῖδες ἔλεγον  
γεωργῶν.

λέγουσι § 231

παῖδες σοφῶν... παῖδες γεωργῶν παῖς upotrijebljeno u perifrazi, „potomci nekih ljudi” u značenju „neki ljudi”; usp. LSJ παῖς I.3

ἔλεγον ἂν § 231; ἔλεγον u apodozi i ἔλεγον u protazi nemaju isti subjekt i nisu u istome licu i broju

εἶναι § 315, kopula otvara mjesto imenskoj dopuni kao dijelu imenskoga predikata, Smyth 909

μῦθον τὸν λόγον εἶναι A+I

εἰ μὴ καὶ... ἔλεγον pogodbeni veznik εἰ μὴ καὶ uvodi zavisnu pogodbenu rečenicu irealnoga oblika za sadašnjost § 474

ἔλεγον § 231

Ὁ δὲ λόγος·

ἄλλο μὲν

ἄλλου

φυτὸν ἑρᾶν,

τῷ δὲ φοίνικι

τὸν ἔρωτα

μᾶλλον ἐνοχλεῖν.

ὁ δὲ λόγος čestica dé ondje u eksplanatornoj i narativnoj ulozi: „a...”

λόγος sc. ἐστίν

ἐρᾶν § 243, rekcija τινος, § 396.e; ovdje i dalje infinitivi ovise o izrazu ó...

λόγος koji funkcionira kao *verbum dicendi*; neupravni govor § 489

ἄλλο φυτὸν ἐρᾶν A+I

ἐνοχλεῖν § 243; rekcija τινι

τῷ... φοίνικι „stablu palme”

τὸν ἔρωτα ἐνοχλεῖν A+I

Λέγουσι δὲ

τὸν μὲν ἄρρενα

τῶν φοινίκων,

τὸν δὲ θῆλυον.

λέγουσι § 231; *verbum dicendi* otvara mjesto A+I

δὲ čestica δέ ovdje u narativnoj ulozi povezuje misao s prethodnom rečenicom

τὸν μὲν... τὸν δὲ... rečenični dijelovi koordiniraju se s pomoću čestica

τὸν μὲν ἄρρενα... τὸν δὲ θῆλυον akuzativi kao obvezatne dopune uz *verbum dicendi*, infinitiv je neizrečen (kopula εἶναι)

Ὁ ἄρρην οὖν

τοῦ θήλεος

ἐρᾶ·

κἂν ὁ θῆλυς

ἀπωκισμένος ἦ

τῇ τῆς φυτείας στάσει,

ὁ ἐραστῆς ὁ ἄρρην

αὐαίνεται.

Ὁ ἄρρην sc. φοῖνιξ

ἐρᾶ § 243, rekcija τινος, § 396.e

οὖν čestica ovdje u ulozi potvrđivanja misli: „dakle...”

κἂν ἀπωκισμένος ἦ... veznička riječ κἂν uvodi zavisnu pogodbenu rečenicu eventualnoga oblika § 476

ἀπωκισμένος ἦ § 272, složenica οἰκίζω

τῇ τῆς φυτείας στάσει „zbog položaja sadnje”  
ἀυαίνεται § 231, ὁ ἐραστῆς... ἀυαίνεται apodoza pogodbene rečenice

Συνίησιν οὔν  
ὁ γεωργὸς  
τὴν λύπην  
τοῦ φυτοῦ,  
καὶ εἰς τὴν τοῦ χωρίου περιωπὴν  
ἀνελθῶν  
ἐφορᾷ  
ποῦ νένευκε·  
κλίνεται γὰρ  
εἰς τὸ ἐρώμενον.

συνίησιν § 305; složenica ἴημι, LSJ συνίημι II.2  
εἰς τὴν τοῦ χωρίου περιωπὴν περιωπή je mjesto s kojega se može dobro  
osmatrati uokolo, zato je glagol ἀνέρχομαι (mjesto je uzvišeno); LSJ  
περιωπή A  
ἀνελθῶν § 254, osnove § 327.2; složenica ἔρχομαι  
ἐφορᾷ § 243, osnove § 327.3; složenica ὀράω  
ποῦ νένευκε upitna riječ ποῦ uvodi zavisnu upitnu rečenicu  
νένευκε § 272  
κλίνεται § 231  
γὰρ čestica γὰρ ovdje u eksplanatornome značenju: „jer naime...”  
τὸ ἐρώμενον § 243, poimeničeni particip § 499

Καὶ μαθῶν  
θεραπεύει

τοῦ φυτοῦ  
 τὴν νόσον·  
 πτόρθον γάρ  
 τοῦ θήλεος φοίνικος  
 λαβῶν  
 εἰς τὴν τοῦ ἄρρενος καρδίαν  
 ἐντίθησι.

μαθῶν § 254, osnove § 321.17  
 θεραπεύει § 231  
 λαβῶν § 254, osnove § 321.14  
 ἐντίθησι § 305, složenica τίθημι

Καὶ ἀνέψυξε μὲν  
 ἡ ψυχὴ  
 τοῦ φυτοῦ,  
 τὸ δὲ σῶμα  
 ἀποθνήσκον  
 πάλιν ἀνεζωπύρησε καὶ ἐξάνεστη,  
 χαῖρον  
 ἐπὶ τῇ τῆς ἐρωμένης συμπλοκῇ.

ἀνέψυξε... ἀνεζωπύρησε...ἐξάνεστη niz gnomskih aorista, prevedi prezentom  
 ἀνέψυξε § 267, složenica glagola ψύχω  
 ἀνέψυξε μὲν ἡ ψυχὴ... τὸ δὲ σῶμα... rečenični članovi koordiniraju se parom čestica  
 ἀποθνήσκον § 231  
 ἀνεζωπύρησε § 267, složenica ζωπυρέω  
 ἐξάνεστη § 306, složenica ἴστημι  
 χαῖρον § 231, rekcija ἐπί τινι  
 τῆς ἐρωμένης § 243

Καὶ τοῦτό ἐστι γάμος φυτῶν.

ἐστι § 315.2, kopula otvara mjesto imenskoj dopuni, ovdje imenica, Smyth  
909

## Poglavlje 52

### Ἀριστοτέλους Ἠθικῶν Νικομαχείων Γ, 1119a (11)

#### O tekstu

Na sredini treće knjige (Γ) *Nikomahove etike* Aristotel s općih razmatranja o vrlini, volji i odgovornosti prelazi na razmatranje pojedinačnih vrlina. Pošto je govorio o hrabrosti, njezinim suprotnostima i njezinim pojavnim oblicima, prelazi na vrlinu umjerenosti (σωφροσύνη), čija je suprotnost ἀκολασία. Σωφροσύνη je Aristotel definirao kao sredinu u odnosu prema užiticima (μεσότης ἐστὶ περὶ ἡδονὰς ἢ σωφροσύνη), i to prvenstveno tjelesnima (σωματικά). Glavnina takvih užitaka nastaje po opipu, u jelu, piću, seksu: γίνεται πᾶσα δι' ἀφῆς καὶ ἐν σιτίοις καὶ ἐν ποτοῖς καὶ τοῖς ἀφροδισίοις λεγομένοις. Neumjereni pretjeruju na tri načina: uživaju u onome u čemu ne treba, ili više nego što treba, ili kako ne treba: ἢ τῷ χαίρειν οἷς μὴ δεῖ, ἢ τῷ μᾶλλον ἢ ὡς οἱ πολλοί, ἢ μὴ ὡς δεῖ. No, onaj tko je neumjeren zbog svojih želja, doživljava i bol kad ne uspije ostvariti željeni užitak: ὁ μὲν ἀκόλαστος (λέγεται) τῷ λυπεῖσθαι μᾶλλον ἢ δεῖ ὅτι τῶν ἡδέων οὐ τυγχάνει.

U sljedećemu odlomku Aristotel pitanje opisuje patnje i želje onoga tko je neumjeren, govori o (neuobičajenome) izostanku užitka te potom o odnosu onoga tko je umjeren prema željama i užiticima.

**Pročitajte naglas grčki tekst.**

Arist. Ethica Nicomachea 1119a (3.11)

ὁ μὲν οὖν ἀκόλαστος ἐπιθυμεῖ τῶν ἡδέων πάντων ἢ τῶν μάλιστα, καὶ ἄγεται ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας ὥστε ἀντὶ τῶν ἄλλων ταῦθ' αἰρεῖσθαι· διὸ καὶ λυπεῖται καὶ ἀποτυγχάνων καὶ ἐπιθυμῶν· μετὰ λύπης γὰρ ἡ ἐπιθυμία· ἀτόπω δ' ἔοικε τὸ δι' ἡδονὴν λυπεῖσθαι. ἐλλείποντες δὲ τὰ περὶ τὰς ἡδονὰς καὶ ἤττον ἢ δεῖ χαίροντες οὐ πάνυ γίνονται· οὐ γὰρ ἀνθρωπικὴ ἐστὶν ἡ τοιαύτη ἀναισθησία· καὶ γὰρ τὰ λοιπὰ ζῶα διακρίνει τὰ βρώματα, καὶ τοῖς μὲν χαίρει τοῖς δ' οὐ· εἰ δὲ τῷ μηδὲν ἐστὶν ἡδὴ μηδὲ διαφέρει ἕτερον ἑτέρου, πόρρω ἂν εἴη τοῦ ἀνθρώπου εἶναι· οὐ τέτευχε δ' ὁ τοιοῦτος ὀνόματος διὰ τὸ μὴ πάνυ γίνεσθαι. ὁ δὲ σώφρων μέσως μὲν περὶ ταῦτ' ἔχει· οὔτε γὰρ ἡδέεται οἷς μάλιστα ὁ ἀκόλαστος, ἀλλὰ μᾶλλον δυσχεραίνει, οὐδ' ὄλως οἷς μὴ δεῖ οὐδὲ σφόδρα τοιούτῳ οὐδενί, οὔτ' ἀπόντων λυπεῖται οὐδ' ἐπιθυμεῖ, ἢ μετρίως, οὐδὲ μᾶλλον ἢ δεῖ, οὐδ' ὅτε μὴ δεῖ, οὐδ' ὄλως τῶν τοιούτων οὐδέν· ὅσα δὲ πρὸς ὑγίειαν ἐστὶν ἢ πρὸς εὐεξίαν ἡδέα ὄντα, τούτων ὀρέξεται μετρίως καὶ ὡς δεῖ, καὶ τῶν ἄλλων ἡδέων μὴ ἐμποδίων τούτοις ὄντων ἢ παρὰ τὸ καλὸν ἢ ὑπὲρ τὴν οὐσίαν. ὁ γὰρ οὕτως ἔχων μᾶλλον ἀγαπᾷ τὰς τοιαύτας ἡδονὰς τῆς ἀξίας· ὁ δὲ σώφρων οὐ τοιοῦτος, ἀλλ' ὡς ὁ ὀρθὸς λόγος.

**Analiza i komentar**

ὁ μὲν οὖν ἀκόλαστος

ἐπιθυμεῖ

τῶν ἡδέων πάντων

ἢ τῶν μάλιστα,

καὶ ἄγεται  
 ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας  
 ὥστε ἀντὶ τῶν ἄλλων  
 ταῦθ' αἰρεῖσθαι·  
 διὸ καὶ λυπεῖται  
 καὶ ἀποτυγχάνων  
 καὶ ἐπιθυμῶν·  
 μετὰ λύπης γὰρ  
 ἡ ἐπιθυμία·  
 ἀτόπῳ δ' ἔοικε  
 τὸ δι' ἡδονὴν λυπεῖσθαι.

ὁ... ἀκόλαστος antonim σώφρων, usp. LSJ ἀκόλαστος; poimeničenje članom svih vrsta riječi § 373

μὲν οὖν kombinacija čestica označava prelaz i rezimiranje: „onda dakle...”

ἐπιθυμεῖ rekcija τινός; § 243

τῶν ἡδέων poimeničenje članom svih vrsta riječi § 373

τῶν μάλιστα sc. ἡδέων

ἄγεται ὑπὸ § 232; ὑπό τινος uz pasiv izriče vršitelja radnje

ὥστε... αἰρεῖσθαι veznik uvodi zavisnu posljedičnu rečenicu; ὥστε otvara mjesto infinitivu koji izriče pomišljenu radnju, § 473

ταῦθ' sc. τὰ ἡδέα

λυπεῖται § 243

ἀποτυγχάνων... ἐπιθυμῶν § 231, § 243; koordinacija parom sastavnih veznika

μετὰ λύπης imenski predikat (s izostavljenom kopulom) Smyth 909, ovdje izriče popratnu okolnost

γὰρ čestica upozorava na to da se navodi razlog: „naime...”

ἔοικε § 327.b; ἔοικέ τινι LSJ ἔοικα III

τὸ... λυπεῖσθαι § 243; poimeničeni infinitiv § 497

δ' kopulativno δέ (izvan koordinacije s μέν) označava prijelaz iz rečenice u rečenicu; sljedeća rečenica iskazuje nešto novo ili drukčije, ali ne suprotno prethodnomu iskazu, Smyth 2386

ἐλλείποντες δὲ  
     τὰ περὶ τὰς ἡδονὰς  
 καὶ ἤττον ἢ δεῖ  
     χαίροντες  
 οὐ πάνυ γίνονται·  
 οὐ γὰρ ἀνθρωπικὴ ἐστὶν  
     ἡ τοιαύτη ἀναισθησία·  
 καὶ γὰρ τὰ λοιπὰ ζῶα  
     διακρίνει  
         τὰ βρώματα,  
     καὶ τοῖς μὲν χαίρει  
     τοῖς δ' οὐ·  
 εἰ δέ τω  
     μηδὲν ἐστὶν ἡδὺ  
     μηδὲ διαφέρει  
         ἕτερον ἐτέρου,  
 πόρρω ἂν εἴη  
     τοῦ ἀνθρώπου εἶναι·  
 οὐ τέτευχε δ'  
 ὁ τοιοῦτος  
     ὀνόματος  
         διὰ τὸ μὴ πάνυ γίνεσθαι.

ἐλλείποντες δὲ § 231; kopulativno δέ označava prijelaz iz rečenice u rečenicu

τὰ περὶ τὰς ἡδονὰς poimeničenje svih vrsta riječi članom § 373

ἤττον ovdje priložno, modificira χαίροντες

δεῖ bezlično, LSJ s. v.

χαίροντες § 231

οὐ πάνυ γίνονται LSJ πάνυ 3; § 232; LSJ γίγνομαι, jonski i helenistički (od Aristotela) γίνομαι

ἀνθρωπική ἐστίν imenski predikat, Smyth 909

διακρίνει § 231; sročnost sa subjektom u množini srednjega roda § 361

τοῖς μὲν... τοῖς δ' οὐ koordinacija rečeničnih članova parom veznika

χαίρει rekcija τινί uživati u čemu; § 231

εἰ uvodi pogodbenu rečenicu, ovdje je riječ o kombinaciji realnih protaza (ἐστίν ἤδὲ, διαφέρει) i potencijalne apodoze (πόρρω ἂν εἶη)

δέ τω nakon čestice slijedi dativ nenaglašenoga oblika neodređene zamjenice

μηδέν... μηδέ... koordinacija zanijekanih dijelova rečenice

ἐστίν ἤδὲ imenski predikat, Smyth 909; izraz otvara mjesto dativu interesa, § 412.1

διαφέρει LSJ s. v. III.2 bezlično s dativom

μηδὲ διαφέρει ἕτερον ἑτέρου „nije mu (τω) različito jedno od drugoga, ne razlikuje jednu stvar od druge”

πόρρω ἂν εἶη πόρρω τινός LSJ πρόσω B.II; § 315; ; imenski predikat Smyth 909; ἂν + optativ izriče mogućnost u sadašnjosti (potencijal sadašnji), § 464.2

τοῦ ἀνθρώπου εἶναι poimeničeni infinitiv § 497; § 315

τέτευχε § 272; rekcija τινός, LSJ τυγχάνω B.II.2

τὸ μὴ πάνυ γίνεσθαι poimeničeni infinitiv § 497; § 232; γίνομαι kao gore; uz infinitiv je negacija μή, πάνυ kao gore

ὁ δὲ σώφρων

μέσως μὲν

περὶ ταῦτ'

ἔχει·

οὔτε γὰρ ἤδεται

οἷς μάλιστα

ὁ ἀκόλαστος,

ἀλλὰ μᾶλλον δυσχεραίνει,

οὐδ' ὅλως

οἷς μὴ δεῖ

οὐδὲ σφόδρα τοιούτῳ οὐδενί,  
οὔτ' ἀπόντων λυπεῖται  
οὐδ' ἐπιθυμεῖ,  
ἢ μετρίως,  
οὐδὲ μᾶλλον ἢ δεῖ,  
οὐδ' ὅτε μὴ δεῖ,  
οὐδ' ὅλως  
τῶν τοιούτων οὐδέν·

ὅσα δὲ  
πρὸς ὑγίειάν ἐστιν  
ἢ πρὸς εὐεξίαν  
ἡδέα ὄντα,  
τούτων ὀρέξεται μετρίως  
καὶ ὡς δεῖ,  
καὶ τῶν ἄλλων ἡδέων  
μὴ ἐμποδίων τούτοις ὄντων  
ἢ παρὰ τὸ καλὸν  
ἢ ὑπὲρ τὴν οὐσίαν.

ὁ δὲ σῶφρων kopulativno dé označava prijelaz iz rečenice u rečenicu; sljedeća rečenica iskazuje nešto novo ili drukčije, Smyth 2386; poimeničenje svih vrsta riječi članom § 373

μέσως μὲν... ὅσα δὲ... koordinacija rečeničnih članova parom čestica ἔχει § 231; LSJ ἔχω B.II.2

οὔτε γὰρ... οὐδ' ὅλως... οὐδὲ σφόδρα... koordinacija s pomoću (niječnih) sastavnih veznika; γὰρ uvodi objašnjenje prethodne tvrdnje: „naime...”

ἡδεται οἷς... rekcija τινί „u čemu”; § 232

οἷς μάλιστα sc. ἡδεται; zamjenica istodobno služi kao objekt predikata i uvodi relativnu rečenicu (na hrvatskome se antecedent mora izraziti: „u onome u čemu...”)

δυσχεραίνει § 231; rekcija τινί

ὅλως sc. ἡδεται

- οἷς μὴ δεῖ uporaba relativa kao gore; δεῖ § 243, bezlično, otvara mjesto ovdje neizrečenoj dopuni u infinitivu (sc. ἡδεσθαι)
- ἀπόντων složenica εἰμί, § 315; participski dio GA čiji je imenski dio neizrečen (ἡδέων)
- λυπεῖται § 243
- ἐπιθυμεῖ § 243
- ἢ „osim možda”
- μετρίως sc. ἐπιθυμεῖ, „njegova je žudnja umjerena”
- δεῖ § 243, bezlično, otvara mjesto ovdje neizrečenoj dopuni u infinitivu (sc. ἐπιθυμεῖν)
- ὅτε μὴ δεῖ veznik uvodi zavisnu vremensku rečenicu; predikat je bezličan glagol nepotpuna značenja, kao gore
- ὅσα... ἡδέα ὄντα, τούτων... zamjenica uvodi dvije zavisne relativne rečenice (πρὸς ὑγίειάν ἐστιν, πρὸς εὐεξίαν sc. ἐστίν) § 481; antecedent (ἡδέα ὄντα) ovdje je uključen u zavisnu rečenicu te se u padežu slaže s relativom, a u glavnoj rečenici umjesto njega stoji pokazna zamjenica (τούτων), Smyth 2536, 2538
- πρὸς ὑγίειάν ἐστιν imenski predikat Smyth 909, sročnost sa subjektom u množini srednjega roda § 361
- πρὸς εὐεξίαν imenski predikat (s izostavljenom kopulom) Smyth 909
- ἡδέα ὄντα § 315; kao kopulativni glagol, εἰμί otvara mjesto nužnoj imenskoj dopuni
- ὀρέξεται § 258; medpas. rekcija τινός
- ὥς δεῖ ὥς kao prilog (načina): „kao što...”; predikat je bezličan glagol nepotpuna značenja (kao gore)
- τῶν ἄλλων ἡδέων μὴ ἐμποδίων... ὄντων GA; § 315; kao kopulativni glagol, εἰμί otvara mjesto nužnoj imenskoj dopuni
- ἐμποδίων rekcija τινί
- παρὰ τὸ καλὸν sc. ὄντων
- ὑπὲρ τὴν οὐσίαν sc. ὄντων; LSJ οὐσία I

ὁ γὰρ οὕτως ἔχων  
 μᾶλλον ἀγαπᾷ  
 τὰς τοιαύτας ἡδονὰς  
 τῆς ἀξίας·  
 ὁ δὲ σώφρων  
 οὐ τοιοῦτος,  
 ἀλλ' ὡς ὁ ὀρθὸς λόγος.

ὁ γὰρ οὕτως ἔχων sc. ἀκόλαστος; § 231; LSJ ἔχω B.II.2; poimeničenje participa članom § 499

ἀγαπᾷ § 243

μᾶλλον... τῆς ἀξίας LSJ ἀξία I „vrijednost”: on voli ugone više od njihove (stvarne) vrijednosti, tj. više nego što zaslužuju; *genetivus comparationis* § 404

οὐ τοιοῦτος sc. ἐστί; imenski predikat (s izostavljenom kopulom) Smyth 909

ὡς ὁ ὀρθὸς λόγος LSJ λόγος III.2.d

## Poglavlje 53

### Ἴσοκράτους Ἑλένης ἐγκώμιον 23–25

#### O tekstu

U ovome odlomku iz Izokratova epideiktikoga govora *Pohvala Helene* (oko 370. pr. Kr.), ujedno i lijepa primjera retoričke vježbe na danu temu, čitamo dio pohvale Tezeja (proteže se od 18. do 38. poglavlja).

Tezej (Θησεύς) bio je atenski nacionalni heroj i njegov spomen u djelu atenskoga autora ne treba posebno opravdanje; no, izrazito dug iskorak iz pohvale Helene, glavnoga lika govora, u pohvalu nekoga drugoga otvorio je prostor za negativne kritike. Već je sam autor upozorio (gl. 29.) na rizik kojemu se izložio takvim udaljavanjem od teme.

No, postoji dobar razlog da se u priči o Heleni govori o Tezeju. On je po jednoj inačici mita oteo mladu Helenu. Njome se namjeravao i oženiti, no na posljetku su je oslobodili Dioskuri.

#### Pročitajte naglas grčki tekst.

Isocr. Helenae encomium 23–25

κάλλιστον μὲν οὖν ἔχω περὶ Θησεύως τοῦτ' εἰπεῖν, ὅτι κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον Ἡρακλεῖ γενόμενος ἐνάμιλλον τὴν αὐτοῦ δόξαν πρὸς τὴν ἐκείνου κατέστησεν. οὐ γὰρ μόνον τοῖς ὅπλοις ἐκοσμήσαντο παραπλησίους, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐπιτηδεύμασιν ἐχρήσαντο τοῖς αὐ-

τοῖς, πρέποντα τῇ συγγενείᾳ ποιοῦντες. ἐξ ἀδελφῶν γὰρ γεγονότες, ὁ μὲν ἐκ Διός, ὁ δ' ἐκ Ποσειδῶνος, ἀδελφὰς καὶ τὰς ἐπιθυμίας ἔσχον. μόνοι γὰρ οὗτοι τῶν προγεγενημένων ὑπὲρ τοῦ βίου τοῦ τῶν ἀνθρώπων ἀθληταὶ κατέστησαν. συνέβη δὲ τὸν μὲν ὀνομαστοτέρους καὶ μείζους, τὸν δ' ὠφελιμωτέρους καὶ τοῖς Ἑλλησιν οἰκειότερους ποιήσασθαι τοὺς κινδύνους. τῷ μὲν γὰρ Εὐρυσθεὺς προσέταττε τὰς τε βοῦς τὰς ἐκ τῆς Ἐρυθείας ἀγαγεῖν καὶ τὰ μῆλα τὰ τῶν Ἑσπερίδων ἐνεγκεῖν καὶ τὸν Κέρβερον ἀναγαγεῖν καὶ τοιούτους ἄλλους πόνους, ἐξ ὧν ἤμελλεν οὐ τοὺς ἄλλους ὠφελῆσειν ἀλλ' αὐτὸς κινδυνεύσειν· ὁ δ' αὐτὸς αὐτοῦ κύριος ὧν τούτους προηρεῖτο τῶν ἀγῶνων ἐξ ὧν ἤμελλεν ἢ τῶν Ἑλλήνων ἢ τῆς αὐτοῦ πατρίδος εὐεργέτης γενήσεσθαι.

## Analiza i komentar

κάλλιστον μὲν οὖν ἔχω  
περὶ Θησέως  
τοῦτ' εἰπεῖν,  
ὅτι κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον  
Ἡρακλεῖ  
γενόμενος  
ἐνάμιλλον τὴν αὐτοῦ δόξαν  
πρὸς τὴν ἐκείνου  
κατέστησεν.

μὲν οὖν kombinacija čestica označava prelaz i rezimiranje: „dakle...”

ἔχω § 231, osnove § 327.13, Smyth 2000a, otvara mjesto dopuni u obliku infinitiva εἰπεῖν, kojemu su objekti zamjenica τοῦτ' i izrična rečenica koja slijedi

εἰπεῖν § 254, osnove § 327.7

τοῦτ'... ὅτι... κατέστησεν zamjenica najavljuje, a veznik uvodi zavisnu izričnu rečenicu

κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον rekcija τινί, LSJ αὐτός III

ἐνάμιλλον rekcija πρὸς τι, LSJ s. v.

γενόμενος § 254, osnovne § 325.11, particip s dopusnim značenjem

τὴν ἐκείνου sc. δόξαν

κατέστησεν § 311.2, složnica glagola ἵστημι, osnovne § 311.1

οὐ γὰρ μόνον

τοῖς ὅπλοις

ἐκοσμήσαντο

παραπλησίοις,

ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐπιτηδεύμασιν

ἐχρήσαντο

τοῖς αὐτοῖς,

πρέποντα

τῇ συγγενείᾳ

ποιοῦντες.

οὐ γὰρ μόνον... ἀλλὰ καὶ... koordinacija rečeničnih članova § 513.1; γὰρ u eksplanatornoj ulozi: „naime...”

ἐκοσμήσαντο § 267

ἐχρήσαντο § 267, rekcija τινί

πρέποντα § 231; particip s rekcijom τινί LSJ πρέπω III.2

ποιοῦντες § 243

ἐξ ἀδελφῶν γὰρ γεγονότες,

ὁ μὲν ἐκ Διὸς,

ὁ δ' ἐκ Ποσειδῶνος,

ἀδελφὰς καὶ τὰς ἐπιθυμίας

ἔσχον.

γεγονότες § 272, osnovne § 325.11

γὰρ čestica u eksplanatornoj ulozi: „naime...”

ὁ μὲν... ὁ δ’... rečenični članovi iste uloge koordiniraju se česticama, § 370.1  
ἔσχον § 231, osnove § 327.13

μόνοι γὰρ οὗτοι  
τῶν προγεγενημένων  
ὑπὲρ τοῦ βίου  
τοῦ τῶν ἀνθρώπων  
ἀθληταὶ κατέστησαν.

τῶν προγεγενημένων poimeničeni particip § 499  
κατέστησαν § 306, § 311.2, složnica glagola ἵστημι, osnove § 311.1, s  
imenskom dopunom LSJ καθίστημι II.B.5

συνέβη δὲ  
τὸν μὲν ὀνομαστοτέρους καὶ μείζους,  
τὸν δ’ ὠφελιμωτέρους καὶ τοῖς Ἑλλησιν οἰκαιοτέρους  
ποιήσασθαι  
τοὺς κινδύνους.

συνέβη § 316, složnica glagola βαίνω, osnove § 321.6; različno LSJ συμβαίνω  
III, otvara mjesto dopuni u A+I  
δὲ čestica ovdje u adverbativnome značenju: „a...”  
τὸν μὲν... τὸν δ’... rečenični članovi iste uloge koordiniraju se česticama  
τὸν μὲν... τὸν δ’... ποιήσασθαι A+I  
ποιήσασθαι § 267, LSJ s. v. 2.5, medij ποιεῖσθαι s imenicama kao perifraza  
za glagole koji se tvore od tih imenica; ovdje ποιήσασθαι τοὺς κινδύνους  
umjesto κινδυνεῦσαι, Smyth 1722

τῷ μὲν γὰρ  
 Εὐρυσθεὺς  
 προσέταπτεν  
     τάς τε βοῦς  
         τάς ἐκ τῆς Ἐρυθείας  
 ἀγαγεῖν  
 καὶ τὰ μῆλα  
     τὰ τῶν Ἑσπερίδων  
 ἐνεγκεῖν  
 καὶ τὸν Κέρβερον  
 ἀναγαγεῖν  
 καὶ τοιούτους ἄλλους πόνους,  
     ἐξ ὧν ἤμελλεν  
         οὐ τοὺς ἄλλους ὠφελήσειν  
         ἀλλ' αὐτὸς κινδυνεύσειν·  
 ὁ δ', αὐτὸς αὐτοῦ κύριος ὢν  
     τούτους  
 προηρεῖτο  
     τῶν ἀγώνων  
         ἐξ ὧν ἤμελλεν  
             ἢ τῶν Ἑλλήνων  
             ἢ τῆς αὐτοῦ πατρίδος  
             εὐεργέτης γενήσεσθαι.

τῷ μὲν... ὁ δ'... čestice uspostavljaju koordinaciju između rečeničnih članova  
 γὰρ čestica u eksplanatornoj ulozi: „naime...”

προσέταπτεν § 231, složenica glagola τάπτω, otvara mjesto dopunama u  
 infinitivu

Ἐρυθείας otok uz obalu današnje Španjolske (danas Cádiz) na kojem je živio  
 div Gerion, spominje se kod Hezioda Th. 290, 983

ἀγαγεῖν § 254, osnove s. 116

ἐνεγκεῖν § 254, osnove § 327.5

ἀναγαγεῖν § 254, složenica ἄγω, osnove s. 116

ἐξ ὧν... ἤμελλεν zamjenica u prijedložnome izrazu uvodi zavisnu odnosnu rečenicu, antecedent je τοιούτους ἄλλους πόνους

ἤμελλεν § 231, osnove § 325.15, otvara mjesto dopunama u infinitivu (futura)

ἀλλ' veznik ἀλλά uvodi nezavisnu suprotnu rečenicu

ὠφελήσειν § 258, rekcija τινα: „koristiti komu”

κινδυνεύσειν § 258

κύριος ὧν § 315.2, adverbni particip § 503

προηρεῖτο § 231, složenica glagola αἰρέω, osnove § 327.1

ἐξ ὧν... ἤμελλεν antecedent je τῶν ἀγώνων

ἤ... ἤ... koordinacija rastavnim veznicima

ἤ τῶν Ἑλλήνων sc. εὐεργέτης γενήσεσθαι

γενήσεσθαι § 258, osnove § 325.11

## Poglavlje 54

### Ἐγχειρίδιον Ἐπικτήτου 31

#### O tekstu

Φλόουιος Ἄρριανός (Arijan, Nikomedija u Bitiniji, oko 95. – Atena, oko 175.) sazeo je u djelu Ἐγχειρίδιον (*Priručnik*) učenje stoičkoga filozofa Epikteta (55. – 135.) kao uvijek spreman vodič za susrete sa svakodnevicom.

U 31. poglavlju *Priručnika* Arijan i Epiktet poučavaju o pobožnosti (εὐσεβεία). Stoička je filozofija, naime, duboko religiozna te je stoicizam katkad smatran vrstom osobne religije. Stoici smatraju da bogovi postoje i da pozitivno utječu na svijet te se treba pokoravati njihovoj volji. Život u skladu s naravi (κατὰ φύσιν) znači spoznati što možemo kontrolirati, a što ne (τὰ ἐφ' ἡμῖν, τὰ οὐκ ἐφ' ἡμῖν). Budući da sva živa bića izbjegavaju i mrze ono što nanosi štetu (βλάπτειν), važno je pravilno pojmiti pojam štete (i koristi).

#### Pročitajte naglas grčki tekst.

Epict. Enchiridion 31

τῆς περὶ τοὺς θεοὺς εὐσεβείας ἴσθι ὅτι τὸ κυριώτατον ἐκεῖνό ἐστιν, ὀρθὰς ὑπολήψεις περὶ αὐτῶν ἔχειν ὡς ὄντων καὶ διοικούντων τὰ ὅλα καλῶς καὶ δικαίως καὶ σαυτὸν εἰς τοῦτο κατατεταχέναι, τὸ πείθεσθαι αὐτοῖς καὶ εἶκειν πᾶσι τοῖς γινομένοις καὶ ἀκολουθεῖν ἐκόντα ὡς ὑπὸ τῆς ἀρίστης γνώμης ἐπιτελουμένοις. οὕτω γὰρ οὐ μέμψη ποτὲ τοὺς θεοὺς οὔτε ἐγκαλέσεις ὡς ἀμελούμενος.

ἄλλως δὲ οὐχ οἷόν τε τοῦτο γίνεσθαι, ἐὰν μὴ ἄρης ἀπὸ τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν καὶ ἐν τοῖς ἐφ' ἡμῖν μόνοις θῆς τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακόν. ὡς, ἂν γέ τι ἐκείνων ὑπολάβῃς ἀγαθὸν ἢ κακόν, πᾶσα ἀνάγκη, ὅταν ἀποτυγχάνῃς ὧν θέλεις καὶ περιπίπτῃς οἷς μὴ θέλεις, μέμψασθαί σε καὶ μισεῖν τοὺς αἰτίους.

πέφυκε γὰρ πρὸς τοῦτο πᾶν ζῶον τὰ μὲν βλαβερὰ φαινόμενα καὶ τὰ αἴτια αὐτῶν φεύγειν καὶ ἐκτρέπεσθαι, τὰ δὲ ὠφέλιμα καὶ τὰ αἴτια αὐτῶν μετιέναι τε καὶ τεθηπέναι. ἀμήχανον οὖν βλάπτεσθαι τινα οἰόμενον χαίρειν τῷ δοκοῦντι βλάπτειν, ὥσπερ καὶ τὸ αὐτῇ τῇ βλάβῃ χαίρειν ἀδύνατον.

## Analiza i komentar

τῆς περὶ τοὺς θεοὺς εὐσεβείας  
ἴσθι ὅτι

τὸ κυριώτατον

ἐκεῖνό ἐστιν,

ὀρθὰς ὑπολήψεις

περὶ αὐτῶν

ἔχειν

ὡς ὄντων καὶ διοικούντων

τὰ ὅλα

καλῶς καὶ δικαίως

καὶ σαυτὸν

εἰς τοῦτο

κατατεταχέναι,

τὸ πείθεσθαι αὐτοῖς  
καὶ εἶκειν πᾶσι τοῖς γινομένοις  
καὶ ἀκολουθεῖν ἐκόντα  
ὡς ὑπὸ τῆς ἀρίστης γνώμης  
ἐπιτελουμένοις.

τῆς... εὐσεβείας genitiv ovisan o τὸ κυριώτατον

ἴσθι § 317.4; *verbum sentiendi* otvara mjesto zavisnoj izričnoj rečenici

ὅτι veznik uvodi zavisnu izričnu rečenicu

ἐκεῖνό ἐστιν § 315; imenski predikat, Smyth 909; zamjenica najavljuje infinitive (s dopunama)

ὑπολήψεις LSJ s. v. II

ἔχειν... καὶ... καταταταχέναι § 231; § 272, složenica τάσσω (atički τάττω), osnove s. 116; infinitivi ovisni o ἐκεῖνό

ὡς ὄντων καὶ διοικούντων poredbeni veznik: „kao da...”; § 315 (LSJ εἰμί A.I); § 243

εἰς τοῦτο zamjenica najavljuje (poimeničene) infinitive

τὸ πείθεσθαι § 232; poimeničeni infinitiv, § 497

εἶκειν § 231, „predavati se onome što se događa”

τοῖς γινομένοις § 232; jonski i helenistički oblik glagola γίγνομαι; poimeničenje participa članom § 499

ἀκολουθεῖν ἐκόντα § 243; A+I

ὡς ὑπὸ τῆς... γνώμης ἐπιτελουμένοις poredbeni veznik: „kao da...”; vršitelj pasivne radnje izražen priložnom oznakom ὑπό τινος; § 243; poimeničenje participa članom § 499

ἐπιτελουμένοις sc. τοῖς γινομένοις

οὕτω γὰρ οὐ μέμψη ποτὲ

τοὺς θεοὺς

οὔτε ἐγκαλέσεις

ὡς ἀμελούμενος.

γὰρ čestica upozorava na to da se navodi razlog: „naime...”

οὐ μέμψη... οὔτε ἐγκαλέσεις... koordinacija rečeničnih članova (niječnim)  
 sastavnim veznikom; § 258; § 259  
 ὡς ἀμελούμενος poredbeni veznik: „kao da...”; § 243

ἄλλως δὲ οὐχ οἷόν τε  
 τοῦτο  
 γίνεσθαι,  
 ἐὰν μὴ ἄρης  
 ἀπὸ τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν  
 καὶ ἐν τοῖς ἐφ' ἡμῖν μόνοις  
 θῆς  
 τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακόν.

οἷόν τε... fraza otvara mjesto infinitivu; LSJ οἷος III.2  
 γίνεσθαι § 232; jonski i helenistički oblik glagola γίγνομαι  
 ἐὰν μὴ ἄρης pogodbeni veznik uvodi pogodbenu protazu, ovdje iterativnoga  
 eventualnog oblika, § 476.2; § 254, osnove s. 118; glagol αἴρω ovdje  
 u značenju „odustati, dići ruke od čega”  
 τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν... τοῖς ἐφ' ἡμῖν poimeničenje članom svih vrsta riječi i iz-  
 raza § 373  
 θῆς također predikat pogodbene protaze; § 306; LSJ τίθημι B.II.3  
 τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακόν poimeničenje članom svih vrsta riječi § 373

ὡς,  
 ἄν γέ τι  
 ἐκείνων  
 ὑπολάβης  
 ἀγαθὸν ἢ κακόν,  
 πᾶσα ἀνάγκη,  
 ὅταν ἀποτυγχάνης  
 ὧν θέλεις

καὶ περιπίπτῃς  
οἷς μὴ θέλεις,  
μέμφασθαί σε  
καὶ μισεῖν  
τοὺς αἰτίους.

ὥς veznik uvodi uzročnu rečenicu § 473

ἄν γέ... ὑπολάβῃς pogodbeni veznik (ἄν < ἐάν) uvodi pogodbenu protazu, ovdje iterativnoga eventualnog oblika, § 476.2; čestica γε naglašava protazu; § 254, složenica λαμβάνω, osnove § 321.14; LSJ ὑπολαμβάνω III

πᾶσα ἀνάγκη sc. ἐστί; imenski predikat, Smyth 909; fraza otvara mjesto A+I

ὅταν ἀποτυγχάνῃς... καὶ περιπίπτῃς... vremenska zavisna rečenica s predikatom oblika ἄν (ὅταν) + konjunktiv izriče iterativnu radnju u sadašnjosti § 488.2: „kad god...”; § 231; ἀποτυγχάνω τινός; περιπίπτω τινί

ὧν θέλεις zamjenica uvodi zavisnu odnosnu rečenicu, ujedno služi kao objekt ἀποτυγχάνῃς: „ono što...”; § 231

οἷς μὴ θέλεις zamjenica uvodi zavisnu odnosnu rečenicu, ujedno služi kao objekt περιπίπτῃς: „onime što...”; § 231

μέμφασθαί... καὶ μισεῖν oblici ovisni o πᾶσα ἀνάγκη; § 267; § 243

τοὺς αἰτίους objekt infinitiva μισεῖν; poimeničenje svih vrsta riječi članom § 373

πέφυκε γὰρ

πρὸς τοῦτο

πᾶν ζῶον

τὰ μὲν βλαβερὰ φαινόμενα

καὶ τὰ αἷτια

αὐτῶν

φεύγειν καὶ ἐκτρέπεσθαι,  
 τὰ δὲ ὠφέλιμα  
     καὶ τὰ αἴτια  
     αὐτῶν  
 μετιέναι τε καὶ τεθηπέναι.

πέφυκε § 272

πρὸς τοῦτο zamjenica otvara mjesto infinitivima

τὰ μὲν βλαβερὰ φαινόμενα... τὰ δὲ ὠφέλιμα... § 232; LSJ φαίνω B.II; po-  
 imeničenje participa članom § 499; koordinacija parom čestica  
 φεύγειν καὶ ἐκτρέπεσθαι φεύγω τινά § 231, ἐκτρέπω med. τινά § 232 (LSJ  
 s. v. A.2)

μετιέναι τε καὶ τεθηπέναι koordinacija parom sastavnih veznika; složenica  
 εἶμι, § 314.1; § 272, LSJ τέθηπα (glagol nema drugih osnova)

ἀμήχανον οὖν

    βλάπτεσθαι

τινα οἰόμενον

χαίρειν

    τῷ δοκοῦντι

    βλάπτειν,

ὥσπερ καὶ

    τὸ αὐτῇ τῇ βλάβῃ χαίρειν

ἀδύνατον.

ἀμήχανον οὖν sc. ἐστί; imenski predikat, Smyth 909; fraza otvara mjesto

    A+I τινα... χαίρειν

βλάπτεσθαι § 232, oblik ovisan o οἰόμενον

οἰόμενον § 232; kao *verbum sentiendi* glagol ima nužnu dopunu u infinitivu

χαίρειν § 231; rekcija τινί

τῷ δοκοῦντι poimeničenje participa članom § 499; glagol ima nužnu dopunu u infinitivu; u raspravi o pobožnosti χαίρειν τῷ δοκοῦντι βλάπτειν, „da se raduje onomu za koga vjeruje (τῷ δοκοῦντι) da (mu) nanosi štetu” opisuje odnos pojedinca prema božanstvu (bogovima) u slučaju da taj pojedinac smatra da mu je nanesena šteta

βλάπτειν sc. αὐτόν; § 231

ὥσπερ veznik uvodi poredbenu rečenicu

τὸ... χαίρειν § 231; poimeničenje infinitiva, § 497

ἀδύνατον sc. ἐστί; imenski predikat, Smyth 909

## Poglavlje 55

### Λουκιανοῦ Ἀληθῶν διηγημάτων B 14–16

#### O tekstu

Ἀληθῆ διηγήματα (*Istinite pripovijesti*) uz Lukijanova *Ikaromenipa* jedan su od najranijih primjera žanra znanstvene fantastike; ujedno su možda i Lukijanovo najpoznatije djelo. Dvjesto knjigama *Istinitih pripovijesti* Lukijan parodira historiografe poput Ktezije iz Knida koji iznose neprovjerene (i neprovjerljive) informacije te fantastične priče. Čitamo o putovanju na Mjesec, boravku u kitovoj utrobi, posjetu otoku od sira te Otoku blaženih, kojim vlada mudri sudac podzemnoga svijeta Radamant.

Odlomak koji slijedi opisuje gozbu na Otoku blaženih, s naglaskom na zabavni program.

#### Pročitajte naglas grčki tekst.

Luc. Verae historiae 2.14-16

τὸ δὲ συμπόσιον ἔξω τῆς πόλεως πεποιήνται ἐν τῷ Ἡλυσίῳ καλουμένῳ πεδίῳ· λειμῶν δὲ ἐστὶν κάλλιστος καὶ περὶ αὐτὸν ὕλη παντοία πυκνή, ἐπισκιάζουσα τοὺς κατακειμένους. καὶ στρωμνὴν μὲν ἐκ τῶν ἀνθῶν ὑποβέβληνται, διακονοῦνται δὲ καὶ παραφέρουσιν ἕκαστα οἱ ἄνεμοι πλὴν γε τοῦ οἰνοχοεῖν· τούτου γὰρ οὐδὲν

δέονται, ἀλλ' ἔστι δένδρα περὶ τὸ συμπόσιον ὑάλινα μεγάλα τῆς διαυγεστάτης ὑάλου, καὶ καρπὸς ἐστὶ τῶν δένδρων τούτων ποτήρια παντοῖα καὶ τὰς κατασκευὰς καὶ τὰ μεγέθη. ἐπειδὴν οὖν παρήη τις ἐς τὸ συμπόσιον, τρυγῆσας ἐν ἧ καὶ δύο τῶν ἐκπωμάτων παρατίθεται, τὰ δὲ αὐτίκα οἴνου πλήρη γίνεται. οὕτω μὲν πίνουσιν, ἀντὶ δὲ τῶν στεφάνων αἱ ἀηδόνες καὶ τὰ ἄλλα τὰ μουσικὰ ὄρνεα ἐκ τῶν πλησίον λειμώνων τοῖς στόμασιν ἀνθολογοῦντα κατανίφει αὐτοὺς μετ' ὠδῆς ὑπερπετόμενα. καὶ μὴν καὶ μυρίζονται ὧδε· νεφέλαι πυκναὶ ἀνασπάσασαι μύρον ἐκ τῶν πηγῶν καὶ τοῦ ποταμοῦ καὶ ἐπιστᾶσαι ὑπὲρ τὸ συμπόσιον ἡρέμα τῶν ἀνέμων ὑποθλιβόντων ὕουσι λεπτὸν ὥσπερ δρόσον.

ἐπὶ δὲ τῷ δείπνῳ μουσικῇ τε καὶ ὠδαῖς σχολάζουσιν· ἄδεται δὲ αὐτοῖς τὰ Ὀμήρου ἔπη μάλιστα· καὶ αὐτὸς δὲ πάρεστι καὶ συνευχεῖται αὐτοῖς ὑπὲρ τὸν Ὀδυσσεῖα κατακείμενος. οἱ μὲν οὖν χοροὶ ἐκ παίδων εἰσὶν καὶ παρθένων· ἐξάρχουσι δὲ καὶ συνάδουσιν Εὐνομὸς τε ὁ Λοκρὸς καὶ Ἀρίων ὁ Λέσβιος καὶ Ἀνακρέων καὶ Στησίχορος· καὶ γὰρ τοῦτον παρ' αὐτοῖς ἐθεασάμην, ἤδη τῆς Ἑλένης αὐτῷ διηλλαγμένης. ἐπειδὴν δὲ οὗτοι παύσωνται ἄδοντες, δεύτερος χορὸς παρέρχεται ἐκ κύκνων καὶ χελιδόνων καὶ ἀηδόνων. ἐπειδὴν δὲ καὶ οὗτοι ἄσωσιν, τότε ἤδη πᾶσα ἡ ὕλη ἐπαυλεῖ τῶν ἀνέμων καταρχόντων.

μέγιστον δὲ δὴ πρὸς εὐφροσύνην ἐκεῖνο ἔχουσιν· πηγαί εἰσι δύο παρὰ τὸ συμπόσιον, ἡ μὲν γέλωτος, ἡ δὲ ἡδονῆς· ἐκ τούτων ἐκάτερας πάντες ἐν ἀρχῇ τῆς εὐωχίας πίνουσιν καὶ τὸ λοιπὸν ἡδόμενοι καὶ γελῶντες διάγουσιν.

## Analiza i komentar

τὸ δὲ συμπόσιον  
ἔξω τῆς πόλεως  
πεποίηγται  
ἐν τῷ Ἡλυσίῳ καλουμένῳ πεδίῳ·  
λειμῶν δὲ ἐστὶν κάλλιστος  
καὶ περὶ αὐτὸν  
ὕλη  
παντοία πυκνή,  
ἐπισκιάζουσα  
τοὺς κατακειμένους.

δὲ čestica označava nastavljanje na prethodni iskaz  
πεποίηγται § 272  
καλουμένῳ § 243  
δέ čestica označava nastavljanje na prethodni iskaz  
ἐστὶν § 315, LSJ s. v. A.I  
ἐπισκιάζουσα § 231; složenica σκιάζω  
τοὺς κατακειμένους poimeničeni particip, složenica κεῖμαι, § 315.a

καὶ στρωμνὴν μὲν  
ἐκ τῶν ἀνθῶν  
ὑποβέβληνται,  
διακονοῦνται δὲ  
καὶ παραφέρουσιν ἕκαστα  
οἱ ἄνεμοι  
πλήν γε τοῦ οἰνοχοεῖν·

τούτου γὰρ  
 οὐδὲν δέονται,  
 ἀλλ' ἔστι δένδρα  
 περὶ τὸ συμπόσιον  
 ὑάλινα μεγάλα  
 τῆς διαυγεστάτης ὑάλου,  
 καὶ καρπὸς ἔστι  
 τῶν δένδρων τούτων  
 ποτήρια παντοῖα  
 καὶ τὰς κατασκευὰς  
 καὶ τὰ μεγέθη.

στρωμνὴν μὲν... διακονοῦνται δὲ... koordinacija parom čestica  
 στρωμνὴν objekt glagola ὑποβέβληται  
 ὑποβέβληται § 272; složenica glagola βάλλω, s. 118, LSJ ὑποβάλλω A.I.1  
 διακονοῦνται § 243; značenje kao u aktivu, LSJ διακονέω A.I  
 παραφέρουσιν § 231; složenica φέρω § 327.5  
 γε čestica naglašava riječi između kojih stoji  
 τοῦ οἰνοχοεῖν § 243; poimeničeni infinitiv § 373  
 γὰρ uvodi objašnjenje  
 οὐδὲν LSJ οὐδεὶς A.III  
 δέονται § 232; rekcija τινός; LSJ δέω B  
 ἀλλ' uvodi suprotnu rečenicu § 515  
 ἔστι δένδρα sročnost sa subjektom u množini srednjega roda § 361  
 τὸ συμπόσιον posebno prostorno značenje uvjetovano prijedlogom (tako i  
 nižé ὑπὲρ τὸ συμπόσιον)  
 ἔστι § 315; LSJ s. v. A.I  
 καρπὸς ἔστι imenski predikat, Smyth 909; sročnost sa subjektom u množini  
 srednjega roda § 361  
 καὶ τὰς κατασκευὰς καὶ τὰ μεγέθη akuzativ obzira (prosti akuzativ) § 389

ἐπειδὴν οὖν  
παρίη τις  
    ἔς τὸ συμπόσιον,  
τρουγήσας  
ἐν ἧ καὶ δύο  
    τῶν ἐκπωμάτων  
παρατίθεται,  
τὰ δὲ  
    αὐτίκα  
    οἴνου πλήρη γίνεται.

ἐπειδὴν uvodi zavisnu vremensku rečenicu u značenju pogodbene protaze

(eventualnoga oblika, s konjunktivom) § 488.2

παρίη složenica εἶμι, § 314

τρουγήσας § 267; LSJ τρυγάω II

παρατίθεται složenica τίθημι, § 305

τὰ δὲ sc. ἐκπώματα

οἴνου *genetivus copiae et inopiae* uz pridjev § 403.2

γίνεται § 232; jonski i helenistički oblik glagola γίγνομαι § 325.11; sročnost

sa subjektom u množini srednjega roda § 361

οὕτω μὲν πίνουσιν,  
ἀντὶ δὲ τῶν στεφάνων  
αἱ ἀηδόνες  
καὶ τὰ ἄλλα τὰ μουσικὰ ὄρνεα  
    ἐκ τῶν πλησίον λειμώνων  
    τοῖς στόμασιν ἀνθολογοῦντα  
κατανίφει  
αὐτοὺς  
    μετ' ὥδῆς  
ὑπερπετόμενα.

οὕτω μὲν... ἀντὶ δὲ... koordinacija parom čestica

πίνουσιν § 231

ἀνθολογοῦντα § 243

κατανίφει kasniji oblik glagola καταναίφω, složenica glagola ναίφω, preneseno značenje (LSJ καταναίφω A); sročnost sa subjektom u množini srednjega roda § 361

ὑπερπετόμενα ovaj particip, kao i gornji ἀνθολογοῦντα, dopuna su istoga subjekta τὰ μουσικὰ ὄρνεα; § 232; složenica πέτομαι

καὶ μὴν καὶ μυρίζονται ὧδε·

νεφέλαι πυκναὶ

ἀνασπάσασαι μύρον

ἐκ τῶν πηγῶν καὶ τοῦ ποταμοῦ

καὶ ἐπιστᾶσαι

ὑπὲρ τὸ συμπόσιον

ἡρέμα

τῶν ἀνέμων ὑποθλιβόντων

ἕουσι

λεπτὸν ὥσπερ δρόσον.

καὶ μὴν καὶ kombinacija čestica uvodi novu stavku u nabrajanju, Denniston s. 351

μυρίζονται § 232

ἀνασπάσασαι § 267; složenica σπάω

ἐπιστᾶσαι § 305; složenica ἴστημι (jonski oblik)

τῶν ἀνέμων ὑποθλιβόντων GA § 504

ὑποθλιβόντων § 231; složenica θλίβω

ἕουσι § 231

λεπτὸν atribut uz δρόσον

ἐπὶ δὲ τῷ δείπνῳ

μουσικῇ τε καὶ ὠδαῖς

σχολάζουσιν·

ἄδεται δὲ αὐτοῖς  
 τὰ Ὀμήρου ἔπη  
     μάλιστα·  
 καὶ αὐτὸς δὲ  
 πάρεστι  
 καὶ συνευωχεῖται  
     αὐτοῖς  
     ὑπὲρ τὸν Ὀδυσσεά  
 κατακείμενος.

δὲ označava nadovezivanje na prethodni navod  
 σχολάζουσιν § 231, rekcija τινι, LSJ σχολάζω A.III  
 ἄδεται § 232, sročnost sa subjektom u množini srednjega roda § 361  
 δὲ označava nadovezivanje na prethodni navod  
 αὐτοῖς *dativus commodi*, Smyth 1490  
 δὲ označava nadovezivanje na prethodni navod  
 πάρεστι složenica εἰμί § 315  
 συνευωχεῖται τινί; § 232, § 243  
 ὑπὲρ τὸν Ὀδυσσεά LSJ ὑπέρ B.I  
 κατακείμενος § 232; složenica κεῖμαι § 315.a

οἱ μὲν οὖν χοροὶ  
 ἐκ παίδων εἰσὶν  
     καὶ παρθένων·  
 ἐξάρχουσι δὲ καὶ συνάδουσιν  
 Εὐνομός τε ὁ Λοκρὸς  
     καὶ Ἀρίων ὁ Λέσβιος  
     καὶ Ἀνακρέων  
     καὶ Στησίχορος·

καὶ γὰρ τοῦτον  
παρ' αὐτοῖς  
ἐθεασάμην,  
ἤδη τῆς Ἑλένης  
αὐτῷ  
διηλλαγμένης.

οἱ μὲν οὖν χοροὶ... ἐξάρχουσι δὲ... koordinacija parom čestica

οὖν uvodi objašnjenje: „dakle...”

ἐκ παιδῶν εἰσὶν καὶ παρθένων § 315; imenski predikat Smyth 909: „sastavljeni su...”

ἐξάρχουσι § 231; složenica ἄρχω s. 116

συνάδουσιν § 231; složenica ἄδω

Εὐνομος ὁ Λοκρὸς Eunom iz Lokra (u Velikoj Grčkoj), legendarni pjevač

Ἄριων ὁ Λέσβιος Arion iz Metimne, VII./VI. st. pr. Kr., lirski pjesnik

Ἀνακρέων Anakreont, lirski pjesnik, VI. st. pr. Kr.

Στησίχορος Stezihor, korski pjesnik koji je, prema legendi, pjesmom uvrijedio Helenu; VII./VI. st. pr. Kr.

καὶ γὰρ kombinacija čestica uvodi objašnjenje: „naime i...”

ἐθεασάμην § 267

τῆς Ἑλένης διηλλαγμένης GA § 504

διηλλαγμένης § 292; složenica ἀλλάσσω, rekcija τινι; LSJ διαλλάσσω III

ἐπειδὴν δὲ

οὗτοι

παύσωνται ἄδοντες,

δεύτερος χορὸς

παρέρχεται

ἐκ κύκνων

καὶ χελιδόνων

καὶ ἀηδόνων.

ἐπειδὴν uvodi zavisnu vremensku rečenicu u značenju pogodbene protaze  
(eventualnoga oblika, s konjunktivom) § 488.2

δὲ označava nadovezivanje na prethodni navod

παύσονται § 267; παύομαι otvara mjesto predikatnom participu kao nužnoj  
dopuni: „prestajem što činiti”, § 501c

ἄδοντες § 231

παρέρχεται § 232; složhenica ἔρχομαι § 327.2

ἐπειδὴν δὲ

καὶ οὗτοι

ἄσωσιν,

τότε ἤδη

πᾶσα ἡ ὕλη

ἐπαυλεῖ

τῶν ἀνέμων καταρχόντων.

ἐπειδὴν uvodi zavisnu vremensku rečenicu u značenju pogodbene protaze  
(eventualnoga oblika, s konjunktivom) § 488.2

δὲ označava nadovezivanje na prethodni navod

ἄσωσιν § 267

ἐπαυλεῖ § 243; složhenica αὐλέω

τῶν ἀνέμων καταρχόντων GA § 504

καταρχόντων § 231; složhenica glagola ἄρχω s. 116

μέγιστον δὲ δὴ

πρὸς εὐφροσύνην

ἐκεῖνο

ἔχουσιν·

πηγαί εἰσι δύο

παρὰ τὸ συμπόσιον,

ἡ μὲν γέλωτος,  
 ἡ δὲ ἡδονῆς·  
     ἐκ τούτων ἑκατέρας  
 πάντες  
     ἐν ἀρχῇ τῆς εὐωχίας  
 πίνουσιν  
 καὶ τὸ λοιπὸν  
 ἡδόμενοι καὶ γελῶντες  
 διάγουσιν.

δὲ označava nadovezivanje na prethodni navod

δὴ čestica koja služi isticanju, LSJ δὴ A.II: „baš...”

ἔχουσιν § 231

εἰσι § 315, značenje LSJ s. v. A.I

ἡ μὲν γέλωτος, ἡ δὲ ἡδονῆς sc. πηγαί; koordinacija rečeničnih članova s pomoću para čestica

πίνουσιν § 231

τὸ λοιπὸν poimeničenje svih vrsta riječi članom § 373; LSJ λοιπός 3

ἡδόμενοι § 232

γελῶντες § 243

διάγουσιν otvara mjesto predikatnomu participu kao nužnoj dopuni; § 231; prevodi se prilogom „neprestano”, a particip prevedite finitnim glagolskim oblikom

## Poglavlje 56

### Δημοκρίτου ἀπόσπασμα ΡΦΑ (Περὶ εὐθυμίας)

#### O autoru

Δημόκριτος (Demokrit, oko 460. – 380. ili 370. pr. Kr.) bio je grčki filozof iz grada Ἄβδηρα (Abdera), bogate jonske kolonije u Trakiji. Uza svojega učitelja Leukipa glavni je predstavnik grčkoga materijalističkog atomizma. Teorijom atoma – nedjeljivih, sitnih, nevidljivih čestica od kojih je sve građeno – obuhvatio je sav živi i neživi kozmos.

Poput mnogih drugih Grka, Demokrit je putovao egejskim, mediteranskim i maloazijskim krajevima. Dugo je boravio u Ateni i Egiptu, a bio je i u Perziji.

Demokritova djela nisu sačuvana i njegova nam je filozofija poznata po ulomcima sačuvanima kod drugih autora. Znamo da je pisao o nastanku svijeta (kozmogonija), astronomiji (nebeska tijela, Sunce, Mjesec, oblik i položaj Zemlje), meteorologiji (atmosferski fenomeni), kronologiji (kalendar, efemride) i različitim prirodnim pojavama (potresi, poplava Nila, privlačna sila magneti), ali i o pitanjima života (nastanak života i smrt) i fizioloških procesa organizama (razmnožavanje, embriologija). Bavio se i jezikom i homerskom egzegezom.

Demokritovi etički fragmenti, većinom sakupljeni u Stobejevoj antologiji, preneseni su izvan konteksta koji bi ih potvrdio kao autentične (ali i označio kao neautentične; zbog toga ih prihvaćamo takvima kakvi jesu). Jedan dio njih možda je filozofu samo pripisan u okviru bogate Demokritove recepcije.

## O tekstu

Tekst koji čitamo Demokritov je fragment 191, sačuvan u zbirci koju je u V. stoljeću sastavio bizantski antologičar Ἰωάννης Στοβαῖος (Ivan Stobej, *Florilegij*, 3, 1, 210). Smatra se dijelom Demokritove etike – vjerojatno je pripadao spisu Περὶ εὐθυμίας – i govori o tome što čovjeka čini istinski ispunjenim i zadovoljnim. Ton ulomka više je didaktičan nego filozofski.

Tekst je pisan jonskim dijalektom, dijalektom predsokratskih filozofa prirode. Tipična su obilježja jonskoga refleks dugoga α koji prelazi u η (εὐθυμία umjesto εὐθυμία), nestegnuti oblici vokalskih osnova (posebno kod glagola koji završavaju na -έω), varijacija vokalskoga stezanja ε+ο > εο (ἐνθυμέω umjesto ἐνθυμέω) te odnosne zamjenice s refleksom -κ umjesto -π (ὀκόσωι umjesto ὀπόσωι, ὄκως umjesto ὄπως). Usto, pravopis odlomka koristi se znakom *iota adscriptum* (συμμετρίηι, ψυχῆι) umjesto u srednjovjekovlju i novovjekovlju uobičajenijim *iota subscriptum* (συμμετρίη, ψυχῆ).

## Pročitajte naglas grčki tekst.

Democr. Fr. 191 (DK 68 B 191; Stob. 3, 1, 210)

ἀνθρώποισι γὰρ εὐθυμία γίνεται μετριότητι τέρψιος καὶ βίου συμμετρίηι· τὰ δ' ἐλλείποντα καὶ ὑπερβάλλοντα μεταπίπτειν τε φιλεῖ καὶ μεγάλας κινήσιας ἐμποιεῖν τῆι ψυχῆι. αἱ δ' ἐκ μεγάλων διαστημάτων κινούμεναι τῶν ψυχῶν οὔτε εὐσταθῆες εἰσὶν οὔτε εὐθυμοί. ἐπὶ τοῖς δυνατοῖς οὖν δεῖ ἔχειν τὴν γνώμην καὶ τοῖς παροῦσιν ἀρκέεσθαι τῶν μὲν ζηλουμένων καὶ θαυματομένων ὀλίγην μνήμην ἔχοντα καὶ τῆι διανοίαι μὴ προσεδρεύοντα, τῶν δὲ ταλαιπωροπόντων τοὺς βίους θεωρεῖν, ἐννοούμενον ἃ πάσχουσι κάρτα, ὄκως ἂν τὰ παρεόντα σοι καὶ ὑπάρχοντα μεγάλα καὶ ζηλωτὰ φαίνηται, καὶ μηκέτι πλειόνων ἐπιθυμέοντι συμβαίνηι κακοπαθεῖν τῆι ψυχῆι. ὁ γὰρ θαυμάζων τοὺς ἔχοντας καὶ μακαριζομένους ὑπὸ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων καὶ τῆι μνήμηι πᾶσαν ὥραν προσεδρεύων ἀεὶ ἐπικαινουργεῖν ἀναγκάζεται καὶ ἐπιβάλλεσθαι δι' ἐπιθυμίην τοῦ τι πρήσσειν ἀνήκεστον ὧν νόμοι κωλύουσιν. διόπερ τὰ μὲν

μὴ δίξεσθαι χρεῶν, ἐπὶ δὲ τοῖς εὐθυμέεσθαι χρεῶν, παραβάλλοντα τὸν ἑαυτοῦ βίον πρὸς τὸν τῶν φαυλότερον πρησσόντων καὶ μακαρίζειν ἑωυτὸν ἐνθυμεύμενον ἃ πάσχουσιν, ὀκόσῳ αὐτέων βέλτιον πρήσσει τε καὶ διάγει. ταύτης γὰρ ἐχόμενος τῆς γνώμης εὐθυμότερόν τε διάξεις καὶ οὐκ ὀλίγας κῆρας ἐν τῷ βίῳ διώσσει, φθόνον καὶ ζῆλον καὶ δυσμενίην.

## Analiza i komentar

ἀνθρώποισι γὰρ  
εὐθυμίη γίνεται  
    μετριότητι τέρψιος  
    καὶ βίου συμμετρίῃ·  
τὰ δ' ἐλλείποντα καὶ ὑπερβάλλοντα  
μεταπίπτειν τε φιλεῖ  
καὶ μεγάλας κινήσιας ἐμποιεῖν  
    τῇ ψυχῇ.

γὰρ čestica s eksplanatornim značenjem, § 517

γίνεται (jonski oblik) § 231; osnove § 325.11

τὰ δ' ἐλλείποντα čestica dé sa suprotnim značenjem (prema μετριότητι καὶ συμμετρίῃ) § 515.2

τὰ... ἐλλείποντα § 231; složnica λείπω; poimeničeni particip § 499.2

ὑπερβάλλοντα sc. τὰ ὑπερβάλλοντα; § 231; složnica βάλλω

μεταπίπτειν § 231; složnica πίπτω, osnove § 327.17

μεταπίπτειν... φιλεῖ „sklon je promjeni (i rado prelazi u suprotnost)”

μεταπίπτειν τε... καὶ... ἐμποιεῖν... sastavni veznici ostvaruju korespondentni par

φιλεῖ § 243; glagol otvara mjesto dopuni u infinitivu, LSJ φιλέω II

ἐμποιεῖν § 243; složnica ποιέω, osnove s. 116; LSJ ἐμποιέω II.3

αἱ δ' ἐκ μεγάλων διαστημάτων κινούμεναι  
 τῶν ψυχέων  
 οὔτε εὐσταθῆες εἰσὶν  
 οὔτε εὐθυμοί.

αἱ... κινούμεναι sc. ψυχαί; § 243; poimeničeni particip § 499.2  
 ἐκ μεγάλων διαστημάτων „između veoma udaljenih stanja”  
 δ' čestica dé ovdje podržava tijek iskaza: a...  
 διαστημάτων LSJ διάστημα A.3 (= DGE s. v. III.1)  
 οὔτε εὐσταθῆες... οὔτε εὐθυμοί koordinacija parom sastavnih veznika  
 εἰσὶν § 315.2; kopula otvara mjesto imenskoj dopuni; imenski predikat Smyth  
 909  
 οὔτε εὐθυμοί sc. εἰσὶν

ἐπὶ τοῖς δυνατοῖς οὖν  
 δεῖ  
 ἔχειν τὴν γνώμην  
 καὶ τοῖς παρεοῦσιν ἀρκέεσθαι  
 τῶν μὲν ζηλουμένων καὶ θαυμαζομένων  
 ὀλίγην μνήμην  
 ἔχοντα  
 καὶ τῆι διανοίᾳ μὴ προσεδρεύοντα,  
 τῶν δὲ ταλαιπωρομένων  
 τοὺς βίους  
 θεωρεῖν,  
 ἐννοούμενον  
 ἃ πάσχουσι κάρτα,

ὅπως ἂν τὰ παρεόντα σοι καὶ ὑπάρχοντα  
 μέγала καὶ ζηλωτὰ φαίνηται,  
 καὶ μηκέτι  
 πλειόνων ἐπιθυμέοντι  
 συμβαίη  
 κακοπαθεῖν  
 τῇ ψυχῇ.

τοῖς δυνατοῖς apstraktni pojam izražen poimeničenim pridjevom u množini  
 sr. roda: τὰ δυνατά „(sve) ono što je moguće”

οὖν čestica sa zaključnim značenjem § 516.2

δεῖ § 243; bezlični glagol, o kojemu ovisi čitav ostatak rečenice, otvara mjes-  
 to dopunama u infinitivu, odnosno A+I

ἔχειν § 231; neizrečeni je subjekt ἄνθρωπον ili τινά (§ 491.3), kao i kod  
 ostalih infinitiva

τὴν γνώμην rekcija ἐπί τινι

τοῖς παρεούσιν § 243; složenica εἰμί; poimeničeni particip § 499.2

ἀρκέσθαι § 243; rekcija τινί; LSJ ἀρκέω II.2; ovisan o δεῖ

τῶν μὲν ζηλουμένων... τῶν δὲ ταλαιπωρομένων... par čestica koordinira dva  
 rečenična člana

τῶν... ζηλουμένων καὶ θαυμαζομένων § 243; § 231; poimeničeni particip  
 § 499.2 („ono što pobuđuje zavist i divljenje”); objektni genitivi ovisni  
 o μνήμην

ἔχοντα § 231; oblik ovisan o δεῖ, dio A+I

προσεδρεύοντα § 231; složenica ἐδρεύω; oblik ovisan o δεῖ, dio A+I

τῶν ταλαιπωρομένων označava osobe: „nesretnih ljudi”; § 243, poimeničeni  
 particip § 499.2

θεωρεῖν § 243; oblik ovisan o δεῖ, dio A+I

ἐννοούμενον § 243; složenica νοέω; oblik ovisan o δεῖ, dio A+I

ἃ πάσχουσι odnosna zamjenica uvodi zavisnu odnosnu rečenicu i ujedno slu-  
 ži kao objekt ἐννοούμενον

πάσχουσι sc. οἱ ταλαιπωρόντες; § 231

ὅπως... φαίνηται namjerni veznik uvodi zavisnu namjernu rečenicu, predi-  
 kat ἂν + konjunktiv § 470; odavde Demosten prelazi u lični iskaz s  
 dativom (σοι... ἐπιθυμέοντι)

τὰ παρρόντα... καὶ ὑπάρχοντα § 231, složenica εἰμί; složenica glagola ἄρχω;  
 poimeničeni participi § 499.2  
 φαίνεται § 232; osnove s. 118, mediopasivno značenje § 448.1; otvara  
 mjesto imenskim dopunama  
 ἐπιθυμῶντι § 231; rekcija τινός; ovisan o συμβαίνει  
 συμβαίνει § 231; rekcija τινί, otvara i mjesto dopuni u infinitivu; složenica  
 βαίνω, LSJ συμβαίνω III.b  
 κακοπαθεῖν § 243; otvara mjesto instrumentalnomu dativu (ili dativu mjes-  
 ta) τινί

ὁ γὰρ θαυμάζων  
 τοὺς ἔχοντας  
 καὶ μακαριζομένους  
 ὑπὸ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων  
 καὶ τῆι μνήμηι  
 πᾶσαν ὥραν  
 προσεδρεύων  
 αἰεὶ ἐπικαινουργεῖν  
 ἀναγκάζεται  
 καὶ ἐπιβάλλεσθαι  
 δι' ἐπιθυμίην  
 τοῦ τι πρήσσειν  
 ἀνήκεστον  
 ὧν νόμοι κωλύουσιν.

γὰρ čestica γάρ s eksplanatornim značenjem § 517  
 ὁ... θαυμάζων § 231, rekcija τινα; poimeničeni particip § 499.2  
 τοὺς ἔχοντας § 231; poimeničeni particip § 499.2  
 μακαριζομένους § 232  
 ὑπὸ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων uz glagol u pasivu vršitelj radnje iskazuje se pri-  
 jedložnim izrazom ὑπό τινος  
 πᾶσαν ὥραν „neprestano”  
 προσεδρεύων § 231; složenica glagola ἐδρεύω

ἐπικαινουργεῖν § 243; „izmišljati (nove) načine”  
 ἀναγκάζεται § 232; otvara mjesto dopunama u infinitivu  
 ἐπιβάλλεσθαι § 232, složnica βάλλω; „pokušavati, poduzimati”  
 δι’ ἐπιθυμίην otvara mjesto genitivu; dopunu ovdje iskazuje poimeničeni in-  
 finitiv τοῦ... πρήσσειν  
 τοῦ... πρήσσειν § 231; osnove s. 116 (atički oblik πράττω)  
 ὧν... κωλύουσιν atrakcija relativa, ὧν skraćeno umjesto τούτων ἃ (κωλύω,  
 naime, regira akuzativ τι); odnosna zamjenica ὧν uvodi zavisnu odnos-  
 nu rečenicu, antecedent je τι  
 κωλύουσιν § 231

διόπερ  
 τὰ μὲν μὴ δίζεσθαι  
     χρεῶν,  
 ἐπὶ δὲ τοῖς εὐθυμέεσθαι  
     χρεῶν,  
 παραβάλλοντα  
     τὸν ἑαυτοῦ βίον  
     πρὸς τὸν τῶν φαυλότερον πρησσόντων  
 καὶ μακαρίζειν ἑωυτὸν  
 ἐνθυμέμενον  
     ἃ πάσχουσιν,  
 ὀκόσῳι  
     αὐτέων  
     βέλτιον  
 πρήσσει τε καὶ διάγει.

διόπερ prilog najavljuje zaključak: „zbog toga...”  
 τὰ μὲν... ἐπὶ δὲ τοῖς... koordinacija rečeničnih članova parom čestica  
 δίζεσθαι § 232; ovisno o χρεῶν  
 χρεῶν LSJ χρεῶν II.2; otvara mjesto dopunama u infinitivu, odnosno A+I  
 εὐθυμέεσθαι § 243; rekcija ἐπὶ τινι

παραβάλλοντα subjektivi akuzativ uz infinitive, ovisno o χρεών, rekcija τι  
πρός τι; LSJ παραβάλλω III.2 (složenica βάλλω); § 231

πρὸς τὸν se. βίον

τῶν... πρησσόντων § 231, poimeničeni particip § 499.2

μακαρίζειν § 231; ovisno o χρεών

ἐνθυμέμενον § 232; ovisno o χρεών

ἃ πάσχουσιν odnosna zamjenica uvodi zavisnu odnosnu rečenicu i ujedno  
služi kao objekt ἐνθυμέμενον

πάσχουσιν § 231

ὀκόσωι odnosni prilog (dativ odnosne zamjenice, s *iota adscriptum*) uvodi  
zavisnu odnosnu rečenicu koja kao i prethodna ovisi o participu ἐνθυμέμενον

αὐτέων se. τῶν φαυλότερον πρησσόντων

πρήσσει τε καὶ διάγει koordinacija pojmova parom sastavnih veznika

πρήσσει § 231

διάγει § 231; složenica ἄγω

ταύτης γὰρ

ἐχόμενος

τῆς γνώμης

εὐθυμότερόν τε διάξεις

καὶ οὐκ ὀλίγας κῆρας

ἐν τῷ βίῳ

διώσσαι,

φθόνον καὶ ζῆλον καὶ δυσμενίην.

γὰρ čestica γάρ ovdje potvrđuje i ističe misao: „baš...”

ἐχόμενος § 232, rekcija τινός § 396.δ; LSJ ἔχω IV.C

εὐθυμότερόν τε... καὶ οὐκ ὀλίγας... koordinacija parom sastavnih veznika

διάξεις § 258; složenica ἄγω

κῆρας κῆρες „zli duhovi”, Logeion / Autenrieth kod Homera Κῆρ, Κηρός  
(κείρω) glasnik smrti, bilo koji personificirani oblik smrti, otuda κῆρες

θανάτιο

διώσσαι § 267; složenica ὠθέω, LSJ διωθέω II.2

## Poglavlje 57

### Γοργίου Ἐπιταφίου ἀπόσπασμα 5

#### O tekstu

Slavni grčki retor i sofist iz Leontina na Siciliji (oko 485. – oko 380. pr. Kr.) artificijelnim je i intelektualističkim stilom začetnik antičke umjetničke proze. Ovdje donesen ulomak nadgrobnoga govora – ne zna se kojim je junački poginulim Atenjanima bio namijenjen, možda se radilo naprosto o demonstraciji mogućnosti žanra – sačuvan je kao citat, reprezentativan za Gorgijine λόγοι ἐπιδεικτικοί, u djelu Dionizija Halikarnašanina (oko 60. – nakon 7. pr. Kr.) Περὶ λεκτικῆς Δημοσθένους δεινότητος (*O snazi Demostenova stila*).

Gorgija hvali ljude kojima nijedna vrlina nije nedostajala, koji su štovali duh, a ne slovo zakona, koji su se odlikovali i znanjem i snagom, davali svakomu što ga ide. Oni su umrli, ali čežnja za njima je besmrtna.

#### Pročitajte naglas grčki tekst.

Gorg. Fr. 6

τί γὰρ ἀπῆν τοῖς ἀνδράσι τούτοις, ὧν δεῖ ἀνδράσι προσεῖναι; τί δὲ προσῆν, ὧν δεῖ ἀπειῖναι; εἰπεῖν δυναίμην, ἃ βούλομαι, βουλοίμην δέ, ἃ δεῖ, λαθῶν μὲν τὴν θείαν νέμεσιν, φυγῶν δὲ τὸν ἀνθρώπινον φθόνον. οὗτοι γὰρ ἐκέκτηντο ἔνθεον μὲν τὴν ἀρετὴν, ἀνθρώπινον δὲ τὸ θνητόν, πολλὰ μὲν δὴ τὸ πρᾶον ἐπεικὲς τοῦ αὐθάδους δικαίου προκρίνοντες, πολλὰ δὲ νόμου ἀκριβείας λόγων

ὀρθότητα, τοῦτον νομίζοντες θειότατον καὶ κοινότατον νόμων τὸ δέον ἐν τῷ δέοντι καὶ λέγειν καὶ σιγαῖν καὶ ποιεῖν, διςσὰ ἀσκήσαντες μάλιστα ὧν δεῖ, γνώμην καὶ ῥώμην, τὴν μὲν βουλευόντες τὴν δ' ἀποτελοῦντες, θεράποντες μὲν τῶν ἀδίκως δυστυχούντων, κολασται δὲ τῶν ἀδίκως εὐτυχούντων, αὐθάδεις πρὸς τὸ συμφέρον, εὐόργητοι πρὸς τὸ πρέπον, τῷ φρονίμῳ τῆς γνώμης παύοντες τὸ ἄφρον, ὑβρισται εἰς τοὺς ὑβρίζοντας, κόσμιοι εἰς τοὺς κοσμίους, ἄφοβοι εἰς τοὺς ἀφόβους, δεινοὶ ἐν τοῖς δεινοῖς. μαρτύρια δὲ τούτων τρόπαια ἐστήσαντο τῶν πολεμίων Διὸς μὲν ἀγάλματα τούτων δὲ ἀναθήματα, οὐκ ἄπειροι οὔτε ἐμφύτου Ἄρεως οὔτε νομίμων ἐρώτων οὔτε ἐνοπλίου ἔριδος οὔτε φιλοκάλου εἰρήνης, σεμνοὶ μὲν πρὸς τοὺς θεοὺς τῷ δικαίῳ, ὅσοι δὲ πρὸς τοὺς τοκέας τῆς θεραπείας, δίκαιοι δὲ πρὸς τοὺς ἀστοὺς τῷ ἴσῳ, εὐσεβεῖς δὲ πρὸς τοὺς φίλους τῆς πίστει. τοιγαροῦν αὐτῶν ἀποθανόντων ὁ πόθος οὐ συναπέθανεν, ἀλλ' ἀθάνατος ἐν οὐκ ἀθανάτοις σώμασι ζῆ οὐ ζώντων.

## Analiza i komentar

τί γὰρ ἀπῆν  
 τοῖς ἀνδράσι τούτοις  
 ὧν δεῖ  
 ἀνδράσι προσεῖναι;  
 τί δὲ καὶ προσῆν  
 ὧν οὐ δεῖ  
 προσεῖναι;

τί γὰρ čestica γὰρ uz upitnu zamjenicu u izravnome pitanju § 517

ἀπῆν § 315.2, složnica εἰμί

ὧν δεῖ odnosna zamjenica ὧν uvodi zavisnu odnosnu rečenicu, atrakcija (asimilacija) relativa (ὧν = τούτων ἄ)

δεῖ § 244, osnove § 325.14, bezlično δεῖ otvara mjesto dopuni u infinitivu  
 προσεῖναι § 315.2, složenica εἰμί  
 τί δὲ česticom se ostvaruje koordinacija s prethodnom rečenicom  
 προσῆν § 315.2, složenica εἰμί (uočite i rimu s τί γὰρ ἀπῆν)

εἰπεῖν δυναίμην  
 ἃ βούλομαι,  
 βουλοίμην δ'  
 ἃ δεῖ,  
 λαθῶν μὲν τὴν θείαν νέμεσιν,  
 φυγῶν δὲ τὸν ἀνθρώπινον φθόνον.

εἰπεῖν § 254, osnove § 327.7  
 δυναίμην § 312.5, glagol nepotpuna značenja otvara mjesto dopuni u infinitivu; kupitivni optativ iskazuje želju (§ 464)  
 ἃ βούλομαι odnosna zamjenica uvodi zavisnu odnosnu rečenicu i ujedno funkcionira kao objekt glavne: „ono što...”  
 βούλομαι § 231, osnove § 325.13  
 βουλοίμην § 231, osnove § 325.13  
 δ' čestica u adverzativnome značenju: „a...”  
 ἃ δεῖ odnosna zamjenica uvodi zavisnu odnosnu rečenicu, kao gore  
 δεῖ § 244, osnove § 325.14  
 λαθῶν μὲν... φυγῶν δὲ... rečenični dijelovi koordiniraju se parom čestica  
 λαθῶν § 254, osnove § 321.15, rekcija τινά § 382  
 φυγῶν § 254, osnove s. 116, rekcija τινά § 382

οὔτοι γὰρ ἐκέκτηντο  
 ἔνθεον μὲν τὴν ἀρετήν,  
 ἀνθρώπινον δὲ τὸ θνητόν,  
 πολλὰ μὲν δὴ

τὸ πρᾶον ἐπεικῆς  
 τοῦ αὐθάδους δικαίου  
 προκρίνοντες,  
 πολλὰ δὲ  
 νόμου ἀκριβείας  
 λόγων ὀρθότητα,  
 τοῦτον  
 νομίζοντες  
 θειότατον καὶ κοινότατον νόμον,  
 τὸ δέον  
 ἐν τῷ δέοντι  
 καὶ λέγειν καὶ σιγᾶν καὶ ποιεῖν,  
 καὶ δισσὰ ἀσκήσαντες  
 μάλιστα ὧν δεῖ,  
 γνώμην καὶ ῥώμην,  
 τὴν μὲν βουλευόντες  
 τὴν δ' ἀποτελοῦντες,  
 θεράποντες μὲν  
 τῶν ἀδίκως δυστυχούντων,  
 κολασταὶ δὲ  
 τῶν ἀδίκως εὐτυχούντων,  
 αὐθάδεις πρὸς τὸ συμφέρον,  
 εὐόργητοι πρὸς τὸ πρέπον,  
 τῷ φρονίμῳ  
 τῆς γνώμης  
 παύοντες  
 τὸ ἄφρον,  
 ὑβρίζονται εἰς τοὺς ὑβριστάς,  
 κόσμιοι εἰς τοὺς κοσμίους,  
 ἄφοβοι εἰς τοὺς ἀφόβους,  
 δεινοὶ ἐν τοῖς δεινοῖς.

γάρ čestica γάρ ovdje ističe prethodnu riječ § 519.1

ἐκέκτηντο § 272

ἐνθρον μὲν δὴ... ἀνθρώπινον δὲ... rečenični članovi koordiniraju se parom čestica

πολλὰ μὲν δὴ... ὀρθότητα „često birajući razumnu blagost ispred krute pravde, i ispravnost govora ispred točnog pridržavanja zakona”

πολλὰ μὲν δὴ... πολλὰ δὲ... rečenični članovi koordiniraju se parom čestica; δὴ označava nadovezivanje

προκρίνοντες § 231, rekcija τί τινος, osnove s. 118, složenica glagola κρίνω τοῦτον νομίζοντες... ποιεῖν „smatrajući najsvetijim i najuniverzalnijim zakonom reći, prešutjeti ili učiniti ono što je potrebno, i to kad je potrebno”

τοῦτον sc. νόμον; ukazuje na dopunu koja slijedi (τὸ δέον...)

νομίζοντες § 231, otvara mjesto dvama akuzativima

τὸ δέον § 244; otvara mjesto dopuni u infinitivu; poimeničenje participa članom § 499

ἐν τῷ δέοντι „kad je nužno”

τῷ δέοντι § 244

λέγειν § 231, osnove § 327.7

καὶ σιγᾶν καὶ ποιεῖν § 243

ἀσκήσαντες § 267

ὧν δεῖ odnosna zamjenica uvodi zavisnu odnosnu rečenicu, atrakcija relativa (kao gore) ὧν δεῖ = τούτων ἃ δεῖ

δεῖ § 244

τὴν μὲν... τὴν δ’... sc. γνώμην καὶ ῥώμην; rečenični članovi koordiniraju se parom čestica

βουλεύοντες § 231

ἀποτελοῦντες § 243, složenica τελέω

θεράποντες μὲν... κολασταὶ δὲ... suprotstavljeni rečenični članovi koordiniraju se parom čestica

τῶν δυστυχούντων... τῶν εὐτυχούντων § 243; poimeničeni particip § 499.2

τὸ συμφέρον § 231; složenica φέρω; poimeničeni particip § 499. 2

τὸ πρέπον § 231; poimeničeni particip § 499.2

παύοντες § 231

μαρτύρια δὲ τούτων  
 τρόπαια ἐστήσαντο  
     τῶν πολεμίων,  
 Διὸς μὲν ἀγάλματα,  
 ἑαυτῶν δὲ ἀναθήματα,  
     οὐκ ἄπειροι  
         οὔτε ἐμφύτου Ἄρεως  
         οὔτε νομίμων ἐρώτων  
         οὔτε ἐνοπλίου ἔριδος  
         οὔτε φιλοκάλου εἰρήνης,  
 σεμνοὶ μὲν  
     πρὸς τοὺς θεοὺς  
     τῷ δικαίῳ,  
 ὅσιοι δὲ  
     πρὸς τοὺς τοκέας  
     τῇ θεραπείᾳ,  
 δίκαιοι δὲ  
     πρὸς τοὺς ἀστοὺς  
     τῷ ἴσῳ,  
 εὐσεβεῖς δὲ  
     πρὸς τοὺς φίλους  
     τῇ πίστει.

δὲ čestica ovdje s blagim adverbativnim značenjem: „a...”

ἐστήσαντο § 311.2

Διὸς μὲν... ἑαυτῶν δὲ rečenični članovi koordiniraju se česticama

ἄπειροι rekcija τινός; pridjev otvara mjesto dopunama u genitivu (objektni genitiv)

οὔτε... οὔτε... οὔτε... οὔτε... polisindeton

σεμνοὶ μὲν... ὅσοι δὲ... δίκαιοι δὲ... εὐσεβεῖς δὲ... rečenični članovi koordiniraju se česticama; u ovakvoj koordinaciji δέ se može ponavljati više puta

τῷ ἴσῳ τὸ ἴσον „jednakost”

τοιγαροῦν αὐτῶν ἀποθανόντων

ὁ πόθος

οὐ συναπέθανεν,

ἀλλ' ἀθάνατος

οὐκ ἐν ἀθανάτοις σώμασι

ζῆ

οὐ ζώντων.

τοιγαροῦν čestica zaključnoga značenja, § 516.4: „stoga...”

ἀποθανόντων § 254; osnove § 324.8

οὐ συναπέθανεν § 254, složénica ἀποθνήσκω, osnove § 324.8

ἀλλ' veznik ἀλλά uvodi nezavisnu suprotnu rečenicu § 515

ζῆ § 243

ζώντων § 243; objektni genitiv ovisan o πόθος, kao i gore αὐτῶν ἀποθανόντων

## Poglavlje 58

### Ξενοφώντος Συμπόσιον 4, 30–32

#### O tekstu

Συμπόσιον (*Gozba* ili *Pijanka*) Atenjanina Ksenofonta (oko 430. – 355. pr. Kr.) žanrovski pripada tzv. sokratičkim dijalozima. Uz Platonovo djelo i nekoliko fragmenata Eshina iz atičke deme Sfeta (*Αἰσχίνης Σφήττιος*), ti su dijalozi sve što danas imamo od nekoć brojnih spisa posvećenih atenskomu mudracu.

S djelima *Ἀπολογία Σωκράτους* (*Sokratova obrana*) i *Ἀπομνημονεύματα Σωκράτους* (*Uspomene na Sokrata*), *Gozba* tvori Ksenofontovu sokratičku trijadu. *Gozbu* iz naslova atenski bogataš Kalija priredio je u čast pobjede svojega ljubavnika Autolika na panatenejama 422. pr. Kr. u pankratiju (*παγκράτιον*, šakanje i hrvanje). Ksenofont prikazuje slavlje s muzičarima, akrobatskim plesačima i mimom (na samome kraju djela plesna skupina mimički prikazuje kako su Dioniz i Arijadna proveli ljubavnu noć, što nam pruža rijetko svjedočanstvo o izvedbama mima prije helenizma). Prikaz je vjerojatno nastao nakon Platonove *Gozbe*. Ksenofontov Sokrat drži dug govor posvećen homoseksualnoj ljubavi. Pritom strogo razlikuje ljubav koja teži fizičkomu zadovoljenju, osuđujući je kao odvratnu i beskorisnu, od plemenite ljubavi u kojoj se ljubavnik trsi ohrabriti ono najbolje u svojem voljenome pokazujući tako da zaslužuje mladićevo divljenje. Takvu su dihotomiju sigurno odobravali brojni Ksenofontovi suvremenici iako Platon, kao kudikamo bolji psiholog, u *Fedru* (253e–263e) pokazuje da obje vrste ljubavi mogu supostojati u istoj osobi.

U odabranome odlomku Harmid odgovara zašto se toliko ponosi svojim siromaštvom; pitanje „δι' ὅ τι ἐπὶ πενία μέγα φρονεῖς;” postavio mu je domaćin Kalija. Ostavši bez imetka, bivši bogataš Harmid postao je slobodan čovjek koji živi na teret države. Imućni mu podilaze gledajući u njemu mogućega birača i porotnika. Ne treba više strahovati za vlastitu i sigurnost svoje imovine i ne mora imati posla s ucjenjivačima. Oslobođen brige za svoju imovinu i lišen svih nameta napokon mirno spava. Ne može ništa izgubiti jer nema što izgubiti; naprotiv, može samo dobiti.

## Pročitajte naglas grčki tekst.

Xen. Symposium 4.30–32

ἐγὼ τοίνυν ἐν τῇδε τῇ πόλει ὅτε μὲν πλούσιος ἦν πρῶτον μὲν ἐφοβούμην μή τις μου τὴν οἰκίαν διορύξας καὶ τὰ χρήματα λάβοι καὶ αὐτόν τί με κακὸν ἐργάσαιτο· ἔπειτα δὲ καὶ τοὺς συκοφάντας ἐθεράπευον, εἰδὼς ὅτι παθεῖν μᾶλλον κακῶς ἰκανὸς εἶην ἢ ποιῆσαι ἐκείνους. καὶ γὰρ δὴ καὶ προσετάττετο μὲν αἰεὶ τί μοι δαπανᾶν ὑπὸ τῆς πόλεως, ἀποδημῆσαι δὲ οὐδαμοῦ ἐξῆν.

νῦν δ' ἐπειδὴ τῶν ὑπερορίων στέρομαι καὶ τὰ ἔγγεια οὐ καρποῦμαι καὶ τὰ ἐκ τῆς οἰκίας πέπραται, ἠδέως μὲν καθεύδω ἐκτεταμένος, πιστὸς δὲ τῇ πόλει γεγένημαι, οὐκέτι δὲ ἀπειλοῦμαι, ἀλλ' ἤδη ἀπειλῶ ἄλλοις, ὡς ἐλευθέρω τε ἕξεστί μοι καὶ ἀποδημεῖν καὶ ἐπιδημεῖν· ὑπανίστανται δέ μοι ἤδη καὶ θάκων καὶ ὀδῶν ἐξίστανται οἱ πλούσιοι.

καὶ εἰμὶ νῦν μὲν τυράννω ἐοικώς, τότε δὲ σαφῶς δοῦλος ἦν· καὶ τότε μὲν ἐγὼ φόρον ἀπέφερον τῷ δήμῳ, νῦν δὲ ἡ πόλις τέλος φέρουσα τρέφει με. ἀλλὰ καὶ Σωκράτει, ὅτε μὲν πλούσιος ἦν, ἐλοιδόρουν με ὅτι συνῆν, νῦν δ' ἐπεὶ πένης γεγένημαι, οὐκέτι οὐδὲν μέλει οὐδενί. καὶ μὴν ὅτε μὲν γε πολλὰ εἶχον, αἰεὶ τι ἀπέβαλλον ἢ ὑπὸ τῆς πόλεως ἢ ὑπὸ τῆς τύχης· νῦν δὲ ἀποβάλλω μὲν οὐδέν (οὐδὲ γὰρ ἔχω), αἰεὶ δὲ τι λήψεσθαι ἐλπίζω.

## Analiza i komentar

ἐγὼ τοίνυν  
     ἐν τῇδε τῇ πόλει  
     ὅτε μὲν πλούσιος ἦν  
 πρῶτον μὲν ἐφοβούμην  
     μή τίς μου τὴν οἰκίαν διορύξας  
     καὶ τὰ χρήματα λάβοι  
     καὶ αὐτόν τί με κακὸν ἐργάσαιτο·  
 ἔπειτα δὲ  
 καὶ τοὺς συκοφάντας ἐθεράπευον,  
 εἰδὼς ὅτι  
     παθεῖν μᾶλλον κακῶς ἰκανὸς εἶην  
     ἢ ποιῆσαι ἐκείνους.

τοίνυν § 519.5

ὅτε veznik ὅτε uvodi zavisnu vremensku rečenicu

πλούσιος ἦν § 315; pridjevska dopuna kopulativnomu glagolu (imenski predikat), Smyth 910

πρῶτον μὲν... ἔπειτα δὲ... koordinacija rečeničnih članova s pomoću čestica μὲν... δέ... i nabranjanja

ἐφοβούμην § 243; § 328.3

μή τίς... λάβοι... ἐργάσαιτο izraz bojazni (*verbum timendi* φοβέομαι) otvara mjesto negaciji μή, koja uvodi zavisnu rečenicu bojazni („bojim se da ću..., bojim se da ne bih...“); sporedno vrijeme u glavnoj rečenici prati najčešće optativ u zavisnoj

διορύξας složenica glagola ὀρύττω; § 267; adverbni particip § 503

λάβοι § 321.14; jaki aorist § 254

αὐτόν... με „meni samomu“

τί... κακὸν neodređenu zamjenicu dopunjava atribut

ἐργάσαιτο ἐργάζομαι τινά τι „komu što učiniti“; slabi aorist § 267

τοὺς συκοφάντας συκοφάντης je u atičkome pravu privatna osoba, građanin koji samoinicijativno prijavljuje nadležnim službama počinitelje prekršaja. Djelatnost se kod nekih gotovo pretvarala u profesiju, podložnu zlouporabama (pobijedi li u procesu, sikofant je ostvarivao dobit).

ἐθιεράπευον § 231

εἰδὼς § 317.4

παθεῖν... κακῶς § 327.15; jaki aorist § 254; κακῶς πάσχειν ili παθεῖν „štetu trpjeti, nepravdu iskusiti”; infinitiv uz relativne pridjeve § 494

μᾶλλον... ἤ... koordinacija; LSJ μάλα II

ὅτι... ἰκανὸς εἶην particip εἰδὼς (*verbum sentiendi*) otvara mjesto vezniku ὅτι i izričnoj rečenici; optativ u zavisnoj rečenici stoji obično iza historijskih vremena u glavnoj; § 315; pridjevska dopuna kopulativnomu glagolu (imenski predikat), Smyth 910

ποιῆσαι tj. κακῶς; slabi aorist § 267, *verbum vocale*; κακῶς ποιέω τινά, aktivan lik (glagolsko stanje, vrsta) izraza κακῶς πάσχειν; ἐκείνους (tj. τοὺς συκοφάντας)

καὶ γὰρ δὴ καὶ προσετάττετο μὲν αἰεὶ  
τί μοι δαπανᾶν  
ὑπὸ τῆς πόλεως,  
ἀποδημῆσαι δὲ οὐδαμοῦ ἐξῆν.

καὶ... δὴ καὶ... § 513.1

γὰρ § 517

προσετάττετο glagol otvara mjesto infinitivu; pasivno značenje (vršitelj radnje izrečen prijedložnim izrazom s ὑπό); § 232

δαπανᾶν § 243; Harmid misli na prisilne javne službe (λειτουργίαι) nametnute imućnim Atenjanima, npr. uzdržavanje korova za dramska natjecanja (χορηγία), upravljanje vježbalištima (γυμνασιαρχία), opremanje ratnih brodova (τριηραρχία)

ἀποδημῆσαι slabi aorist § 267, *verbum vocale*; nije prava složenica jer je izveden od pridjeva ἀπόδημος (ne postoji *verbum simplex* δημέω)

ἐξῆν složenica glagola εἰμί; § 315; bezlični glagol otvara mjesto infinitivu

νῦν δ'  
 ἐπειδὴ τῶν ὑπερορίων στέρομαι  
     καὶ τὰ ἔγγεια οὐ καρποῦμαι  
     καὶ τὰ ἐκ τῆς οἰκίας πέπραται,  
 ἡδέως μὲν καθεύδω ἐκτεταμένος,  
 πιστὸς δὲ τῇ πόλει γεγένημαι,  
 οὐκέτι δὲ ἀπειλοῦμαι,  
 ἀλλ' ἤδη ἀπειλῶ ἄλλοις,  
 ὡς ἐλευθέρω τε ἔξεστί μοι  
     καὶ ἀποδημεῖν καὶ ἐπιδημεῖν·  
 ὑπανίστανται δέ μοι ἤδη καὶ θάκων  
 καὶ ὀδῶν ἐξίστανται οἱ πλούσιοι.

ἐπειδὴ vremenski i uzročni veznik ovdje uvodi uzročnu rečenicu § 468  
 ὑπερορίων στέρομαι § 232; στέρομαί τινος § 403.1; τὰ ὑπερόρια „inozemni  
     posjedi” (izvan Atike)  
 τὰ ἔγγεια τὰ ἔγγεια ili ἔγγαια „tuzemni posjedi” (u Atici)  
 οὐ καρποῦμαι § 243; „ne ostvarujem dobit”  
 τὰ ἐκ τῆς οἰκίας πέπραται πιπράσκω § 327.11; perfekt § 272; τὰ ἐκ τῆς  
     οἰκίας „osobna imovina”  
 καθεύδω § 231  
 ἐκτεταμένος složenica glagola τείνω, str. 118; perf. medpas. § 286; adver-  
     bni particip sa značenjem načina Smyth 2060, 2062  
 πιστὸς... γεγένημαι „stekao sam povjerenje”; § 325.11; perfekt § 272; ko-  
     pulativno γίγνομαι Smyth 917; πιστὸς τινι pridjev ima pasivno zna-  
     čenje (ne „onaj koji je vjeran komu”, nego „onaj u koga drugi imaju  
     povjerenje”)  
 ἡδέως μὲν... πιστὸς δὲ... οὐκέτι δὲ... koordinacija rečeničnih članova pomo-  
     ću čestica μὲν... δέ...  
 ἀπειλοῦμαι... ἀπειλῶ § 232; izmjena glagolskih vrsta ima stilsku vrijednost  
 τε... καὶ... καὶ... „ne samo... nego i...” § 513.2  
 ἔξεστί μοι § 315, bilj. 2  
 ἀποδημεῖν... ἐπιδημεῖν § 243; infinitiv kao subjekt uz različne izraze § 492

ὑπανίστανται... ἐξίστανται složenice glagola ἵστημι; § 305; § 311.2; značenje medija § 448.1; Harmid možda ovdje sebe zamišlja kao potencijalnoga birača ili porotnika

θιάκων... ὀδῶν § 402 *genetivus separationis*

οἱ πλούσιοι poimeničeni pridjev § 373

καὶ εἰμὶ νῦν μὲν τυράννῳ ἐοικώς,  
τότε δὲ σαφῶς δοῦλος ἦν·  
καὶ τότε μὲν ἐγὼ φόρον ἀπέφερον τῷ δήμῳ,  
νῦν δὲ ἡ πόλις τέλος φέρουσα  
τρέφει με.

νῦν μὲν... τότε δὲ... koordinacija rečeničnih članova s pomoću čestica μὲν... δέ... (i vremenskih priloga)

εἰμί... ἐοικώς § 315; ἔοικά τινι § 411.2; § 278.2; perifrastični oblici perfekta Smyth 599

δοῦλος ἦν § 315; kopulativni glagol s imenicom kao predikatnom dopunom (imenskim dijelom predikata) Smyth 910

τότε μὲν ... νῦν δὲ koordinacija rečeničnih članova s pomoću čestica μὲν... δέ... (i vremenskih priloga, kao gore; paralelizam ima i stilsku vrijednost)

ἀπέφερον složenica glagola φέρω; § 231

τέλος φέρουσα τὸ τέλος „porez, danak” (ovdje se misli na naknadu siromašnima); φέρουσα sc. μοι; § 231, § 327.5; adverbni particip sa značenjem načina, Smyth 2060, 2062

τρέφει § 231; s. 118

ἀλλὰ καὶ Σωκράτει,  
ὅτε μὲν πλούσιος ἦν,  
ἐλοιδόρουν με  
ὅτι συνῆν,  
νῦν δ'  
ἐπεὶ πένης γεγένημαι,  
οὐκέτι οὐδὲν μέλει οὐδενί.

ὅτε μὲν... νῦν δ'... koordinacija rečeničnih članova s pomoću čestica μὲν...  
δέ...

ὅτε... πλούσιος ἦν veznik ὅτε uvodi vremensku rečenicu; kopulativni glagol  
s pridjevom kao predikatnom dopunom (imenskim dijelom predikata)  
Smyth 910; § 315

ἐλοιδόρουν § 243; rekcija τινὰ (ὅτι iskazuje što su govorili kritizirajući ga)  
§ 411.2, Smyth 1591.b

συνῆν sc. Σωκράτει; složenica glagola εἰμί § 315, rekcija τινι

πέντης γεγένημαι kopulativni glagol s pridjevom kao predikatnom dopunom  
(imenskim dijelom predikata) Smyth 910; § 325.11, perfekt § 272

μέλει μέλει μοι § 325.16; § 411.2

καὶ μὴν

ὅτε μὲν γε πολλὰ εἶχον,

ἀεὶ τι ἀπέβαλλον

ἢ ὑπὸ τῆς πόλεως

ἢ ὑπὸ τῆς τύχης·

νῦν δὲ

ἀποβάλλω μὲν οὐδέν

(οὐδὲ γὰρ ἔχω),

ἀεὶ δὲ τι λήψεσθαι ἐλπίζω.

καὶ μὴν „i zbilja” (*et vero*) § 515.4

ὅτε μὲν γε... νῦν δέ... koordinacija rečeničnih članova s pomoću čestica μὲν...  
δέ...; postponirano γε § 519.1

ὅτε... εἶχον veznik ὅτε uvodi vremensku rečenicu; § 327.13; augment § 236;  
§ 231

ἀπέβαλλον složenica glagola βάλλω; § 231

ἢ... ἢ... disjunktivno ἢ § 514.1

ὑπὸ τῆς πόλεως... ὑπὸ τῆς τύχης § 437.A.β ὑπό τινος za oznaku uzroka ili  
utjecaja

ἀποβάλλω složenica glagola βάλλω; § 231

γὰρ postponirana čestica označuje uzrok § 517

ἔχω § 327.13; § 231

λήψεσθαι § 321.14; § futur 258; futur zbog značenja glagola ἐλπίζω  
ἐλπίζω ovdje „očekivati”, LSJ s. v. I.A; otvara mjesto infinitivu (najčešće  
futura) § 231; tvorba osnove § 251

## Poglavlje 59

### Λυσίου Κατ' Ἀνδοκίδου ἀσεβείας, 15, 2 – 18, 1

#### O tekstu

Lizijin šesti govor, Κατ' Ἀνδοκίδου ἀσεβείας (*Protiv Andokida optuženoga za bezboštvo*) bavi se sudskim slučajem iz 400. ili 399. pr. Kr., potaknutim skandalom koji se u Ateni dogodio 415. U jeku Peloponeskoga rata i uoči kobnoga sicilskog pohoda noću su vandalizirane herme, kipovi posvećeni bogu Hermesu (s glavom božanstva i istaknutim falusom). Grad je učinio sve kako bi se otkrili počinitelji; istraga je razotkrila još jedan bezbožan čin – izrugivanje Eleuzinskim misterijama izvođenjem obreda po privatnim kućama pred neiniciranima. Za oba bezboštva bio je optužen Andokid, pripadnik ugledne aristokratske obitelji (još poznatiji osumnjičenik bio je Alkibijad). Uhićen, Andokid je u zatvoru priznao sve što je znao. Bio je osuđen po Izotimidovu ukazu, po kojemu oni koji su počinili djela bezboštva ne smiju ulaziti na javna i religijska mjesta, ali je uspio sačuvati glavu. Otišao je iz Ate- ne u svojevolian egzil. Dozvolu za povratak dobio je tek nakon Trazibulove amnestije 403. pr. Kr. Ubrzo je bio optužen za kršenje Izotimidova ukaza; amnestija je, naime, bila samo politička, nije obuhvaćala kazne za činove bezbožnosti. Andokidov slučaj jedan je od rijetkih atenskih sudskih postupaka u kojima su sačuvani govori objiju strana, optužbe i obrane.\*

---

\*Usporedi Poglavlje 10 ove čitanke.

U odabranome se odlomku nužnost osude Andokida argumentira nizom analogija: zločin svetogrđa uspoređuje se s kaznenim djelom tjelesne ozljede, govornik upozorava kako strogo drugi Grci kažnjavaju svetogrđe te kako su sami Atenjani bili strogi prema bezbožnomu strancu Dijagori. Govornik spominje Areopag (ἡ Βουλὴ ἢ τοῦ Ἀρείου πάγου), najstariji sud u Ateni pred kojim se najčešće sudilo zbog ubojstva i ostalih krvnih delikata, te pojam atenskoga prava ἔνδειξις (vrstu pokretanja optužnice u slučajevima zloporaba građanskoga prava).

## Pročitajte naglas grčki tekst.

Lys. In Andocidem 15.2–18.1

ἐὰν μὲν τις ἀνδρὸς σῶμα τρώσῃ, κεφαλὴν ἢ πρόσωπον ἢ χεῖρας ἢ πόδας, οὗτος μὲν κατὰ τοὺς νόμους τοὺς ἐξ Ἀρείου (πάγου) φεύξεται τὴν τοῦ ἀδικηθέντος πόλιν, καὶ ἐὰν κατῆ, ἐνδειχθεὶς θανάτῳ ζημιωθήσεται· ἐὰν δέ τις τὰ αὐτὰ ταῦτα ἀδικήσῃ τὰ ἀγάλματα τῶν θεῶν, οὐδ' αὐτῶν κωλύσετε τῶν ἱερῶν ἐπιβαίνειν ἢ εἰσιόντα (οὐ) τιμωρήσεσθε; καὶ μὲν δὴ τούτων καὶ δίκαιον καὶ ἀγαθὸν ἐστὶν ἐπιμελεῖσθαι, ὑφ' ὧν καὶ εὖ καὶ κακῶς δυνήσεσθε πάσχειν. φασὶ δὲ καὶ τῶν Ἑλλήνων πολλοὺς διὰ τὰ ἐνθάδε ἀσεβήματα ἐκ τῶν παρ' αὐτοῖς ἱερῶν ἐξείργειν. ὑμεῖς δὲ αὐτοὶ οἱ ἀδικηθέντες περὶ ἐλάττονος ποιεῖσθε τὰ παρ' ὑμῖν νόμιμα ἢ ἕτεροι τὰ ὑμέτερα. τοσοῦτο δ' οὗτος Διαγόρου τοῦ Μηλίου ἀσεβέστερος γεγένηται· ἐκεῖνος μὲν γὰρ λόγῳ περὶ τὰ ἀλλότρια ἱερὰ καὶ ἑορτὰς ἠσέβει, οὗτος δὲ ἔργῳ περὶ τὰ ἐν τῇ αὐτοῦ πόλει. ὀργίζεσθαι οὖν χρὴ, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοῖς ἀστοῖς ἀδικοῦσι μᾶλλον ἢ τοῖς ξένοις περὶ ταῦτα [τὰ ἱερά]· τὸ μὲν γὰρ ὥσπερ ἀλλότριόν ἐστιν ἀμάρτημα, τὸ δ' οἰκεῖον.

## Analiza i komentar

ἐὰν μὲν τις ἀνδρὸς σῶμα τρώσῃ,  
     κεφαλὴν ἢ πρόσωπον ἢ χεῖρας ἢ πόδας,  
 οὗτος μὲν  
     κατὰ τοὺς νόμους τοὺς ἐξ Ἀρείου <πάγου>  
 φεύξεται τὴν τοῦ ἀδικηθέντος πόλιν,  
 καὶ ἐὰν κατῆ,  
 ἐνδειχθεὶς θανάτῳ ζημιωθήσεται·  
 ἐὰν δέ τις τὰ αὐτὰ ταῦτα ἀδικήσῃ τὰ ἀγάλματα τῶν θεῶν,  
 οὐδ' αὐτῶν κωλύσετε τῶν ἱερῶν ἐπιβαίνειν  
 ἢ εἰσιόντα <οὐ> τιμωρήσεσθε;

ἐὰν μὲν τις... ἐὰν δέ τις... koordinacija surečenica s pomoću čestica μὲν...  
 δέ...(uočite i sadržajni paralelizam)

ἐὰν pogodbeni veznik ἐὰν uvodi zavisnu eventualnu pogodbenu rečenicu, „ako...”,  
 § 476.1

οὗτος sc. τρώσας τις

τρώσῃ § 267

τοὺς ἐξ Ἀρείου <πάγου> prijedložni izraz u (jače istaknutome) atributnom  
 položaju § 375; prelomljene zagrade označavaju priređivačevu emen-  
 daciju (dodano je što je u rukopisnoj predaji izostavljeno); ovdje se  
 vjerojatno misli na zakon koji je regulirao tužbu zbog ozljeđivanja s  
 namjerom (ubojstva), *δίκη τραύματος ἐκ προνοίας*, koja je također pri-  
 padala djelokrugu Areopaga

φεύξεται LSJ φεύγω III, rekcija τι; § 265, § 301

τοῦ ἀδικηθέντος poimeničeni particip u atributnome položaju, § 296

κατῆ složenica glagola εἶμι, § 314.1

ἐνδειχθεὶς θανάτῳ ζημιωθήσεται doslovno „bit će kažnjen smrću nakon  
 što pretrpi *endeiksis*” tj. „bit će pogubljen nakon postupka *endeiksis*”;  
*endeiksis* je bio pravni postupak protiv onih koji su pokušali uživati  
 građanska prava na koja više nisu imali pravo

ἐνδειχθεῖς LSJ ἐνδείκνυμι I.2 (u pravnome kontekstu); adverbni particip s hipotetičkim značenjem § 318; složenica glagola δείκνυμι, § 296.1, § 318

ζημιωθήσεται otvara mjesto dopuni u dativu (*dativus instrumenti*); § 296.2  
τὰ αὐτὰ ταῦτα „istim takvim zločinom”, akuzativ unutrašnjega objekta § 385.2  
ἀδικήσῃ rekcija τι; § 267

κωλύσετε § 258; otvara mjesto dopuni u infinitivu

αὐτῶν sc. τῶν θεῶν; atribut τῶν ἱερῶν

ἐπιβαίνειν rekcija τινος „stupiti u što”; složenica glagola βαίνω; § 231; § 321.6  
οὐδ'... ἢ (οὐ) § 520; zavisno disjunktivno pitanje Smyth 2657; prelomljene zagrade označavaju priređivačevu emendaciju (dodano je što je u rukopisnoj predaji izostavljeno)

εἰσιόντα adverbni particip s hipotetičkim značenjem § 318; složenica glagola εἶμι, § 314.1

τιμωρήσεσθε § 258

καὶ μὲν δὴ τούτων καὶ δίκαιον καὶ ἀγαθόν ἐστὶν ἐπιμελεῖσθαι,  
ὕφ' ὧν καὶ εὖ καὶ κακῶς δυνήσεσθε πάσχειν.

καὶ μὲν δὴ sveza čestica kojima se Lizija često koristi (kod drugih je autora češća sveza καὶ μὴν), iskazuje prijelaz na novu misao (Denniston 395)  
καὶ δίκαιον καὶ ἀγαθόν ἐστὶν imenski predikat, Smyth 909; različni izraz otvara mjesto infinitivu (kao subjektu) § 492; imenski dijelovi koordinirani sastavnim veznicima

ἐπιμελεῖσθαι rekcija τινός; § 243

ὕφ' ὧν prijedložni izraz uvodi zavisnu odnosnu rečenicu, antecedent je τούτων  
δυνήσεσθε glagol nepotpuna značenja otvara mjesto dopuni u infinitivu; § 258, § 312.5

πάσχειν rekcija τι ὑπό τινος; § 231, § 327.15

φασὶ δὲ καὶ τῶν Ἑλλήνων πολλοὺς  
διὰ τὰ ἐνθάδε ἀσεβήματα  
ἐκ τῶν παρ' αὐτοῖς ἱερῶν  
ἐξείργειν.

φασὶ *verbum dicendi* otvara mjesto akuzativu s infinitivom; § 312.8  
 τῶν Ἑλλήνων dijelni genitiv, atribut akuzativa πολλοῦς (subjekta A+I)  
 ἐξείργειν rekcija ἔκ τινος, složenica glagola εἶργω (atički oblik, LSJ ἐξέργω);  
 § 321  
 ἐνθάδε sc. u Ateni; prilog u atributnome položaju  
 παρ' αὐτοῖς sc. παρὰ πολλοῖς τῶν Ἑλλήνων; prijedložni izraz u atributnome  
 položaju

ὕμεῖς δὲ αὐτοὶ οἱ ἀδικηθέντες  
 περὶ ἐλάττονος ποιῆσθε  
 τὰ παρ' ὑμῖν νόμιμα  
 ἢ ἕτεροι τὰ ὑμέτερα.

ὕμεῖς δὲ... τὰ ὑμέτερα „a vi, iako sami žrtve zločina, manje držite do svojih  
 zakona nego što drugi ljudi drže do njih”  
 οἱ ἀδικηθέντες poimeničeni particip (obratite pozornost na glagolsku vr-  
 stu); § 296.1  
 ποιῆσθε § 243  
 περὶ ἐλάττονος ποιῆσθε... ἢ... LSJ ἐλάσσων A.3  
 παρ' ὑμῖν prijedložni izraz u atributnome položaju

τοσοῦτο δ' οὗτος Διαγόρου τοῦ Μηλίου ἀσεβέστερος γεγένηται·  
 ἐκεῖνος μὲν γὰρ λόγῳ  
 περὶ τὰ ἀλλότρια ἱερὰ καὶ ἑορτὰς ἠσέβει,  
 οὗτος δὲ ἔργῳ  
 περὶ τὰ ἐν τῇ αὐτοῦ πόλει.

οὗτος sc. Ἀνδοκίδης; u atenskim sudskim govorima uobičajeno je referirati  
 se na protivnika pokaznom zamjenicom

**Διαγόρου τοῦ Μηλίου ἀσεβέστερος** *genetivus comparationis* uz komparativ pridjeva; Dijagora s Mela, pjesnik i filozof iz V. st. pr. Kr., slavan po radikalnome ateizmu; u Ateni su mu sudili zbog bezbožnosti možda 433./432. te opet u vrijeme vandaliziranja hermi, sklonio se u Pele-  
nu, grad na strani Spartanaca, umro vjerojatno u Korintu; djela nisu sačuvana

**γεγένηται** u kopulativnoj ulozi, otvara mjesto imenskoj dopuni; § 284, § 325.11  
**ἐκεῖνος μὲν... οὗτος δὲ...** koordinacija rečeničnih članova; paralelizam se nas-

tavlja izrazima **λόγω... ἔργω, τὰ ἀλλότρια... τὰ ἐν τῇ αὐτοῦ πόλει**

**γὰρ** čestica γὰρ najavljuje iznošenje razloga ili objašnjenja, „naime...”

**ἠσέβει** rekcija περί τι; § 243

**ἐν τῇ αὐτοῦ πόλει** prijedložni izraz u atributnome položaju

**αὐτοῦ** atički stegnut oblik zamjenice ἑαυτοῦ

ὀργίζεσθαι οὖν χρή,

ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι,

τοῖς ἀστοῖς ἀδικοῦσι

μᾶλλον ἢ τοῖς ξένοις

περὶ ταῦτα [τὰ ἱερά].

τὸ μὲν γὰρ

ὥσπερ ἀλλότριόν ἐστιν ἀμάρτημα,

τὸ δ' οἰκεῖον.

**χρή** otvara mjesto dopuni u infinitivu; § 231, § 315, B. 4

**ὀργίζεσθαι** rekcija τινι; § 231

**οὖν** čestica zaključnoga značenja: „dakle...”

**ἀδικοῦσι** rekcija περί τι, LSJ s. v.; § 243

**[τὰ ἱερά]** uglate zagrade označavaju riječi koje po priređivačevu mišljenju nisu stajale u izvorniku usprkos rukopisnoj predaji (takvo se izbacivanje naziva ateteza)

**τὸ μὲν... τὸ δ'...** sc. οἱ ξένοι ἀδικοῦντες... οἱ ἄστοι ἀδικοῦντες; koordinacija rečeničnih članova česticama

**ἀλλότριόν ἐστιν... οἰκεῖον** § 315; imenski predikat, Smyth 909

## Poglavlje 60

### Διοδώρου Σικελιώτου Βιβλιοθήκης ιστορικῆς IB, 53, 1–5

#### O tekstu

U dvanaestoj od četrdeset knjiga povijesnoga djela Βιβλιοθήκη (*Knjižnica*) Diodor Sicilski, povjesničar iz I. st. pr. Kr., prikazuje, između ostaloga, i Peloponeski rat. Ovdje odabrani odlomak pripovijeda o pokretanju Prve sicilske ekspedicije, atenske intervencije iz 427. (nakon koje će desetljeće kasnije uslijediti mnogo poznatija, zlosretna ekspedicija 415. – 413.). Saveznički grad Leontini zatražio je pomoć Atene u sukobu između dorskih i halkidskih gradova na Siciliji; vođa poslanstva bio je slavni retor i filozof Gorgija. Njegovo je govorničko umijeće, prema Diodoru, općinilo Atenjane.\*

Tukidid, koji o Prvoj sicilskoj ekspediciji govori u trećoj i četvrtoj knjizi svoje povijesti (ovdje opisan događaj prikazuje u 3, 86), daje naslutiti da Atenjani ipak nisu bili do kraja svladani Gorgijinim umijećem; u prvome su kontingentu, naime, na Siciliju poslali samo dvadeset brodova.

---

\*Gorgijin diplomatski uspjeh spominje i Platon u dijalogu *Hipija Veći*, 282b: Γοργίας τε γὰρ οὗτος ὁ Λεοντίνος σοφιστῆς δεῦρο ἀφίκετο δημοσίᾳ οἰκοθεν πρεσβεύων, ὡς ἰκανώτατος ὢν Λεοντίνων τὰ κοινὰ πράττειν, καὶ ἔν τε τῷ δήμῳ ἔδοξεν ἄριστα εἰπεῖν, καὶ ἰδίᾳ ἐπιδείξεις ποιούμενος καὶ συνὼν τοῖς νέοις χρήματα πολλὰ ἤργασατο καὶ ἔλαβεν ἐκ τῆσδε τῆς πόλεως. Primjer Gorgijine retorike daje Poglavlje 57 ove čitanke.

**Pročitajte naglas grčki tekst.**

Diod. Sic. Bibliotheca historica 12.53.1–5

ἐπὶ δὲ τούτων κατὰ τὴν Σικελίαν Λεοντῖνοι, Χαλκιδέων μὲν ὄντες ἄποικοι, συγγενεῖς δὲ Ἀθηναίων, ἔτυχον ὑπὸ Συρακοσίων πολεμούμενοι. πιεζόμενοι δὲ τῷ πολέμῳ, καὶ διὰ τὴν ὑπεροχὴν τῶν Συρακοσίων κινδυνεύοντες ἀλῶναι κατὰ κράτος, ἐξέπεμψαν πρέσβεις εἰς τὰς Ἀθήνας, ἀξιοῦντες τὸν δῆμον βοηθῆσαι τὴν ταχίστην καὶ τὴν πόλιν ἑαυτῶν ἐκ τῶν κινδύνων ῥύσασθαι. ἦν δὲ τῶν ἀπεσταλμένων ἀρχιπρεσβευτῆς Γοργίας ὁ ῥήτωρ, δεινότητι λόγου πολὺ προέχων πάντων τῶν καθ' ἑαυτόν. οὗτος καὶ τέχνας ῥητορικὰς πρῶτος ἐξεῦρε καὶ κατὰ τὴν σοφιστείαν τοσοῦτο τοὺς ἄλλους ὑπερέβαλεν, ὥστε μισθὸν λαμβάνειν παρὰ τῶν μαθητῶν μναῖς ἑκατόν. οὗτος οὖν καταντήσας εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ παραχθὴς εἰς τὸν δῆμον διελέχθη τοῖς Ἀθηναίοις περὶ τῆς συμμαχίας, καὶ τῷ ξενίζοντι τῆς λέξεως ἐξέπληξε τοὺς Ἀθηναίους ὄντας εὐφυεῖς καὶ φιλολόγους. πρῶτος γὰρ ἐχρήσατο τοῖς τῆς λέξεως σχηματισμοῖς περιττοτέροις καὶ τῇ φιλοτεχνίᾳ διαφέρουσιν, ἀντιθέτοις καὶ ἰσοκώλοις καὶ παρίσοις καὶ ὁμοιοτελεύτοις καὶ τισιν ἑτέροις τοιούτοις, ἃ τότε μὲν διὰ τὸ ξένον τῆς κατασκευῆς ἀποδοχῆς ἠξιοῦτο, νῦν δὲ περιεργίαν ἔχειν δοκεῖ καὶ φαίνεται καταγέλαστα πλεονάκεις καὶ κατακόρως τιθέμενα. τέλος δὲ πείσας τοὺς Ἀθηναίους συμμαχῆσαι τοῖς Λεοντίνις, οὗτος μὲν θαυμασθεὶς ἐν ταῖς Ἀθήναις ἐπὶ τέχνῃ ῥητορικῇ τὴν εἰς Λεοντίνους ἐπάνοδον ἐποιήσατο.

## Analiza i komentar

ἐπὶ δὲ τούτων κατὰ τὴν Σικελίαν  
 Λεοντῖνοι,  
 Χαλκιδέων μὲν ὄντες ἄποικοι,  
 συγγενεῖς δὲ Ἀθηναίων,  
 ἔτυχον ὑπὸ Συρακοσίων πολεμούμενοι.

ἐπὶ δὲ τούτων LSJ ἐπί A.II, vremensko značenje; „u vrijeme tih (prethodno spomenutih) događaja”; δὲ uspostavlja vezu s prethodnom rečenicom κατὰ τὴν Σικελίαν LSJ κατὰ B.I.2, izriče prostor u kojemu se što događa, „na području...”

Χαλκιδέων... ἄποικοι grad Leontini (danas Lentini) 730. pr. Kr. osnovali su halkidski kolonisti s otoka Naksos

μὲν... δὲ... čestice koordiniraju rečenične članke

ὄντες § 315 (s imenskim dopunama)

ἔτυχον LSJ τυγχάνω A.II, otvara mjesto participu; § 321.19; jaka aoristna osnova § 254

πολεμούμενοι § 232; ὑπό τινος uz pasiv izriče vršitelja radnje

πιεζόμενοι δὲ τῷ πολέμῳ,  
 καὶ διὰ τὴν ὑπεροχὴν τῶν Συρακοσίων κινδυνεύοντες  
 ἀλῶναι κατὰ κράτος,  
 ἐξέπεμψαν πρέσβεις εἰς τὰς Ἀθήνας,  
 ἀξιοῦντες τὸν δῆμον  
 βοηθῆσαι τὴν ταχίστην  
 καὶ τὴν πόλιν ἑαυτῶν ἐκ τῶν κινδύνων ῥύσασθαι.

πιεζόμενοι § 232; otvara mjesto dopuni u dativu (*dativus instrumenti*)

κινδυνεύοντες § 231; particip otvara mjesto infinitivu

ἀλῶναι § 324.5

κατὰ κράτος LSJ κατὰ B.VIII

ἐξέπεμψαν složenica glagola πέμπω, s. 116; § 267, § 269

ἀξιοῦντες § 231, § 243; ἀξιώω otvara mjesto ličnome objektu u akuzativu  
te infinitivu

βοηθῆσαι § 267, § 269

τὴν ταχίστην LSJ ταχύς C.II.3

ῥύσασθαι LSJ ἔρύω (B) A.5

ἦν δὲ τῶν ἀπεσταλμένων ἀρχιπρεσβευτῆς Γοργίας ὁ ῥήτωρ,  
δεινότητι λόγου πολὺ προέχων πάντων  
τῶν καθ' ἑαυτόν.

ἦν... ἀρχιπρεσβευτῆς imenski predikat (Smyth 909); § 315.2

τῶν ἀπεσταλμένων LSJ ἀποστέλλω II; poimeničeni particip § 373, atribut  
imenice ἀρχιπρεσβευτῆς

Γοργίας ὁ ῥήτωρ § 374.2 Bilj.

προέχων LSJ προέχω B.3, rekcija τινός τινι

τῶν καθ' ἑαυτόν LSJ κατά B.IV.3; prijedložni izraz u atributnome položaju  
§ 375

οὗτος καὶ τέχνας ῥητορικὰς πρῶτος ἐξεῦρε  
καὶ κατὰ τὴν σοφιστείαν τοσοῦτο τοὺς ἄλλους ὑπερέβαλεν,  
ὥστε μισθὸν λαμβάνειν παρὰ τῶν μαθητῶν  
μνᾶς ἑκατόν.

οὗτος sc. Γοργίας

ἐξεῦρε složnica glagola εὕρισκω, § 254, § 324.7

κατὰ τὴν σοφιστείαν LSJ κατά B.IV.3

τοσοῦτο... ὥστε... priložno upotrijebljen srednji rod zamjenice (LSJ τοσοῦτος  
III) u korelaciji s veznikom otvara mjesto zavisnoj posljedičnoj rečenici

ὑπερέβαλεν složnica glagola βάλλω; § 254, § 301.B (s. 118)

ὥστε... λαμβάνειν veznik otvara mjesto zavisnoj posljedičnoj rečenici, u njoj  
predikat stoji u infinitivu, § 473; rekcija glagola λαμβάνω: τι παρά τινος

μνᾶς ἑκατόν mina (μνᾶ) je antička računsko novčana veličina (nije nikad postojala kao posebna kovаница) u vrijednosti 100 dragma; 60 mina činilo je talent; krajem V. st. pr. Kr. dnevni dohodak kvalificiranoga radnika, kao i hoplita i veslača na trijeri, iznosio je jednu drahmu te bi Gorgijin honorar vrijedio 10.000 prosječnih dnevnih dohodaka (uz hrvatski dnevni dohodak od oko 50 eura u 2025., to je ekvivalent 500.000 eura)

οὗτος οὖν καταντήσας εἰς τὰς Ἀθήνας  
καὶ παραχθεις εἰς τὸν δῆμον  
διελέχθη τοῖς Ἀθηναίοις περὶ τῆς συμμαχίας,  
καὶ τῷ ξενίζοντι τῆς λέξεως ἐξέπληξε τοὺς Ἀθηναίους  
ὄντας εὐφυεῖς καὶ φιλολόγους.

καταντήσας § 267, § 269

παραχθεις složnica glagola ἄγω, LSJ παράγω III εἰς τι, εἰς τινα; § 296

διελέχθη složnica glagola λέγω, *deponens*; § 296

τῷ ξενίζοντι τὸ ξενίζον τῆς λέξεως „neobičnost njegova načina govora, dikcije”; poimeničeni particip u srednjem rodu § 373; § 231

ἐξέπληξε složnica glagola πλήσσω (atički πλήττω), § 267, § 269

ὄντας § 315 (s imenskim dopunama)

εὐφυεῖς LSJ εὐφυής III

πρῶτος γὰρ ἐχρήσατο

τοῖς τῆς λέξεως σχηματισμοῖς περιττοτέροις καὶ τῇ φιλοτεχνία διαφέρουσιν,

ἀντιθέτοις καὶ ἰσοκώλοις καὶ παρίσοις καὶ ὁμοιοτελεύτοις  
καὶ τισιν ἑτέροις τοιούτοις,

ἃ τότε μὲν διὰ τὸ ξένον τῆς κατασκευῆς

ἀποδοχῆς ἤξιοῦτο,

νῦν δὲ περιεργίαν ἔχειν δοκεῖ

καὶ φαίνεται καταγέλαστα

πλεονάκεις καὶ κατακόρως τιθέμενα.

ἐχρήσατο rekcija τινί, § 267, § 269

σχηματισμοῖς LSJ σχηματισμός III; Diodor aludira na Γοργία σχήματα (naziv za skupinu karakterističnih stilskih figura koji nalazimo npr. kod Dionizija Halikarnašanina) i u nastavku daje njihov kratak popis

διαφέρουσιν LSJ διαφέρω II.8, rekcija τινί; particip uz dativ τοῖς τῆς λέξεως σχηματισμοῖς

τότε μὲν... νῦν δὲ... koordinacija rečeničnih članova s pomoću čestica μὲν... δέ... (i vremenskih priloga)

τὸ ξένον poimeničeni srednji rod pridjeva § 373

ἀποδοχῆς LSJ ἀποδοχή II „odobranje, naklonost”

ἤξειοῦτο rekcija τινός, § 232, § 243

ἔχειν § 231

δοκεῖ § 243; bezlični glagol otvara mjesto infinitivu, § 492

φαίνεται § 232; glagol nepotpuna značenja traži imensku dopunu

τιθέμενα § 305

τέλος δὲ

    πείσας τοὺς Ἀθηναίους συμμαχῆσαι τοῖς Λεοντίνοις,  
οὗτος μὲν

    θαυμασθεὶς ἐν ταῖς Ἀθήναις ἐπὶ τέχνῃ ῥητορικῇ  
τὴν εἰς Λεοντίνοὺς ἐπάνοδον ἐποιήσατο.

τέλος kao priložna oznaka LSJ τέλος II.2.a

πείσας § 267, § 269 otvara mjesto akuzativu osobe i infinitivu

συμμαχῆσαι § 267, § 269

θαυμασθεὶς § 296

τὴν εἰς Λεοντίνοὺς ἐπάνοδον prijedložni izraz u atributnome položaju § 375

ἐποιήσατο § 267, § 269